

Міністерство освіти та науки України
Глухівський національний університет імені
Олександра Довженка

Олександр Грибенко

*Нормативно-правова база державотворчих
процесів 1917 - 1918 рр.*

Глухів 2017

Міністерство освіти та науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Олександр Грибенко

**Нормативно-правова база державотворчих процесів
1917 - 1918 рр.: хрестоматія з курсу «Актуальні питання
української революції 1917 – 1921 рр.» у 2-х томах. – Т. 1.**

Глухів 2017

УДК: 947.7, Т. 3 (4Укр)
ББК: 63.3 (4Укр) - 6

Друкується за рішенням вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Протокол № від

Грибенко О. М. Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917 – 1918 рр.: хрестоматія з дисципліни «Актуальні питання української революції 1917 – 1921 рр.». У 2-х томах. – Т. 1. – Глухів: РВВ ГНПУ ім. Олександра Довженка, 2017. – 294 с.

Рецензенти:

Хвіст В. О. – к. і. н., доцент, кафедри історії та політології Національного університету біоресурсів та природокористування (м. Київ)

Чумаченко О. А. – к. і. н., доцент кафедри історії, правознавства та методики навчання, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

В першому томі «Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917 – 1918 рр.»: хрестоматія з дисципліни «Актуальні питання української революції 1917 – 1921 рр.» зібрано різноманітні види документаційного забезпечення державотворчих процесів на українських землях у 1917 – 1918 рр., розраховані для студентів історичного напрямку підготовки, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр». Тема української національно-демократичної революції 1917 – 1921 рр. на сучасному етапі не втратила своєї актуальності, оскільки в саме ці роки було закладено основи національного державотворення й формування власної конституційного та нормативно-правового законодавства. Розрахована для студентів вищих навчальних закладів, науковців, яких цікавлять питання українського державотворення 1917 – 1921 рр.

Зміст

Передмова

13

Модуль I.

Законодавча база українських урядів 1917 - 1921 рр.

Змістовий модуль I. Конституційно-правовий статус законодавчої бази в 1917 – 1921 рр.

Українська Центральна Рада (4 березня 1917 – 29 квітня 1918 рр.)

1.	Перша відозва Центральної Ради від 9 березня 1917 р.	14
2.	Перший Універсал Української Центральної Ради від 10 червня 1917 р.	14
3.	Декларація Генерального Секретаріату від 27 червня 1917 р.	16
4.	Другий Універсал Української Центральної Ради від 3 липня 1917 р.	20
5.	Тимчасова Інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового Уряду на Україні від 4 серпня 1917 р.	22
6.	Постанови з'їзду народів від 15 вересня 1917 р.	23
7.	Звернення Генерального Секретаріату до українського народу від 27 вересня 1917 р.	30
8.	Декларація Генерального Секретаріату України від 29 вересня 1917 р.	32
9.	Повідомлення про створення Крайового комітету охорони революції в Україні від 25 жовтня 1917 р.	37
10.	Постанова Крайового Комітету по охороні революції в Україні від 26 жовтня 1917 р.	38
11.	Відозва Генерального Секретаріату до громадян, урядових і громадських установ 3 листопада 1917 р.	39
12.	Третій Універсал Української Центральної Ради від 7 листопада 1917 р.	40
13.	Постанови Української Центральної Ради щодо затвердження закону про вибори до Українських Установчих зборів від 11, 16 листопада 1917 р.	43
14.	Закон про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки від 11, 16 листопада 1917 р.	44
15.	Відозва Земельного Секретаріату від 14 листопада 1917 р.	69
16.	Закон Центральної Ради про відстрочку призову на військову службу від командування з військ громадян УНР від 14 листопада 1917 р.	70
17.	Закон Української Центральної Ради про амністію 19 листопада 1917 р.	72
18.	Закон про виключне право Центральної Ради видавати законодавчі акти УНР від 25 листопада 1917 р.	74
19.	Закон про утримання Центральної Ради за державний рахунок 25 листопада 1917 р.	75
20.	Закон Центральної Ради про утворення Генерального Суду УНР від 2 грудня 1917 р.	76
21.	Закон Центральної Ради про зміну назв земських інституцій від 19 грудня 1917 р.	77

22. Постанова Генерального Секретаріату Української Народної Республіки про податкову політику від 20 грудня 1917 р.	77
23. Законопроект про створення Генерального секретарства міжнародних справ від 22 грудня 1917 р.	79
24. Закон про умови обсадження і порядок обрання суддів Генерального та Апеляційного судів 23 грудня 1917 р.	79
25. Закон про прокурорський нагляд на Україні від 23 грудня 1917 р.	80
26. Закон про скасування шкільних округ від 28 грудня 1918 р.	81
27. Тимчасовий законопроект про флот Української Народної Республіки від 29 грудня 1917 року	81
28. Відозва Генерального Секретаріату до громадян України від 2 січня 1918 р.	82
29. Закон про створення народного війська, ухвалений Малою Радою від 3 січня 1918 р.	84
30. Закон Центральної Ради про національно-персональну автономію від 9 січня 1918 р.	85
31. Четвертий Універсал Української Центральної Ради від 11 січня 1918 р.	87
32. Тимчасовий Земельний Закон, затверджений Українською Центральною Радою від 18 січня 1918 р.	90
33. Закон Української Центральної Ради про восьмигодинний робочий день від 25 січня 1918 р.	94
34. Відозва Ради Народних Міністрів до громадян України від 10 лютого 1918 р.	98
35. Проект наказу Ради Народних Міністрів про утворення губернської і повітової влади від 15 лютого 1918 р.	100
36. Закон Української Центральної Ради про адміністративний поділ України, прийнятий Малою Радою від 6 березня 1918 р.	102
37. Розпорядження Міністерства внутрішніх справ губернським і повітовим комісарам про заходи щодо виконання законів УНР від 9 березня 1918 р.	103
38. Циркуляр Міністерства внутрішніх справ УНР Народним земським управам про вдосконалення повсякденного життя населення від 9 березня 1918 р.	104
39. Відозва Української Центральної Ради від 13 березня 1918 р.	104
40. Закон Української Центральної Ради про запровадження української мови у банківській і торговій сфері від 24 березня 1918 р.	106
41. Конституція Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р.	107

Українська Держава (29 квітня 26 грудня 1918 р.)

Державні акти Гетьмана П. Скоропадського.

Грамоти, закони, накази, постанови, статuti Української Держави.

42. Грамота до українського народу від 29 квітня 1918	114
---	-----

43. Закони про тимчасовий державній устрій Української Держави від 30 квітня 1918 р.	115
44. Закон про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових на вірність Української Держави від 30 травня 1918 р.	118
45. Накази гетьмана П. Скоропадського про призначення голови та членів уряду, інших урядовців Української Держави від 2-10 травня 1918 р.	120
46. Універсал Гетьмана П. Скоропадського до українського народу про відродження козацького стану від 26 жовтня 1918 р.	121
47. Наказ Гетьмана П. Скоропадського про призначення нового складу уряду від 24 жовтня 1918 р.	124
48. Наказ Гетьмана П. Скоропадського про призначення нового складу Ради Міністрів від 14 листопада 1918 р.	125
49. Наказ Гетьмана П. Скоропадського про призначення дійсних членів Української Академії наук від 14 листопада 1918 р.	125
50. Грамота Гетьмана П. Скоропадського про відречення від влади від 14 грудня 1918 р.	126
51. Закон про додатковий випуск знаків Державної скарбниці від 9 травня 1918 р.	126
52. Закон про титул, іменем якого відбувається суд в Україні від 13 травня 1918 р.	126
53. Наказ Міністерства внутрішніх справ про заміну повітових комісарів повітовими старостами від 14 травня 1918 р.	127
54. Статут Малої Ради Міністрів від 16 травня 1918 р.	127
55. Тимчасова постанова про зміну законів про міліцію та утворення Державної варти від 18 травня 1918 р.	128
56. Закон про випуск знаків Державної скарбниці на суму 500 млн. карб. від 20 травня 1918 р.	129
57. Закон про тимчасове розповсюдження української державної влади від 25 травня 1918 р.	130
58. Тимчасовий закон про порядок оголошення законів Української Держави від 27 травня 1918 р.	131
59. Закон про право на врожай 1918 р. на території Української Держави від 27 травня 1918 р.	131
60. Закон про випуск білетів Державної скарбниці від 27 травня 1918 р.	132
61. Закон про військову підсудність від 30 травня 1918 р.	134
62. Закон про порядок складання законопроектів, внесення їх до Ради Міністрів, розподіл і затвердження у Раді та про форми і порядок оголошення законів від 2 червня 1918 р.	135
63. Статут тимчасових ревізійних комісій з перевірки діяльності органів місцевого самоврядування від 8 червня 1918 р.	137
64. Статут Державної канцелярії від 16 червня 1918 р.	138
65. Закон про право продажу та купівлі землі у сільській місцевості від 14 червня 1918 р.	141

66. Закон про утворення Головного управління мистецтва і національної культури та про перейменування Міністерства народної освіти на Міністерство народної освіти та мистецтва від 21 червня 1918 р. 144
67. Закон про організацію та компетенцію військово-судових установ Української Держави від 21 червня 1918 р. 145
68. Закон про надання губернським старостам права розпускати волосні земські зібрання та управи від 29 червня 1918 р. 146
69. Закон про громадянство Української Держави від 2 липня 1918 р. 147
70. Постанова про боротьбу зі спекуляцією іноземною валютою від 8 липня 1918 р. 150
71. Закон про утворення Державного Сенату від 8 липня 1918 р. 151
72. Закон про Судові палати та Апеляційні суди від 8 липня 1918 р. 158
73. Закон про скасування закону від 9 січня 1918 р. про національно-персональну автономію та ліквідацію національних міністерств від 9 липня 1918 р. 160
74. Закон про утворення земельних комісій, відновлення чинності «положення про землеустрій» і постанов про селянську землевласність та землекористування від 15 липня 1918 р. 161
75. Статут губернських та повітових комісій 15 липня 1918 р. 161
76. Закон про утворення тимчасових земельно-ліквідаційних комісій від 15 липня 1918 р. 164
77. Статут тимчасових земельно-ліквідаційних комісій від 15 липня 1918 р. 164
78. Закон про передачу хліба врожаю 1918 р. в розпорядження держави від 15 липня 1918 р. 170
79. Постанова про тимчасові штати Штабу Гетьмана всієї України П. Скоропадського від 16 липня 1918 р. 171
80. Правила прийому до університетів у 1918 – 1919 рр. від 16 липня 1918 р. 172
81. Закон про утворення Державного хлібного бюро від 17 липня 1918 р. 173
82. Статут Державного хлібного бюро від 17 липня 1918 р. 173
83. Закон Ради Міністрів про зміни статуту Державного хлібного бюро від 18 липня 1918 р. 178
84. Постанова про відновлення в Україні дії закону Російської держави про покарання за участь у страйках від 2 грудня 1905 р. від 19 липня 1918 р. 180
85. Наказ Міністерства освіти про утворення національної нижчої початкової школи з початку наступного 1918 - 1919 шкільного року від 22 липня 1918 р. 180
86. Тимчасовий закон про карну відповідальність за перевищення встановлених цін на спекуляцію від 24 липня 1918 р. 181
87. Закон про порядок призначення на державну службу від 24 липня 1918 р. 184

88. Закон про обов'язкову військову повинність та призов 5.000 осіб для комплектування Сердюцької дивізії від 24 липня 1918 р. 185
89. Закон про підпорядкування Міністерству торгу і промисловості установ та посадових осіб, причетних до видобутку, заготівлі і розподілу палива від 24 липня 1918 р. 186
90. Постанова про заходи з охорони державного ладу та громадського порядку від 26 липня 1918 р. 187
91. Закон про утворення Головної скарбниці Української Держави від 26 липня 1918 р. 188
92. Закон про Верховне управління державою від 31 липня 1918 р. 189
93. Закон про обов'язкове вивчення української мови, літератури, історії, географії України в усіх середніх школах від 1 серпня 1918 р. 190
94. Постанова про створення управління Київського столичного отамана від 1 серпня 1918 р. 192
95. Закон про Бунчукових товаришів при Гетьманові України від 1 серпня 1918 р. 193
96. Закон про політико-правове становища службовців військового відомства від 1 серпня 1918 р. 194
97. Закон про створення управління Одеського міського отамана від 1 серпня 1918 р. 195
98. Закон про створення фонду Національної бібліотеки Української Держави від 2 серпня 1918 р. 196
99. Постанова про у зміну законі про громадянство Української Держави від 2 серпня 1918 р. 197
100. Закон про створення військового контролю у складі місцевих установ державного контролю від 5 серпня 1918 р. 197
101. Обіжник Міністерства народної освіти та мистецтва щодо створення національної вищої початкової школи з наступного 1918 – 1919 шкільного року від 5 серпня 1918 р. 198
102. Постанова про зміну штатів, асигнування 20.726.712 карб. на утримання існування та відкриття нових вищих початкових шкіл від 6 серпня 1918 р. 200
103. Постанова про заснування при середніх загальноосвітніх школах 350 стипендій та асигнування на це 77.500 карб. від 6 серпня 1918 р. 201
104. Закон про об'єднання до одного типу різнорідних нижчих початкових шкіл, зміну їх штатів та збільшення державної допомоги від 6 серпня 1918 р. 201
105. Постанова про створення Головної управи військової повинності та асигнування 183.434 карб. на її утримання від 6 серпня 1918 р. 202
106. Закон про статут Української Державної варти від 9 серпня 1918 р. 203
107. Статут Української Державної варти від 9 серпня 1918 р. 203
108. Постанова про скасування головної комісії по виборах до Установчих зборів Української Народної Республіки від 10 серпня 1918 р. 212
109. Закон про затвердження Статуту Українського Державного банку та асигнування коштів до його основного капіталу від 10 серпня 1918 р. 213

110. Закон про штати управлінь губернських і повітових старост та асигнування 4.969.800 карб. на їх утримання від 10 серпня 1918 р. 214
111. Обіжник Міністерства внутрішніх справ щодо обов'язкового виконання нових законів Української Держави, оголошені в «Державному вістнику» від 15 серпня 1918 р. 215
112. Закон про перетворення Київського народного українського університету на Київський державний університет від 17 серпня 1918 р. 216
113. Закон про заснування Кам'янець-Подільського державного університету від 17 серпня 1918 р. 218
114. Закон про зміни і доповнення в законі про 8-годинний робочий день від 25 січня 1918 рр. від 17 серпня 1918 р. 220
115. Положення (Устава) про організацію департаменту Державної варти від 18 серпня 1918 р. 220
116. Постанова про заснування Державного драматичного театру від 23 серпня 1918 р. 221
117. Закон про асигнування Міністерства народної освіти та мистецтва кредитів на позашкільну освіту та дошкільне виховання від 23 серпня 1918 р. 222
118. Закон про затвердження статуту Державного земельного банку від 28 серпня 1918 р. 223
119. Постанова про асигнування 2.354.450 карб. на фінансування у 1918 р. Київського та Кам'янець-Подільського державних українських університетів від 30 серпня 1918 р. 225
120. Постанова про заснування Державної драматичної школи від 30 серпня 1918 р. 225
121. Закон про організацію державного контролю від 30 серпня 1918 р. 226
122. Наказ міністра фінансів про початок діяльності Державного земельного банку від 30 серпня 1918 р. 229
123. Оповіднення Колегії Верховних правителів про вступ в управління державою від 6 вересня 1918 р. 230
124. Оголошення про структуру Державної канцелярії від 6 вересня 1918 р. 230
125. Закон про вибори губернських і повітових земських гласних від 16 вересня 1918 р. 231
126. Постанова про призначення двадцяти стипендій для підготовки викладачів вищої школи з українською мовою викладання від 16 вересня 1918 р. 233
127. Закон про оголошення державних російських вузів державними вищими школами України від 16 вересня 1918 р. 234
128. Тимчасова постанова про заходи проти осіб, які загрожують державній безпеці Української Держави від 24 вересня 1918 р. 234
129. Закон про надання Ніжинському історико-філологічному інституту князя Безбородька статусу української державної вищої школи від 27 вересня 1918 р. 236
130. Закон про відкриття кафедр українознавства в Харківському та Новоросійському державних університетах від 28 вересня 1918 р. 237

131. Закон про зміну діючого Статуту громадського управління міст від 2 жовтня 1918 р.	237
132. Закон про створення тимчасової урядової комісії для керівництва місцевим управлінням та господарством Києва від 2 жовтня 1918 р.	239
133. Постанова про створення в Ніжинському історико-філологічному інституті двох кафедр українознавства від 2 жовтня 1918 р.	239
134. Закон про відновлення українського козацтва від 16 жовтня 1918 р.	240
135. Тимчасовий Статут міських дум та порядок виборів гласних цих дум від 16 жовтня 1918 р.	242
136. Закон про облік і призов офіцерів, унтер-офіцерів та юнкерів колишньої російської армії, які перебувають в Українській Державі від 20 жовтня 1918 р.	256
137. Тимчасовий закон про заходи охорони залізниць від 20 жовтня 1918 р.	258
138. Закон про поповнення армії та флоту Української Держави від 8 листопада 1918 р.	261
139. Закон про введення в дію розділів I-IX Статуту про військову повинності від 8 листопада 1918 р.	263
140. Постанова про асигнування 869.216 карб. На утримання Української Академії наук від 12 листопада 1918 р.	265
141. Закон про заснування Української Академії наук від 14 листопада 1918 р.	265
142. Постанова про заснування Державного симфонічного оркестру ім. М. Лисенка та асигнування на це 66.300 карб. від 15 листопада 1918 р.	266
143. Закон про доповнення і зміну законів про облік і призов офіцерів, унтер-офіцерів та юнкерів колишньої російської армії від 20 жовтня і 13 листопада 1918 р. від 18 листопада 1918 р.	266
144. Закон про заснування богословського факультету Кам'янець-Подільського державного українського університету від 22 листопада 1918 р.	267
145. Статут Української Академії Наук від 26 листопада 1918 р.	269
146. Закон про остаточну передачу Міністерству народної освіти та мистецтва і місцевим самоврядуванням колишніх шкіл Найсвятішого Сходу від 26 листопада 1918 р.	281
147. Закон про зміни в законодавстві про волосні, повітові та губернські установи з управління сільськими місцевостями від 30 листопада 1918 р.	283
148. Закон про штати Військової академії Української Держави та асигнування 127.600 карб. на її утримання від 30 листопада 1918 р.	287
149. Закон про створення управлінь Подільського та Таврійського окружних старост та асигнування 133.000 карб. на їх утримання від 30 листопада 1918 р.	288
150. Постанова про зміну закону від 2 червня 1918 р. про порядок складання законопроектів, внесення їх до Ради Міністрів, розгляд і затвердження у Раді та про форми і порядок оголошення законів від 3 грудня 1918 р.	289

151. Постанова про термін для перегляду законопроектів, ухвалених Радою Міністрів від 5 грудня 1918 р.	290
152. Постанова Ради Міністрів Української Держави про відновлення повноважень Київської міської думи від 14 грудня 1918 р.	290
153. Постанова Ради Міністрів Української Держави про складання повноважень від 14 грудня 1918 р.	291
Список використаних джерел	292

Передмова

Історичний шлях розвитку України і української державності надзвичайно складний і тернистий. Державотворчі процеси в Україні мають свої багатовікові корені і продовжуються досі. Проте в різні історичні епохи вони мали характерні властивості, які слід враховувати на сучасному етапі. Зокрема значний інтерес представляють особливості державного будівництва за часів Української Центральної Ради, Гетьманату.

Сьогодні процес державотворення в Україні набуває якісно нового наповнення за умов врахування уроків вітчизняної історії, виявлення взаємозв'язку між історичним досвідом і сучасними проблемами, забезпечення певної спадкоємності, поєднання українських здобутків з досягненнями світової практики державного будівництва, чим і визначається актуальність проблеми.

У даній хрестоматії зібрано комплекс документів, необхідний для навчальних занять студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр» спеціальності «Історія» з дисципліни «Актуальні питання української революції 1917 – 1921 рр.». В першому тому представлені різноманітні види документаційного забезпечення державотворчих процесів на українських землях у 1917 – 1918 рр.

Пропонована хрестоматія розрахована насамперед на студентів історичних факультетів університетів і може надати їм допомогу під час підготовки до семінарських занять з історії України, джерелознавства та методики викладання історії.

Мета хрестоматії – ознайомити майбутніх фахівців з основними джерелами з вузлової проблематики історії Української революції 1917 – 1921 рр., прищепити студентам навички самостійного аналізу різних типів джерел, поглибити знання з українського державотворення за добу Української Центральної Ради та Української Держави.

Укладач хрестоматії дотримувався загальноприйнятих хронологічних меж доби Української революції 1917 – 1921 рр. та його періодизації, прагнучи при доборі джерел рівномірно представити основні періоди історії становлення українського державотворення, а також показати всю багатогранність нормативно-правової бази урядів за часи Української Центральної Ради та Гетьманату П. Скоропадського.

Укладаючи дану хрестоматію було використано як опубліковані раніше документи – збірники документів та матеріалів, періодичної та державної преси, а також дається спроба публікації архівних матеріалів, як-то: «Українська Центральна Рада: збірник документів матеріалів», «Українська Держава (квітень – грудень 1918 року). Документи і матеріали», «Нова Рада», «Робітнича газета», «Вісти з Української Центральної Ради», «Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки», «Державний вістник», ЦДАВОУ, ЦДАГО, ЦДІА у м. Києві тощо.

Модуль І.
Законодавча база українських урядів 1917 - 1918 рр.
Змістовий модуль І. Конституційно-правовий статус законодавчої бази
в 1917 – 1918 рр.

Українська Центральна Рада (4 березня 1917 – 29 квітня 1918 рр.).

1.

ПЕРША ВІДОЗВА ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

9 березня 1917 р.

До Українського народу!

Народе Український!

Впали вікові пута. Прийшла воля всьому пригніченому людові, всім поневоленим націям Росії. Настав час і твоєї волі й пробудження до нового, вільного, творчого життя після більш як двохсотлітнього сну. Уперше, Український тридцятип'яти мільйонний народе, ти будеш мати змогу сам за себе сказати, хто ти і як хочеш жити, як окрема нація. З цього часу в дружній сім'ї вільних народів могутньою рукою зачнеш сам собі кувати кращу долю. Впав царський уряд, а Тимчасовий оголосив, що незабаром скличе Установчі збори (Учредительное собрание) на основі загального, рівного, прямого й таємного виборчого права. Звідти уперше на весь світ пролунає у всій своїй силі справжній голос твій, справжня воля твоя. До того ж часу ми закликаємо спокійно, але рішуче домагатися від нового уряду всіх прав, які тобі природно належать і які ти повинен мати, великий народе, сам хазяїн на українській землі. А в найближшій часі право на заведення рідної мови по всіх школах, од нижчих до вищих, по судах і всіх урядових інституціях. З таким же спокоем, але рішуче, домагайся, народе, того ж права для української мови від пастирів церкви, земств і всіх неурядових інституцій на Україні. Народе Український!

Селяни, робітники, солдати, городяни, духовенство і вся українська інтелігенція! Додержуйте спокій: не дозволяйте собі ніяких вчинків, що руйнують лад в житті, але разом щиро й уперто беріться до роботи: до гуртування в політичні товариства, культурні і економічні спілки, складайте гроші на Український національний фонд і вибирайте своїх українських людей на всі місця - zorganizуйтеся! Тільки згуртувавшись, можна добре пізнати всі свої потреби, рішуче за них заявити і створити кращу долю на своїй землі.

Народе Український! Перед тобою шлях до нового життя. Сміливо ж, одностайно йди на той великий шлях і в ім'я щастя свого і щастя будучих поколінь матері-України могутньою рукою твори своє нове вільне життя.

Українська Центральна рада

Київ. Року 1917, березня 9.

Нова Рада. – 1917. – 25 березня.

2.
**ПЕРШИЙ УНІВЕРСАЛ
УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ**

10 червня 1917 р.

Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною суцього

Народе Український! Народе селян, робітників, трудящого люду!

Волею своєю ти поставив нас, Українську Центральну Раду, на сторожі прав і вольностей Української Землі.

Найкращі сини твої, виборні люде від сел, від фабрик, від солдатських казарм, од усіх громад і товариств українських вибрали нас, Українську Центральну Раду, і наказали нам стояти й боротися за ті права і вольності.

Твої, народе, виборні люде заявили свою волю так:

Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від всієї Росії, не розриваючи з державою Російською, хай народ український на свої землі має право сам порядкувати своїм життям. Хай порядок і лад на Вкраїні дають вибрані вселюдним, рівним, прямим і тайним голосуванням Всенародні Українські Збори (Сойм). Всі закони, що повинні дати той лад тут у нас, на Вкраїні, мають право видавати тільки наші Українські Збори.

Ті ж закони, що мають лад давати по всій російській державі, повинні видаватися у Всеросійським Парламенті.

Ніхто краще нас не може знати, чого нам треба і які закони для нас луччі.

Ніхто краще наших селян не може знати, як порядкувати своєю землею. І через те ми хочемо, щоб після того, як буде одібрано по всій Росії поміщицькі, казенні, царські, монастирські та інші землі у власність народів, як буде видано про це закон на Всеросійському Учредительному Зібранні, право порядкування нашими українськими землями, право користування ними належало тільки нам самим, нашим Українським Зборам (Соймові).

Так сказали виборні люде з усієї Землі Української.

Сказавши так, вони вибрали з-поміж себе нас, Українську Центральну Раду, і наказали нам бути на чолі нашого народу, стояти за його права і творити новий лад вільної автономної України.

І ми, Українська Центральна Рада, вволили волю свого народу, взяли на себе великий тягар будови нового життя і приступили до тієї великої роботи.

Ми гадали, що Центральне Російське Правительство простягне нам руку в сій роботі, що в згоді з ним ми, Українська Центральна Рада, зможемо дати лад нашій землі.

Але Тимчасове Російське Правительство одкинуло всі наші домагання, одпіхнуло простягнену руку українського народу.

Ми вислали до Петрограду своїх делегатів (послів), щоб вони представили Російському Тимчасовому Правительству наші домагання. А найголовніші домагання ті були такі:

Щоб Російське Правительство прилюдно окремим актом заявило, що воно не стоїть проти національної волі України, проти права нашого народу на автономію.

Щоб Центральне Російське Правительство по всіх справах, що торкаються України, мало при собі нашого комісара по українських справах.

Щоб місцева влада на Вкраїні була об'єднана одним представником від Центрального Російського Правительства, се-б то, вибраним нами, комісаром на Вкраїні.

Щоб певна частина грошей, які збираються в Центральну казну з нашого народу, була віддана нам, представникам цього народу, на національно-культурні потреби його.

Всі ці домагання наші Центральне Російське Правительство одкинуло.

Воно не схотіло сказати, чи признає за нашим народом право на автономію та право самому порядкувати своїм життям. Воно ухилилось од відповіді, одіславши нас до майбутнього Всеросійського Учредительного Зібрання.

Центральне Російське Правительство не схотіло мати при собі нашого комісара, не схотіло разом з нами творити новий лад.

Так само не схотіло признати комісара на Україну, щоб не могли разом з ним вести наш край до ладу й порядку.

І гроші, що збираються з нашої землі, одмовилось повернути на потреби нашої школи, освіти й організації.

І тепер, Народе Український, нас приневолено, щоб ми самі творили нашу долю. Ми не можемо допустити край наш на безладдя та занепад. Коли Тимчасове Російське Правительство не може дати лад у нас, коли не хоче стати разом з нами до великої роботи, то ми самі повинні взяти її на себе. Це наш обов'язок перед нашим краєм і перед тими народами, що живуть на нашій землі.

І через те ми, Українська Центральна Рада, видаємо сей Універсал до всього нашого народу і оповіщаємо: однині самі будемо творити наше життя.

Отже, хай кожен член нашої нації, кожен громадянин села чи города однині знає, що настав час великої роботи.

Од цього часу кожне село, кожна волость, кожна управа повітова чи земська, яка стоїть за інтереси Українського Народу, повинна мати найтісніші організаційні зносини з Українською Центральною Радою.

Там, де через якість причини адміністративна влада зосталась в руках людей, ворожих до українства, приписуємо нашим громадянам повести широку дужу організацію та освідомлення народу, і тоді перевибирати адміністрацію.

В городах і тих місцях, де українська людність живе всуміш з іншими національностями, приписуємо нашим громадянам негайно прийти до згоди й порозуміння з демократією тих національностей і разом з нами приступити до підготовки нового правильного життя.

Українська Центральна Рада покладає надію, що народи неукраїнські, що живуть на нашій землі, також дбатимуть про лад та спокій в нашім краю, і в сей

тяжкий час вседержавного безладдя дружно, одностайно з нами стануть до праці коло організації автономної України.

І коли ми зробимо сю підготовчу організаційну роботу, ми скличемо представників від усіх народів Землі Української і виробимо закони для неї. Ті закони, той увесь лад, який ми підготуємо, Всеросійське Учредительне Зібрання має затвердити своїм законом.

Народе Український! Перед твоїм вибраним органом – Українською Центральною Радою стоїть велика і висока стіна, яку їй треба повалити, щоб вивести народ свій на вільний шлях.

Треба сил для того. Треба дужих, сміливих рук. Треба великої народної праці. А для успіху тої праці насамперед потрібні великі кошти (гроші). До сього часу український народ всі кошти свої оддавав у Всеросійську Центральну Казну, а сам не мав та не має тепер від неї того, що повинен би мати за це.

І через те ми, Українська Центральна Рада, приписуємо всім організованим громадянам сел і городів, всім українським громадським управам і установам з 1-го числа місяця липня (июля) накласти на людність особливий податок на рідну справу і точно, негайно, регулярно пересилати його в скарбницю Української Центральної Ради.

Народе Український! В твоїх руках твоя доля. В сей трудний час всесвітнього безладдя й розпаду докажи своєю одностайністю і державним розумом, що ти, народ (робітників), народ хліборобів, можеш гордо і достойно стати поруч з кожним організованим, державним народом, як рівний з рівним.

Ухвалено: Київ, року 1917, місяця червня числа 10.

Вісти з Української Центральної Ради. - 1917. - № 9. – Травень.

3.

ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ

27 червня 1917 р.

Шановні збори!

Українська Центральна Рада досягла в своїй національно-політичній діяльності серйозного, відповідального моменту. З виконавчого органу поєднаних партійних і громадських груп, яким вона була в початку революції, вона стала вищим і не тільки виконавчим, але й законодавчим органом всього організованого українського народу.

Ми в своїй особі, в особі Української Центральної Ради, даємо картину формації влади, але влади цілком нової, сучасної, опертої на зовсім інші підвалини, ніж стара європейська, і особливо російська, дореволюційна влада. Не фізичне та економічне насильство; не темнота, затурканість і економічна залежність класів поневолених; не застрахування та гіпнотизування релігією; не

нацьковування одної частини пригноблених на другу - не такі засоби дали нам, зібраним отут, право і силу вирішувати норми життя, обов'язкові для кожного, хто визнає себе українцем.

Це право родилось і виросло з одного довір'я, чистого, не підмішаного ніяким примусом, законним чи незаконним. І Центральна рада, приймаючи на себе ту волю і довір'я народу, стала невідділеною, органічно злиною частиною цього великого цілого.

Кожний день поширює й поглиблює ту сконцентровану волю. Різні формації української демократії підливають у спільний резервуар могутньої сили, самі в той же час черпаючи з його.

І в сей момент ми стоїмо якраз на самій важній, але в той же час на самій критичній, порі нашого формування. Ми вступили в ту зону, де стираються межі двох влад — моральної і публічно-правової.

Ми вже не можемо сказати, в якій саме половині більше чи менше стоїмо. Розмір і сила нашої моральної влади остільки розрослися, що вона сама собою, під натиском логічного ходу подій без болю й без заколоту перетворюється у справжнє народоправство.

Народ своїм чуттям найкраще розуміє ідею справжнього народоправства, ідею демократичної влади, яка іде знизу, а не згори, яка є для народу, а не народ для неї. Українська демократія сконцентрувала свою волю в Центральній Раді, в ній поклала найкращу оборону своїх інтересів і через те тільки їй і може вірити. А звідси вже випливає зовсім логічний висновок: коли довір'я, то довір'я до кінця, в усіх сферах як національного, так економічного, політичного і державного життя.

Тут нема ворожнечі до Петрограда, але є цілковита байдужість до його, бо українська демократія має свою власну владу, яку сама витворила і якій цілком довіряють.

Але легше довіритись, ніж справдити чиясь довір'я. А особливо, коли те довір'я походить од частини во ім'я інтересів цілого, бо ми поки що представники довір'я не всього цілого, а тільки певної частини його. Ми знаємо, що та частина є велика, ми знаємо, що друга частина силою природного ходу життя дійде незабаром до того самого.

Але поки вона не дійшла, поки ці частини не злились в одне ціле, процес нашого формування, значить, теж не скінчився. А через те не закінчився й процес перетворення моральної влади в публічно-правову, повномочну, з усіма властивими їй компетенціями, функціями і апаратами.

І от завдання Центральної ради в сей критичний, переходовий, момент є прискорення цього процесу, допомога йому.

Генеральний секретаріат як виконавчий орган Центральної ради, котрому вона передає в сій сфері свою повну владу, тільки так і розуміє своє призначення.

Головним завданням Центральної ради до деякого часу було об'єднання української демократії на ґрунті тільки національно-політичних домагань.

Але життя потроху розсунуло ці вузькі рамці. Самих національно-політичних домагань стало мало, час ставить вимоги ширші: народ хоче

об'єднатись для задоволення і розв'язання всіх питань, які висуває йому і економічна, і соціальна обстановка. І через те Центральна рада мусіла поширити свою платформу, мусіла стати національним Соймом, в якому мають освітлюватися і розрішатись всі ті питання, які висуває життя.

І тому-то утворення Генерального секретаріату було необхідним щаблем розвитку іншого представницького органу. Тому-то інститут Генерального секретаріату має охоплювати всі потреби українського народу. Згідно з цими потребами, поділено роботу між окремими секретарями: по внутрішніх справах, фінансових, судових, продовольчих, земельних, освітніх, межинаціональних, праці, доріг, військових, торгу, промисловості.

Найпершою перешкодою до планомірного переведення цієї роботи є нестача політико-соціальної і національної свідомості і мала організованість народних мас. В цьому криється найбільша погроза і загальним здобуткам революції, організації автономного ладу на Україні, котрий є найкращим закріпленням тих здобутків.

Цією стороною життя нашого народу має займатись Генеральний секретаріат по внутрішніх справах. В його концепції має бути вся справа організації, агітації, пропаганди. В Секретаріаті внутрішніх справ мають бути сконцентровані різні громадсько-адміністративні апарати, утворені українською демократією до сього часу. Вони досі існували і працювали окремо, відірвано один від одного, не поєднані одним планом, одною системою. Тепер це має бути один апарат, складений з різних частин, але під керівництвом генерального секретаря внутрішніх справ.

Організація і освіднення мас є перша, необхідна, найголовніша підвалина дальшого будівництва. А слідуючим щаблем сього будівництва, заснованого на свідомості і організованості, є перебудова місцевої і загальнокрайової адміністративної влади; сільські, містечкові та волосні адміністративні органи, земські управи, повітові комісари, городські думи, губернські комісари, словом, вся організація влади може стати в органічний зв'язок з Центральною радою тільки тоді, коли демократія, яка утворює ці органи, стоїть також в тісному зв'язку з Центральною радою.

І це є друге завдання Секретаріату в справах внутрішніх: себто пристосування всього адміністративного механізму до потреб організованої, усвідомленої демократії і підготовки за допомогою цього самого апарату ще дальшого щабля — організації єдиної крайової автономної влади в порозумінні з демократіями інших національностей на Україні.

Маючи на увазі, що той стан, який зайняла Центральна рада, - є стан будівництва нового політичного життя на Україні з усіма наслідками, які випливають з цього стану, Генеральний секретаріат в справах фінансових вважає необхідним розробити основи фінансової політики на Україні.

Звісно, фінансової справи ми не можемо зразу ставити на цілком державний ґрунт, а повинні обходитись поки що засобами, які мають в своїй основі майже виключно моральну силу. Одначе, разом з цим мається на думці вести підготовчу

працю так, щоб і Україна в фінансових справах могла стати цілком на державний ґрунт тоді, коли їй прийдеться ці справи впорядкувати як автономній державі.

Завданням Секретаріату в справах судових має бути підготовка судових інституцій на Україні до тих форм і того стану, в якому вони мають бути в автономній Україні. Ця робота має розпадатись на підготовку справи українізації та демократизації суду і виробу відповідних законопроектів, котрі б намітили ті форми суду, які відповідали б автономному ладу на Україні.

Секретаріат в справах міжнаціональних має на меті об'єднати роботу всіх національностей Росії для боротьби за автономно-федеративний лад Російської Республіки та для порозуміння українців на цих основах з іншими національностями. На першому плані перед Секретаріатом міжнаціональних справ стоїть скликання з'їзду представників народів та областей Росії і підготовлення матеріалу до сього з'їзду. Поруч стоїть справа якомога скорішого порозуміння з демократією національних меншостей на Україні.

В справі народної освіти Секретаріат має на меті насамперед з'єднати в своїх руках все керування шкільною освітою, а власне: догляд за переведенням на місцях українізації школи, організації видання підручників, відшукування і приготування учителів для шкіл та поміч в згуртуванню їх у професійні товариства.

В справі позашкільної освіти Секретаріат має на меті за допомогу культурним товариствам. Для здійснення своїх завдань у шкільній справі Секретаріат має подбати про створення Всеукраїнської шкільної ради, яка носитиме територіальний характер, а зараз має скористуватися існуючим органом влади, як-от шкільні округи, або громадськими інституціями, з якими зав'яже самі тісніші стосунки. Для постійного зв'язку з місцями Секретаріат має на меті завести своїх спеціальних комісарів по народній освіті.

Секретаріат в справах земельних в першу чергу має подбати про правильну організацію волосних, повітових і губернських комітетів по Україні та рад селянських депутатів; має направляти діяльність цих організацій на шлях громадського порядкування не тільки земельною власністю, але і сільськогосподарським інвентарем. Щоб об'єднати діяльність земельних комітетів, Секретаріат має подбати про утворення Українського крайового земельного комітету.

Разом з тим той же Секретаріат має подбати про утворення українських кооперативних центрів.

В цілях підготовки до Установчих зборів Секретаріат має підготувати на підставі постанов Всеукраїнського селянського з'їзду проект земельного закону. В тому числі і ту його частину, яка повинна розмежувати компетенцію Всеросійського парламенту і Українського Союму в земельних справах.

В продовольчій справі Секретаріат ставить своєю задачею об'єднати роботу продовольчих органів на Україні і внести в неї ту планомірність, якої їй досі бракувало. Перед Секретаріатом стоїть основна задача створити Всеукраїнський центральний продовольчий комітет, який має забезпечити автономію України в

продовольчій справі та подбати про відповідне постачання українським хліборобам потрібних в їх господарствах продуктів та знаряддя.

Завданням Секретаріату в справах військових є українізація війська як в тилу, так, по змозі, на фронті, пристосування військових округ на Україні і організації їх до потреб українізації війська.

Ведення роботи Генерального секретаріату у всіх згаданих справах в зазначених вище межах вимагає впорядкування відповідної канцелярії, і тому в склад Секретаріату введено генерального писаря, найближчим завданням якого являється - завідування ділами всього Генерального секретаріату, бути зв'язком між окремими генеральними секретарями у внутрішніх організаційних справах Секретаріату, відповідна постановка інформації про діяльність Генерального секретаріату, між іншим, і через періодичний орган Генерального секретаріату.

Пристаюючи до великої відповідальної роботи, сподіваючись на повне довір'я і піддержку Центральної ради, Генеральний секретаріат покладе всі сили, щоб виконати ту роботу на користь відродженого народу українського і тих національних меншостей» що разом з ним заселяють Україну.

Усі наші зусилля будуть іти на те, щоб не допустити Україну до винищення, дезорганізації та анархії. І хто б ту дезорганізацію не вносив нам, чи темні сили контрреволюції, чи анархістичні елементи українства, чи помилки і ворожнеча Тимчасового центрального уряду, ми з усіма дезорганізуючими силами будемо боротись неухильно і нікому не дозволимо гальмувати справу будування нового життя в нашій країні.

Генеральний писар П. Христюк

Вісти з Української Центральної Ради. — 1917. — № 9 - 10. — Червень.

4.

ДРУГИЙ УНІВЕРСА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

У Києві, 1917 року, липня 3-го дня.

Громадяне землі Української.

Представники Временного Правительства повідомили нас про ті певні заходи, яких Временне Правительство має вжити в справі Управління на Україні до Учредительного Зібрання. Временне Правительство, стоячи на сторожі завойованої революційним народом волі, визнаючи за кожним народом право на самоозначіння і відносячи остаточне встановлення форми його до Учредительного Зібрання, - простягає руку представникам Української демократії - Центральній Раді, - і закликає, в згоді з ним, творити нове життя України на добро всієї революційної Росії.

Ми, Центральна Рада, яка завжди стояла за те, щоб не одділяти Україну од Росії, щоб вкупі з усіма народами її прямувати до розвитку та добробуту всієї Росії і до єдності демократичних сил її, з задоволенням приймаємо заклик Правительства до єднання і оповіщаємо всіх Громадян України:

Українська Центральна Рада, обрана Українським народом через його революційні організації, незабаром поповниться на справедливих основах представниками інших народів, що живуть на Україні, від їх революційних організацій, і тоді стане тим єдиним найвищим органом революційної демократії України, який буде представляти інтереси всієї людності нашого краю.

Поповнена Центральна Рада виділить наново з свого складу окремий відповідальний перед нею орган - Генеральний Секретаріат, - що буде представлений на затвердження Временного Правительства, яко носитель найвищої краєвої влади Временного Правительства на Україні.

В сім органі будуть об'єднані всі права і засоби, щоб він, яко представник демократії всієї України, і разом з тим як найвищий краєвий орган управління, мав змогу виконувати складну роботу організації та упорядкування життя всього краю в згоді з усією революційною Росією.

В згоді з іншими національностями України і працюючи в справах державного управління, як орган Временного Правительства, Генеральний Секретаріат Центральної Ради твердо йтиме шляхом зміцнення нового ладу, утвореного революцією.

Прямуючи до автономного ладу на Україні, Центральна Рада в згоді з національними меншостями України підготовлятиме проект законів про автономний устрій України для внесення їх на затвердження Учредительного Зібрання.

Вважаючи, що утворення краєвого органу Временного Правительства на Україні забезпечує бажане наближення управління краєм до потреби місцевої людності в можливих до Учредительного Зібрання межах, і визнаючи, що доля всіх народів Росії міцно зав'язана з загальними здобутками революції, ми рішуче ставимось проти замірів самовільного здійснення автономії України до Всеросійського Учредительного Зібрання.

Що торкається комплектування військових частин, то для сього Центральна Рада матиме своїх представників при кабінеті Військового Міністра, при Генеральнім Штабі і Верховному Головнокомандуючому, які будуть брати участь в справах комплектування окремих частин виключно українцями, поскільки таке комплектування, по определенню Військового Міністра, буде являться з технічного боку можливим без порушення боєздатності армії.

Оповіщаючи про се громадян України, ми твердо віримо, що українська демократія, яка передала нам свою волю, разом з революційною демократією всієї Росії та її революційним Правительством прикладе всі свої сили, щоб довести всю державу і зокрема Україну до повного торжества революції.

Українська Центральна Рада: Збірник документів матеріалів. У 2-х т. / [За ред. П. П. Толочко та ін.]: НАН України. – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. / [Упор. В. Ф. Верстюк та ін.; від. ред. В. А. Смолій]. – К.: Наукова думка, 1996 – С. 164-168.

5.

ТИМЧАСОВА ІНСТРУКЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНОМУ СЕКРЕТАРІАТОВІ ТИМЧАСОВОГО УРЯДУ НА УКРАЇНІ

4 серпня 1917 р.

Временным правительством утверждена следующая временная инструкция Генеральному секретариату на Украине.

1. Впредь до разрешения вопроса о местном управлении Учредительным собранием по делам местного управления Украиной высшим органом Временного правительства является Генеральный секретариат, назначаемый Временным правительством по представлениям Центральной Рады.

2. Полномочия Генерального секретариата распространяются на губернии: Киевскую, Волынскую, Подольскую, Полтавскую и Черниговскую за исключением уездов Мглинского, Суражского, Стародубского и Новозыбковского, они могут быть распространяемы и на другие губернии или части их в случаях, если образованные в сих губерниях на основании постановления Временного правительства земские учреждения выскажутся за желательность такого распространения.

3. Генеральный секретариат образуется из генеральных секретарей по ведомствам внутренних дел, финансов, земледелия, просвещения, торговли и промышленности и труда, а также секретаря по национальным делам и генерального писаря; кроме сего, при Генеральном секретариате состоит для контроля по его делам генеральный контролер, участвующий в заседаниях Генерального секретариата с правом решающего голоса.

Из числа секретарей, не менее четырех, должны быть замещаемы из лиц, не принадлежащих к украинской национальности.

При секретаре по национальным делам устанавливаются три должности: товарища секретаря, с тем, чтобы все четыре наиболее многочисленные национальности Украины имели каждая своего представителя в лице секретаря или одного из его товарищей.

4. Генеральный секретариат рассматривает, разрабатывает и представляет на утверждение Временного правительства предложения, касающиеся жизни края и его управления. Предложения эти могут быть предварительно их представленная Временному правительству внесены на обсуждение Центральной Рады.

5. Полномочия Временного правительства по делам местного управления, входящих в компетенцию перечисленных в статье 3 ведомств, осуществляются

при посредстве генеральных секретарей. Ближайшее определение сих дел последует в особом приложении.

6. По всем делам, означенным в предшедшей статье, местные власти края обращаются к Генеральному секретариату, который, по сношению с Временным правительством, передает распоряжения и указания последнего местным властям.

7. Генеральный секретариат представляет кандидатов на правительственные должности, предметы ведения которых входят в круг означенных в статье 5 дел и которые замещаются по назначению Временного правительства.

8. Сношения высших государственных установлений и отдельных гражданских ведомств с секретариатом и отдельными секретарями, по принадлежности, а равно последних с высшими государственными установлениями и ведомствами, производятся через особого, назначаемого Временным правительством, комиссара Украины в Петрограде; в том же порядке направляются законодательные предположения и проекты, относящиеся лишь к местным делам Украины, равно как и меры общегосударственного значения, возникшие в отдельных ведомствах или обсуждаемые междуведомственными и ведомственными комиссиями и требующими, ввиду особого отношения их к Украине, участия представителя управления комиссара в означенных комиссиях.

9. В срочном и не терпящем отлагательств случаях высшие государственные учреждения и ведомства сообщают свои постановления местным властям непосредственно, извещая одновременно о сих распоряжениях секретариат.

Министр-председатель Керенский
Министр юстиции Зарудный
Петроград, 4 августа 1917 г.

Вісти з Української Центральної Ради. - 1917. - № 20/21. - Листопад.

6. ПОСТАНОВИ З'ЇЗДУ НАРОДІВ

15 вересня 1917 р.

На останньому засіданні З'їзду представників народів Росії 15 вересня прийнято було слідуючі постанови:

Л Про федеративний устрій Російської держави.

З'їзд народів, скликаний в Києві Центральною Українською Радою, обміркувавши на засіданнях своїх з 8 по 15 вересня справу майбутнього устрою Російської держави, спинився після спеціальних докладів та обговорення на слідуючих тезах:

1. Головною хобою державного устрою Росії як при старому ладові, так і після революції, є надмірне зосередкування законодавчої та виконавчої власті.

2. Угрунтована на цьому принципі державна машина не може справно йти і гальмує розвиток держави.

3. Недивлячись на велику господарчу різноманітність країв і народів Росії, зосередкування власті затримує розвиток господарської самодіяльності людності, спричиняється до визискування окраїн неробочими класами центру, а тим самим і до господарського занепаду цього осередку.

4. Упорядкування цілої низки економічних справ життя трудового населення - як земельна та переселенська справа, громадська допомога та таке інше - потребують гнучкого і різноманітного національно-адміністративного апарату, пристосованого до місцевих та побутових особливостей людності.

5. Коли небувала по своєму напруженню в світі війна поставила перед державною машиною особливі вимоги щодо швидкості та продуктивності її роботи, то вона показала цілковиту свою нездатність, не можучи задовольнити самі необхідні життєві потреби і досить часто пригнічуючи громадську працю, яка могла б задовольнити ці потреби.

6. Теперішнє безладдя як на фронті, так і в тилу, по всіх ділянках державного життя, має своїм джерелом централістичний лад.

7. Для рятунку держави від тої руїни, яка на неї чикає, конче треба зараз же перебудувати державу на зовсім нових підвалинах, які не нищили б жодної можливості централізації.

8. Треба мати на увазі, що історія виробила два типи державного устрою для величезних держав, краї яких всі коло купи, а саме - або централістичний (унітарний), або федеративний.

9. Головне домагання сучасної демократії - широка участь громадян в державному житті та налог до порядкування цим життям законодавчим, а не адміністративним способом (наприклад, обрахунки видатків) - можливе тільки при федеративному устрою держави.

10. Республіканський лад може міцно стояти тільки в федеративній державі, бо в зосередкованих державах легко можна робити зміни державного ладу через захоплення осередкових установ.

11. Осередкова влада може мати довір'я всіх шарів людності і мати силу тільки при федеративному устрою.

12. Через те, що Росія складається з багатьох народів, які мають більшу чи меншу національну самосвідомість, різноманітну національну культуру, історичне минуле і в економічному відношенні вони складають окремі своєрідні кола, то єдино придатною формою федерації є така, котра основана на національній підставі.

13. Великі краї, заселені одною національністю, можуть по бажанню або поділитись на кілька федеративних одиниць, або, лишаючись одним федеративним цілим, дати автономію окремим частинам краю.

14. Ті національності, котрі - як, наприклад, єврейська - розпорошені по всій державі і ніде не мають свого краю, користуються правом мати екстериторіально-персональну автономію.

Вважаючи на згадані міркування, З'їзд народів, скликаний Центральною Радою, визнає, що Росія повинна бути федеративною демократичною республікою.

2. Про загальнодержавну та крайові мови.

Вважаючи: а) що беззаконні заходи скинутого царського правительства до цілковитої русифікації народів викликали в цій справі багато недоречностей, які дуже шкодять культурному життю республіки; б) що справедливе визначення права народів Росії на рідну мову, яке б забезпечувало вільний шлях до широкого розвитку самостійних національних культур, є негайною потребою і повинно бути зроблене зараз же до Установчих зборів; в) що повноправні в цім відношенні громадяни повинні все-таки взяти на себе і низку обов'язків, які обмежуватимуть права їхніх мов, але які потрібні з огляду на державний добробут. З'їзд народів, скликаний Центральною Українською Радою, постановив:

1. З часу революції всі мови республіки стали цілком рівноправними і через те в майбутній Російській Федеративній Республіці має бути назавше забезпечено цілковиту волю всім мовам в приватних та приватноправових зносинах.

2. Головні революційні органи майбутніх окремих держав - частин федерації повинні признати одну або кілька мов даного краю за крайові мови для зносин адміністративних органів з громадянами, а також з центральними органами федеративної одиниці та між собою; такими крайовими мовами мають бути мови всіх народностей, число яких в даному краю досягає певної кількості, визначеної законом.

3. Вільні громадяни Російської Федеративної Республіки повинні признати російську мову, яка найбільше зрозуміла більшості людності, мовою загальнодержавною для зносин центральних органів федеративних одиниць з центральними органами федерації та між собою.

4. Школа, церква, суд повинні бути відносно мови, як і в усіх інших відношеннях, цілком вільними і керуватись тільки бажанням заінтересованих осіб, а через те признання мови загальнодержавної не дає їй жодної переваги в справі шкільній, церковній та судовій над іншими мовами республіки.

3. Рада народів.

Виходячи з засад, наведених в постанові про майбутній устрій Російської республіки та про шляхи до його здійснення, З'їзд народів, скликаний Центральною Українською Радою, постановив:

1. Для розроблення і переведення в життя всіх тих заходів, котрі будуть потрібні для здійснення всіх тих завдань національного та крайового автономно-федеративного будівництва і для організування Співки народів, утворити складений на вказаних далі засадах особливий повномочний орган - Раду народів.

2. В склад Ради народів має ввійти по 4 члени від кожного народу, який мав представництво на з'їзді.

3. При голосуванні кожен народ має два голоси, незалежно від числа присутніх на даному засіданні повноправних членів Ради народів, представників цього народу,

4. Раді народів належить право приймати в свій склад представників від тих народів, котрі не брали участі в з'їзді, ці нові члени мають ті самі права, що і інші дійсні члени Ради.

5. Раді народів надається право запрошувати по своєму бажанню потрібних для праці людей з правом дорадчого голосу.

6. Раді народів надається право утворювати при собі всі ті установи, котрі будуть потрібні при її праці, і зробити для цього відповідні видатки.

7. Для об'єднання праці національних військових організацій при Раді народів може бути утворено Осередковий військовий комітет.

8. В справі своєї внутрішньої організації Рада народів сама повинна виробити постійний регламент.

8. Місцем перебування Ради народів є місто Київ, але при потребі Рада може засідати і в іншому місті.

4. «Совет национальностей».

В праці, скерованій як до внутрішнього перебудування республіки, так і до забезпечення зовнішнього її добробуту під час війни та при виробленні найбільш зручних і для всіх народів однаково придатних умов почесного миру, Тимчасове уряду заінтересоване в піддержці та авторитетних вказівках з боку всіх народів Росії, і через те З'їзд народів постановив вказати Тимчасовому уряду на потребу перетворення «Особого совещания по областной реформе» в особливий «Совет национальностей» при Тимчасовому правительстві, який має бути органом для оборони інтересів народностей.

5. Про Установчі збори.

З'їзд народів вважає, що, незалежно від скликання Всеросійських Установчих зборів, повинні бути скликані на демократичних підвалинах крайові Установчі збори, котрі мають установити як норми відношень країв до центральних органів федерації, так і певні форми внутрішньої організації автономних установ даного народу чи краю.

6. Про мирову конференцію.

Виходячи з тих засад: а) що майбутня конференція повинна проходити під гаслом повного права всіх народів на самоозначення; б) що при визначенні майбутніх державних кордонів і встановленні міжнародних забезпечень (гарантій) будуть вирішуватись життєві питання всіх народів, в тім числі і позбавлених власної держави, а через те і свого міжнародного представництва; в) що при встановленні нових державних кордонів одна держава не повинна передавати другій і ділити народи без їхньої на це волі; г) що представники Росії на мировій конференції повинні домагатись скасування всяких громадянських, політичних, національних та віроісповідних обмежень по всіх державах міжнародного забезпечення прав національних меншостей, З'їзд народів, скликаний Центральною Українською Радою, постановив, що в представництво Росії на мировій конференції повинні входити і представники заінтересованих недержавних народів.

Про сучасний момент.

Заслухавши повідомлення про можливі небезпечні для республіки події і вважаючи, що близькі загибельні події вимагають, щоб негайно вжито було певних заходів, які сприяли б збільшенню бойової сили війська, З'їзд народів, скликаний Центральною Українською Радою, постановив:

1. Конче потрібно проголосити принцип повного самоозначення народів; Російська республіка повинна бути проголошена федеративною та демократичною і повинна здійснювати цей принцип в своєму упорядкуванні; цілковите, негайне проголошення її федеративності може надати рації та ясності обставинам війни і сприятиме заключенню почесного миру, котрого прагнуть всі народи.

2. Тільки націоналізація російського війська під керівництвом революційно-демократичних національних організацій та відповідне упорядкування тилу при участі тих самих організацій може піднести здатність держави до самооборони та наблизити досягнення почесного миру.

3. Негайно розпочати швидке і систематичне розгруження фронту від всіх зайвих людей, мало здатних до війни при зимових обставинах, а також від непотрібної сили худоби та реманенту, що значно зменшить безлад і врятує Росію від загибелі.

Про національно-персональну автономію.

Вважаючи на те: а) що цілковите територіальне розмежування заселяючих Росію народів неможливе; б) що між ними є народи, котрі не складають більшості ні в однім краю; в) що національно-територіальна автономія не вирішує остаточно питання національних меншостей та малих націй. З'їзд народів, скликаний Центральною Українською Радою, постановив:

1. Кожен з населяючих Росію народів має право на національно-персональну автономію, тобто на організування нації в публічно-правову спілку, до якої можуть входити всі члени даного народу на всім просторі держави;

2. Обсяг правування, а також і певні форми внутрішньої організації національно-автономної установи визначаються національними Установчими зборами певного народу, скликаними на основі вселюдного, рівного, безпосереднього, таємного, пропорціонального і без різниці пола голосування;

3. Державний закон забезпечує національним меншостям, кількість яких досягає в певному краю визначеного законом числа, право користуватись своєю мовою як в місцевих державних чи крайових установах, так і в установах місцевого самоуправління.

Про білорусів.

З'їзд народів Росії, скликаний Центральною Українською Радою, вислухавши заяву представників Центральної ради білоруських організацій про те, що значній частині Білорусії, захопленій ворогом, загрожує небезпека бути відірваною від решти Білорусії, і вважаючи, що такий насильний поділ був би найбільшим порушенням права білоруського народу на самоозначення – вважає потрібним, щоб Тимчасове правительство негайно видало декрет про автономію Білорусії в межах Російської демократичної федеративної республіки з конечним

прилученням до автономної Білорусії також всіх захоплених ворогом міст і місцевостей в етнографічних межах розселення білоруського народу.

Про козацтво.

Заслухавши доклад представників «союза казачьих войск» про козацтво по історичних даних, З'їзд народів Російської республіки постановив:

1. Признати козацтво самостійною галуззю між народами Російської республіки, яка [галузь] утворилась через особливі обставини історичного буття і має всі права на незалежне існування.

2. Всіма засобами підпирати змагання козацтва до упорядкування свого життя на основі самоозначення.

3. Вітати приєднання до З'їзду народів вільного козацтва як повноправного члена до кола вільних народів Російської демократичної республіки, федеративного перебудування котрої вони домагаються.

Про Латвію.

Вислухавши заяву латиських представників про те: а) що частини Латвії - Курляндська губернія і деякі повіти Ліфляндської губернії - захоплено Німеччиною; б) що германське правительство уже виявило замір прилучити захоплені місцевості Прибалтійського краю до Німеччини; в) що латиський народ на своїх сеймах та з'їздах останніх двох років виявив свою волю, щоб всі землі, заселені латишами в етнографічних межах під назвою «Латвія», а саме: Курляндська губернія, південна частина Ліфляндської губернії, Режицький, Люцицький та Двінський повіти Вітебської губернії та заселені латишами смуги суміжних губерній - були злучені в одну демократичну одиницю в Російській Федеративній Республіці, г) що бажане латиському народові злучення частин Латвії не знайшло до сеї пори підмоги з боку Тимчасового правительства; д) що непевне становище латиського народу і невідомість про дальшу долю захоплених місцевостей Латвії та про відношення Тимчасового правительства і російських демократичних кіл до справи окупації непокоїть латиський народ як в межах Росії, так і в захоплених місцевостях, З'їзд народів постановив: звернути увагу Тимчасового правительства на потребу негайного видання особливого декрету про об'єднання всіх згаданих частин Латвії та про утворення автономної латиської демократичної одиниці, яка шляхом самоозначення має ввійти в склад Російської федеративно-демократичної республіки.

Про литовську справу.

Стоячи на ґрунті суверенного права кожного народу та вважаючи, що правительство не вправі вирішувати долю народів і країв без їхньої згоди, а також заслухавши заяву литовських представників:

1) що Всеросійський Литовський сейм в Петрограді висловився в червні 1917 р. за утворення суверенної Литовської держави в етнографічних межах, форму котрої повинні визначити Литовські Установчі збори, скликані на демократичних підвалинах;

2) що Тимчасове правительство уже після проголошення права народів на самоозначення прилучило своїм декретом Сувалкську губернію до майбутньої

незалежної Польщі та передало польському ліквідаційному комітетові справу порядкування установами Сувалкської губернії, хоча під час виборів до всіх державних дум людність ясно виказала свою волю, обираючи за представників лише литвинів та даючи їм накази домагатись прилучення до автономної Литви Сувалкської губернії, за виїмком тої части[ни] її, людність якої забажає остатись при Польщі;

3) що захопивши мало не всю Литву, Німеччина береться тепер до вирішення справи політичного існування Литви, а через те настає час, коли і Росія повинна виявити своє відношення до прав литовського народу, З'їзд народів постановив звернути увагу Тимчасового правительства на конечну потребу видання особливого декрету, яким повинно бути признане право литовського народу на утворення суверенної Литовської держави з частин російської та пруської Литви, а також з литовської частини Сувалкської губернії, при додержанні засад самоозначення.

Декларація поляків.

Член польського представництва на з'їзді п. Лукашевич прочитав на останньому засіданні від імені київської групи Польської партії соціалістичної (лівиці) слідууючу заяву:

«Київська секція Польської партії соціалістичної (ППС), будучи виразницею інтересів революційного польського пролетаріату та трудового селянства Польщі і в той же час заступаючи інтереси місцевого польського пролетаріату, що здавна живе на Україні як національна меншість, стоячи на ґрунті своєї програми і тактики та вважаючи:

а) що ґрунтовне та всебічне перебудування державного організму і громадянства на широких демократичних підвалинах може бути досягнуто тільки при умові цілковитої політичної незалежності;

б) що всяке підлягання іншій державі затримує розвиток громадянства, всіх творчих сил народу і, збільшуючи визискування підлеглих другій державі трудящих народних мас, ослаблює сили революційного пролетаріату та трудового селянства в їхній класовій боротьбі за визволення з економічного, політичного та національного гніту;

в) що тільки при умові цілковитої політичної волі свого краю революційний пролетаріат може з успіхом провадити свою класову боротьбу за досягнення конечних соціалістичних завдань, Польська партія соціалістична відносно революційного пролетаріату Польщі є виразницею ідеї цілковитої самостійності Польщі. Будучи в той же час заступницею інтересів місцевого польського пролетаріату та трудового селянства на Україні, як національної меншості, і вважаючи: а) що з погляду інтересів робочого пролетаріату і трудового селянства пригноблених народів федеративний устрій Російської держави дає найбільш сприятливі умови для боротьби пригноблених народів за своє національне визволення; б) що федерація є добровільною братерською спілкою вільних всередині і незалежних одна від другої держав; Польська партія соціалістична приєднується до революційного руху української демократії — поскільки

українська демократія майбутній федеративний зв'язок з Росією ґрунтує на державності України,

Нова Рада. - 1917. - 17 вересень.

7.

ЗВЕРНЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

27 вересня 1917 р.

Від Генерального секретаріату України

Офіційно

Народе України! Волею і словом революційного парламенту твого, Української Центральної Ради, в тісній згоді з правительством революційного всеросійського народу ти обрав і поставив нас, Генеральний секретаріат, на чолі власті, сказавши нам творити нове і вільне життя у нашім краю.

Во врем'я люте і трудне поклав на нас ти це високе і тяжке завдання. Війна - ота вогненна і кривава спадщина царя Миколи Другого, доценту виточила сили і в злидні кинула краї багаті, плодovitі. Державне господарство розхиталось, занепало. Із півночі великої Російської республіки суне голод. На заході четвертий рік пала і не вгаса вогонь війни, і погасити його не в силі народ многострадальний.

Великий переворот, утворений народами Росії, розніс високі чорні мури царської неволі. Увесь старий монархічний лад скасовано. У вогні, чаду, в напруженій борні з занепадом революційна демократія примушена творити новий лад державного та соціального життя.

Край веселий і багатий, нашу тиху Україну, теж зруйновано, зубожено. І ти, народе тихої України, так само став до творення свого життя і нас покликав до тої славної, великої роботи.

Ми ж, волю твою волячи, без сумніву та без вагання стали там, де нас призначено, і як вищий орган влади України з свідомістю великого завдання ознайомимо всіх громадян.

Найпершою задачею ми становимо собі зміцнити новий республіканський лад на Україні. Старому царському ладу не може бути і не буде вороття.

Сотні літ народ український поневірявся у національному безправстві, в утисках, в знуцаннях. Тепер, відроджений, оновлений, хазяїном ввiходить він у рідний край до вільного життя. Але століття тих страждань, державна мудрість і спільний інтерес є запорукою тому, що ні одна нація, яка живе на вкраїнській землі, не знатиме насильства в своїх правах національних.

І ми, Секретаріат України, кермуючись оцим неписаним законом демократій всієї нашої землі, готуючи свій край до автономного життя в великій

федерації республіканської Росії, оповіщаємо, що не допустимо ніяких утисків або знуцання з прав національних чийх-будь. Бо тільки згода націй та братерське співжиття дадуть Україні той бажаний новий лад.

Трудящі маси, робітництво, селянство та ті з них, що вдягнені в солдатські шинелі, поклали край старим порядкам політичним. Так само мусить бути край тому порядку, коли економічно дужі класи безоглядно панували над класами працівників. Генеральний секретаріат України непохитно стане на сторожі прав трудящих мас. Але, крім всесвітнього нещастя, крім війни, безладдя в господарстві, ще інші темні та злочинні сили штовхають нас в безодню. Свідомі та несвідомі вороги народу, свобод і революції вчиняють над населенням безчинство, грабежі, насильства.

Ми рішуче попереджаємо усіх безчинників і ворогів революції: властю революційного народу України ми неухильно, без вагання будемо боротись з ними і преслідувати кожний вчинок, що вносить безлад і заколот у край.

У час лихоліття і недолі Україна встала до будування нових форм свого життя, і тим сильнішою, твердішою повинна бути влада, якій доручено провадити ту роботу.

Тому до всіх демократій звертаємо наше слово.

Народе України, в твоїх руках порядок, лад і вся майбутня доля нашої землі! Без згоди, без співробітництва, без дружної охочої піддержки тобою обраної влади не може бути творіння вільного ладу. Бо тільки дружними зусиллями, бо тільки з'єднані напруженням одної волі всіх ми здержимо наш край на кінчику безодні і може одведем і виведем міцним, здоровим, незруйнованим на шлях великої майбутності.

Генеральний секретаріат України
Київ, 27 вересня 1917 р.

Робітнича газета. - 1917. - 1 жовтня.

8.

ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ УКРАЇНИ

29 вересня 1917 р.

Генеральний секретаріат, утворений волею демократії України, в ній черпаючи свою силу, на неї спираючись в своїй діяльності, має провадитися принципами і директивами, що вироблені демократією України, представленою в

Центральній Раді, і за всю діяльність відповідає перед цим своїм революційним демократичним

Разом з тим Генеральний секретаріат, признаний і затверджений як вищий орган влади на Україні Тимчасовим правительством, тим самим стає в тісні державно-правові відносини до найвищих органів влади Всеросійської республіки.

В «Інструкції» Генеральному секретаріатові ці відносини точно не зазначені. Тому-то Генеральний секретаріат, в першу чергу, розробляє по всіх секретарствах ті норми, якими мають визначатися межі компетенції кожного секретарства і всього Секретаріату в цілому.

Основою нового життя кожна нація вважає право на своє національно-державне самовизначення. Українська демократія голосом своїх з'їздів, організацій і революційного парламенту - Центральної Ради - виразно визначила майбутній національно-політичний стан свій як рівноправного, державного тіла в федеративній республіці Росії. Стоячи твердо на визначеній позиції, що має на увазі єдність Російської Федеративної Республіки, Генеральний секретаріат в своїй національно-політичній роботі простуватиме до тої мети, і організаційними, творчими засобами має забезпечити українському народові державне право на його землі. Основи будучого ладу України, після умови з Временним правительством 3 липня, має виробити Українська Центральна Рада в виді автономного статуту України; цим займається спеціальна комісія Центральної Ради, і Генеральний секретаріат ставить своїм завданням, з свого боку, всяко улегшати й допомогти роботі цієї комісії. Проект статуту має бути внесений в Українські й Всеросійські Установчі збори. Першою умовою майбутнього державного ладу України має бути об'єднання всієї української землі і всього українського народу в одній автономній одиниці. Для забезпечення справедливих прав всього нашого народу, що прагне миру, на основі самовизначення націй Генеральний секретаріат уживає всіх заходів, щоб на мирній конференції, яка обговорюватиме наслідки війни, були серед делегації і представники українського народу. Дбаючи про права українського народу, Генеральний секретаріат однаково справедливо і уважно ставитиметься до національних прав і домагань усіх національностей, що заселяють територію України. Ніякого насильства, ніякого ламання права самовизначення націй на Україні допущено не буде.

Для найсправедливішого виявлення волі демократії України повинні бути скликані всенародні Українські Установчі збори, і для того Генеральний секретаріат негайно приступить до складання відповідного законопроекту.

Переходячи до ближчих завдань, Генеральний секретаріат має на меті перш за все зміцнити і розвинути здобутки революції. Війна, економічне винищення держави несуть за собою темне, несвідоме невдоволення широких народних мас. На цьому ґрунті ростуть анархія і контрреволюція. Генеральний секретаріат через секретарство внутрішніх справ буде всіма силами рішуче боротись зо всіма проявами безладдя і контрреволюційними замахами за допомогою демократичних органів місцевого самоврядування.

На тому ж фунті війни і економічної руїни в краю поширюється епідемія грабежів, самосудів, анархістичних виступів безвідповідальних груп. Генеральне секретарство внутрішніх справ вважає за найкращий спосіб боротьби з цим лихом активну, організовану самодіяльність і самооборону людності. Для того Секретарство виробляє законопроект про організації «Вільного козацтва» 235, які силою самого життя, здорового інстинкту широких демократичних мас стали виникати по всіх усюдах України. Правильно організоване, організаційно зв'язане з вищим органом влади революційної демократії краю - Генеральним секретаріатом, «Вільне козацтво», що буде в розпорядженні органів місцевого самоврядування, має стати твердою опорою секретарству внутрішніх справ у боротьбі з елементами безчинства і злочинства.

Передбачаючи великі труднощі, при переведенні демобілізації, секретарство внутрішніх справ організує в своєму складі демобілізаційний відділ, входить в тісні організаційні зносини з відповідними організаціями та установами, військовими та громадськими, щоб об'єднати всі засоби в один широкий план забезпечення місцевої людності під час демобілізації.

Довершенням великої російської революції мають бути Установчі збори Всеросійські. секретарство внутрішніх справ буде всіма належними і підлеглими йому апаратами допомагати і сприяти організації виборів. Найбільш певним засобом для того секретарство внутрішніх справ вважає заснування в його складі бюро по виборах, а також цілий ряд з'їздів, як з'їзд комісарів, представників народних управ (земств) і міських самоуправ та інших громадських установ, на які Генеральний секретаріат спиратиметься в своїй органічній роботі. Одним з найважливіших завдань своїх Генеральний секретаріат ставить сприяти широкому розвиткові діяльності місцевих самоуправ та поширенню їх компетенції. Це має стати головною умовою встановлення ладу на Україні.

Утворена революцією велика Російська Федерація має спиратись на трудящі народні маси і пролетаріат. Інтереси трудящих мас повинні завше стояти на чолі і перед ними мусять поступатися інші інтереси.

І тому перетворення централістичної Російської імперії в федеративну республіку само по собі ще не задовольнить всіх завдань, що повстали з розвитком революції. Політична революція має повести і до перетворення соціального устрою народів, що заселяють Росію.

З цього огляду на чільне місце на Україні, як і по других краях Російської держави, висувається земельне питання. Трудящим масам України належить право на землю, що вони її обробляють. Ця вимога має бути задоволена. Остаточне вирішення земельної справи належить Українським і Всеросійським Установчим зборам. І Генеральний секретаріат ставить собі завдання розробити для внесення на Всеросійські та Українські Установчі збори план земельної реформи на Україні.

На ближчу чергу Генеральне секретарство по земельних справах ставить собі упорядкування земельних відносин через місцеві земельні комітети з широкою компетенцією щодо розпорядження земельними фондами та з

широкими засобами їх діяльності, організацію агрономічних сил на Україні та об'єднання всієї справи агрономічної допомоги. Буде поширено шкільну та позашкільну сільськогосподарську освіту, хліборобську кооперацію, особливо хліборобські артілі.

Поруч з підготуванням переходу землі до рук трудящого народу Генеральне секретарство земельних справ підготовлятиме перехід всіх лісів у національну власність. Для того Генеральне секретарство має виробити план організації лісоводства на основі національної культури і експлуатації лісу з розробкою його державно-громадським способом; для збільшення ж запасу лісу має виробитись план меліорації і використання всіх ялових земель на Україні. Охорона лісів та інших природних багатств України від грабіжницької експлуатації та нищення звертає на себе увагу секретарства.

Визнаючи, що в теперішнім часі неможливо скасувати капіталістичну форму промисловості і торгу, Генеральний секретаріат однак ж вважає, що інтереси трудящих мас вимагають державного контролю і регуляції господарського життя, для чого в осередку економічного життя України в найближчому часі має стати Економічний комітет, він має регулювати всю справу постачання та поділу харчів, сирих матеріалів та палива, і разом регулювати всю промисловість і торг. Для поліпшення економічного життя України в першу чергу повинно ужити засобів, щоб розвивалися продуктивні сили краю та піднялася продуктивність праці, що так занепаля.

У справі фінансів України Генеральне секретарство фінансів признає необхідним найперше виробити основи для розмежування в напрямі децентралізації спільнодержавних і спеціально-місцевих українських фінансів. Україна повинна мати свій спеціальний бюджет поруч з загальнодержавним. Побільшання державних доходів України мусить статися через підвищення оподаткування маючих верств людності. Для того потрібно ввести прогресивне оподаткування маєтків та податок на незаслужений приріст їх вартості.

Але недосить знайти нові джерела державних доходів, так само потрібно знайти способи для того, щоб платилися ті податки, які вже встановлено. Треба зауважити, що всі прямі податки не платяться; тому потрібно, щоб українські адміністративні органи, яким поручено побирати ці доходи, виявили в цім напрямі належну діяльність. Приближення влади до людності України завдяки автономії повинно в великій мірі допомогти цьому. В найближчому часі буде вироблено законопроект про те, що на чолі всіх кредитових установ України має стати Національний український банк, до якого мусять перейти всі справи Київської контори державного банку та всіх його відділів на території України. Діяльність Національного банку має бути погоджена з діяльністю другої центральної кредитової установи на Україні - Українського народного банку.

Надзвичайно важна справа регуляції економічного життя, організації праці та її законодавчої охорони. Для того найперше потрібно планомірно проводити програму робітничої політики, що тісно зв'язана обставинами нинішнього тяжкого часу і направлена до закріплення за робочим людом революційних

здобутків та до утворення нових соціально-політичних установ, що дають робочому людові змогу шляхом законодавчим забезпечувати свою працю (палати праці, промислові суди та ін.).

Допомагаючи в цім усім заходам Міністерства праці, спираючись на піддержку робітничих організацій і бачучи в згоді з ними запоруку повної користі, Секретарство праці, з свого боку, доложить усіх сил на те, щоб якнайповніше упорядкувати робітничу справу на Україні. Особливу увагу воно звертає на робітницьку справу в хліборобстві і сільськогосподарчій промисловості.

Стоячи на принципі повної свободи коаліції, завойованої робітничим класом. Секретарство праці при неминучих у сучаснім громадянстві колізіях між працею і капіталом буде обороняти інтереси господарського розвитку в цілості, намагаючись закріпити вплив примиряючих інституцій і допомагаючи устанавляти колективні умови. В сфері соціального забезпечення Секретарство праці надає першорядне значення проведенню в життя нових поширених законів забезпечення.

Війна не повинна ні на хвилину одхилити від підготовлення демобілізації промисловості. Заходи, до яких треба братися в боротьбі з безробіттям для регуляції робітничого ринку і для заснування сіток бірж праці з крайовою біржою на чолі, складають теж одне з найближчих завдань секретаріату.

На полі народної освіти напротязі цього академічного року має бути вироблений і по змозі здійснений проект нової по змісту і по формі школи на Україні, на підставах демократичних і національних, причому кожна народність в своїх культурних пориваннях матиме відповідне задоволення при передачі завідування освітньою справою національних меншостей з боку товаришів генерального секретаря національних справ і при загальнім контролі генерального секретаря освіти. Так само будуть зроблені заходи до того, щоб на протязі року утворились відповідні курси для учителів і видані були підручники та шкільні пособія як українські, так і інші, а також мають готуватися кадри лекторів для українських університетів та іншої вищої школи. Буде змінено форму шкільної управи в напрямі демократизації.

Буде одкрито в Києві Педагогічну академію, народні університети, буде звернено особливу увагу на позашкільну освіту за допомогою всіх просвітніх товариств на Україні. Буде зроблено заходи, щоб вищий контроль над всіма школами не тільки середніми, але й вищими, при захорони автономії вищої школи, належав Генеральному секретаріатові.

Інтереси національної умілості найдуть собі повного заступника в Генеральному секретаріаті, і в тій цілі засновано в Секретарстві освіти відділ мистецтва.

Генеральний секретаріат, обстоюючи права українського народу через Секретарство національних справ, оборонятиме, забезпечуватиме національні меншості від юридичних і фактичних обмежень в громадських і політичних відносинах, сприятиме реорганізації на основах свободи і демократизму існуючих

національних організацій і утворенню нових установ для вдоволення потреб їх національного життя. Взагалі Секретарство національних справ слідкуватиме за національним життям народів України і сприятиме встановленню добрих між ними відносин. Разом з тим Секретарство справ національних має бути заступником українських інтересів не тільки на Україні, але і за її межами. Щоб бути завжди в курсі національного життя і національних відносин, секретарство закладає інформаційний відділ, що рівночасно подаватиме найширші відомості про національне життя на Україні.

Ось ці завдання, які ставить собі Генеральний секретаріат в найближчу чергу і яких має додержувати в своїй діяльності. Слід при тім зазначити, що та діяльність його, особливо в перший час, поставлена в досить тяжкі обставини, з якими треба рахуватися. Перш за все доводиться організувати саму техніку цілком нової адміністративної машини, заводити і установляти нові, що не мають для себе традиції, відносини адміністративних осіб та інституцій. А що найважливіше - діяльність Генерального секретаріату обмежена самою сферою його компетенції. Інструкція Генеральному секретаріатові не затвердила його компетенції в справі продовольчій, дорожній, поштово-телеграфній, судовій та військовій.

Генеральний секретаріат вважає, що в цей грізний, відповідальний час ніяка організація краю не може провадитись без повної, цілковитої компетенції його в сфері продовольчої справи, і визнає необхідним негайне затвердження Секретарства продовольчих справ; вже виробляється для того і відповідний законопроект. Так само заінтересована Україна в справі транспорту та поліпшення дорожньої справи, особливо в зв'язку з майбутньою демобілізацією. Не втручаючись в сферу загальної залізничної політики, Генеральний секретаріат визнає за собою право контролю над правильним виконанням планів і розпоряджень центрального правительства в справі транспорту, право представлення Міністерству доріг до призначення на посади чи зміщення з них відповідних урядових осіб, право проведення доріг шосейних та інших ґрунтових, порядкування шляхами водяними. Для того Генеральний секретаріат вважає необхідним затвердження Секретарства доріг, так само як і Секретарства пошт і телеграфів з аналогічним до Секретарства доріг обсягом компетенції.

В справі суду на Україні Генеральний секретаріат визнає необхідним, щоб апарати суду було краще пристосовано до місцевого населення відповідно до нових національних форм життя на Україні, а для цього потрібне затвердження Секретарства судових справ в складі Генерального секретаріату.

Організація українських військових частин іде безупинно. Будучи органічною потребою відродженої української нації, вона, як показали факти, стає позитивним фактором як в справі оборони на фронті, так і в справі охорони революції в державі. Генеральний секретаріат, маючи на меті надати по змозі більше планомірності в формуванні українських військових частин, визнає для сього необхідним затвердження Секретарства військових справ. Признаючи, що командна влада мусить бути єдина, а так само мусить бути єдина система

оборони, визнаючи цю компетенцію за Верховним командуванням і Військовим міністерством, Генеральний секретаріат визнає разом з тим, що Секретарству військових справ мусить бути надано компетенцію і відповідні права в сфері організації і формування українських військових частин і особне право представлення військовій верховній владі на затвердження і усунення військових чинів в військових округах на території України і в усіх українських частинах війська.

Секретаріат виробить всі згадані проекти про затвердження секретарів і поведе їх шляхом законодавчим.

По силі § 1 «Інструкції Генеральному секретаріатові» в сферу компетенції Генерального секретаріату входять лише п'ять губерній української землі. Цей механічний болючий поділ українського національного тіла теж складає чималу перешкоду для широкої та планомірної органічної праці Генерального секретаріату України і мусить бути найшвидше скасований, для чого є певні формальні основи в самій інструкції, згідно з якими буде зроблено всі певні заходи.

З повною ясністю, розуміючи всі ті труднощі та перешкоди і все ж оддаючи всю свою працю для творення перших основ державного життя України, Генеральний секретаріат в сей історичний момент більш, ніж коли, мусить черпати свою силу з самого джерела тої сили — волі народу. Як орган влади революційної демократії України, представленої в її революційному парламенті - Центральній Раді, Генеральний секретаріат є перейнятий глибоким переконанням, що його робота можлива лише в повному єднанні з тими революційно-демократичними силами, і що лише в довір'ї, співчутті та співробітництві з ними полягає весь успіх його діяльності.

Нова Рада. - 1917. - 30 вересня.

9.

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО СТВОРЕННЯ КРАЙОВОГО КОМІТЕТУ ОХОРОНИ РЕВОЛЮЦІЇ В УКРАЇНІ

25 жовтня 1917 р.

25 жовтня вночі на закритому засіданні Комітету Центральної Української Ради враз з київськими революційними організаціями прийнято таку постанову: «Центральна Рада одноголосно постановила утворити революційний Комітет для охорони революції на Україні. На всій території України Комітет має розпоряджатися всіма силами революційної демократії і йому підчиняються в порядку охорони революції всі органи влади означеної території. Комітет є відповідальний перед Українською Центральною Радою та негайно приступає до діяльності».

В склад Комітету від Центральної Ради ввійшли: Ткаченко (український соціал-демократ), М. В. Порш (український соціал-демократ), О. А Севрюк (український соціаліст-революціонер), М. М. Ковалевський (український соціаліст-революціонер), А Ніковський (український соціаліст-федераліст), Матушевський (український соціал-демократ), Пятаков (російський соціал-демократ, більшовик), М. Шаповал (український соціаліст-революціонер) і Гольдельман. Крім того, від партій й організацій ввійшли: від російських соціалістів-революціонерів - С. Саграджев, українських соціал-демократів - Пісоцький, Генерального військового комітету — С. Петлюра, головного залізничного комітету - Шумицький, Всеукраїнської ради військових депутатів - Тележинський і Касяненко, Київської ради робітничих депутатів - Крейсберг, від соціал-демократів більшовиків — Затонський, «Бунду» - Рафес, Об'єднаної єврейської соціалістичної партії - Зільбеїхрарб, представники Київської ради солдатських депутатів і представники Харкова, Катеринослава і Одеси.

Робітнича газета. - 1917. - 27 жовтня.

10.

ПОСТАНОВА КРАЙОВОГО КОМІТЕТУ ПО ОХОРОНІ РЕВОЛЮЦІЇ В УКРАЇНІ

26 жовтня 1917 р.

Обов'язкова постанова

Крайовий комітет по охороні революції на Україні, утворений Українською Центральною Радою, при участі всіх революційно-демократичних організацій краю, оголошує:

1. Всякого роду погроми, бешкети і непорядки будуть нещадно придушуватись всіма засобами, які маютьесь в розпорядженні Комітету, аж до збройної сили.

2. Всякі прояви контрреволюційної агітації, спроби нацькувати одну частину населення на другу і підбурити до безпорядків на ґрунті продовольчих труднощів будуть рішуче подавлятись і винувні понесуть найтяжчу кару.

3. В цілі охорони спокою в краю забороняється до одміни сеї постанови, зібрання і мітинги під одкритим небом і всякі інші виступи на вулиці.

4. Всім властям на Україні пропонується вжити всіх заходів, які є в їх розпорядженні, до непохитного виконання сеї обов'язкової постанови.

Комітет певен в тому, що населення краю зуміє оцінити серйозність становища й прикладе всіх сил до охорони революції і спокою в краю. Крайовий комітет по охороні революції на Україні

Київ, 26 жовтня 1917 р.

Народна воля. -1917. - 27 жовтня.

11.
**ВІДОЗВА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ДО ГРОМАДЯН,
УРЯДОВИХ І ГРОМАДСЬКИХ УСТАНОВ**

3 листопада 1917 р.

Від Генерального секретаріату України

Генеральний секретаріат України оповіщає всіх громадян, всі установи - урядові, політичні, громадські на Україні:

Центральне правительство всієї Росії не має спромоги керувати державним життям. Цілі краї zostалися без направляючих центрів. Через се росте руїна політична, господарська і громадська.

З огляду на це Секретаріат поповнено тимчасово генеральними комісарами в справах: продовольчих, військових, судових, пошт і телеграфу, доріг.

Компетенція Генерального секретаріату поширюється на губернії, де є більшість українського населення. Через те Херсонщина, Харківщина, Катеринославщина і Таврія (без Криму) включаються в територію єдиної України.

Всім установам усіх губерній, а також громадянам єдиної України всіх національностей належить в усіх справах звертатись до відповідних секретарств Генерального секретаріату.

Всякі чутки і погослки про сепаратизм, про відділення України від Росії - або контрреволюційна провокація, або звичайна обивательська неусвідомленість. Центральна Рада і Генеральний секретаріат твердо і виразно заявили, що Україна має бути в складі Федеративної Республіки Російської як рівноправне державне тіло. Сучасне політичне становище сеї постанови ні трошки не міняє.

Поки мир між воюючими державами не встановлено, робота на фронті не повинна спинятись. Армія мусить бути одягнена, нагодована, озброєна. Генеральний секретаріат в згоді з відповідною центральною військовою владою вживатиме всіх заходів, щоб задовольнити всі потреби армії.

Вибори до «Всероссийского Учредительного собрания» повинні відбуватись, як призначено, 12 листопада (ноября), коли до сього часу не буде одмінено для всієї Росії. Громадянам і установам треба мати се на увазі і прикласти всієї енергії, щоб вибори було переведено точно, активно, численно.

Незабаром буде ухвалено Центральною Радою і оповіщено Генеральним секретаріатом закон про Українські Установчі збори. Виборчим інституціям радиться взяти це на увагу і після виборів до «Всероссийского Учредительного собрания» виборчих апаратів не касувати.

Виробляється план військової охорони всієї України від погромів, грабежів і всякого безчинства. Комісарам губернським і повітовим буде дано в допомогу військові частини. Комісари мають провадити рішучу і енергійну боротьбу з безладдям і злочинствами безвідповідальних людей. В справі боротьби з анархією і заведення доброго ладу на місцях Генеральний секретаріат має опиратися на

місцеві органи самовпорядкування, котрі і являються органами місцевої влади, коло котрої повинна об'єднатися для їх піддержки вся місцева демократія.

Закінчується розроблення законопроекту регулювання земельних відносин і про передачу нетрудових земель в розпорядження земельних комітетів. Закон буде видано незабаром. До того часу всі захватні своєвільні вчинки радиться припинити.

Всім установам, інституціям, урядовим особам радиться всі накази та доручення Генерального секретаріату виконувати точно і швидко.

Громадянам України радиться бути дійсно вільними громадянами, а через те активно і охоче стати на допомогу всім інституціям в важкій і спільній справі утворення порядку на Україні і охорони всіх великих здобутків Всеросійської революції.

Генеральний секретаріат України

**Вістник Генерального секретаріату Української Народньої Республіки.
1917. - 23 листопада.**

12.

Третій Універсал Української Центральної Ради

7 листопада 1917 р.

Народе український і всі народи України!

Тяжка й трудна година впала на землю Російської Республіки. На півночі в столицях іде межиусобна й кривава боротьба. Центрального Правительства нема й по державі шириться безвладдя, безлад і руїна.

Наш край так само в небезпеці. Без власті, дужої, єдиної, народньої Україна також може впасти в безодню усобиці, різні, занепаду.

Народе Український! Ти, разом з братніми народами України, поставив нас берегти права, здобуті боротьбою, творити лад і будувати все життя на нашій землі. І ми, Українська Центральна Рада, твоєю волею, в ім'я творення ладу в нашій країні, в ім'я рятування всеї Росії, оповіщаємо:

Однині Україна стає Українською Народною Республікою.

Не відділяючись від республіки Російської і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся Республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів.

До Установчих зборів України вся власть творити лад на землях наших, давати закони й правити належить нам, Українській Центральній Раді, і нашому правительству - Генеральному секретаріатові України.

Маючи силу і власть на рідній землі, ми тою силою й властю станемо на сторожі прав і революції не тільки нашої землі, але і всієї Росії.

Отож оповіщаємо:

До території Народньої Української Республіки належать землі, заселені у більшості Українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Остаточне визначення границь Української Народньої Республіки, як що до прилучення частин Курщини, Холмщини, Вороніжчини, так і сумежних губернських областей, де більшість населення українське, має бути встановлене по згоді зорганізованої волі народів.

Всіх же громадян сих земель оповіщаємо:

Однині на території Української Народньої Республіки існуюче право власності на землі поміщицькі та інші землі нетрудових хазяйств сільськогосподарського значіння, а також на удільні, кабінетські та церковні землі - касується.

Признаючи, що землі ті єсть власність усього трудового народу й мають перейти до нього без викупу, Українська Центральна Рада доручає Генеральному секретареві по земельних справах негайно виробити Закон про те, як порядкувати земельним комітетам, обраним народом, тими землями до Українських Установчих Зборів.

Права робітництва в Українській Народній Республіці має бути негайно упорядкована. А зараз оповіщаємо:

На території Народньої Республіки України відсьогодня встановлюється по всіх підприємствах вісім годин праці.

Тяжкий і грізний час, який перебуває вся Росія, а з нею і наша Україна, вимагає доброго упорядкування виробництва, рівномірного розподілення продуктів споживання і кращої організації праці. І через те приписуємо Генеральному секретарству праці від сього дня разом з представництвом від робітництва встановити державну контролю над продукцією України, пильнуючи інтересів як України, так і цілої Росії.

Четвертий рік на фронтах ллється кров і гинуть марно сили всіх народів світу. Волею і іменем Української Республіки ми, Українська Центральна Рада, станемо твердо на тому, щоб мир було встановлено якнайшвидше. Для того ми вживемо рішучих заходів, щоб через Центральне Правительство примусити й спільників і ворогів негайно розпочати мирні переговори.

Так само будемо дбати, щоб на мирному конгресі права народу українського в Росії і по за Росією не було в замиренню порушено. Але до миру кожен громадянин Республіки України, разом з громадянами усіх народів Російської Республіки, повинен стояти твердо на своїх позиціях, як на фронті, так і в тилу.

Останніми часами ясні здобутки революції було затемнено відновленою карою на смерть.

Оповіщаємо:

Однині на землі Республіки Української смертна кара касується.

Всім ув'язненим і затриманим за політичні виступи, зроблені до сього дня, як уже засудженим, так і незасудженим, а також і тим, хто ще до відповідальності не потягнений, дається повна амністія. Про се негайно буде виданий закон.

Суд на Україні повинен бути справедливий, відповідальний духові народу.

З тою метою приписуємо Генеральному Секретарству Судових Справ зробити всі заходи упорядкувати судівництво і привести його до згоди з правними поняттями народу.

Генеральному Секретарству Внутрішніх Справ приписуємо:

Вжити всіх заходів до закріплення й поширення прав місцевого самоврядування, що являються органами найвищої адміністративної влади на місцях, і до встановлення найтіснішого зв'язку й співробітництва його з органами революційної демократії, що має бути найкращою основою вільного демократичного життя.

Так само в Українській Народній Республіці має бути забезпечено всі свободи, здобуті всеросійською революцією: свободу слова, друку, віри, зібранів, союзів, страйків, недоторканости особи і мешкання, право і можливість уживання місцевих мов у зносинах з усіма установами.

Український народ, що сам довгі літа боровшися за свою національну волю й нині її здобувши, буде твердо охороняти волю національного розвитку всіх народностей, на Україні сущих, тому оповіщаємо, що народам великоруському, єврейському, польському й іншим на Україні признаємо національно-персональну автономію для забезпечення їм права і свободи самоврядування у справах їх національного життя. Та доручаємо нашому Генеральному Секретарству Національних справ подати нам в найближчому часі законопроект про національно-персональну автономію.

Справа продовольча є корінь державної сили в сей тяжкий і відповідальний час. Українська Народня Республіка повинна напружити всі свої сили і рятувати як себе, так і фронт і ті частини Російської Республіки, які потребують нашої допомоги.

Громадяне! Іменем Народньої Української Республіки, в федеративній Росії ми, Українська Центральна Рада, кличемо всіх до рішучої боротьби з усяким безладдям і руїнництвом та до дружнього великого будівництва нових державних форм, які дадуть великій і знеможеній Республіці Росії здоров'я, силу і нову будучність. Вироблення тих форм має бути проведене на Українських і Всеросійських Установчих Зборах.

Днем виборів до Українських Установчих Зборів призначено 27 грудня (декабря) 1917 року, а днем скликання їх - 9 січня (января) 1918 року.

Українська Центральна Рада.

У Києві 7(20) листопаду року 1917.

Нова Рада. - 1917. - 8 листопада.

13.
ПОСТАНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ
ЩОДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ЗАКОНУ ПРО ВИБОРИ
ДО УКРАЇНСЬКИХ УСТАНОВЧИХ ЗБОРІВ

11, 16 листопада 1917 р.

Згідно з Універсалом 7 листопада 1917 р. Українська Центральна Рада, за внесенням комісії для виготовлення проекту Закону про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки, постановила:

1. Затвердити розділ I (глави 1 - X) Закону про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки.

2. Здати роботу по переведенню виборів на Головну комісію по справах виборів до Українських Установчих зборів та на існуючі окружні, повітові та городські комісії по справах виборів до Російських Установчих зборів.

3. Здати роботу по складанню виборчих списків на ті установи, котрі вели цю роботу під час виборів до Російських Установчих зборів.

4. Доручити Генеральному секретаріатові звернутися до губерніяльних, повітових народних (земських) та городських управ і судових установ з пропозицією ствердити своїх представників в виборчих комісіях, котрим доручається переведення виборів до Установчих зборів Української Народної Республіки.

5. Здати на Генеральне секретарство внутрішніх справ безпосередні виконавчі заходи, потрібні щоб технічно налагодити вибори до Українських Установчих зборів для найшвидшого їх переведення та успішного ходу.

6 . Розв'язувати сумніви, які виникатимуть при переведенні сього Закону, доручається Головній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів, яка стоїть на чолі всієї виборчої справи.

7. Вибори членів Установчих зборів Української Народної Республіки від місцевостей, населенню яких ст. 2 цього Закону полишається право заявляти про своє бажання взяти участь у виборах до Українських Установчих зборів, перевести негайно після відповідних заяв про це органів місцевого самоврядування тих місцевостей.

Київ, 11 листопада 1917 р.

II.

1. Затвердити розділ II Закону про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки.

2. Здати на Генеральне секретарство військових справ безпосередні виконавчі заходи, потрібні щоб технічно налагодити вибори до Українських Установчих зборів для найшвидшого їх переведення та успішного ходу.

3. Розв'язувати сумніви, які виникатимуть при переведенні цього Закону, а також видавати постанови в розвиток і доповнення сього Закону доручається Головній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів.

Київ, 16 листопада 1917 р.

З оригіналом протоколу згідно:

Тов, голови Української Центральної Ради Ан. Ніковський

Секретар Я. Левченко

Затвердив: генеральний писар України О. Лотоцький

Закон про Вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки. - К., 1917. - С. 3.

14.

ЗАКОН ПРО ВИБОРИ ДО УСТАНОВЧИХ ЗБОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

11, 16 листопада 1917 р.

Розділ перший .

Глава I. Загальні статті

1. Установчі збори Української Народної Республіки складаються з членів, обраних людністю на основі загального, без різниці полу, і рівного виборчого права, через безпосередні вибори і таємне голосування, з додержанням принципу пропорціонального представництва.

2. Для переведення виборів до Українських Установчих зборів утворюються такі виборчі округи: Волинська (за винятком частин, зайнятих ворогом), Катеринославська, Київська, Полтавська, Подільська, Харківська (з прилученням Грайворонського повіту Курської губ.), Херсонська, Чернігівська (з прилученням Путивльського повіту Курської губ.).

Понад те утворюються виборчі округи: Острогозька, в яку входять Острогозький, Валуйський, Бірюч[ан]ський і Богучарський повіти Воронізької губ. та Новооскольський повіт Курської губ.; Таврійська, в яку входять Бердянський, Дніпровський та Мелітопольський повіти Таврійської губ.

Крім того, полишається право окремим адміністративним одиницям, суміжним зазначеній в сім Законі території, заявити про день складання списків Головній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів постановою повітового народного (земського) зібрання про своє бажання взяти участь в виборах до Українських Установчих зборів — і тоді Комісія прилучає їх до суміжної виборчої округи.

Кількість членів Українських Установчих зборів, що мають бути обрані від кожної округи, встановлюється осібно.

Для подання голосів виборчі округи діляться на виборчі участки.

Глава II. Про виборче право

3. Право участі в виборах до Установчих зборів Української Народної Республіки мають громадяни Російської республіки обох полів, котрим до дня виборів вийде 20 років.

Примітка. Служащі у війську мають право участі в виборах, якщо до дня виборів вони дійдуть літ, установлених для останнього дострокового призову. Основи, на яких вони приймають участь у виборах, встановлені розділом II цього Закону.

4. В виборах не беруть участі признані законним порядком за безумних або божевільних, а також глухонімі, котрі під опікою.

5. Права участі в виборах позбавляються:

1) засуджені правосильними судовими вироками, коли їм раніш не повернуто прав стану: а) на каторжні робота (в каторгу), доки не минуло десятих років по відбутті цієї кари; б) на заслання, на завдання в арештантські роти, на посадження б поправчій дім, тюрму або кріпость з позбавленням чи обмеженням прав стану — доки не вийшло 5 років по одбутті кари;

2) засуджені за крадіж, за винятком зазначеного в пункті 2 ст. 171 «Устави про кари», до котрих присуджують мирові судді (Звід законів, т. XV, вид. 1914 р.), за шахрайство, за присвоєння або розтрату довіреного добра, за винятком розтрати, зазначеної в другій частині ст. 177 тієї ж устави і в другій частині ст. 1681 (по Продовженню 1912 р.) «Уложення про кари уголовні і поправчі» (Звід законів, т. XV), переховування краденого, покуп або прийняття в заставу способом промислу свідомо краденого, фальшивство, лихварство, давання й брання хабарів, а також за зводництво і потурання розпусті (Звід законів, т. XV, Статут карний, вид. 1909 р., ст. 524 — 526, 526і, 527 і 529), так само за вчинки, що мали на меті порушити вільність і правильність виборів у законодавчі установи і в органи самоврядування, доки не вийшло 3 літ по одбутті кари;

3) невикоплатні довжники, признані правосильною судовою постановою зловмисними банкрутами, доки не вийшло 3 літ по таким признанні, і

4) служащі у війську, що самовільно покинули військо (постанови уряду Російської Республіки 26 травня 1917 р., Збір законів, ст. 683, приказ армії і флоту 31 травня 1917 р., № 17), за винятком тих з-поміж них, котрі до виходу строку, призначеного на оскарження виборчих списків, представляють належні посвідчення або в тім, що їх відлука признана вартою уваги, або в тім, що вони свою провину надолужили дальшою славною службою, або в тім, що суд вироком їх оправдав чи то засудив на кару, несполучену з позбавленням прав.

6. Служащі у війську, незалежно від випадків, перелічених в попередній (5) статті, позбавляються права участі в виборах також і тоді, коли правосильними вироками признано їх винуватими в злочинствах, указаних в частині третій ст. 162 і в ст. 163 Військової карної устави (Звід військових постанов 1869 р., кн. XXII, вид. 4) і в частині третій ст. 162 і в ст. 163 Військово-морської карної устави (Звід морських постанов, кн. XVI, вид. 1915 р.), а також у відповідних злочинствах, зазначених в ст. 165 Військової устави карної і в примітці до ст. 165 Військово-морської карної устави, якщо винуватець добровільно не покрив

розтрачене й переведене добро (Звід військових постанов 1869 р., кн. XXII, вид. 4, ст. 168, Звід морських постанов, кн. XVI, вид. 1915 р., ст. 167), а також як від дня одбуття кари не вийшло 3 літ. Кому поміж служащих у війську одбуття накладених на них судом кар (статті 5 і 6) одкладено до кінця війни, того не позбавляється права участі в виборах.

7. Право участі в виборах в кожному виборчій участкові мають лиш особи, записані в виборчий список участка.

8. Право бути обраним в кожній виборчій окрузі належить кожній особі, яка має право участі в виборах (ст[атті] 3 - 6), хоч би її було записано до виборчого списку в другій окрузі або зовсім не було записано до виборчих списків.

Примітка: ст. 117 Статуту про губернські повітові земські установи до Українських Установчих зборів не стосується.

9. Не допускаються до участі в виборах ті з-поміж записаних у виборчих списках осіб, котрі до часу виборів втратять свої виборчі права (ст[атті] 4 - 5), а також і ті, котрі до того часу будуть позбавлені волі, або на підставі правосильних судових вироків, або внаслідок притягнення судовою владою як обвинувачених за якесь злочинство, з призначенням для них - держання під сторожею за спосіб перепинення.

10. Члени роду, що працювали у Росії, не можуть ані вибирати, ані бути обрані до Українських Установчих зборів.

Глава III. Про установи, котрі завідують переведенням виборів до Українських Установчих зборів

11. Переведення виборів доручається:

1) головній, окружним, повітовим і городським комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів та у частковим виборчим комісіям і

2) городським і поселковим управам та волосним народним (земським) управам.

12. Головна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів знаходжується при Українській Центральній Раді. В її склад входять: голова і 15 членів по обранню Української Центральної Ради.

Примітка: При розгляді питань щодо окремих груп і категорій виборців - від різних національностей, крайніх земель, тощо, на засідання Головної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів запрошуються з дорадчим голосом представники тих груп чи категорій виборців.

13. Головній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів доручається:

1) загальне пильнування ходу виборів і обміркування засобів, необхідних для їх прискорення;

2) вироблення і надання загальних інструкцій та постанов на доповнення чи розвиток сього Закону та інструкцій про його здійснення;

3) складання списку осіб, обраних у члени Українських Установчих зборів;

4) заходи до оброблення статистичних та інших даних щодо виборів до Українських Установчих зборів і

5) розпорядження кредитами, що відпускаються Українською Центральною радою на переведення виборів.

14. Головна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів передає Українським Установчим зборам після їх відкриття виборове діловодство, прислане від окружних комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів.

15. Окружна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів утворюється в кожній виборчій окрузі, має на чолі голову губерніальних (обласних) народних (земських) зборів або його заступника та складається з товариша председателя окружного суду по адміністративному відділу або його заступника, двох членів, обраних городською управою губерніального (обласного) города і двох членів, обраних губерніальною (обласною) народною (земською) управою.

Понад те в склад комісії після вказаного в ст. 51 строку входять з правами членів по одній особі від кожної групи виборців, котра подала кандидатський список (ст. 44), так і по одному члену від рад селянських, робітничих і солдатських депутатів губернського города.

16. Окружним комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів доручається: 1) доглядати за вчасним утворенням і відкриттям повітових комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів; 2) затверджувати поділ виборчих участків після внесення повітових і городських комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів і розглядати всі заяви про неадапності, допущені при тому поділі; 3) оповіщувати до загальної відомості той день, коли городські і поселкові управи і волосні народні (земські) управи мають приступити до складання виборчих списків, наглядати, щоб ці списки були вчасно скінчені і виставлені до загального перегляду; 4) приймати і розглядати кандидатські списки, нумерувати їх, виставляти їх на загальний перегляд і передавати списки повітовим і городським комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів городським і поселковим управам та волосним народним (земським) управам і участковим виборчим комісіям; 5) робити розпорядження про придбання виборчих конвертів, виборчих карток тощо або здавати цю справу на повітові і городські комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів; 6) переводити підрахунок голосів в окрузі, вияснити результати виборів і оповіщати їх до загальної відомості; 7) видавати членам Українських Установчих зборів належні посвідчення про їх обрання; 8) передавати все виборове діловодство Головній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів і 9) порядкувати кредитами, призначеними для переведення виборів в даній окрузі.

17. Повітова комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів має на чолі адміністративного суддю і складається з двох мирових суддів по обранню мирового з'їзду чи тої установи, яка його заступає, з двох членів по обранню повітової народної (земської) управи і двох по обранню місцевої городської управи.

Понад те при розгляді комісією справ, зазначених в пп. 1 - 3, 5 і 6 ст. 19, в склад комісії після вказаного в ст. 51 строку входить з правами членів по одній особі від кожної групи виборців, що подала кандидатський список і вказала свого представника до цієї комісії (ст. 44), і по одному члену від рад селянських, робітничих і солдатських депутатів повітового міста.

18. В губерніяльних (обласних) містах і в містах з населенням понад 50000 жителів утворюються особні міські комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів. Ці комісії мають на чолі члена окружного суду по обранню суду і складаються з двох мирових суддів по обранню мирового з'їзду чи тої установи, яка його заступає, і чотирьох членів по обранню місцевої міської управи.

Понад те при розгляді міськими комісіями по справах виборів до Українських Установчих зборів справ, зазначених в пп. 1 - 3, 5 і 6 ст. 19, в склад комісій, після вказаного в ст. 51 строку входять з правами членів по одній особі від кожної групи виборців, що подала кандидатський список і вказала свого представника до цієї комісії (ст. 44), і по одній особі від рад селянських, робітничих та солдатських депутатів даного міста.

В склад повітових комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів, що знаходяться в зазначених в цій статті містах, замість членів від міської управи входять члени по обранню повітової народної (земської) управи.

19. Повітовим і міським комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів доручається: 1) наглядати за вчасним утворенням і відкриттям участкових виборчих комісій; 2) представляти окружній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів проекти поділу повіту або міста на виборчі частки; 3) наглядати, щоб виборчі списки були вчасно скінчені і виставлені до загального перегляду; 4) розглядати протести і скарги на складання виборчих списків, а також на інші неправильні вчинки міських, поселкових управ і волосних народних (земських) управ; 5) дбати за оповіщення виборців про кандидатські списки; 6) визначити кількість поданих по повіту і місту голосів за кандидатські списки і 7) передавати виборче діловодство окружній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів.

20. У часткова виборча комісія складається з чотирьох членів по обранню міської чи поселкової управи або волосної народної (земської) управи, в тім числі голови і секретаря.

Понад те, в склад комісії входять з правами членів по одній особі від кожної групи виборців, що подала кандидатський список і вказала свого представника до цієї комісії (ст. 44).

21. У частковим виборчим комісіям доручається в данім виборчім у частковій приймати виборчі картки і робити перший їх підрахунок.

22. Установи місцевого урядування і самоврядування повинні допомагати комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів і участковим виборчим комісіям у виконанні покладених на них цим законом обов'язків.

23. Всякі акти і письма по справах виборів до Українських Установчих зборів, як ті, що подаються урядовим, судовим, адміністративним і громадським установам і урядовим особам всіх відомств і установ, так і ті, що видаються від цих установ і осіб, вільні від гербової та інших оплат.

Глава IV. Про виборчі списки

24. Для переведення виборів до Українських Установчих зборів складаються списки виборців, окремо по кожному виборчому участку.

Ніхто не може бути вписаний у виборчі списки більш як в одному участку.

25. Складання виборчих списків доручається городським і поселковим управам і волосним народним (земським) управам по приналежності.

26. День, коли ці управи (ст. 25) беруться до складання виборчих списків, визначається розпорядженням Головної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів і оголошується окружними комісіями до загальної відомості таким способом, який найбільше забезпечує широке оповіщення про це людності.

27. У виборчий список участка вписуються особи, що мають право участі в виборах, живуть в участку по день початку складання виборчого списку, хоч би вони на час і відлучилися з цього участку.

28. Особи, що прибули в межі виборчого участку пізніше того дня, коли було розпочато складання виборчих списків (ст. 26), можуть бути заведені в виборчий список участка лиш на підставі їх про те заяв, які треба подавати в городські чи поселкову управу або в волосну народну (земську) управу через весь час складання списків і ще п'ять днів по тім дні, коли списки будуть оголошені до загальної відомості. Разом з тою заявою вони подають також заяви про вилучення їх з списків по попередньому місцю пробування, і ця заява пересилається управою куди слід.

Примітка: 1) військові чини: а) увільнені від військової служби призову 1895, 1896, 1897, 1898 і 1899 рр.; б) увільнені назавше або тимчасово від військової служби по хворобі чи по раненню; в) що поступили на лікування до госпиталів і лазаретів, а також ті, що повертаються з госпиталів і лазаретів до військових частин; г) що користуються тимчасовим відпуском і командировкою, переведені по розпорядженню начальства в склад інших військових частин, а також всі особи, що змінили місце свого перебування по причині евакуації або інших розпоряджень начальства, можуть бути вписані в додаткові виборчі списки по новому місцю їх пробування чи перебування до дня, призначеного для остаточного оголошення виборчих списків; 2) перелічені вище виборці вписуються в додаткові виборчі списки лише після їх про те заяв. При поданні тих заяв військові чини і особи повинні обов'язково подати проходні свідоцтва, пашпорти або інші відповідні їм документи, на котрих установи, що складають виборчі списки, роблять помітку, яка свідчить про внесення в список тих, хто такі документи подав.

29. В виборчій списковій пишеться прізвище актове або кличне кожного виборця, його ймення, по батькові, літа і місце проживання виборця. Список для кожного участка укладається в алфавітнім порядку прізвищ.

30. Виборчий список зараз по його виготовленні і в кожному разі, не пізніше як за 17 днів до дня виборів, оповіщається до загальної відомості способом, який найбільш забезпечує можливість перегляду цього списку.

31. На протязі 10 днів по оповіщенні виборчого списку до загальної відомості, представник місцевої адміністративної власті може заявляти протести, а особи, що мають право участі в виборах, можуть подавати скарги на неправильність чи неповність цього списку. Ці протести й скарги подаються до городської чи поселкової управи або волосної народної (земської) управи.

32. Городська чи поселкова управа або волосна народна (земська) управа своєю силою полагоджує, коли визнає вартими уваги: 1) скарги на невнесення в виборчі списки, якщо ці скарги подано не пізніше, як за п'ять день до кінця вказаного в ст. 31 строку, і 2) скарги на уміщення хибних відомостей в виборчих списках. Про полагодження таких скарг управи повідомляють тих, хто їх подавав.

33. Всі інші скарги, а також протести пересилаються городською чи поселковою управою або волосною народною (земською) управою негайно по одержанні і не пізніш як на другий день в повітову чи городську комісію по справах виборів до Українських Установчих зборів. При скарзі чи протесті управа подає своє пояснення.

34. Якщо в протесті або скарзі заперечуються виборчі права яких-небудь осіб, то ці особи повідомляються про те городською чи поселковою управою або волосною народною (земською) управою.

35. Не пізніш, як за два дні до кінця зазначеного в ст. 31 строку оповіщається до загальної відомості додатковий виборчий список.

В цей додатковий список вписуються тільки: 1) особи, вказані в ст. 28 і в примітці, яких заяви визнані вартими уваги, коли вони в свій час не були вписані в виборчий список, і 2) особи, вказані в ст. 32, яких скарги задоволені управою.

Додатковий виборчий список складається з додержанням правил ст. 29.

36. Протести і скарги на додатковий список подаються порядком, показаним в статтях 31, 33 і 34 до кінця визначеного в ст. 31 строку.

37. Протести і скарги розглядаються в дводенний строк повітовою чи городською комісіями по справах виборів до Українських Установчих зборів на прилюднім засіданні, порядком, установленим для розгляду справ адміністративними суддями, згідно з законом про адміністративні суди (Збір законів, 1917 р., ст. 692). При цьому мають право взяти участь в справі, окрім особи,

що подала протест чи скаргу, і представника управи, що складала запротестований список, також і ті особи, яких виборчі права в цім випадкові заперечуються.

38. Постанови повітової і городської комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів можуть бути в дводенний строк запротестовані і

заскаржені до окружного суду по адміністративному відділу. Проте, подавання таких протестів і скарг не припиняє виборового діловодства.

39. Окружний суд по адміністративному відділу розглядає ці протести і скарги в дводенний строк.

40. Виборчі списки, після їх виправлення, в строк 2 днів, на підставі присудів повітової і городської комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів, а в відповідних випадках і окружного суду по адміністративному відділу, не пізніше як за 2 дні до дня виборів знов оповіщуються до загальної відомості способом, який найкраще забезпечує можливість перегляду цих списків.

Глава V. Про кандидатські списки

41. Вибори до Українських Установчих зборів виконуються через подавання голосів за один із поданих кандидатських списків.

42. Кандидатські списки подаються окружній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів групами виборців не пізніше як за 14 день до дня виборів.

43. Кожний з кандидатських списків мусить бути власноручно підписаний не менш як 100 особами, що мають право участі в виборах у даній окрузі. В списку повинно бути вміщено прізвище, ймення, по батькові і місце проживання кожного з поставлених кандидатів. До списку мають бути долучені заяви всіх кандидатів про їх згоду вибиратися в даній окрузі по цьому спискові. На спискові може бути зазначена назва тої організації, що його подала.

44. Група, що подає кандидатський список, повинна вказати свого представника, якого вона обрала для зносин з окружною комісією по справах виборів до Українських Установчих зборів і для участі в цій комісії. Коли представника не вказано, то за такого визнається перший з підписаних під заявою. Щоб діставати додому оповістки окружної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів представник групи повинен подати свою адресу в тім городі, де пробуває комісія; коли він того не зробить, то оповістка вважається за вручену, як вона була виставлена в поміщенні комісії. Окрім того, група виборців, котра хоче, щоб її представники ввійшли в склад повітових і городських комісій по справах ь виборів до Українських Установчих зборів та участкових виборчих комісій, вказує осіб, яких треба долучити до кожної з тих комісій.

45. Кожний виборець може підписати тільки одного кандидатського списку; в тому випадку, як той самий виборець підписав два або кілька списків, його підпис визнається дійсним тільки на тому списку, котрий був поданий до окружної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів раніше.

46. Кількість поставлених у списку кандидатів може бути й менша від кількості членів Українських Установчих зборів, які мають бути обрані в цій виборчій окрузі, але не повинна перевищати цю кількість більш як наполовину.

47. Той самий кандидат може бути виставлений і в кількох виборчих округах, але не більше як у трьох.

48. Ставити того самого кандидата на різних списках в одній і тій самій виборчій окрузі невільно.

49. Втім, що кандидатського списку прийнято, окружна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів видає розписку з зазначенням місяця, дня і години прийняття списку.

50. В разі, коли поданий кандидатський список не відповідає вимогам, зазначеним у статтях 43, 45 – 48, окружна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів оповіщає про се не пізніш, як на другий день представника групи. Заяви з поправленням тих хиб можна подавати не пізніше як за 12 день до дня виборів.

51. Подані кандидатські списки згідні з умовами, зазначеними в статтях 43, 45 - 48, нумеруються окружною комісією по справах виборів до Українських Установчих зборів в тому порядку, як вони надходять. З тою нумерацією, а також і з назвами організацій, якщо вони зазначені на списках (ст. 43), кандидатські списки виставляються в поміщенні комісії не пізніше як за 10 день до дня виборів і потім негайно розсилаються окружною комісією по справах виборів до Українських Установчих зборів повітовим і городським комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів, городським і поселковим управам і волосним народним (земським) управам, а також і участковим виборчим комісіям і публікуються до загальної відомості.

52. Кандидатський список складається українською мовою, але група, яка подала список, має право одночасно з поданням списку вимагати, щоб в відповідному оголошенні списків було окружною комісією вміщено переклад списку на іншу мову, яку вкаже група. В разі подання такого вимагання, група мусить одночасно подати переклад тексту та вказати спосіб його видрукування, технічно можливий до виконання на місці.

53. Кожна група виборців, що заявила виборчий список по одній з виборчих округ, може, не пізніш як за три дні до дня виборів, подати до Головної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів заяву про поєднання лишку голосів, котрий може бути по її спискові, з такими ж лишками по списках, заявлених в інших виборчих округах.

Таке поєднання лишків можна робити лише з одним із списків по кожній із решти виборчих округ.

Примітка: спосіб встановлення лишків і поділ кандидатських місць між окремими їх поєднаннями зазначені нижче в ст. 89 - 93.

54. Зазначені в попередній статті (53) заяви Головна комісія реєструє в тім порядку, в якому вони надходять, і визнає їх дійсними після того, як буде встановлено взаємне погодження заяв про поєднання. Нумери поєднаних списків і перелік округ, що ввійшли в кожне поєднання, оповіщаються до загальної відомості за день до [дня] виборів.

Глава VI. Про подавання і підрахунок виборчих карток

55. Голосування переводиться через подавання виборчих карток.

56. Виборчі картки повинні бути на зверхній вигляд одноманітні. Зразок виборчих карток установлює для усіх виборчих округ Головна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів, яка подає його до загальної відомості не пізніше як за 17 днів до дня виборів.

57. Кожна виборча картка повинна містити в собі слова «Список №...» і номер одного з поданих в даній окрузі кандидатських списків.

58. Конверти до виборчих карток повинні бути одноманітні, непрозорі, без жодних знаків, з витиском печаті окружної, повітової або городської комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів, а також повітової, волосної народної (земської) та городської управи.

59. Виборчі картки та конверти до них виготовляються заздалегідь, за розпорядженням окружної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів (ст. 16, п. 5).

60. Виготовлені виборчі картки і конверти розсилаються за розпорядженням окружної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів городським і поселковим управам та волосним народним (земським) управам.

61. Городська чи поселкова управа, або волосна народна (земська) управа завчасу заготовляє для всіх виборців, внесених в списки кожного виборчого участку, іменні посвідчення. В цих посвідченнях зазначається імення виборця, по батькові і прізвище (актове або кличне), його адреса, виборчий участок, номер, під яким виборець числиться в виборчому спискові, а також вказується час і місце подавання голосів.

62. Городська чи поселкова управа, або волосна народна (земська) управа не пізніше як за три дні до дня виборів доручає кожному виборцеві іменне посвідчення та виборчу картку. Особам, які мають право одержати іменні посвідчення та виборчі картки, але з якоїсь причини їх не дістали, видаються посвідчення в відповідній управі до кінця виборів, а виборчі картки і змісти кандидатських списків в участковій виборчій комісії під час переведення виборів.

63. Городська чи поселкова управа, або волосна народна (земська) управа виготовляє скриньки з одним прорізом до вкидання виборчих карток і здає їх до розпорядження участковим виборчим комісіям.

64. Городська чи поселкова управа або волосна народна (земська) управа віддає до розпорядження участковій виборчій комісії окреме для кожного виборчого участку поміщення.

65. В кожному виборчому поміщенні задля забезпечення тайни голосування улаштовується одне або кілька закритих поміщень, в яких виборець вкладає без свідків виборчу картку в конверт.

66. Засідання участкової виборчої комісії прилюдні. В призначений до подавання голосів день голова комісії в присутності членів її і осіб, які на цей час прибули, оголошує засідання комісії відкритим. Голова упевнюється, що скриньки цілі і порожні, і що в кожній з них є тільки по одному прорізу, зачиняє і опечатує скриньки і запрошує виборців розпочати подавання виборчих карток. На протязі

всього часу подавання виборчих карток обов'язкова присутність в засіданнях комісії щонайменше трьох її членів.

67. В виборчому приміщенні відбуваються тільки вибори. Вивішування відозв, роздавання брошур і плакатів, поширювання виборчих карток, виголошування промов і взагалі всяка передвиборча агітація забороняється як в кімнатах, де подаються виборчі картки, так і на сходах, в переходах і в коридорах, через які входять в ці кімнати, а так само не ближче п'яти сажнів до входу до них з надвору. Голова участкової виборчої комісії пильнує, щоб в виборчому приміщенні у весь час виборів був додержаний повний порядок, і випроваджує усіх, хто його порушує.

68. У виборче приміщення не впускається:

- 1) осіб озброєних і
- 2) осіб явно нетверезих.

69. Голові надається право в разі конечної потреби, за постановою комісії, вимагати від відповідних цивільних і військових властей, щоб відрядили чинів міліції або військових команд. Зазначені чини міліції і військові команди цілковито підлягають голові і орудують виключно з його розпорядження.

70. Якщо хто порушує порядок або не піддається розпорядженням комісії чи її голови, то комісія може постановити, щоб в приміщення, де відбуваються вибори, були введені чини міліції або військова команда. Без дозволу голови комісії в означене приміщення не може бути впроваджена жодна озброєна сила.

71. Вибори починаються в призначений Українською Центральною радою день і тягнуться три дні. У частковій виборчій комісії повинні бути відкриті до подавання виборчих карток протягом перших двох днів виборів в городах і поселках від 9-ї год. ранку до 9-ї год. вечора і в волостях - від 8-ї год. ранку до 8-ї год. вечора, а на третій день виборів в городах і поселках від 9-ї год. ранку і в волостях - від 8-ї год. ранку до 2-ї год. дня.

72. Виборець подає виборчу картку особисто.

73. Виборець вручає своє іменне посвідчення до рук одному з членів участкової виборчої комісії, котрий зазначає в виборчому списку про явлення виборця і дістає від комісії конверт на вложення в нього виборчої картки. Коли виникне сумнів щодо особи виборця, комісія перед виданням виборцеві конверта має право вимагати посвідчення особи виборця.

74. Одержавши конверт, виборець виходить у закрите приміщення (ст. 65), де вкладає в конверт виборчу картку. Повернувшись, виборець передає заліплений конверт голові участкової виборчої комісії, котрий перед його очима вкидає конверт в виборчу скриньку.

75. В перші дні виборів в городах і поселках о 9-й год., а в волостях о 8-й год. вечора двері виборчого приміщення зачиняються, а потім приймання виборчих карток продовжується тільки від тих виборців, котрі вступили в це приміщення до зазначеного часу. Скінчивши приймання виборчих карток, голова проголошує, що подавання їх в цей день закінчено і накладає печать на прорізі виборчих скриньок. Потім всі присутні виходять з приміщення, де відбувалося подавання голосів, а це

поміщення з розпорядження голови запечатується до ранку другого дня і при дверях приставляється сторожа.

76. Третього дня виборів доступ виборців до виборчого приміщення припиняється о 2-й год. дня, а по тім приймання виборчих карток продовжується тільки від тих виборців, котрі вступили в приміщення до зазначеного часу. По закінченні подавання виборчих карток голова проголошує, що голосування скінчено і робить розпорядження відчинити двері приміщення. Опісля комісія перш за все робить підрахунок конвертів, не розпечатуючи їх. Якщо кількість конвертів не рівняється кількості виборців, котрих явлення зазначене в виборчій списковій (ст. 73), тоді про це треба зробити в протоколі відповідну замітку. Потім конверти відкриваються і прочитуються виборчі картки.

77. Признаються за недійсні: 1) виборчі картки, які не відповідають вимогам статтів 56 і 57; 2) картки незаповнені; 3) картки, які підписав виборець, або які мають в собі замазані, підшкрябані місця або позначки, або вкладені в конверти з такими позначками і 4) картки, вкладені в конверт в кількості понад одну в один конверт, якщо зміст їх не є цілком тотожний. Але якщо зміст таких карток є тотожний, то за дійсну признається тільки одна з них.

78. Питання про дійсність виборчої картки, коли виникне сумнів, вирішує більшістю голосів участкова виборча комісія. В разі рівності голосів дає перевагу голос голови.

79. Виборчі картки, признані за дійсні, підраховуються окремо для кожного кандидатського списку.

80. Про все, що діється в участковій виборчій комісії від часу відкриття й до закриття її засідань, списується протокол. До цього протоколу, зокрема, вписуються всі розпорядження голови і постанови комісії, рівно і заяви, які можуть робити виборці, що були присутні в комісії.

В нім зазначається, опріч того, кількість виборчих карток, поданих за кожний кандидатський список, а також вказується кількість карток, признаних за недійсні, з поясненням підстав, на силі яких вони признані за такі. Протокол підписує голова, члени комісії і усі присутні особи, які того схочуть.

81. Протокол участкової виборчої комісії пересилається до повітової або городської комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів. До протоколу долучаються в окремих пакетах: 1) виборчі картки, признані комісією за дійсні; 2) картки, признані комісією за дійсні, але заперечувані будь-яким з членів комісії; 3) картки, признані комісією всупереч поглядів окремих її членів за недійсні, та 4) картки, одногосно признані комісією за недійсні.

82. Повітова або городська комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів по розгляді протоколів участкових виборчих комісій і долучених до них виборчих карток остаточно вирішує, які картки признаються за дійсні і скільки голосів подано в кожному виборчій у частковій та в цілім повіті або городі за кожний з поданих кандидатських списків.

83. Протокол засідання повітової або городської комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів разом з протоколами участкових виборчих комісій пересилається в окружну комісію по справах виборів до Українських Установчих зборів. До цього протоколу долучаються виборчі картки, зазначені в пунктах 2 - 4 ст. 81.

84. Засідання повітових і городських комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів, на яких розглядаються протоколи участкових виборчих комісій і підраховуються подані виборчі картки, відбуваються прилюдно.

Глава VII. Про встановлення результату виборів

85. Окружна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів на підставі протоколів засідань повітових та городських комісій робить загальний підрахунок голосів, відданих в цілій виборчій окрузі за кожний з поданих кандидатських списків, а після цього загальна кількість членів Українських Установчих зборів, які мають бути обрані в даній окрузі, поділяється між поданими списками пропорціонально до кількості голосів, поданих в цілій окрузі на кожний з цих списків. Порядок такого поділу зазначено в статтях 87 і 88.

86. Якби в призначений на переведення виборів строк вибори не відбулися в однім або кількох у частках, а загальна кількість виборців, які через те не брали участі в виборах в цих частках буде не менш як одна п'ята частина загальної кількості виборців даної округи, тоді Головна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів негайно дає розпорядження про переведення в цих частках поновних виборів. Те ж право має Головна комісія і в тім разі, коли заздалегідь було видно, що вибори в такій або більшій кількості участків не можуть відбутися у призначений строк.

Але якби загальна кількість таких виборців в зазначених частках не досягла вказаного числа, а також, якби в разі призначення поновних виборів ті вибори не відбулися, тоді окружною комісією по справах виборів до Українських Установчих зборів при загальнім підрахунку голосів, поданих в даній виборчій окрузі, не беруться до лічби такі частки, в яких вибори не відбулися.

87. Кількість голосів, відданих в цілій окрузі за кожний з кандидатських списків, ділиться послідовно на числа 1, 2, 3, 4 і т. д.; з-поміж одержаних від такого поділу часток виділяються найбільші частки в кількості, рівній числу членів Українських Установчих зборів, які мають бути обрані в даній окрузі; частки ці виписуються в порядку їх зменшування. Остання з цих часток є виборчий знаменник. Кількість членів Українських Установчих зборів, яка припадає на кожний список, визначається через поділ кількості голосів, відданих даному спискові, на виборчий знаменник.

Якщо при такому розкладі місць членів Українських Установчих зборів між кандидатськими списками останнє місце припаде на два або кілька списків, то перевагу належить признати кандидатіві того з цих списків, за котрий подано більшу кількість голосів. При рівності голосів питання вирішує жереб.

88. Коли при переведенні розкладу, вказаного в попередній (87) статті, на який-небудь з кандидатських списків припаде кількість членів Установчих зборів, яка перевищатиме кількість вказаних в тім спискові кандидатів, то відповідна кількість місць членів Українських Установчих зборів полишається без заміщення.

89. Окружна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів негайно після скінчення поділу місць по даній виборчій окрузі сповіщає Головній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів виборчий знаменник даної округи, а також лишки голосів, що після поділу (ст. 87) випали на кожний з кандидатських списків. Лишком визнається також число голосів, менше виборчого знаменника, котре подано за який-небудь заявлений список.

90. По одержанні Головною комісією по справах виборів до Українських Установчих зборів відомостей про лишки, одержані всіма списками по всіх виборчих округах, комісія робить поєднання сих лишків, згідно зареєстрованим заявам груп виборців, що подали списки (ст[атті] 53 і 54).

91. По одержанні відомостей про виборчі знаменники всіх округ (ст. 89) Головна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів знаходить по способу середнього арифметичного — середній виборчий знаменник для всіх округ.

Потім комісія робить поділ суми лишків кожного поєднання на сей середній виборчий знаменник. Частка в цілих числах, що одержиться від сього поділу, показуватиме кількість кандидатів від даного поєднання.

92. Членом Українських Установчих зборів визнається кандидат того списку, який має найбільший лишок. Решта місць поділяється між іншими списками даного поєднання в порядку зменшування кількості голосів (лишків).

93. Кожному з зазначених в попередній статті (92) окружному списку надається право в особі представника групи виборців, що заявила сей список, відмовитися від одержаних місць до Українських Установчих зборів на користь другого по черзі (ст. 92) списку.

94. Пойменовані в кожному списку кандидати залічуються до складу членів Українських Установчих зборів в порядку внесення їх в список, починаючи від першого.

95. Головна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів, одержавши відомості про вибір одної і тої самої особи в кількох виборчих округах, пропонує їй, щоб у три дні по одержанні від комісії повідомлення про теє, зголосилася, від якої округи вона воліє прийняти обрання. В разі, якби ця особа в зазначений строк не подала відповідного зголошення, вважається вона обраною в тій окрузі, в якій дістала найбільше число голосів.

Глава VIII. Про порядок вступлення на місце членів, які виступають з Українських Установчих зборів

96. На місце членів, що виступають з Українських Установчих зборів, вступають б послідовному порядку члени зі складу того кандидатського списку, по якому вони були обрані.

97. Якщо в даному списку немає кандидата, щоб вступив на місце члена, який виступить з Українських Установчих зборів, то вакантне місце цілком не підлягає заміщенню.

Глава ІХ. Про забезпечення, вільності і правильності виборів

98. Винуватий в самовільнім здійманні, розірванні, закритті або зміненні привселюдно виставлених виборчих відозв, оповісток або списків, які виходять від груп виборців, що подали свої кандидатські списки на виборах до Українських Установчих зборів, має бути покараний арештом на строк не більше одного місяця або грошовою карою не більше як 100 крб.

99. Винуватий в тім, що самовільно вдерся в поміщення, які призначені для передвиборчої агітації і знаходяться в розпорядженні групи виборців, котра подала кандидатський список, або в знищенні чи попсуванні літератури, яка призначена для передвиборчої агітації і знаходиться в розпорядженні відповідної організації, або в погрозах чи насильствах супротив осіб, що орудують від імені цієї організації, має бути покараний посадженням у тюрму на строк не більше шести місяців.

100. Винуватий в оголошенні свідомо неправдивих відомостей про факти, що торкаються особи кандидата або приватного його життя, з метою підкопати довір'я до його чи до представленої через його організації або досягти обрання інших кандидатів, має бути покараний посадженням у тюрму або арештом.

101. Винуватий в сфальшуванні або переробці зазначеної в ст. 43 заяви кандидата про свою згоду вибиратися до Українських Установчих зборів в даній окрузі по даному кандидатському списку, має бути покараний посадженням в поправчий дім.

Тій самій карі підлягає винуватий в поданні до окружної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів свідомо йому сфальшованої або переробленої заяви кандидата про свою згоду вибиратися в даній окрузі і по даному списку.

102. Винуватий в розповсюдженні свідомо неправильних кандидатських списків і свідомо не дійсних виборчих карток має бути покараний посадженням у тюрму.

103. Винуватий в намаганні перешкодити чинностям передвиборчих зібрань, скликаних організацією виборців, яка подала кандидатський список, або чинностям комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів чи участкових виборчих комісій через насильства, погрози, надужиття власті чи бешкети, має бути покараний посадженням у тюрму.

Якщо той вчинок подіяно кількома озброєними людьми і наслідком цього була перепинена діяльність зазначених зборів або комісій, то винуватий має бути покараний посадженням у поправчий дім.

104. Духовна особа, яка під час богослужіння або безпосередньо після цього в храмі або іншому призначеному для богослужіння місці буде намагатися через проголошення промови, поширювання писань або іншим способом вплинути на

вибори до Українських Установчих зборів, має бути покарана посадженням у тюрму на строк не більше як шість місяців.

105. Винуватий в поставленні на вибори до Українських Установчих зборів своєї кандидатури більш як в трьох виборчих округах, має бути покараний арештом на строк не більше як три місяці або грошовою карою не більше як у тисячу карбованців.

106. Винуватий в тім, що через насильство над особою, заборонені погрози, обману, зловжиття власті або економічної залежності перешкодив у вільнім виконанні виборчого права особою, яка має право участі в виборах до Українських Установчих зборів, має бути покараний посадженням у тюрму.

Намагання підлягає карі.

107. Винуватий в тім, що через бешкет, настрашування або зупинення комунікації перешкодив частині виборців скористуватись їх виборчим до Українських Установчих зборів правом, має бути покараний посадженням в поправчий дім на строк не менш трьох років.

Намагання підлягає карі.

108. Винуватий в перешкоді правильному переведенню виборів в поміщеннях участкових виборчих комісій через насильство, погрози, бешкет, попусування виборчих списків, карток чи скриньок або через насильство над особою членів виборчих комісій, має бути покараний посадженням у поправчий дім.

Якщо той вчинок подіяно кількома озброєними людьми і наслідком цього вибори не могли відбутися, то винуватий має бути покараний каторгою на строк не більше як шість років.

109. Винуватий в переведенні передвиборчої агітації в поміщеннях, де відбуваються вибори, або в порушенні порядку під час виборчого орудування, в неслухняності на розпорядження голови виборчої комісії покинути виборче поміщення, має бути покараний арештом.

110. Винуватий в підмовлюванні виборця через обіцянки або через достачення маєткової чи особистої вигоди самому виборцеві або членові його сім'ї, щоб утримався від виборів до Українських Установчих зборів або щоб голосував згідно з умовою, має бути покараний посадженням у тюрму.

Намагання підлягає карі.

Цій самій карі підлягає виборець, який зажадав або прийняв маєткову чи іншу особисту вигоду задля вказаної в першій частині цієї (110) статті мети.

111. Винуватий в підмогоричуванні виборців з метою прихилити їх до голосування в Українські Установчі збори наруч свою чи інших осіб має бути покараний арештом.

112. Винуватий в тім, що свідомо подав голос на виборах до Українських Установчих зборів, не маючи на те права або втративши його, має бути покараний арештом.

Цій самій карі підлягає винуватий в голосуванні на виборах до Українських Установчих зборів більше одного разу, хоч би і в різних виборчих округах чи участках або в голосуванні замість другої особи, хоч би і на її прохання.

113. Винуватий в тім, що навмисне сфальшував результати голосування при відбиранні, підрахункові чи оголошенні виборчих карток, або в тім, що навмисне попусував чи викрав подані виборчі картки чи виборові діловодства, або в тім, що фальшивим способом досипав виборчих карток або переінакшив виборові діловодства, має бути покараний посадженням у поправий дім на строк не більше трьох років.

Намагання підлягає карі.

114. Винуватий у протизаконному розголошуванні тайни голосування на виборах до Українських Установчих зборів має бути покараний арештом.

115. Член виборчої комісії або інша урядова особа, винувата в навмисному порушенні Закону про вибори до Українських Установчих зборів з метою вплинути на результат виборів на користь або шкоду тому чи іншому кандидатському списку чи кандидатові, якщо за це не підлягає більш суворій карі, має бути покараний арештом.

116. Судові полишається, понад вказаних в цих статтях карах, засуджувати винуватого:

1) за вчинки, вказані в статтях 99, 101, 103, 106, 107, 108, 111 і 115 - на позбавлення права участі в виборах до законодавчих установ і органів самоурядування на строк до п'яти років з оголошенням присуду;

2) за вчинки, вказані у статтях 100, 106, 110, 111 і 113 на грошову кару не більш трьох тисяч карбованців;

3) за вчинки, указані в статтях 99, 102, 103, 106, 110, 111 і 115, якщо винуватою є урядова особа, на позбавлення посади.

117. До виложених в цій IX главі постанов пристосовується глава перша Статуту карного 22 березня 1903 р. (Звід законів, т. XV, вид. 1909 р.).

118. Право переслідування винуватих у переступних вчинках, указаних в сій (IX) главі, належить, на правах покривдженого, кожній особі, яка має право участі на виборах до Українських Установчих зборів.

119. Переслідування винуватих за вчинки, вказані в статтях 96 - 99, 102, 103 і 107, може наступити лиш на протязі трьох місяців від дня переведення виборів, а винуватих в решті вчинків, указаних в цій (IX) главі, на протязі шістьох місяців.

120. Справи про переступні вчинки, вказані в цій (IX) главі, за котрі встановлено кару тюрмою або більш сувору, відаються окружними судами з участю присяжних, а справи про решту переступних вчинків відаються мировими судьями.

Глава X . Про трати на вибори до Українських Установчих зборів

121. Виборцям не виплачується жодної винагороди ні за втрату часу, ані в зворот видатків на харчування та дорогу.

122. Видатки на складання виборчих списків відносяться на кошти відповідних городських та земських установ з тим, що опісля поверне 75 % цих видатків державна скарбниця.

123. На видатки на діловодство комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів уділяються за постановою Головної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів осібні суми на рахунок кредитів, асигнованих Українською Центральною радою з державної скарбниці на переведення виборів до Українських Установчих зборів.

124. Члени Головної і окружної комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів дістають осібну винагороду за кожне засідання.

125. Членам повітових і городських комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів визначається винагородження з кредитів, зазначених в ст. 123. Членам участкових виборчих комісій призначається винагорода із земських і городських сум по приналежності, в мірі, визначеній тими земськими зборами або городськими думами. Постанови цієї (125) статті не поширюються на тих членів комісій, котрі стають ними як представники від різних груп виборців, що подали кандидатські списки, і на представників рад селянських, робітничих і солдатських депутатів.

126. Видатки в справі видання і прилаштування поміщень для знадоби часткових виборчих комісій і повітових, городських та окружних виборів до Українських Установчих зборів, зарівно видатки на паливо та освітлення, кладуться на кошти відповідних городських і земських установ.

Розділ другий

Глава I. Про порядок виборів в армії, флоті і тилу

127. Право участі в виборах до Українських Установчих зборів мають ті військові, котрі в момент призову їх на військову службу жили на території одної з округ, означених в ст. 2 Закону.

128. Вибори в військовім районі і в тилу переводяться на загальних підставах, зазначених в розділі I сього Закону, з одмінами і винятками, зазначеними в сьому (II) розділі.

129. Ті військові, що, згідно ст. 127, мають виборче право і перебувають в тилу на території одної з округ, означених в ст. 2 Закону, беруть участь у виборах вкупі з населенням тих виборчих округ, в межах яких розташовані їх частини, команди, установи та організації, до яких вони належать, голосуючи за спільні з сими округами кандидатські списки. Визначена сею статтею спільна з цивільним населенням участь армії в виборах частин армії і флоту переводиться на підставі долучених до сього правил.

Щодо виборів військовими, які, згідно ст. 127, мають виборче право і до дня приступу до складання виборчих списків пробувають в військовому районі або в тилу поза межами округ, зазначених в ст. 2 Закону, то для переведення сих виборів утворюються виборчі округи по одній на кожний фронт чи на кожную військову округу.

131. В військовому районі, в Балтійському і Чорноморському флоті, а також в військових округах, що поза межами України, беруть участь в виборах до Українських Установчих зборів, голосуючи за осібні кандидатські списки:

1) військові служачі, що належать до військових частин, установ, організацій та закладів, що обслуговують військо;

2) команди кораблів і берегових частин Балтійського і Чорноморського флоту і служачі в установах сих флотів;

3) такі особи обох полів, які служать при військові, при командах кораблів та берегових частин Балтійського і Чорноморського флоту і мають 20 років: 1) чини цивільного відомства; 2) духовні особи всіх віросповідань і 3) інші особи, що служать хоч би й по вільному найму, в тім числі і робітники по різних частинах військового управління, а також в установах і закладах, що обслуговують потреби армії і флоту і безпосередньо підлягають відомству військових і військово-морських начальників та ще особи, зазначені в ст. 149.

132. Коли військова частина або установи чи організації, що обслуговують військо, були перекинуті із якої-небудь виборчої округи в іншу і коли вони прибули в нову округу після того, як уже були складені виборчі списки, але до передостаннього дня виборів, то для подання голосів на своєму новому місці вони утворюють осібні виборчі комісії, котрі приймають од виборців записки, зазначаючи про подання голосів в виборчому списку або виписці з виборчого списку, котра видається сим частинам, установам або організаціям перед їхнім відбуттям із попередньої округи.

Подані голоси підраховуються на загальних підставах і відсилаються в відповідну повітову або городську чи фронтову, або військово-окружну комісію тої виборчої округи, з котрої прибули зазначені виборці.

Глава II. Про порядок виборів у військовому районі та військових округах поза межами України

133. Фронтowa чи військово-окружна виборча округа утворюється з військових частин, установ та закладів, що обслуговують військо (ст. 131, п. 1 і 3) і розташованих в військових районах чи округах, котрі підлеглі командуючим арміями фронту, а в округах — начальникам військових округ. Непідлеглі командуючим арміями частини, установи і заклади, котрі існують за державним кордоном, як в районах, підлеглих командуючим арміями фронту, так і поза межами цих районів, голосують в складі відповідних фронтових виборчих округ.

134. Для переведення виборів на фронті утворюється п'ять фронтових виборчих округ: Північного фронту, вкупі з військом, що перебуває в Фінляндії і непідлегле командуючому Балтійським флотом, Західного фронту, Південно-Західного, Румунського і Кавказького фронтів.

135. Для подання голосів виборці у фронтових чи військово-окружних виборчих округах розподіляються по виборчих участках, котрі утворюються згідно статей 141 і 142.

136. Завідування переведенням виборів у фронтових і військово-окружних виборчих округах доручається нижчеозначеним установам, що провадять свою

роботу під загальним доглядом Головної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів:

1) фронтовим та військово-окружним комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів;

2) участковим комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів.

137. Фронтowa або військово-окружна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів утворюється в кожній фронтowій або військово-окружній виборчій окрузі і складається, окрім окружного комісара по виборах, призначеного Головною комісією, котрий входить обов'язково в склад фронтowої або військово-окружної комісії, з шести членів і трьох кандидатів по обранню найбільших, вказаних окружним комісаром, військових українських організацій фронту або військової округи по одному від кожної. Голова, його товариш і секретар обираються комісією із числа її членів. Для правомочності зборів комісії потрібна присутність голови або його товариша і двох членів комісії.

Понад те в склад комісії входить з правами члена, котрий завідує діловодством, особа з юридичною освітою, запрошена комісією після зносин, якщо се треба буде, з начальством особи, яку запрошують.

138. Фронтowі або військово-окружні комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів мають права і обов'язки з відповідними одмінами, які накладені сим законом (статті 16 і 19), як на окружні, так і на повітові та городські комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів.

139. Участкова комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів складається з семи членів і трьох кандидатів, котрих обирають організації, вказані окружним комісаром (ст. 142). Голова, його товариш і секретар обираються комісією з числа її членів.

Понад те в склад комісії в назначений в ст. 164 строк входять з правами членів по одній особі від кожної групи виборців, котра заявила кандидатський список і вказала свого представника, що має бути включений в склад даної комісії (ст. 162).

140. Участковим комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів надаються права і обов'язки участкових виборчих комісій (ст. 21 Закону), а також городських, поселкових та волосних народних (земських) управ, за винятком складання виборчих списків (ст. 25), котре доручається полковим і відповідним їм канцеляріям, які в даному разі провадять свою роботу за відповідальністю командирів військових частин та начальників установ і закладів, що обслуговують військо, під доглядом участкових комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів.

141. Негайно після видання цього Закону командири окремих військових частин та начальники установ і закладів, що обслуговують військо, повинні вияснити кількість військових (ст. 131), що згідно ст. 127 мають виборче право, і

подати відомості про це в таємному порядку в штаб фронту або військової округи на ім'я комісара по виборах до Українських Установчих зборів, з зазначенням місця перебування військової частини чи установи або заклади, до яких ті військові належать. Відомості ці повинні бути послані так, щоб були одержані в штабі заздалегідь, але не пізніш, як за 25 день до дня виборів, призначеного Українською Центральною радою.

Разом з тим командири військових частин та начальники установ і закладів, що обслуговують військо, доводять до відома окружного комісара по виборах, при яких частинах, установах та закладах і в якому місці існують місцеві виборні військові українські організації.

142. На підставі даних ст. 141 окружний комісар повинен: 1) визначити, які саме, згідно ст. 137, військові українські організації повинні обрати представників до фронтової або військової окружної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів і на який день і в яке місце ці представники з належними посвідченнями повинні прибути; 2) поділити виборчу округу на окремі воїнські виборчі участки, керуючись умовами зручності при голосуванні, приймаючи притому як загальне правило за основну одиницю окрему частину (полк, бригаду і ін.), і зазначити, з яких саме військових частин, установ і закладів, що обслуговують військо, складається кожний військовий виборчий участок; 3) установити, з яких саме українських військових організацій мають ввійти представників склад участкових комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів, а також в який день і в якому місці ці представники з належними посвідченнями повинні зібратись для обрання президіуму (голови, його товариша та секретаря) комісії і для початку виборчої справи.

Відповідні відомості окружний комісар по виборах подає командирам військових частин та начальникам установ і закладів, що обслуговують військо, а також місцевим військовим українським організаціям, рахуючися з тим, щоб ці відомості були одержані на місцях не пізніше як за 20 день до дня виборів.

143. Копія протоколу першого зібрання комісії, на якому був визначений персональний склад її і обраний президіум, негайно подається фронтовою або військово-окружною комісією — Головнім, військовими участковими - фронтовій або військово-окружній комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів.

144. Для переведення виборів до Українських Установчих зборів складаються списки виборців, окремо по кожному військовому виборчому участку. Ніхто не може бути вписаний в виборчі списки більш, аніж по одному участку.

145. Не пізніш як за двадцять день до початку виборів в кожній фронтовій або військово-окружній виборчій окрузі (статті 130, 134) канцелярії полків або інших військових частин чи установ або закладів, що обслуговують військо, починають складати виборчі списки.

146. Виборчий список частини, що уявляє окремих виборчий участок, може бути з розпорядження участкової комісії складений по ротах, ескадронах або інших підрозділах даної частини з окремим в кожній частині списку алфавітом.

147. Коли виборчий участок складається з різних військових частин, закладів або установ, виборчі списки діляться на частини, відповідні військовим частинам, установам і організаціям, котрі входять в склад виборчого участку (ротам, ескадронам, батареям, госпіталям тощо), причому в межах кожної частини списку прізвища виборців пишуться в алфавітному порядку.

148. В виборчий список військового участку вписуються ті особи, що, згідно ст. 127, мають право участі в виборах і входять в склад частини, установи або закладу і на день складання сього списку пробувають на місці.

Особи, що перебувають в коротких командировках і відпустках, вносяться в виборчі списки своїх частин, установ або закладів.

149. В лазаретах і госпіталях для хворих і поранених військових в виборчий список вписуються зазначені в ст. 131 сього Закону особи, ще ті, що мають право участі в виборах і в день складання списку лікуються в лазаретах і госпіталях.

150. Зазначені в статт[ях] 131 і 149 особи, котрі прибули в військові частини або установи чи заклади, що обслуговують військо, пізніш як за 20 день до початку виборів в кожній фронтовій або військово-окружній виборчій окрузі (ст[атті] 130, 134) вписуються в виборчий список тільки після їхньої заяви про се на протязі всього часу складання списків.

151. В виборчій списковій зазначається актове або кличне прізвище кожного виборця, його ймення, по батькові, літа (або рік призову) і службове становище (або чин).

152. Виборчий список повинний бути складений у всякому разі не пізніш як за 15 день до початку виборів в кожній фронтовій або військово-окружній виборчій окрузі (ст. 134) закладу.

153. Виборчий список негайно після складання оголошується в відповідній частині перед ротами, ескадронами, сотнями і т. і[н]. військовими підрозділами, що входять в склад даного виборчого участку, і після сього виборцям надається право огляду його. Під час огляду виборцями списку, в години, призначені участковими виборчими комісіями, в полковій або відповідній їй канцелярії встановлюється обов'язкове діжурство хоч би одного члена виборчої комісії.

154. На протязі п'яти днів після того, як буде складено виборчого списка, начальник військової частини чи установи або закладу, що обслуговують військо, може заявляти протести, а особи, котрі мають право участі в виборах, можуть подавати скарги на неправильність або неповність сього списку.

Зазначені скарги і протест мають подаватись в військові участкові комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів.

155. Військові участкові комісії, коли знайдуть протести або скарги заслуговуючими уваги, роздивляють і задовольняють їх в дводенний строк, в противному разі пересилають їх з своїми поясненнями в той же строк до фронтових або військово-окружних комісій.

Коли наслідком задоволення протесту або скарги було виключено когонебудь з виборчого списку, то справа негайно пересилається до фронтової або військово-окружної комісії, причому особі, котру виключили із списку, надається право подати скаргу до зазначеної комісії в дводенний строк.

156. Коли в протесті або скарзі заперечуються виборчі права окремих осіб, то військова участкова комісія повідомляє про це осіб.

157. Протести і скарги, які надійшли, фронтові або військово-окружні комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів розглядають в одкритих засіданнях в дводенний строк.

На цих засіданнях мають право бути, окрім осіб, котрі подали протести і скарги, також особи, котрих виборчі права в даному разі заперечуються.

158. Виборчі списки виправляються в дводенний строк на підставі винесених постанов фронтової або військово-окружної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів. Виправлені списки повинні бути складені не пізніше як за два дні до початку виборів в кожній фронтівій або військово-окружній виборчій окрузі (ст[атті] 130, 134), після чого виборцям надається право оглядати зазначені списки.

159. Число кандидатів, заявлених в кандидатських списках, по кожній фронтівій виборчій окрузі не повинно бути більше двадцяти, а в військово-окружних виборчих округах не більше десяти кандидатів.

160. Кандидатські списки заявляються (ст. 42) не пізніше, як за 12 день до початку виборів в кожній фронтівій чи військово-окружній виборчій окрузі.

161. Заяви про поєднання лишків голосів, одержаних кандидатськими списками, подаються до Головної виборчої комісії не пізніше як за три дні до початку виборів в кожній фронтівій або військово-окружній виборчій окрузі (ст[атті] 53 і 167).

162. Група виборців, котра хоче, щоб її представники були включені в склад участкової комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів зазначає осіб, котрі мають бути включені в згадану комісію.

163. Коли заявлений список не відповідає вимогам, зазначеним в статтях 43 і 45 - 48, фронтова або військово-окружна комісія по справах виборів до Українських Установчих зборів повідомляє про це в дводенний строк представника групи. Заяви, котрі усувають зазначені хиби, можна подавати не пізніше аніж за десять день до початку виборів в кожній виборчій окрузі (ст. 167).

164. Кандидатські списки нумеруються фронтовою комісією по справах виборів до Українських Установчих зборів в порядку їх одержання і з такою ж нумерацією, а також з згаданими в ст. 43 партійними означеннями, негайно оповіщаються військовим у частковим комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів і оповіщаються до загального відома не пізніше як за сім день до початку виборів в кожній фронтівій або військово-окружній виборчій окрузі (ст[атті] 130 і 134).

165. Виборчі записки і іменні посвідчення подаються виборцям не пізніше ніж за три дні до початку виборів в кожній фронтовій або військово-окружній виборчій окрузі (ст. 167).

166. У іменних посвідченнях, котрі видаються виборцям, що входять в склад військових частин, закладів і установ, адреса замінюється назвою цих частин, закладів і установ.

167. У виборчих округах Північного, Західного, Південно-Західного і Румунського фронтів вибори починаються в призначений Центральною радою день виборів і тягнуться сім днів. У виборчій окрузі Кавказького фронту вибори починаються в призначений Центральною радою день і тягнуться 11 днів. Військові участкові комісії можуть в залежності від умовин бойової обстановки призначити день, в який має початись приймання виборчих записок, і пізніший від того дня, котрий призначений для початку виборів, з тією ж, однак, умовою, щоб приймання скінчилося не пізніше дня скликання Українських Установчих зборів.

168. Військові участкові комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів повинні бути одчинені для подавання виборчих записок з 8-ми год. ранку до 8-ми год. вечора. В останній день виборів військові участкові комісії повинні бути одчинені для подавання записок з 8-ми год. ранку і до 2-ї год. дня.

Глава III. Про порядок виборів у флоті

169. Для переведення виборів у флоті утворюються дві флотські виборчі округи - Балтійська і Чорноморська, котрі складаються з команд кораблів і берегових команд флоту, а також військових частин служачих і робітників в установах флоту (ст. 131, пп. 2 і 3), підлеглих командуючим Балтійського і Чорноморського флоту.

170. Команди кораблів і берегових частин Чорноморського флоту і служачі в установах цього флоту, котрі з причин бойових обставин не матимуть змоги взяти участі в виборах до Українських Установчих зборів в Чорноморській флотській виборчій окрузі, включаються згідно з їхньою заявою, постановою Чорноморської флотської комісії по справах виборів до Установчих зборів в склад Румунської або Кавказької фронтової виборчої округи.

171. Команди кораблів і берегових частин і служачі в установах нижче поіменованих флотилій входять в склад таких виборчих округ: флотилій Чудського озера - в склад округи Північного фронту, Урмійсько-Ванської флотилії - в склад округи Кавказького фронту і Дунайської флотилії - в склад округи Румунського фронту.

172. Команди решти кораблів і берегових частин і установ морського відомства, понад перелічених в статтях 169 і 171, включаються в склад тих окружно-військових виборчих округ, в портах яких перебувають бази цих кораблів або на території котрих перебувають зазначені частини і установи.

173. Вибори у флоті (статті 169 — 172) проводяться згідно з правилами глави II цього розділу, за винятками, зазначеними нижче (статті 171 - 181), і

доручаються таким установам, що провадять свою діяльність під керівництвом Головної комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів:

1) Балтійській і Чорноморській флотським комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів і

2) корабельним і відповідним їм (дивізійним, портовим, екіпажним і т. п.) комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів.

174. Чорноморська і Балтійська флотські комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів утворюються згідно з правилами ст. 137.

175. Флотським комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів надаються права і обов'язки, доручені сим законом як окружним, так і повітовим комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів.

Понад те Чорноморській флотській комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів доручається вирішати питання про внесення в відповідних випадках (ст. 170) команд кораблів і берегових частин і служащих в установах Чорноморського флоту — в склад виборчих округ Румунського або Кавказького фронту.

176. Корабельні комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів чи відповідні їм комісії утворюються згідно з правилами статей 139 і 142. Понад те в строк, зазначений ст. 164, в склад комісії входять з правами членів по одній особі від кожної групи виборців, що заявила кандидатський список і зазначила свого представника, котрий має бути включений в склад даної комісії (ст. 162), при умові, коли сей представник входить в склад команди, частини або установи.

177. Корабельним або відповідним їм комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів надаються права і обов'язки, котрі доручені сим Законом участковим виборчим комісіям, а також городським, поселковим і волосним народним (земським) управам, окрім складання виборчих списків.

178. Складання виборчих списків доручається під доглядом корабельних або відповідних їм комісій по справах виборів до Українських Установчих зборів корабельним або відповідним їм комітетам по належності.

179. Повідомлення про внесення частин Чорноморського флоту в одну із зазначених в ст. 170 виборчих округ подаються Чорноморською флотською комісією по справах виборів до Українських Установчих зборів відповідним фронтовим комісіям по справах виборів до Українських Установчих зборів не пізніш аніж за 23 дні до початку виборів в відповідній флотській виборчій окрузі (ст. 181).

180. Надане ст. 154 начальникові військової частини право протесту проти помічених ним неправильностей і неповноті виборчих списків надається в відповідних випадках командирові корабля або начальникові морської військової частини або установи.

181. Число кандидатів, заявлених в кандидатських списках, по кожній флотській виборчій окрузі не повинно бути більше трьох для Балтійського і п'яти - Чорноморського флоту.

182. В Балтійській і Чорноморській виборчих округах вибори починаються в призначений Українською Центральною радою для всієї Української Народної Республіки день і тягнуться 14 день.

183. Корабельні і відповідні їм комісії по справах виборів до Українських Установчих зборів повинні бути одкриті для подавання виборчих карток з 8-ми год. ранку до 8-ми год. вечора. В останній день виборів корабельні і відповідні їм комісії одкриті для подавання карток з 8-ми год. ранку до 2-ї год. дня.

Закон про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки. — К., 1917. — С. 4 — 29.

15.

ВІДОЗВА ЗЕМЕЛЬНОГО СЕКРЕТАРСТВА

14 листопада 1917 р.

Волею революційного народу обрана Українська Центральна Рада порішила, а Універсалом від 7 листопада 1917 р. й оголосила, що однині в нашій країні, в нашій Народній Українській Республіці, право власності касується. Касується то право власності на землі сільськогосподарського значення, як поміщицькі, так само і на інші землі нетрудових хазяйств: духовенства, купецтва, міщан і других власників. Касується власність на нетрудові землі, себто такі, на яких хазяїн сам своїми руками і руками своєї сім'ї, хоч би й з допомогою машин, не працює (не в силах обробити, а мусить держати постійних робітників). Землевласників же, котрі мають площу землі в розмірах трудового господарства, що мають трудові землі, скажемо, менш як 50 десятин, Універсал не зачіпає. Така трудова власність по Універсалу не скасована, а остається собі як і досі була. Справа з такою власністю буде розглянута на Установчих зборах. Опріч того касується право власності на землі удільні, монастирські, кабінетські та церковні.

Визнавши, що землі ті є власність всього трудового народу, Українська Центральна Рада доручила генеральному секретареві земельних справ негайно виробити тимчасовий законопроект, як земельним комітетам порядкувати тими землями. Виконуючи це доручення, Секретаріат розробляє і незабаром внесе в Центральну раду законопроект, в якому буде встановлено:

а) категорії земель, на які скасовується право власності і які підлягають передачі в розпорядження земельних комітетів;

б) порядок передачі тих земель;

в) категорії населення, яке одержить цю землю у користування і на яких основах.

А тим часом через те, що всі нетрудові хазяйства оповіщені тепер власністю всього трудового народу, кличемо населення під страхом тяжкої кари:

а) не руйнувати цього народного добра, а зберігати його як своє;

б) не захоплювати самочинно земель та реманенту, бо самоправством можна не найти, а загубити землю і волю.

Безземельні та малоземельні нехай звертаються до волосних та повітових земельних комітетів і ті комітети візьмуть на увагу їх потреби. Вслід за цим циркуляром видається закон, котрий і встановить порядок такої передачі земель.

Земельним комітетам доручається негайно:

а) переписати в маєтках, котрі одбираються, робочу худобу, реманент та господарські будівлі;

б) взяти під охорону весь маєток (окрім домового та усадебного господарства), взяти під охорону і пильнувати, аби цей маєток не обезцінювався, щоб на той рік був забезпечений звичайний урожай.

При проведенні закону про землю, Секретарство подбає про служущих цих маєтків, щоб вони не осталися без заробітків, буде оберігати їхні інтереси, як і взагалі інтереси всього трудящого люду. Секретарство закликає цих служущих зберігати маєтки, де вони працюють, і виповняти всі свої обов'язки совісно.

Деякі хазяйства мають велике значення для всього нашого краю, як от господарства селекційні, що заготовляють добрий посівний матеріал, кінські заводи, розсадники племінної худоби тощо; такі господарства Секретарство візьме в свої руки або доручить їх громадським організаціям. Кличемо берегти їх як добро всенародне.

Українські ж Установчі збори, що зберуться 9 січня 1918 р. в Києві, установлять постійний закон про перехід нетрудових господарств до рук всього трудового народу.

Отже, кличемо український трудовий люду не чинити розрухів, погромів, бешкету та безладдя і тим не мішати нашій роботі. Залишайся спокійним, тоді і ми зможемо спокійно робити і твердою рукою чим швидше провести тебе на обітовану землю.

Товариш генерального секретаря земельних справ: Б. Мартос

Директор відділу сучасних земельних справ: О. Мицюк

Діловод канцелярії Земельного департаменту: О. Чубун

Народна воля. - 1917. - 16 листопада.

16.

ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ПРО ВІДСТРОЧКУ ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ І ВІДКОМАНДИРУВАННЯ З ВІЙСЬК ГРОМАДЯН УНР

14 листопада 1917 р.

1. Для полагодження усіх справ щодо одстрочки воєннозобов'язаним громадянам Української Народної Республіки на весь час війни установлюється Головний комітет по одстрочках при Генеральному секретарстві військових справ.

2. Компетенція Головного комітету установлюється згідно з законами Російської Республіки з 6 грудня (декабря) 1915 р. і 25 квітня (апріля) 1917 р., а також сим законом.

3. В склад Головного комітету входять: а) товариш генерального секретаря військових справ; б) 2 члени по призначенню генерального секретаря військових справ; в) по 2 члени від військового відділу Генерального секретарства внутрішніх справ і торгу та промисловості; г) по 1 членові від Генерального секретарства доріг, фінансів, освіти, земельного, праці і судового; д) по 1 членові від Всеукраїнської ради військових депутатів і Морської генеральної ради; е) по 1 членові від Всеукраїнських рад робітничих і селянських депутатів, крайового професійного робітничого союзу і ж) по 1 членові від комітетів воєнно-промислових і фронтних, земського і городського союзів.

4. Доповнення Головного комітету представниками інших установ і організацій робиться далі по постановах самого Комітету.

5. Предсідателем Головного комітету є товариш генерального секретаря військових справ, а заступника йому обирає Комітет.

6. В своїй діяльності Головний комітет керується вищевказаними законами Російської Республіки і додатками та інструкціями, що їх видано, а також своїми постановами, що для Української Республіки являються остаточними.

7. В розвиток цього закону Головний комітет має видати обов'язкові для всіх громадян Республіки інструкції, пояснення, правила та постанови.

8. Зокрема, Головному комітетові підлягають справи по одстрочках для урядовців Генерального секретаріату та інших вищих установ Української Республіки, а також справи про тимчасове одкомандирування з війська спеціалістів і інших воєннослужащих до установ, організацій і підприємств на території Української Республіки.

9. Всі окружні, городські й повітові комітети по одстрочках на території Української Республіки цілком підлягають в своїй діяльності Головному комітетові, установленому сим законом.

10. Перевести сей закон, негаючи, в життя доручається Генеральному секретарству військових справ.

З протоколом згідно:

Товариш голови Української Центральної ради Ан. Ніковський

Секретар Я. Левченко

Ствердив: генеральний писар України О. Лотоцький

Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки. - 1917. - 1 грудня.

17.

ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ПРО АМНІСТІЮ

19 листопада 1917 р.

Згідно з Третім Універсалом, проголошеним 7 листопада 1917 р. Українською Центральною Радою, щодо загальної політичної амністії ухвалено:

1. Увільнити від особистої відповідальності і кари з усіма їх наслідками осіб, що вчинили на території Української Народної Республіки до 7 листопада 1917 р. включно вчинки, зазначені:

А В артикулах 100, 101, 123 — 127, 131 Статуту карного (Уголовного уложення св. 3, т. XV, вид. 1909 р.), а також в артикулах 129, 130, 132 цього ж Статуту, оскільки вчинки, що передбачаються отсими останніми 3 артикулами, не мають характеру державної зради.

Б. В артикулах 10343, 10344, (пп. 1 — 4) 10345⁵, 1358¹, 13582², 13593, 1359¹⁰ Статуту про кари («Уложения о нак[азании] угол[овном] і испр[авлении]»). Сила цієї постанови простягається також на всі заборонені законом вчинки, вдіяні при виконанні одного із вчинків, зазначених в цім артикулі.

2. Особам, засудженим за зазначені в попереднім артикулі вчинки на позбавлення або обмеження прав, а також і дітям їх, народженим по проголошенні вироків, повернути всі права, які їм належали до засуду, окрім прав щодо маєтності.

3. Особам, що вдіяли до 7 листопада 1917 р. включно політичних мотивіві заборонені карними законами вчинки, незгадані в артикулі 1 сього закону, надати право звертатися до приналежних судових установ з проханням про увільнення їх від відповідальності і кари та надання їм пільги, зазначеної в артикулі [треть]ому сього закону. Прохання розглядаються в розпорядчих засіданнях. Просителі і їхні повірені мають право подавати судовим установам пояснення на словах і на письмі. Скарги на постанову суду подаються порядком, зазначеним в арт. 893 - 899 Статуту процесу карного («Устава уголовного судопроизводства»).

4. Сила сього закону простягається на справи підсудні як загальним і мировим судовим установам, так і військовим судам.

5. Виконання постанов, зазначених в попередніх артикулах сього закону, здати на приналежні судові установи, коли вирокі ще не постановлено, або вони не вступили в законну силу, або не повернені до виконання, у всіх останніх випадках – на прокурорський догляд.

II

Українська Центральна Рада оголошує амністію служачим у війську на території Української Народної Республіки, а також в районах армії Південно-Західного і Румунського фронтів і Чорноморського флоту, що вдіяли до 7 листопада 1917 р. включно вчинки, зазначені в військовому та воєнно-морському уставах про кари, і ухвалює:

1. Всіх служачих в війську, котрі нині, по відбутті кари, числяться в статті штрафованих, перевести в стать бездоганно служачих.

2. Всім засудженим на віддання в дисциплінарні батальйони або на замкнення в військових і військово-морських тюрмах числити в строк дійсної служби той час, який вони перебували під сторожою задля виконання судових про них вироків («Устав о воинской повинности» від 1915 р., арт. 25).

3. Увільнити від особистої відповідальності з усіма наслідками осіб, котрі вдіяли переступні вчинки, зазначені в артикулах 104, 108, 111, 113, 114, 116, 121, 122, 122', 1222, 124, 125, 127і, 2 ч. 128; 2 ч. 129, 130, 131, 132, 141, 142, 144 (§ 1, 3, 6, 7, 8), 145, 147, 151; 1 ч. 152, 153, 154, 154і, 155, 161, 171, 173; ч. 1. 174, 190,

191, 192, 193, 196, («Воинский устав о наказаниях» і відповідних артикулах Воєнно-морського уставу).

4. Осіб, котрі вдіяли переступні вчинки, зазначені в 104і, 105, 106, 107, 110, 112, 117, 118, 146, 245, 245і, 246, артикулах «Воинского Устава о наказаниях» і відповідних артикулах Воєнно-морського устава увільнити від особистої відповідальності на їх прохання, коли вони доведуть, що вдіяли ті вчинки з політичних мотивів. Ті прохання вирішуються приналежними військовими судами в розпорядчих засіданнях. Просителі і їхні довірені мають право подати судові пояснення на словах і на письмі. Судові ухвали в сих справах підлягають оскарженню в загальнім порядку.

5. Служащих у війську, котрі до 7 листопада 1917 р. включно як на території України, так і поза нею, самовільно покинули свої військові частини для переходу в українські військові частини і фактично вступили на службу туди до зазначеного вище дня, увільнити на території України від суду і кари.

6. Виконання постанов, зазначених в відділах 1 – 5 частини другої сього закону, доручити як особам і установам, згаданим в відділі 5 часті першої сього закону, так і військовому морському начальству, військовим окружним і військовим місцевим судам, а також військовим і військово-морським прокурорам по приналежності.

З оригіналом протоколу згідно:

Тов. голови Української Центральної ради М. Шраг

Секретар Центральної ради А. Постоловський

Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки. - 1917. – № 92. - 23 листопада.

18.

ЗАКОН ПРО ВИКЛЮЧНЕ ПРАВО ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ВИДАВАТИ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ УНР

25 листопада 1917 р.

I.

До сформування Федеративної Російської Республіки і утворення її конституції виключне і неподільне право видавати закони для Української Народної Республіки належить Українській Центральній Раді.

II.

1. Всі закони і постанови, які мали силу на території Української Народної Республіки до 27 жовтня 1917 р., оскільки вони не змінені і не скасовані Універсалами, законами і постановами Української Центральної Ради, мають силу і надалі як закони і постанови Української Народної Республіки.

2. Право видавати розпорядження в обсягу урядування на основі законів належить генеральним секретарям Української Народної Республіки. Для видання таких розпоряджень зостаються в силі розпорядження російського правительства, які були видані до 27 жовтня 1917 р., оскільки вони вже не змінені або не скасовані Українською Центральною Радою та Генеральним секретарством.

III.

1. До прийдучих змін законодавчим порядком полишаються в силі і всі державні уряди і установи, які зоставалися на території Української Народної Республіки по день 7 листопада 1917 р. з дотеперішнім їх ділокругом, урядження і штатами як уряди і установи Української Народної Республіки.

2. Це положення тим часом, до погодження з іншими частинами Російської Федерації, має стійність і до урядів і установ, які обіймають тільки почасті територію Української Народної Республіки, і тільки в тій мірі, в якій їх діяльність поширюється на українську територію.

3. Всі особи, які займали посади державної служби по день 7 листопада 1917 р. на території Української Народної Республіки чи то за призначенням російського правительства, чи то за обранням органами самоврядування, зостаються на своїх урядах без особливих прохань чи заяв.

З оригіналом протоколу згідно:

Заст. голови Української Центральної ради М. Шраг

Секретар А. Постоловський

Ствердив: за генерального писаря України І. Мірний

**Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки.
— 1917. — 1 грудня.**

19.

ЗАКОН ПРО УТРИМАННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЗА ДЕРЖАВНИЙ РАХУНОК

25 листопада 1917 р.

1. Центральна Рада утримується на кошт Української Республіки.

2. Всі члени Центральної Ради під час сесії отримують по 15 крб.

3. Члени Малої ради увесь час пробування в складі Малої ради одержують по 15 крб. в день, починаючи з дня затвердження закону Малою радою.

4. Все діловодство Центральної Ради, канцелярія, комісії, господарські видатки і інші удержуються на державний кошт.

Примітка: наймання служащих і призначення їм платні залежить від президії Центральної Ради, в розпорядження якої асигнується відповідний кредит.

5. Проїзд членів Центральної Ради з місця проживання на сесію і назад оплачується по 1 класу залізної дороги.

6. Кожен член Центральної Ради, який не входить в склад Малої ради і який працює в комісії, одержує 15 крб. суточних за дні засідань, їх присутність відмічається в протоколах.

7. Закон входить в силу з дня ухвали його Малою радою.

З оригіналом протоколу згідно:

Заст. голови Української Центральної ради М. Шраг.

Секретар А. Постоловський

Ствердив: за генерального писаря України / І. Мірний

20.

**ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ПРО УТВОРЕННЯ
ГЕНЕРАЛЬНОГО СУДУ**

2 грудня 1917 р.

Поки буде заложений Генеральний Суд Української Народної Республіки на основі її конституції, яка буде ухвалена Українськими Установчими зборами, УЦР ухвалила утворити Генеральний суд на таких основах.

1. Генеральний Суд складається з трьох департаментів - цивільного, карного і адміністративного і виконує на цілій території України всі функції, належні досі Правительствующому Сенатові в справах судових і в справах нагляду над судовими установами і особами судового відомства також тимчасового, до розв'язання питання про скасування всіх особливих суддів, виконує функції Головного воєнного суду щодо справ, вирішених на території України.

2. Генеральний суд знаходиться в Києві.

3. Члени Генерального Суду мають звання генеральних суддів. Вони вибираються Центральною Радою на внесення Генерального секретаріату на час, поки буде заложений Генеральний Суд на основі конституції і в протязі сього часу мають права, зазначені в арт. 243 «Учреждения судовых установлений».

4. Провід в розправі Генерального Суду доручається даним складом присутності одному з присутніх генеральних суддів.

5. Провід над канцелярією розпорядною, господарською частиною Генерального Суду доручається одному з генеральних суддів по обранні генерального секретаря справ судових.

6. При Генеральному Суді утворюється Прокураторія. Одному з прокураторів генеральний секретар справ судових надає звання старшого і доручає провід над Прокураторією.

7. Від дня проголошення Генеральним Судом про початок своєї діяльності всі судові установи на території України повинні подавати Генеральному судові всі справи, які до того дня мали подаватися до Правительствующого Сенату.

8. Генеральний суд негайно по утворенні його персонального складу виробляє і подає на затвердження Центральній раді через генерального секретаря справ судових свій докладний регламент. Поки буде затверджений регламент, Генеральний Суд в своїй чинності пристосовується до законів, нормуючих чинність Правительствующого Сенату, і координує їх з нинішнім законом про утворення Генерального суду і ухвалами законодавчого органу України.

Регламент Прокураторії Генерального Суду виробляється нею і затверджується генеральним секретарем справ судових.

9. Декрети Правительствующого Сенату в справах, повсталих на території України і поданих йому до дня проголошення Генеральним Судом своєї

діяльності, визначаються Українською Народною Республікою за правосильні і обов'язкові для судових установ України.

З оригіналом протоколу згідно:

Заст. голови Української Центральної ради М. Шраг

Секретар Центральної ради А Постоловський

Ствердив: за генерального писаря України Л Мірний

Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки.

— 1917. — 9 грудня.

21.

ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ПРО ЗМІНУ НАЗВ ЗЕМСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ

19 грудня, 1917 р.

Українська Центральна рада дня 19 грудня 1917 р. ухвалила змінити назви всіх земських інституцій, а саме:

1) «Губернское земское собрание» — іменувати «губерніальною народною радою»;

2) «Губернскую земскую управу» — «губерніальною народною управою»;

3) «Уездное земское собрание» — «повітовою народною радою»;

4) «Уездную земскую управу» — «повітовою народною управою»;

5) «Волостное земское собрание» — «волосною народною радою»;

6) «Волостную земскую управу» — «волосною народною управою» і

7) всякі інші земські інституції — «народними».

З оригіналом протоколу згідно:

За товариша Голови Української Центральної ради С. Веселовський

Секретар Української Центральної ради А Постоловський

Ствердив: в. о. генерального писаря / . Мірний

Вістник Ради Народних Міністрів Української Народньої Республіки.

— 1918. — 2 квіт.

22.

ПОСТАНОВА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ПРО ПОДАТКОВУ ПОЛІТИКУ

20 грудня 1917 р.

Внаслідок платних трудностей через відсутність в оборотах грошових знаків,

Генеральний секретаріат Української Народної Республіки признав необхідним постановити:

I.

1. Всі торговельні заклади м. Києва: приватні, кооперативні та громадські, опріч муніципальних, а також ресторани, готелі, театри, кінематографи, клуби і інші повинні внести в Київську контору Українського державного банку або в

державні ощадні каси — безпосередньо або за поміччю якої-небудь із приватних кредитних інституцій у Києві не менш як 75 % денної виручки за 21, 22 і 23 цього декабря.

Внески ці зараховуються Конторою державного банку на звичайні біжучі рахунки вносителів, а ощадними касами — на звичайні вклади. Цими рахунками та вкладками власники їх будуть розпоряджатись на загальних підставах.

2. Всі промислові інституції та комерційні підприємства, включаючи сюди і трамвайне підприємство, котрі є у Києві (в тому числі й відділи та агентства чужогородні), повинні 21 цього декабря, а в крайньому разі не пізніше 22 декабря, внести в контору Державного банку або в ощадні каси безпосередньо або за поміччю інших кредитних інституцій на вищезазначених умовах усю свою готівку, за винятком грошей, потрібних до 1 января 1918 р. для розплати зі служашими та робітниками і на інші невідкладні потреби.

3. Всі Київські товариства взаємного кредиту, всі кооперативно-кредитні інституції, земські каси дрібного кредиту, ломбарди, позичкові каси та інші публічні кредити, установи повинні внести у вищезгадані інституції не пізніш як 22 декабря 50 % своєї грошової готівки, яка значиться на 21 декабря.

Примітка: Від виконання цього пункту увільняються працюючі в Києві приватні акціонерні банки або банки, що вже зробили відповідні внески.

Примітка: Коли 50 % касової готівки не перевищують 50 тис. крб., то треба внести не менше останньої суми.

4. Всі перелічені заклади, інституції та підприємства, а також їх відділи та агентства, в тім числі акціонерні банки та їх відділи, що існують не в Києві, але в інших заселених пунктах Української Республіки, повинні зробити відповідні внески (виручка за 21, 22 і 23 грудня і готівка на 21 грудня) [в] місцеві установи Державного банку або ощадні каси — безпосередньо або за поміччю місцевих приватних інституцій — не пізніш як 5 січня 1918 р.

Примітка: В цілях економії часу особи, що не мають ще рахунків у банках та в ощадній касі, вносять гроші під тимчасові квитанції цих інституцій.

5. Винні в невиконанні цього притягаються до судової відповідальності по ст. 29-й Карного уставу.

6. Доглядання за виконанням цього і притягання винних до відповідальності кладеться на податну інспекцію, чинів акцизного догляду та мирових суддів під загальним керівництвом управляючих казенними палатами.

II.

1. Всі особи та інституції, котрі до цього часу не уплатили подорожного та інших державних податків, а також земських і городських зборів, яких строк уплати скінчився і які тепер лічаться недоплатами (недоїмками), повинні зробити ці виплати в сумах, що не заперечуються платниками, не пізніш як 15 січня 1918 р., коли до цього строку платникам доручено окладні листи або відповідні документи. 2. Винні в невиконанні цього, oprіч уплати встановленої пені, притягаються до судової відповідальності по 29-й ст. Карного уставу.

Голова Генерального секретаріату В. Винниченко

В. о. генерального секретаря фінансів В. Мазуренко
ЦДАВОУ. - Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 115—115^{зв}. Оригінал.

23.

**ЗАКОНОПРОЕКТ ПРО СТВОРЕННЯ
ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРСТВА МІЖНАРОДНИХ СПРАВ**

22 грудня 1917 р.

Секретарство справ національних було засновано в свій час майже виключно для вирішення національних непорозумінь в межах України і назва його цілком відповідала тоді його функціям, тим більше, що в цьому ж секретарстві були сконцентровані за окремими відділами справи польські, єврейські і російські.

Але нині, коли проголошена Українська Народна Республіка, функції секретарства цілком змінилися і його завданнями стали:

- 1) зносини з представниками чужоземних держав;
- 2) зносини з іншими частинами бувшої Російської держави і
- 3) охорона інтересів українських підданих поза межами України і чужоземних підданих в межах України. Крім того, відділи, які відали спеціально справами національними — польськими, єврейськими і великоруськими, виділились в окремі секретарства.

Тому нині назва «Секретарство справ національних» зробилась вже занадто вузькою, і її треба замінити назвою «Генеральне секретарство справ міжнародних», яка обіймає в собі як урегулювання національних стосунків в межах України, так і інші вищезгадані завдання.

Тому пропоную Генеральному секретаріатові затвердити слідуєчу постанову:

- 1) Генеральне секретарство справ національних переіменовується в Генеральне секретарство справ міжнародних;
- 2) Обов'язки Генерального секретарства справ міжнародних слідуєчі:
 - а) міжнародні заносини;
 - б) охорона інтересів українських громадян поза межами Української Народної Республіки;
 - в) тимчасово загальне влаштування національних непорозумінь в межах Української Народної Республіки.

В. Винниченко, О. Шульгин

22. XII 1917 р,

ЦДАВОУ. - Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 129-130.

24.

**ЗАКОН ПРО УМОВИ ОБСАДЖУВАННЯ
І ПОРЯДОК ОБРАННЯ СУДДІВ ГЕНЕРАЛЬНОГО
ТА АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДІВ**

23 грудня 1917 р.

1. Посади судді і прокуратора Генерального й апеляційного судів можуть займати особи з вищою освітою. За обрання - 3/5 голосів присутніх членів Центральної Ради, суддями можуть бути і особи без вищої освіти.

Примітка: Артикули 202, 205, 208 і 210 Учреждения судебных установлений, а також постанови Временного правительства з 20 марта 1917 р. з додатковими постановами з 25 квітня і 16 червня 1917 р. касуються.

2. Особи, які вдовольняють умови, зазначені в артикулі I, і бажають бути обраними в судді Генерального й апеляційного судів, подають про те заяви в Центральну Раду через генерального секретаря судових справ.

3. Генеральний і апеляційний суди мають право пропонувати Центральній Раді через генерального секретаря справ судових, ухвалених загальним зібранням суду, кандидатів на вакантні місця.

4. Генеральний секретар судових справ вносить у Центральну Раду список всіх кандидатів на обрання. З внесених кандидатів Центральна Рада вибирає потрібну кількість таємним голосуванням, звичайною більшістю голосів, за винятком випадку, зазначеного в артикулі I.

З оригіналом протоколу згідно:

тов. Голови Української Центральної ради Микола Шраг
секретар Української Центральної ради А. Постоловський
Ствердив в. о. генерального писаря В. Мірний

Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки.
— 1918. — 5 січня.

25.

ЗАКОН ПРО ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД НА УКРАЇНІ

23 грудня 1917 р.

У справі урядження прокураторського догляду Українська Центральна Рада, на зміну відповідних правил «Учреждения судебных установлений», ухвалила:

1. При апеляційних і окружних судах стоять прокуратори під проводом старших прокураторів тих установ.

2. Всі прокуратори призначаються генеральним секретарем судових справ.

3. Посади прокурорів і товаришів прокурора окружного суду касуються. Особи, які займають посади прокурорів і товаришів прокурора окружного суду, лишаються поза штатом, на звичайних умовах за розпорядженням генерального секретаря, після призначення прокураторів.

Тов. Голови Української Центральної ради Микола Шраг
Секретар Української Центральної ради А. Постоловський
Ствердив в. о. генерального писаря В. Мірний

Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки. -
1918. - 5 січня.

26.

ЗАКОН ПРО СКАСУВАННЯ ШКІЛЬНИХ ОКРУГ

28 грудня. 1917 р.

1. Шкільні округи на території Української Народної Республіки скасувати.

2. Тимчасове завідування справами Київської шкільної округи, Харківської та Одеської шкільних округ, оскільки ці останні дотикалися шкіл на території Української Народної Республіки, і також переведення ліквідації цих округ передати особним комісаріатам в складі чотирьох українців і трьох представників меншостей.

3. Призначення комісарів здати на генерального секретаря справ освітніх з тим, аби комісари від меншостей призначалися по згоді з відповідними національними секретарствами.

4. Попечителів Київської, Харківської та Одеської шкільних округ і всіх урядовців цих округ увільнити за штат на загальних основах, якщо їх не буде призначено на нові посади.

5. Доручити Секретарству справ освітніх внести до Центральної Ради законопроект про передачу справ шкільних округ відповідним секретарствам, місцевим самоврядуванням та іншим.

6. На час існування комісаріатів передати до їх розпорядження кредити шкільних округ, крім кредитів на удержання попечителів, їх помічників та окружних інспекторів, і внести натомість посади по сім комісарів на кожному округу з одержанням 600 крб. кожному комісарові.

7. Скасування комісаріатів перевести наказом генерального секретаря справ освітніх.

З оригіналом протоколу згідно:

Тов. Голови Української Центральної ради М. Шраг

Секретар Української Центральної ради А Постолювський

Ствердив в. о. генерального писаря В. Мірний

**Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки.
— 1918. — 5 січня.**

27.

**ТИМЧАСОВИЙ ЗАКОНОПРОЕКТ ПРО ФЛОТ
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ**

29 грудня. 1917 р.

Українська Центральна Рада, основується на великих подвигах і жертвах, подіяних українським народом на протязі віків для охорони Чорноморського побережжя, і на тім, що північне побережжя Чорного моря в переважній частині становлять українські землі, а також з уваги на те, що на Вкраїну спадає обов'язок охорони політичних і економічних інтересів згаданого побережжя і на те, що український народ поклав велику працю в справі утворення і обладнання Чорноморської флоти, а також на необхідність негайного підтримання Чорноморської флоти, ухвалила:

I. Російська Чорноморська флота — військова і транспортна — проголошується флотою Української Народної Республіки і виконує всі обов'язки по охороні побережжя і торгівлі на Чорному і Азовському морях.

Примітка: Українська Народна Республіка під час демобілізації транспортної флотилії має вступити в погодження з республіками, що засновуються на Чорноморському побережжі, відносно поділу торговельної флоти.

II. Прапором Української військової флоти є полотнище в двох: жовтому і блакитному кольорах. В кряжі блакитного кольору історичний золотий тризубець часів Українсько-Руської держави Х в.

III. Прапором Української торговельної флоти є полотнище в двох, жовтому і блакитному, кольорах.

IV. З часу проголошення цього закону всі російські військові і транспортні кораблі на Чорному і Азовському морях повинні підняти вищезгадані прапори Української Народної Республіки.

V. Українська Народна Республіка переймає на себе всі зобов'язання Російського уряду щодо Чорноморської флоти і утримання флоти та портів.

VI. Генеральному секретарству міжнародних справ доручається подати цю ухвалу до відома всім державам.

ЦДАВОУ. - Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 143.

28.

ВІДОЗВА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ДО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

2 січня 1918 р.

Генеральний секретаріат Української Народної Республіки оповіщає всіх громадян, всі судові власті і всіх комісарів Республіки:

Вороги відродження українського народу і Української держави розпускають

всякі брехливі та лихі чутки про владу українських робітників, селян і солдатів - Центральну Раду та її Генеральний секретаріат, щоб викликати недовір'я до Центральної Ради. Вороги українського народу називають нашу робітничу і селянську Центральну Раду панською, буржуазною, а Генеральний секретаріат «генеральським», тобто складеним нібито з генералів. Ці люди безсоромно і злочинно обдурюють тих людей, які докладно не знають, що значить слово «генеральний», яке значить «общій», «загальний», «народний», а не «генеральський», і тим самим роблять наклепи на вибранців самого народу, який не може вибрати в Центральну Раду або в своє правительство ні генералів, ні панів-буржуїв. Такі наклепи роблять чорносотенці, більшовики та всякі інші контрреволюціонери. їм треба посіяти серед українського народу як можна більше безладдя, ворожнечі та безчинства, щоб цим ослабити, а потім і зовсім знищити Українську народну державу та знову повернути українські трудящі

маси в поневір'яння і визиск усякому панству, а особливо великоруському, яке найбільше винищувало сили й багатства трудової України.

Центральна Рада є влада українських робітників, селян та солдатів і вона не може попустити свій народ на поталу ворогам трудящого люду України. Центральна Рада не допустить, щоби всякі попихачі імперіалістичної великоруської буржуазії зруйнували владу відродженої великої Народної Республіки Української.

Через те Генеральний секретаріат Центральної Ради оповіщає: всякий, хто оббріхує і ганить владу українського народу, є ворог народу, ворог Української Народної Республіки і контрреволюціонер, бо своїми брехнями викликає непорядок, безчинства, заважає народові через його правительство взяти в тверді народні руки землю і волю, а тим самим нищить найголовніші здобутки революції. Генеральний секретаріат, оберігаючи інтереси трудящого народу, рішуче буде боротися зо всіма контрреволюціонерами, як би вони себе не назвали: чи чорносотенцями, чи більшовиками, чи кадетами, чи як інакше.

Генеральний секретаріат приписує всім судовим і адміністративним установам від цього дня рішуче і без вагання переслідувати всіх контрреволюціонерів, які дозволятимуть собі кидати багном у владу українського народу і виступати з брехнями та неправдивими звітками про Центральну Раду і Генеральний секретаріат. Таких людей треба зараз же тягти до суду.

Газети, в яких будуть друкуватися неправдиві звістки про правительок українського трудящого люду, треба вважати контрреволюційними і авторів статей чи редакторів тягти до судової відповідальності за наклепи і образу народної влади. А тих, хто збройною силою намагатиметься захопити владу, арештовувати і віддавати під воєнно-революційний суд. Всіх громадян, всі громадські і революційні організації вільної України Генеральний секретаріат кличе до діяльної політичної боротьби зі всякими спробами контрреволюції, як чорносотенства, так і більшовизму, які хочуть дезорганізувати нашу Народну Республіку і тим позбавити селян землі, а всю людність вільного і розумного життя.

Голова Генерального секретаріату
і генеральний секретар внутрішніх справ В. Винниченко
Генеральний секретар судових справ М. Ткаченко
Заступник генерального секретаря військових справ
і генеральний секретар праці М. Порш
Генеральний секретар продовольчих справ М. Ковалевський
Генеральний секретар міжнародних справ О. Шульгин
Генеральний секретар шляхів В. Єщенко
Генеральний секретар пошти і телеграфу М. Шаповал
Генеральний секретар морських справ Д. Антонович
Заступник генерального секретаря фінансових справ В. Мазуренко
Генеральний секретар торгу і промисловості В. Голубович

Генеральний секретар освіти І. Стешенко
Генеральний секретар польських справ М. Міцкевич
Генеральний секретар єврейських справ М. Зільберфарб
Генеральний секретар великоруських справ Д. Одинець
Генеральний контролер А. Золотарьов
Заступник генерального писаря В. Мірний

2 січня 1918 р.

**Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки.
— 1918. — 5 січня.**

29.

ЗАКОН ПРО СТВОРЕННЯ НАРОДНОГО ВІЙСЬКА, УХВАЛЕНИЙ МАЛОЮ РАДОЮ

3 січня 1918 р.

1. Для оборони рідного краю від зовнішнього нападу заводиться в Українській Народній Республіці народне військо (народна міліція).

2. Доручається Генеральному секретарству по військових справах негайно виробити закон про народну міліцію.

3. До остаточного вироблення цього закону, Генеральне секретарство по військових справах повинно негайно приступити до організації і набору кадрів інструкторів, котрі після підготовки мають стати до роботи по заведенню народної міліції в Українській Народній Республіці.

4. Для військової підготовки ті особи, що вступили до кадру інструкторів, об'єднуються в окремі військові частини: сотні, курені, полки, дивізії та корпуси і т. п.

5. Кадри інструкторів організуються й об'єднуються в військові частини по територіальному принципу, по повітах та губерніях.

6. Інструктори набираються на оцих підставах: а) договір вільного найму на певний строк; б) повне удержання й платня до 100 крб. у місяць; в) за виконання спеціальних обов'язків осібна платня по штатах; г) карна відповідальність за зламання договору; д) неухильне виконання обов'язків, які будуть накладатись розпорядженнями й приписами правительства Української Народної Республіки; е) на всі спеціальні посади інструкторського кадру призначення робиться військовою владою; ж) всі накази інструкторської старшини виконуються обов'язково й неухильно; з) до інструкторів приймаються громадяни України від 19 років.

7. Утворюються три корпуси кадрів інструкторських з всякого роду зброї, відповідно до трьох військових округ — Київської (Київщина, Поділля, Волинь), Харківської (Харківщина, Чернігівщина, Полтавщина) і Одеської (Херсонщина, Катеринославщина й Таврія).

8. Вищезазначені кадрові корпуси повинні в теперішній час служити обороні Української Народної Республіки від всякого зовнішнього нападу, а також здобутків революції від всяких спроб повернути старий лад.

9. Українська Центральна Рада, маючи на увазі нехайність справи, небезпечність політичного й міжнародного становища України, наказує Генеральному секретарству по справах військових нехайно приступити до переведення цього закону в життя і одпускає секретарству кредит в кількості до 400 млн крб. (чотирьохсот мільйонів карбованців).

10. Генеральне секретарство нехайно повинно приступити до вироблення обчислень по організації української народної міліції й корпусів інструкторських кадрів для проведення цієї справи законодавчим шляхом.

11. Генеральне секретарство по військових справах повинно приступити до повільної демобілізації сучасної армії по роках служби. Після переведення демобілізації регулярна армія касується.

Народна воля. — 1918. — 10 січ.

30.

ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ПЕРСОНАЛЬНУ АВТОНОМІЮ

9 січня, 1918 р.

Українська Центральна Рада, згідно з Універсалом 7 листопада 1917 р., дня 9 січня 1918 р. ухвалила закон про національно-персональну автономію.

Ст. 1. Кожна з населяючих Україну націй має право в межах Української Народної Республіки на національно-персональну автономію, себто право на самостійне устроєння свого національного життя, що здійснюється через органи Національного союзу, влада якого шириться на всіх його членів, незалежно від місця їх поселення в межах Української Народної Республіки. Це є невіднімане право націй і ні одна з них не може бути позбавлена цього права, або обмежена в ньому.

Ст. 2. Населяючим територію УНР націям - великоруській, єврейській і польській - право на національно-персональну автономію дається силою цього закону. Нації же білоруська, чеська, молдавська, німецька, татарська, грецька та болгарська можуть скористуватися правом національно-персональної автономії якщо до Генерального Суду про те поступить заява від кожної нації з окрема, підписана не менш як 10 тис. громадян УНР без різниці полу і віри, не обмежених по суду у своїх політичних правах, що заявляють про належність свою до даної нації. Генеральний суд розглядає заяву в публічному засіданні в строк не пізніше як через 6 місяців зо дня її подання, сповіщує про свою постанову Генеральний секретаріат і оголошує її до загальної відомості. Зазначені заяви від націй, які не перелічені в цій статті, подаються на розгляд парламенту УНР.

Ст. 3. Для здійснення зазначеного в ст. 1 права громадяни УНР, належні до даної нації, утворюють на території УНР Національний союз. Членам кожного Національного союзу ведуться іменні списки, які в сукупності складають Національний кадастр, який по складанню публікується до загальної відомості, і кожен громадянин має право вимагати як свого включення в даний Національний

кадастр, так і виключення з нього з огляду на заяву про неналежність його до даної нації.

Ст. 4. Національний союз користується правом законодавства і врядування в межах компетенції, котра точно установлюється в порядку, зазначеному в ст. 7 цього закону.

Національному союзу виключно належить право представництва даної нації, яка живе на території УНР, перед державними і громадянськими установами. Законодатні постанови, які видаються національними зборами, в межах компетенції Національного союзу (ст. 9), належать до оголошення в загальноустановленому порядку.

Ст. 5. З загальних засобів УНР та органів місцевого самоврядування одчисляється в розпорядження Національного союзу на справи, якими він завідує, із сум, взагалі призначених на ці справи, певні частини, пропорціональні кількості членів даного Національного союзу.

Ст. 6. Національний союз установляє свій щорічний бюджет і має право оподаткування своїх членів на підставах, установлених для загальнодержавного оподаткування; за своєю відповідальністю робити позики і приймати інші фінансові заходи для забезпечення діяльності Національного союзу.

Ст. 7. Обсяг справ, належних до компетенції Національного союзу і окремих його органів, як рівно і устрій установ, определяється постановою Установчих зборів даної нації, котрі разом з цим определяють і порядок змінення своїх постанов. Прийняті постанови, які торкаються обсягу компетенції Національного союзу, належать до розгляду, ствердження Установчими зборами УНР або її парламенту.

Примітка: Незгідності, які можуть виникати з цього приводу між Національними установчими зборами і Установчими зборами УНР, або її парламентом, розв'язуються погоджуючою комісією, котра складається з однакового числа представників від цих установ. Постанови погоджуючої комісії переходять на остаточне ствердження Установчих зборів УНР або її парламенту.

Ст. 8. Національні установчі збори утворюються з членів, обраних належними до даної нації громадянами УНР, котрим вийшло 20 років, на основі загального, без різниці полу і віри і рівного виборчого права, через безпосередні вибори і таємне голосування з приложением принципу пропорціонального представництва.

Ст. 9. Органи Національного союзу є органи державні. Вищим представницьким органом Національного союзу є Національні збори, які обираються членами Союзу на основах, зазначених в ст. 8. Вищим виконавчим органом Союзу є Національна рада, котра обирається Національними зборами і перед ними відповідає.

Ст. 10. Усі суперечки по питанню компетенції, які виникатимуть між органами Національного союзу, з одного боку, та органами державного урядування, місцевого самоврядування і інших Національних союзів, з другого боку, розв'язуються адміністративним судом.

Голова Української Центральної Ради М. Грушевський
Секретар Української Центральної Ради Онацький
Затвердив: в. о. генерального писаря В. Мірний
**Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. —
1918. — 2 квітня.**

31.
ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ
УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Народе України!

Твоєю силою, волею, словом стала на Землі українській вільна Народня Республіка. Справдилась колишня давня мрія батьків твоїх, - борців за вольності і права трудящих.

Але в тяжку годину відродилась воля України. Чотири роки лютої війни знеслили наш край і людність. Фабрики товарів не виробляють. Заводи спиняються. Залізниця розхитані. Гроші в ціні падають. Хліба зменшується. Насуває голод. По краю розплодились юрми грабіжників і злодіїв, особливо, коли з фронту посунуло військо, счинивши криваву різню, заколот і руїну на нашій землі.

Через усе це не могли відбутися вибори в Українські Установчі Збори в приписаний нашим попереднім Універсалом час. Ці Збори, призначені на нинішній день, не змогли зібратись, щоб прийняти з наших рук нашу тимчасову найвищу революційну владу над Україною, уставити лад в Народній Республіці нашій, організувати нове Правительство.

А тим часом петроградське правительство народніх комісарів, щоб привернути під свою владу вільну Українську Республіку, оповістило війну Україні і насилас на наші землі своє військо, красногвардійців-большевиків, які грабують хліб у наших селян і без всякої плати вивозять його в Росію, не жаліючи навіть зерна, наготовленого на засів, вбивають неповинних людей і сіють скрізь безладдя, злодіяцтво, безчинство.

Ми, Українська Центральна Рада, зробили всі заходи, щоб не допустити цієї братовбивчої війни двох сусідніх народів, але петроградське правительство не пішло нам назустріч і веде далі криваву боротьбу з нашим народом і Республікою.

Крім того те саме петроградське правительство народніх комісарів починає затягати мир і кличе на нову війну, називаючи її до того ще «священною». Знов поллється кров, знов нещасний трудовий народ повинен класти своє життя.

Ми, Українська Центральна Рада, обрана з'їздами селян, робітників і солдатів України, на те пристати ніяк не можемо, ніяких війн піддержувати не будемо, бо український народ хоче миру і мир демократичний повинен бути як найшвидче.

Але для того, щоб ні руське правительство, ні яке інше не ставили Україні на перешкоді установити той бажаний мир, для того, щоб вести свій край до ладу,

творчої роботи, до кріплення революції та волі нашої, ми, Українська Центральна Рада, оповіщаємо всіх громадян України:

Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу.

Зо всіма сусідніми державами, як то: Росія, Польща, Австрія, Румунія, Туреччина та інші, ми хочемо жити в згоді й приязні, але ні одна з них не може втручатися в життя Самостійної Української Республіки.

Власть в ній буде належати тільки народові України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будемо правити ми, Українська Центральна Рада, представництво робочого народу, селян, робітників і солдатів, та наш виконуючий орган однині матиме назву Ради Народних Міністрів.

Отож, - насамперед приписуємо Правительству Республіки нашої, - Раді Народних Міністрів, - від цього дня вести розпочаті вже нею переговори про мир з центральними державами цілком самостійно й довести їх до кінця, не зважаючи ні на які перешкоди з боку яких-небудь інших частей бувшої Російської Імперії, і установити мир, щоб наш край розпочав своє господарське життя в спокою й згоді.

Що ж до так званих «большевиків» та інших напасників, що нищать та руйнують наш край, то приписуємо Правительству Української Народньої Республіки твердо й рішуче взятися за боротьбу з ними, а всіх громадян нашої Республіки закликаємо: не жаліючи життя боронити добробут і свободу нашого народу. Народня Українська Держава повинна бути вичищена від насланих з Петрограду найманих насильників, які топчуть права Української Республіки.

Незмірно тяжка війна, розпочата буржуазними правительствами, тяжко мучила наш народ, знищила наш край, розбила господарство. Тепер тому мусить бути кінець!

З тим, як армія буде демобілізуватись, приписуємо відпускати вояків, після підтвердження мирних переговорів – розпустити армію зовсім, а потім замість постійної армії завести народню міліцію, щоб військо наше служило охороні робочого народу, а не бажанням пануючих верств.

Поруйновані війною й демобілізацією місцевості мають бути відновлені за поміччю державного нашого скарбу.

Коли вояки наші повернуться додому, народні ради – волосні й повітові та й міські думи мають бути переобрані в час, який буде приписано, щоб і вояки наші мали в них голос. А тим часом, щоб встановити на місцях таку власть, до якої мали-б довір'я й яка б спіралась на всі революційно-демократичні верстви народу, правительство повинно закликати до співробітництва з місцевими самоврядуваннями ради селянських, робітничих і солдатських депутатів, вибраних із місцевої людності.

В справі земельній комісія, вибрана на останній сесії нашій, вже зробила закон про передачу землі трудовому народові без викупу, прийнявши за основу скасування власності й соціалізацію землі, згідно з нашою постановою на сьомій сесії. Закон сей буде розглянено за кілька день в повній Центральній Раді, й Рада

Народних Міністрів вживе всіх заходів, щоб передача землі в руки трудящих ще до початку весняних робіт через земельні комітети неодмінно відбулась. Ліси ж, води й всі багатства підземні, яко добро українського трудящого народу, переходять в порядкування Української Народньої Республіки.

Війна також відібрала на себе трудові заробницькі сили нашої країни. Більшість заводів, фабрик і майстерень виробляли тільки те, що було потрібно для війни, і народ зостався зовсім без товарів.

Тепер війні кінець! Отож приписуємо Раді Народних Міністрів негайно приступити до переведення всіх заводів і фабрик на мирний стан, до вироблення продуктів, потрібних насамперед трудящим масам.

Та сама війна наплодила сотні тисяч безробітних, а также інвалідів. У самостійній Народній Республіці України не повинен терпіти ні один трудящий чоловік. Правительство Республіки має підняти промисловість держави, має розпочати творчу роботу у всіх галузях, де всі безробітні могли-б знайти працю й прикласти свої сили, та вжити всіх заходів до забезпечення скалічених та потерпілих од війни.

За старого ладу торговці та різні посередники наживали на бідних пригноблених клясах величезні капітали. Однині Народня Українська Республіка бере в свої руки найважніші галузі торгівлі і всі доходи з неї повертатиме на користь народу.

Торг товарами, які будуть привозитись з за кордону і вивозитись за кордон, буде вести сама держава наша, щоб не було такої дорожнечі, яку терплять найбідніші кляси через спекулянтів.

Правительству Республіки на виконання сього приписуємо розробити і представити на затвердження Закон про це, а також про монополію заліза, угля, шкури, тютюну і інших продуктів і товарів, з яких найбільш бралось прибутків з робочих клясів, на користь нетрудящихся.

Так само приписуємо встановити державно-народній контроль над всіми банками, які кредитами (позиками) нетрудовим масам допомагали визискувати кляси трудові. Однині позичкова поміч банків має даватися головним чином на піддержку трудовому населенню та на розвиток народнього господарства Української Народньої Республіки, а не спекуляції та рівну банкову експльоатацію (визиск).

На ґрунті безладдя, неспокою в життю та недостачі продуктів росте невдоволення серед де-якої частини людності. Тим невдоволенням користуються різні темні сили і підбивають несвідомих людей до старих порядків. Сі темні сили хочуть знов підвернути всі вільні народи під єдине ярмо Росії. Рада Народних Міністрів повинна рішуче боротися зо всіма конр-революційними силами, а всякого, хто кликатиме до повстання проти самостійної Української Народньої Республіки – до повороту старого ладу, того карати як за державну зраду.

Всі ж демократичні свободи, проголошені 3-м Універсалом, Українська Центральна Рада підтверджує і зокрема проголошує: в самостійній Українській

Народній Республіці нації користуватимуться правом національно-персональної автономії, признаним за ними законом 9-го січня.

Все, що, вичислене в сім Універсалі, не встигнемо зробити Ми, Центральна Рада, в найближчих тижнях певно довершать, справлять і до останнього порядку приведуть Українські Установчі Збори.

Ми наказуємо всім громадянам нашим проводити вибори до них як найпильніше, вжити всіх заходів, щоб підрахунок голосів закінчити як найскоріше, щоб за кілька тижнів зібрались наші Установчі Збори, найвищий господар і впорядник нашої, і закріпили свободу, лад і добробут Конституцією нашої незалежної Української Народньої Республіки на добробут всього трудящого народу її, тепер і на будуче. Сьому ж найвищому нашому органу належатиме рішити про федеративний зв'язок з народними республіками бувшої Російської держави.

До того ж часу всіх громадян самостійної Української Народньої Республіки кличемо непохитно стояти на сторожі добутої волі та прав нашого народу і всіма силами боронити свою долю від усіх ворогів селянсько-робітничої самостійної Республіки.

Українська Центральна Рада.

У Києві. 9 січня 1918 р.

Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. — 1918. — 13 січня.

32.

ТИМЧАСОВИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ ЗАКОН, ЗАТВЕРДЖЕНИЙ УКРАЇНСЬКОЮ ЦЕНТРАЛЬНОЮ РАДОЮ

18 січня 1918 р.

Розділ I.

Загальні засади.

1. Право власності на всі землі з їх водами, надземними й підземними багатствами в межах Української Народної Республіки віднині касується.

2. Всі ці землі з їх водами, надземними і їх підземними природними багатствами стають добром народу Української Народної Республіки.

3. На користування цим добром мають право всі громадяни Української Народної Республіки без різниці полу, віри і національності, з додержанням правил цього закону.

4. а. Верховне порядкування всіма землями з їх водами, надземними й підземними багатствами належить, до скликання Української Установчої ради, Українській Центральній Раді.

б. Порядкування в межах цього закону належить: землями міського користування – згідно з §§ 6 і 7 – органам міського самоврядування; іншими – сільським громадам, волосним, повітовим і губернським земельним комітетам, в межах їх компетенції.

5. На верховний і місцеві органи порядкування землею покладається:
- а) забезпечення громадянам їх прав на користування землею.
 - б) охорона природних багатств землі від виснаження і вживання заходів до зросту цих багатств.

Розділ II.

Основні засади користування поверхнею землі.

6. Користування поверхнею землі дозволяється:

- а) для загальногромадського господарства, коли органи державної влади, органи міського самоврядування або земельні комітети організують і ведуть різні корисні підприємства загального або місцевого громадського значення;
- б) для приватно-трудового господарства, яке ведеться власною працею окремими особами, сім'ями або спільно товариствами;

Примітка: тимчасово в виключних випадках наймана праця може вживатись згідно з правилами, які встановлюють земельні комітети;

в) під оселі й будівлі окремим особам, товариствам або громадським установам для мешкання, або для торговельних і промислових підприємств.

7. Органам державної влади, органам міського самоврядування і їх союзам та земельним комітетам надається право повертати і призначати потрібні площі земель для громадського користування з метою:

- а) охорони природних багатств землі від виснаження і для більш раціонального їх використання;
- б) визискування багатств землі і повернення прибутків з них на загальногромадські потреби;
- в) заведення досвідних і зразкових полів, розсадників, питомників і селекційних станцій, а також для санітарних, благодійних, освітніх та інших загальнокорисних установ;
- г) будівництва залізниць і інших шляхів.

8. Землі нарізуються земельними комітетами в приватно-трудове користування сільським громадам та добровільно складеним товариствам, які встановлюють правила порядкування одведеними їм землями з додержанням вимог цього закону.

9. Нормою наділення для приватно-трудових господарств повинна бути така кількість землі, на якій сім'я або товариство, провадячи господарство звичайним для своєї місцевості способом, мали б користь, потрібну як для задоволення своїх споживчих потреб, так і для підтримання свого господарства; ця норма не повинна перевищувати такої кількості землі, яка може бути оброблена власною працею сім'ї або товариства.

10. Встановлення цієї норми й урівнення в користуванні землею проводиться земельними комітетами і сільськими громадами під керуванням і з затвердження центрального органу державної влади.

11. Садибні участки під різні будівлі й підприємства нарізуються згідно з правилами, встановленими державними органами міського самоврядування і земельними комітетами.

12. Ніякої платні за користування землею не повинно бути.

Примітка: оподаткуванню підлягають тільки лишки землі поверх встановленої норми або надзвичайні доходи, які залежать від природних якостей участка, його близьості до торговельних центрів і шляхів та інших соціально-економічних умов, незалежних від праці господарів цих господарств.

13. Строки користування землею встановлюються сільськими громадами й товариствами на підставі правил, встановлених земельними комітетами згідно з цим законом.

Примітка: право користування може переходити в спадщину.

14. Передача права на користування участком землі можлива лише з дозволу громад і земельних комітетів.

15. Участки приватно-трудоного користування, на котрих зовсім припиняється господарство, або заводиться нетрудоное, переходять в порядкування громад і земельних комітетів.

16. При зміні господарів участків землі всі заведені попереднім господарем і невикористані земельні поліпшення й меліорації оплачуються йому новим господарем.

17. Сільські громади й товариства хліборобів за порядкування землею відповідають перед земельними комітетами.

18. Для переведення заходів для охорони й розвитку багатств землі закладається Державний меліоративний фонд.

19. Для допомоги нормальному розвитку сільського господарства державою організується сільськогосподарський кредит.

Розділ III.

Переходові міри.

20. Вивласнення всіх земель з їх водами, надземними і підземними природними багатствами в межах Української Народної Республіки переводиться без викупу.

21. За попередніми власниками й орендарями (окремими особами, сім'ями, товариствами й громадами) по їх бажанню і з постанови волосних земельних комітетів залишаються в користуванні участки землі з садами, виноградниками, хмільниками й т. ін. в кількості, яку вони власною працею і працею своєї сім'ї можуть обробити.

Примітка: трудові сади, виноградники, хмільники і ін. залишаються в користуванні бувших власників і не врізуються.

22. Всі землі, які до видання цього закону були в розпорядженні органів місцевого самоврядування і різних громадських та наукових установ, в порядку ст. 7 в. (основних засад) залишаються в їх користуванні з постанов повітових земельних комітетів.

23. Садибні участки землі під оселями і різними господарськими, торговельними й промисловими підприємствами залишаються в користуванні власників у кількості, яка встановлюється земельними комітетами чи органами міського самоврядування по приналежності (ст. 4).

24. Всі інші землі, не зазначені в §§ 21, 22, 23, переходять до порядкування земельних комітетів.

25. Одночасно з цими землями від власників переходять до розпорядження земельних комітетів живий і мертвий сільськогосподарський інвентар і будівлі, за винятком тієї кількості їх, котра конче потрібна їм для життя й ведення приватно-трудового господарства чи торгових і промислових підприємств, згідно з ст. 23.

26. Зазначені в § 25 землі поділяються земельними комітетами на дві частини:

- а) на землі для загальногромадського господарства згідно з ст. 6 й 7 і
- б) на землі для приватно-трудового користування.

27. З земель, призначених для приватно-трудового користування, в першу чергу задовольняються потреби місцевої малоземельної та безземельної хліборобської людності і в другу — потреби місцевої нехліборобської й немісцевої людності.

Примітка: малоземельними вважаються такі хлібороби, площа землі котрих не задовольняє споживчих потреб їхніх сімей при веденні господарства звичайним для своєї місцевості способом.

28. Наділення проводиться по нормі, встановленій в порядку ст. 9 і 10 (основних засад).

29. Урівнювання в користуванні землею провадиться шляхом:

- а) оподаткування лишків землі поверх встановленої норми відповідно чистого доходу з них;
- б) оподаткування надзвичайних доходів з землі, які залежать від природних якостей участка, його близості до торговельних центрів і інших соціально-економічних умов, незалежних від праці господарів цих хозяйств;
- в) розселення і переселення або зміни меж участків і їх розмірів.

30. Землі, які залишаються після наділення місцевої людності по встановлених нормах, доки буде вироблено центральними органами земельної реформи план розселення й переселення, можуть даватись в користування місцевій людності поверх цих норм на умовах, встановлених земельними комітетами.

31. Земля для засіву буряків й інших рослин, за якими буде визнано особливе значення, нарізується в приватно-трудове користування з умовою, не зменшувати посівної площі цих культур.

32. Висококультурні господарства передаються цілими в користування товариствам або сільським громадам, котрі будуть вести господарство спільно, по планах, затверджених земельними комітетами. На таких самих умовах без поділу передаються в користування сади, хмільники, виноградники й таке ін.

33. Племенні розсадники і питомники, селекційні та дослідні поля й станції переходять цілими в порядкування земельних комітетів, котрі або самі ведуть на них хазяйнування, або передають їх органам місцевого самоврядування та науковим закладам.

33.

**ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ
ПРО ВОСЬМИГОДИННИЙ РОБОЧИЙ ДЕНЬ**

25 січня 1918 р.

(У відміну та поправку ст. ст. 64, 65, 68—70, 72—75 та 193—201 «Устава о промисловому труді»), прийнятий і ухвалений Українською Центральною Радою 25 січня 1918 р.

1. Цей закон розповсюджується на всі підприємства, в яких прикладається наємна праця, незалежно як від розміру цих підприємств, так і від того, кому вони належать.

Під підприємством розуміються: будинки, квартири і будівля, або загорожені місця, в яких, або в безпосередньому господарському зв'язку з якими, наємні робітники, при участі хазяїна, чи під надзором відповідних осіб, їм поставлених, працюють над: а) добуванням сирових матеріалів; б) вироблюванням яких-небудь речей або продуктів; в) переробкою, конструюванням, укладкою чи відділкою речей на продаж або в зв'язку з продажем; г) пранням, відділкою і чисткою одягу, білизни та матерії.

2. Робітничим часом або числом робочих годин на добу вважається той час, в який згідно умов найму (ст. ст. 48, 60, 96, 98 і 103 «Устава о промисловому труді») робітник повинен бути в промисловім підприємстві і в розпорядженні завідуючого ним для виконання роботи.

Примітка 1: в роботах підземних час, потрібний на спуск та повернення з шахти, вважається за час праці.

Примітка 2: робочий час робітників, які командуються для виконання робіт поза межами промислового підприємства, встановлюється по особливій згоді з цими робітниками.

3. Робочий час, який встановлюється нормами внутрішнього розпорядку підприємств (п. 1 ст. 103 «Устава о промисловому труді»), нормальний робітничий час не повинен бути вище 8 годин на добу та 48 годин на тиждень, рахуючи сюди і час, потрібний на чистку машин та на наведення порядку в робітничому помешканні. Перед Різдом (24 грудня) та перед Трійцею праця закінчується на 12 год. дня.

4. Не далі, як через шість годин з початку роботи, повинна бути зроблена вільна перерва на одпочинок для їжі. Ця перерва не повинна бути коротшою від однієї години. Вільними перервами в роботах зуться такі, котрі визначені в нормах внутрішнього розпорядку; під час таких перерв робітник вільний в своєму часі і може вийти за межі підприємства. Під час вільних перерв машини, приводи та станки повинні бути зупиненими. Виняток з цієї постанови дозволяється тільки для праці зверхстроочної, яка ведеться згідно ст. ст. 18-22 цього закону, а також для тих машин і приводів, які встановлені для вентиляції, водоодливу, освітлення

і т. ін.; крім того, роботи не можуть бути припинені в тих виробництвах, де припинення є неможливим по умовам технічним (наприклад, нескінчена одливка, нескінчена одбілка).

Примітка 1: підприємства, в яких робота в законодавчому порядку, або Головною радою праці визнана безперервною та ведеться на три зміни робітників на добу, норми про перерив не підлягають, аж вони повинні дати робітникові право прийняття їжі під час роботи.

Основи організації Головної ради праці будуть видані окремо поруч з виданням закону про інспекцію праці. До організації Головної ради праці її майбутні функції виконує Головне присутствіє фабричних та гірнзаводських справ в м. Києві, складене на підставах існуючих законів.

Примітка 2: коли робітник по умовам своєї праці не може залишити для прийняття їжі місця праці, то йому призначається для цього по можливості місце або помешкання. Призначення особливого помешкання на зазначену мету обов'язково для тих робітників, які в роботах торкаються матеріалів, визначених Головною радою праці як шкідливі здоров'ю робітників (олово, ртуть і таке інше).

5. Загальна продовженість нормального робітничого дня, рахуючи сюди і вільні перерви, не повинна бути вище десяти годин.

6. Нічним часом вважається час від 9 годин вечора до 6 годин ранку.

7. В нічний час забороняється користуватись працею робітників: жінок та мужчин до 18 років.

8. Для підприємств, працюючих двома комплектами на дві зміни, нічний час рахується від 9 годин вечора до 5 годин ранку, а вільні перерви можуть бути скорочені для кожної зміни до півгодини.

9. В тих випадках, коли по бажанню робітників (наприклад, в цеглянім виробництві) або в умовах кліматичних, бажана установа більш значної продовженості полуденних вільних перерв, Головною радою праці можуть бути дозволені відповідні відступлення од норм ст. 4-6 і 8 цього закону.

10. При найманні малолітніх осіб до 18 років, крім вище позначених, прикладаються слідуючі норми:

а) у всіх підприємствах, показаних в ст. 1 цього закону, малолітні до 14 років [до] праці по найму не допускаються;

б) робітничий час для осіб до 18 років не повинен бути більш як 6 годин на добу;

в) малолітні до 15 років не можуть брати участі в роботах, визнаних Головною радою праці шкідливими як спеціально для малолітніх, так і для робітників всіх віків (ст. 13).

11. В число свят, коли працювати не належить (п. 2 ст. 103 «Устава о промышленном труде»), зараховуються обов'язково всі неділі та слідуючі святочні дні: 1 січня, 6 січня, 27 лютого, 25 березня, 1 травня, 15 серпня, 14 вересня, 25 і 26 грудня 58, п'ятниця і субота Страсного тижня, понеділок і

вівторок Великодних свят, день Вознесіння і другий день Тройці, крім цього, Національне державне свято 3-го і 4-го Універсалів.

Примітка 1: для робітників не християнської віри дозволяється зараховувати другі свята замість неділі, згідно закону їх віри; з остатніх свят в цій спи, показаних для них, обов'язково занесення тих, які не показані в слідуючій примітці.

Примітка 2: по бажанню більшості робітників промислового підприємства, або якого-небудь його відділу, святочні дні 1 і 6 січня, 15 серпня, 14 вересня, 26 грудня, субота Страсного тижня та понеділок Великодних Свят можуть бути замінені іншими вільними днями.

12. При денній роботі на одну зміну найменша продовженість одпочинку недільного і святочного рахується 42 години. При роботі двома змінами на два комплекти робітників, трьома змінами на три комплекти найменша продовженість недільного і святочного одпочинку для кожного робітника определяється в 30 годин.

У роботах, визнаних Головною радою праці по умовах технічних безперервними, дозволяється як одступлення від цих норм, установлення згідно з робітниками в свято і в неділю роботи на дві зміни з 12 годинною продовженістю роботи для кожної зміни, так і з дозволенням третьої зміни, вільного одпочинку в 24 години.

На випадок внеску в норми внутрішнього розпорядку підприємства такого порядку святочної і недільної роботи для всіх майстерень і для деяких відділів, кожен робітник таких відділів повинен користуватись недільним відпочинком не менше одного разу на тижні.

Примітка: робітники, котрі в святочні і недільні дні повинні з'являтися на короткосрочні але по умовах технічних на необхідні роботи (наприклад, переломлення солоду; годівля робочої скотини А не можуть бути зайняті такими роботами більше двох годин з тою умовою, що на другий після свята день одержують право з'явитись на роботу пізніше початку роботи на 2 години по загальному порядку.

13. По взаємній згоді завідуючого підприємством з робітниками, останні можуть, відступаючи від порядку святкування днів, показаних в ст. 11, становитись на роботу в святочний день замість буденного.

Про зроблену згоду повинно бути доведено до відома відповідних урядових осіб, яким довірено надзор за виконанням цього закону.

14. Головній раді праці належить видати постанови, які б дозволяли по мірі дійсної необхідності відступати від норм, показаних в ст. ст. 3, 5 і 8, для тих інституцій, які по своєму характеру задля задоволення громадських справ повинні виконувати роботу в нічний час, або працювати нерівномірно в різні часи року (наприклад, роботи по освітленню або по водопостачанню міст).

15. В особливо шкідливих виробництвах та роботах, в яких робітники знаходяться в умовах не корисних здоров'ю, або в умовах професійних отрут (наприклад, робота в сушарнях незвичайно високої температури, або на заводах

ртутних і білильних), робітничий час, показаний в ст. 5 і 8, може бути скорочений. Список таких робіт та виробництв з зазначенням для кожної окремої роботи продовженості робітничого часу, а також других умов роботи, укладається Головною радою праці.

16. В роботах підземних жінки та підлітки, як хлопці, так і дівчата, до 18 років не допускаються.

17. Відступлення від постанов, показаних в ст. 3-5 і 8-12, допускаються по згоді з робітниками і по ухваленню фабричної інспекції або інспекторів праці відносно робітників, зайнятих працею допомочною, себто: біжучим ремонтом, уходом за котлами, рушателями, приводами, за фабричним опаленням, водопостачанням та освітленням будинків, вартової і пожежної служби та взагалі такими роботами, без попереднього виконання яких промислова інституція не може бути в той час приведена в рух, так і такими, котрі повинні бути виконані по необхідності після того, як інституція стане.

Такі відступлення допускаються постільки, поскільки це дійсно необхідно і у всякому разі з виконанням при наймі слідуючих правил: а) загальне число робочих годин за дві доби підряд не повинно перевищувати для кожного робітника 20 годин; за дві доби, коли буває ломка зміни, 24 години; б) кожен робітник, зайнятий показаними в цій статі роботами, повинен бути увільнений від праці на 24 години підряд не менше 4 разів у місяць.

18. Робота, яка виконується в час незвичайний, вважається за зверхстрочну. Зверхстрочна робота дозволяється тільки при умовах, показаних в ст. ст. 19-22 сього закону, і оплачується подвійно.

19. Всі жінки та чоловіки до 18 років на зверхстрочну роботу не допускаються. Робітники-чоловіки по ухваленню фабричної інспекції або інспекторів праці допускаються тільки в слідуючих випадках: а) коли зверхстрочна робота викликається необхідністю скінчити почату звичайну роботу, яка через випадкову затримку по механічним умовам виробництва не могла бути зроблена в нормальний робітничий час, і коли припинення цієї роботи вночі викликало би зіпсування (порчу) матеріалів та механізму (до такої серії робіт можна віднести хімічні процеси, відливку і т. п.); б) при виконанні роботи, необхідної для знищення небезпеки, загрожуючої життю людей та майнові, а також для знищення всяких випадків, які б могли порушити умови технічно потрібні для нормального водопостачання, освітлення, каналізації або строчних громадянських комунікацій; в) в роботах по необхідному ремонті на випадок зіпсування котлів, рушателів приводів та взагалі непередбачених порушеннях в механізмах, верстатах або будинках (домах, греблях і бурових скважинах), які б могли припинити роботу по всій інституції, або окремому її відділу; г) при виконанні робіт тимчасових, в якому-небудь відділі цілої інституції, в таких випадках, коли через пожегу, через поломки, або небезпечні обставини робота того чи іншого відділу могла б на деякий час бути припинена або зовсім стала, або тоді, як вона необхідна для повного ходу других відділів цієї інституції.

20. У випадку, визначеному в попередньому пункті (2, ст. 19), за роботи зверхстрочні повинно бути спеціальне дозволення від комісара праці або фабричного інспектора, де показується денна продовженість роботи та строк її виконання. Про зверхстрочні роботи, не зазначені в пункті б і в ст. 19, інспекторам праці або фабричним інспекторам подається проста заява.

21. Всі роботи зверхстрочні заносяться в книжки по розчотам робітників, особливо з визначенням належної платні за роботу, крім того, [по] зверхстрочним роботам ведеться реєстр для кожного робітника по контрольній книжці.

22. Робота зверхстрочна по умовах, визначеним в ст. ст. 19-21, допускається не більш як 50 день на рік для кожного відділу. Крім того, зараховується кожний день зверхстрочної роботи відділу, хоча б навіть в сей день в ньому був зайнятий лиш один робітник.

23. Продовженість зверхстрочної роботи кожного робітника не повинна в жоднім разі за дві доби перевищувати чотири години.

24. Постанови, обмежуючі продовженість зверхстрочних робіт (ст. 19-23) і вільних перерв в них (ст. 4-6), можуть не примінятись по згоді як з організаціями робітників, так і з окремими робітниками.

25. Закон цей вступає в силу негайно після його оголошення.

Винний в порушенні цього закону відповідає перед судом.

Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. — 1918. — 1 лютого.

34.

ВІДОЗВА РАДИ НАРОДНИХ МІНІСТРІВ ДО ГРОМАДЯН УНР

10 лютого 1918 р.

До всієї людності Української Народної

Республіки

Громадяни!

Проголосивши 9 січня 1918 р. в своєму 4 Універсалі Українську Народну Республіку державою самостійною, ні від кого незалежною, Українська Центральна Рада 27 січня замирила з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною, положила кінець війні, здобула для трудящого люду мир демократичний без всяких анексій та контрибуцій.

Цього миру домагався працюючий люд України вже давно. І Українська Центральна Рада вволила його державну волю, не дивлячись на те, що Сівіт народних комісарів з Петрограда з усієї сили перешкоджав українському урядові, Раді народних міністрів заключити мир і дати тим змогу робітникам та селянам стати до спокійної роботи на нивах та фабриках, заводах і майстернях.

Не маючи сам змоги здобути для Росії доброго миру з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною, Петроградський сівіт народних комісарів рішив не допустити й Українську Народну Республіку до заключення миру.

Безсовісною брехнею та нечесними наклепами на Центральну Раду цей Совіт народних комісарів хтів посіяти недовір'я серед українського народу до Ради і тим загальмувати справу миру.

Коли з цього нічого не вийшло, коли трудящий люд, робітники, селяни, солдати та матроси через своїх депутатів заявили про своє довір'я до Ради, тоді Совіт народних комісарів послав своїх красногвардійців, запаморочених солдатів та матросів з Московщини на Україну, щоб збройною силою скинути український уряд, а Україну знову вернути в московську неволю, зламати справу миру та знищити добробут українського народу.

Користуючись з того, що царське правительство і правительство Керенського під час війни кидали наших вояків на далеку північ, а на Україну насилали хмари вояків-чужинців, Совіт народних комісарів, котрий так голосно і лицемірно заявляв про кінець війни та мир між трудящими людьми всіх народів, почав збройною силою грабувати Україну, вивозити силоміць з нашої землі хліб, цукор, вугіль, паровози, вагони і всяке народне майно, а особливо величезне майно військове, на Московщину.

А для того, щоб легше було грабувати Україну, і без того страшенно сплюндровану тяжкою війною, для того, щоб швидше вкинути Україну в московську неволю, Совіт Народних Комісарів настановив на Україні народних секретарів, котрі мають слухатися всякого наказу з Петрограда та продавати інтереси Української держави Московщині, і власне російським капіталістам.

Чи то міг український уряд, Рада народних міністрів мовчки дивитися на це руйнування добробуту нашого народу, на це знуцання Московщини над Україною, на це знищення нового самостійного політичного життя українського народу.

Рада народних міністрів покликала весь український народ до рішучої боротьби, боротьби збройної з петроградськими насильниками, з Совітом народних комісарів, з бандами грабіжників з Московщини.

Але для того, щоб швидше покласти кінець грабуванню України, щоб швидше приступити після заключення миру до переведення земельного закону і закону про поліпшення долі робітництва, Рада Народних Міністрів прийняла військову допомогу від нині дружніх держав – Німеччини та Австро-Угорщини.

На Україну, для допомоги українським козакам, котрі зараз б'ються з ватагами великоросів-красногвардійців та солдатів, йдуть дивізія українців полонених, українці — січові стрільці з Галичини та німецькі війська.

Вони йдуть на Україну для того, щоб знищити нелад та безладдя та завести спокій та добрий лад на нашій землі, для того, щоб дати змогу Раді Народних Міністрів творити велике діло – будувати самостійну Українську Народну Республіку, державу всього працюючого люду України.

Вони будуть тільки допомагати тим нашим козакам, котрі завзято боронять нашу державу, землю і волю на Україні від збройного нападу російського правительства, Совіта Народних Комісарів, котрі так само, як і за царів, хочуть,

щоб Україна опинилася під владою московських капіталістів, щоб Московщина жила працею та багатствами українського народу.

Ці війська, дружні нам, будуть битися з ворогами Української Народної Республіки під проводом польового штабу нашої держави.

Допомагаючи українському урядові в його боротьбі з насильниками та грабіжниками, ці війська не мають ніяких ворожих нам намірів, бо Німеччина і Австро-Угорщина також мають велику потребу, щоб на Україні настав добрий лад і спокійна праця трудящого люду.

Адже ж тільки при доброму ладові на Україні можна буде налаштувати скоро торговельні зносини та обмін товарами між нашою державою та державами, з котрими замирено 27 січня.

Тому Рада Народних Міністрів закликає весь український народ негайно ставати до мирної праці, до боротьби з безладдям.

Довга і тяжка війна, анархія за часів революції в Росії та грабіжницька політика російського уряду на Україні сплюндрували добробут нашого народу.

Рада народних міністрів постановила собі тверду і ясну ціль, — встановивши добрий лад в українській державі, негайно стати до роботи над поліпшенням долі робочого люду, селян та робітників.

Тверда влада та добрий лад в державі — це найкращий фундамент для соціально-економічних реформ.

І Рада Народних Міністрів твердо і рішуче стоятиме на сім шляху, ні на одну хвилину не сходячи з нього ні під чийм впливом.

Громадяни! Ваш обов'язок в ці дні з усією силою та енергією підтримати Раду народних міністрів в цих державних заходах.

До жвавої праці, громадяни землі української! До будування самостійної Української Народної Республіки на основах доброго ладу, твердої влади та широких соціально-економічних реформ в інтересах трудящого люду.

Рада Народних Міністрів.

Голова Ради Міністрів В. Голубович

Народний військовий міністр О. Жуковський

Народний міністр внутрішніх справ 77. Христюк

1918 р. 10 лютого.

Робітнича газета. – 1918. – 2 березня.

35.

ПРОЕКТ НАКАЗУ РАДИ НАРОДНИХ МІНІСТРІВ ПРО УТВОРЕННЯ ГУБЕРНСЬКОЇ І ПОВІТОВОЇ ВЛАДИ

15 лютого 1918 р.

1. Для підтримування ладу для успішної боротьби з анархією взагалі і для охорони майна військового демобілізуємих частин, зокрема в тих місцевостях УНР, що оголошуються на стані військовому або обложному, тимчасово

утворюється особна влада губерніальних комендантів і залежних від них повітових комендантів.

2. Губерніальний комендант підлягає безпосередньо військовому міністрові Республіки, від котрого отримує вищі розпорядження.

3. Губерніальний комендант і повітові коменданти призначаються наказом по Військовому міністерству.

4. Згадана влада комендантів існує і функціонує поруч з владою губерніальних і повітових комісарів.

5. Обов'язок головного губерніального коменданта — допомагати губерніальному комісарові в тім разі, коли він звернеться за такою допомогою, не чекаючи кожного разу вказівок військового міністра.

Примітка: губерніальний комендант, як і місцеві коменданти, в наглих випадках, котрі, загрожуючи громадському спокою вимагають негайних мір, мають право робити тимчасові розпорядження і в сфері горожанській, повідомляючи про це горожанську владу, причому розпорядження коменданта мають силу до відповідних розпоряджень влади горожанської.

6. Головний губерніальний комендант в справах виключно військових є незалежний від губерніального комісара.

7. Під виключну владу губерніальних та повітових комендантів підлягають як військові частини, що до цього часу ще не демобілізовані, так і ті добровольні платні команди, що формуються з зазначеною в § 1 метою.

Примітка 1а. так звана народна залізнична міліція губерніальному комендантові не підлягає.

Примітка 2а. війська, що виконують оперативні завдання проти зовнішніх ворогів Української Народної Республіки, зазначеній владі не підлягають, але ж в надзвичайних випадках по згоді з старшиною цих військ, послідні можуть бути зкористовані з зазначеною поперед метою. Причому засіб подій в цім завданні виконується під керуванням цієї військової влади.

8. Одночасно з цим зазначеним комендантам дозволяється як формувати нові частини з зазначеною ціллю, так і переформовувати вже існуючі в інтересах об'єднання праці та служби їх. Кількість окремої такої частини в повітах може бути не більше 100 чоловік.

9. Формування нових і переформування існуючих частин, зазначених в § 1, виконується згідно духу статуту Осібної Армії Української Народної Республіки, причому окрема така частина прирівнюється до сотні по розділу 1-му.

10. У випадках надзвичайного характеру головний губерніальний комендант по згоді з губерніальним комісаром має право утворити військовий революційний суд для розгляду поважних лихих вчинків, що сподіються в межах губернії, себто: грабіж, вбивство, підпал, насильство та розбишацтво.

11. Влада повітових комендантів існує і функціонує поруч з повітовою громадянською владою.

12. До вироблення нового статуту, учета особистого складу війська за повітовими комендантами залишаються тимчасово попередні обов'язки бувших воїнських начальників.

13. Зміст і виконання службових обов'язків повітових комендантів в межах повітів та їх відносини до повітових комісарів регулюються на принципі відносин між губерніальним комендантом та губерніальним комісаром.

14. В тім разі, коли відносно компетенції головного губерніального коменданта і губерніального комісара виникатимуть якісь-то непорозуміння, питання остаточно вирішується відповідними міністерствами.

15. Всі службові непорозуміння між повітовим комісаром та повітовим комендантом остаточно вирішуються губерніальним комісаром в згоді з головним губерніальним комендантом.

16. Штати губерніальної і повітової комендатур при цьому додаються. Зазначеній губерніальній владі наказується функціонувати на підставі існуючого законодавства, обов'язково рахуючись з духом сучасного менту і згідно вимагань ладу та добробуту вільного українського народу.

В. о. військового міністра Жуковський

Міністр внутрішніх справ Христюк

З оригіналом згідно:

директор канцелярії Ковалевський

15 лютого 1918 р.

Народна воля. — 1918. — 2 березня.

36.

ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ УКРАЇНИ, ПРИЙНЯТИЙ МАЛОЮ РАДОЮ

6 березня 1918 р.

Закон про поділ України на землі

1. Поділ України на губернії й уїзди касується.

2. Українська Народна Республіка розділяється на такі землі: 1) Підляшшя, центр - Берест; 2) Волинь, центр - Луцьк; 3) Погорина, центр - Рівне; 4) Болохівська земля, центр - Житомир; 5) Деревська Земля, центр - Іскорость; 6) Дреговицька Земля, центр - Мозир; 7) Київ з околицею (приблизно на 20 – 30 верст); 8) Поросся, центр - Біла Церква; 9) Черкащина, центр - Черкаси; 10) Побожжя, центр - Умань; 11) Поділля, центр - Кам'янець; 12) Брацлавщина, центр - Вінниця; 13) Подністров'я, центр - Могилів; 14) Помор'я, центр - Миколаїв; 15) Одеса з околицею; 16) Низ, центр - Єлизавет, 17) Січа, центр - Катеринослав; 18) Запоріжжя, центр - Бердянськ; 19) Нове Запоріжжя, центр - Херсон; 20) Азовська земля, центр - Маріуполь; 21) Сіверщина, центр - Стародуб; 22) Чернігівщина, центр - Чернігів; 23) Переяславщина, центр - Прилуки; 24) Посем'я, центр - Конотоп; 25) Посул'я, центр - Ромен; 26) Самара, центр - Кременчук; 27)

Полтавщина, центр - Полтава; 28) Слобідщина, центр - Суми; 29) Харків з околицями суміжними; 30) Донеччина, центр - Слов'янськ; 31) Подоння, центр - Острогожськ; 32) Половецька Земля, центр - Бахмут.

3. Остаточним розмежуванням Української Народної Республіки з сусідніми державами число земель може бути змінено.

4. Про докладне розмежування земель Раді Народних Міністрів поручається внести особний законопроект в можливо ближчим часі.

5. Про організацію самоврядування й влади адміністративної, судової і військової, згідно з зазначеним в § 2 поділом на землі, Раді Народних Міністрів доручається ввійти в найскорішим часі з особним законопроектом.

6. З заведенням нових органів самоврядування і влади земель губернські і уїздні установи будуть скасовані, а діловодство і майно їх буде передано в порядку, який буде установлений особним законом.

З оригіналом протоколу згідно.

Заступник Голови УЦР Арк. Степаненко

Ствердив:

в. о. генерального писаря В. Мірний

Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. — 1918. — 15 березня.

37.

РОЗПОРЯДЖЕННЯ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ ГУБЕРНСЬКИМ І ПОВІТОВИМ КОМІСАРАМ ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАКОНІВ УНР

9 березня. 1918 р.

Ворогами Української Народної Республіки злочинно шириться між людністю неправдиві чутки, що немов би соціалістичне правительство Республіки думає зламати всі завоювання революції. Пропонується пп. комісарам негайно оповістити весь трудящий люд України, що Рада народних міністрів твердо і непорушимо стоїть на сторожі всіх політичних, соціальних і національних здобутків Великої Революції, а також негайно видрукувати земельний закон в кількості не менше як по тисячу примірників на волость, поширити його між людністю, прочитати його на всіх сільських громадських зборах. Одночасно пропонується закликати до роботи земельні волосні, повітові й губерніяльні комітети і довести до відома населення, що земельний закон буде проводитись в життя неухильно, непорушимо для забезпечення інтересів всього працюючого люду, але самочинні захвати, насильства, порушення цього закону і законних постанов земельних комітетів, з якого б боку вони не йшли, будуть рішуче, а в разі потреби й озброєною силою, припинялись, на винуватих же накладатиметься сувора кара. Про виконання цього циркуляру повідомити міністерство не пізніше як через сім день.

Народний міністр справ внутрішніх П. Христюк
Директор політично-адміністративного департаменту Ю. Гаєвський

Нова Рада. - 1918. - 9 березня.

38.

**ЦИРКУЛЯР РАДИ НАРОДНИХ МІНІСТРІВ
ГУБЕРНСЬКИМ І ПОВІТОВИМ КОМІСАРАМ
ПРО ЗАСТОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

7 березня 1918 р.

Пропонується пп. комісарам негайно вивісити в рамках на видних місцях по всіх державних і громадських інституціях Третій і Четвертий Універсали Української Центральної ради. Всякі постанови і розпорядження бувшого російського Временного правительства, а також оголошення і накази більшовиків познімати. Ті постанови Временного правительства, які не скасовані урядом Української Народної Республіки, перекласти на українську мову і вивісити на відповідних місцях. Всякі написи і вивіски повинні бути негайно зробленими на українській мові. Цей циркуляр широко довести до відома населення через всі урядові і громадські інституції, повітові, городські і волосні управи. Про негайне і точне виконання цього циркуляру зараз же повідомити міністерство. Винуваті в невиконанні будуть усуватися з посад і піддаватися під суд.

Народний міністр справ внутрішніх Я. Христюк
Директор адміністраційно-політичного департаменту Ю. Гаєвський
За діловода І. Блонський

Нова Рада. — 1918. — 7 березня.

39

ВІДОЗВА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

13 березня 1918 р. *

*До громадян Української Народної Республіки
Оповіщення*

Україна пережила тяжкі часи, яких давно не переживала. Саме в той час, як Центральна рада доводила до кінця своє діло - мир з західними сусідами і розпущення до дому втомленого, змученого війська, задоволення нашого селянства і робітництва земельним і робітничим законодавством і готувалась передати далі порятування нашою визволеною Україною новому господареві - Українським Установчим зборам, найшли на нас російські більшовики.

Пішов вогонь і руїна по землі нашій. Горіли города і села. Лілася невинна кров і нищилось все багатство землі нашої.

Більшовики збаламутили багато і наших людей, особливо солдатів, фальшивими чутками і порожніми обіцянками, котрих вони не могли здійснити, і захитали оборону нашої країни, їх підтримували також ті прихильники царської власті, нищителі трудящого народу, що не хотіли допустити, щоб Україна була вільною і незалежною, щоб зістались в силі свободи, проголошені Третім і Четвертим нашими Універсалами.

Російське правительство більшовицьких народних комісарів взялося знищити Українську Центральну раду й поставлене нею правительство народних міністрів, щоб не дати їм довести до кінця [справи] миру. Всіма силами повело воно наступ на Київ і стало його безжалісно руйнувати з гармат і палити. Тоді Центральна рада і Рада народних міністрів, щоб заховати від знищення столицю України, вийшли з Києва і перенесли свою діяльність на якийсь час на Волинь. Але весь цей час, і під обстрілом Києва, і під час виходу свого, не переривали вони своєї роботи коло забезпечення волі України й її трудящого люду. Центральна рада прийняла закон земельний, що всю землю передає трудовому народові, ухвалила закон про робочий восьмигодинний день. Постановила організувати громадські роботи для безробітних і призначила на це 100 млн. крб. Довела до кінця і діло миру, і в самий час, коли більшовики входили до Києва, в Бересті делегати України підписали мир з Германією, Австро-Угорщиною, Болгарією й Туреччиною - мир почесний і гідний, який вертав Україні всі землі і всіх полонених без усяких оплат.

Українське військо, яке вірне зосталось при Центральній раді, за той час завзято билось з більшовиками. Проте бачучи, що ця боротьба затягається, і своїми силами не можна буде скоро вигнати з України ворогів і завести ладу, а весна надходить, і для роботи мусить бути лад і порядок, Рада народних міністрів постановила прийняти допомогу нових, замирених сусідів - Германії і Австрії, щоб за поміччю їх війська якомога скоріше очистити край наш.

Вороги нашої волі з цього приводу почали лякати людей, що тепер, як німці йдуть на Україну, то це кінець української волі, кінець свободам, знов будуть панувати пани, а селянам землі не буде.

А це неправда.

Українська Центральна рада, як проголосила своїм Четвертим Універсалом незалежність і самостійність Української Народної Республіки, так при тій самостійності й незалежності стоїть і буде їх боронити від усякого замаху.

Як віддала вона всю землю робочому народові земельним законом, так на тім вона і стоїть. Закони, видані на користь робочих, також будуть і далі в силі.

Всі свободи, уставлені Третім і Четвертим Універсалом, і далі застаються. Професійні спілки, ради селянські і робітничі мають далі вести свою роботу для охорони своїх класових [і] професійних інтересів. Тільки на владу не можуть вони претендувати, бо влада на Україні мусить бути одна - Української Центральної ради й міністрів.

Всі народності України мають користуватись всіма громадянськими і національними правами і вільностями, які проголошено Четвертим Універсалом.

В усе це німці не мішаються і ніякої зміни в тім не мають робити. Вони приходять, як наші приятелі і помічники на короткий час, щоб допомогти нам в скрутну хвилину нашого життя і не мають заміру в чим-небудь перемінити наші закони і порядки, обмежити самостійність і суверенність нашої Республіки.

І Українська Центральна рада не має наміру задержувати в своїх руках власті довше, ніж можуть зібратись Всенародні збори. Українські Установчі збори, призначені на день 2 лютого, не могли зібратись через більшовицький наступ. У цій хвилі ще невідомо, де встигли відбутись вибори, а де ні, і чи не знищено результатів тих виборів. Але в кожному разі Центральна рада як тільки можна скоріше постарається скликати вибранців народних, вибраних загальним, рівним, прямим, тайним і пропорціональним голосуванням і передасть їм власть, а тепер всіх громадян української землі закликає:

непевним поголокам, котрі пускають вороги ладу і свободи, — не вірити,
братись до роботи громадської. Помагати правительству в боротьбі з
безладдям і всіма, хто його сіє,

роботою пильною, твердою, організованою спішити залічити тяжкі рани,
задані

нашій країні тяжкою війною і усобицями.

Подбати особливо про те, щоб земля, яка перейшла до рук трудящого народу, була б уся засіяна, бо в хлібі наше багатство, аби жила і цвіла наша відроджена, вільна і незалежна Українська Народна Республіка.

Дано в Києві, року 1918 дня 11 березня, в свято народження Тараса Шевченка

Робітнича газета. — 1918. — 13 березня.

40.

ЗАКОН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ПРО ЗАПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У БАНКІВСЬКІЙ І ТОРГОВІЙ СФЕРІ

24 березня 1918 р. *

Центральна Рада ухвалила:

1. Всякого рода написи, вівіски тощо на торговельно-промислових, банкових та подібних закладах і конторах повинні писатися державною українською мовою, окрім інших мов (коли б такими мовами ті написи були написані); при тім написи українською мовою мають бути на основній часті всього напису, на чільнім місці.

2. Ця постанова має силу і до всякого роду виробів, виготовлених на території Республіки, які мають етикетки, написи.

3. По всіх торговельно-промислових, банкових і т. п. закладах і конторах, які зобов'язані давати публічні справоздання, мовою в діловодстві має бути державна українська

4. Губерніальні, повітові і міські комісари, чи заміняючі їх установи та особи, мають видати обов'язкові, на підставі цього закону, постанови, даючи на

виконання означеного в § 1 термін від 2 - 3 тижнів, на виконання означеного в § 2, 3 - до 3 місяців, і караючи ламання цих постанов в перший раз пенею в 1 тис. руб., а при неоплатності - арештом до 2 місяців, в 2-му разі - пенею 3 тис. руб. з заміною при неоплатності арештом до 3 місяців.

Нова Рада - 1918. - 24 березня.

41.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

29 квітня 1918 р.

Неофіційально

Статут про Державний устрій, права і вільності УНР

I. Загальні постанови.

1. Відновивши своє державне право, яко Українська Народна Республіка, Україна для кращої оборони свого краю, для певнішого забезпечення права і охорони вільностей, культури і добробуту своїх громадян, проголосила себе і нині єсть державою суверенною, самостійною і ні від кого незалежною.

2. Суверенне право в Українській Народній Республіці належить народові України, себто громадянам Української Народної Республіки всім разом.

3. Це своє суверенне право народ здійснює через Всенародні збори України.

4. Територія Української Народної Республіки неподільна, і без згоди Всенародних зборів 2/3 голосів присутніх членів не може відбутись ніяка зміна в границях Республіки, або в правнодержавних відносинах якоїсь території до Республіки.

5. Не порушуючи єдиної своєї власті, Українська Народна Республіка надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, додержуючи принципу децентралізації.

6. Націям України Українська Народна Республіка дає право на впорядкування своїх культурних прав в національних союзах.

II. Права Громадян України.

7. Громадянином Української Народної Республіки вважається кожна особа, яка на це право набула порядком, приписаним законами Української Народної Республіки.

8. Громадянин Української Народної Республіки не може бути разом з тим громадянином іншої держави.

9. Громадянин Української Народної Республіки може зложити з себе громадські права заявою до Уряду Української Народної Республіки з захованням приписаного законом порядку.

10. Позбавити громадянських прав громадянина Української Народної Республіки може тільки постановою суду Республіки.

11. Актова, громадянська і політична правомочність громадянина Української Народної Республіки починається з 20 літ. Ніякої різниці в правах і

обов'язках між чоловіком і жінкою право Української Народної Республіки не знає.

12. Громадяни в Українській Народній Республіці рівні в своїх громадських і політичних правах. Уродження, віра, національність, освіта, майно, оподаткування не дають ніяких привілеїв в них. Ніякі титули в актах і діловодстві Української Народної Республіки вживатися не можуть.

13. Громадянин Української Народної Республіки і ніхто інший не може бути затриманий на території її без судового наказу інакше, як на гарячій вчинку. Але і в такому разі він має бути випущений не пізніше, як за 24 години, коли суд не установить якогось способу його затримання.

14. Громадянин Української Народної Республіки і ніхто інший на території її не може бути покараний смертю, ані відданий яким-небудь карам по тілу, або іншим актам, які понижують людську гідність, ані підпасти конфіскації майна, як карі.

15. Домашнє огнище признається недоторканим. Ніяка ревізія не може одбутися без судового наказу. В наглих випадках можуть органи правної охорони нарушити недоторканість і без судового наказу; однак і в тім випадку має бути на жадання громадянина доставлений судовий наказ не далі, як на протязі сорока восьми годин по довершенні ревізії.

16. Установляється листовна тайна. Органам державної влади не вільно відкривати листів без судового наказу інакше як у випадках, законом означених.

17. Громадянин Української Народної Республіки, ніхто інший на території не може бути обмежений в правах слова, друку, сумління, організації страйку, поскільки він не переступає при тім постанов карного права.

18. Кожний громадянин Республіки і всі інші на її території має повну свободу переміни місця пробування.

19. Постанови §§ 14, 16, 17, 18 і 19 не торкаються нормування спеціальними законами виїмкового стану, який можна встановляти лише кожен раз окремим законом згідно § 71-76.

20. Лише громадяни Української Народної Республіки користаються з усієї повноти громадянських і політичних прав, беруть участь в орудуванні державним і місцевим життям через активну й пасивну участь у виборах до законодатних установ і органів місцевого самоврядування.

21. Активне й пасивне право участі у виборах як до законодатних органів Республіки, так і до всіх виборчих органів місцевого і громадського самоврядування мають всі громадяни Республіки, коли їм до дня виконання виборчого акту вийде двадцять літ. Виїмок творять признані законом за безумних, або божевільних, котрі знаходяться під опікою. Які карні переступства тягнуть позбавлення виборчого права, про те рішають Всенародні збори звичайним законодатним порядком. Ніяких інших обмежень виборного права не може бути. Окремі постанови про права громадянства нормує спеціальний закон.

III. Органи власті Української Народної Республіки.

22. Всяка власть в Українській Народній Республіці походить від народу, а здійснюється в порядку, установленим цим статутом.

23. Верховним органом власті Української Народної Республіки являються Всенародні збори, які безпосередньо здійснюють вищу законодавчу власть в Українській Народній Республіці і формують вищі органи виконавчої і судової влади Української Народної Республіки.

24. Вища власть виконавча в Українській Народній Республіці належить Раді народних міністрів.

25. Вищим органом судовим єсть Генеральний Суд Української Народної Республіки.

26. Всякого рода справи місцеві порядкують виборні рада і управи громад, волостей і земель. їм належить єдина безпосередня місцева власть. Міністри Української Народної Республіки тільки контролюють і координують їх діяльність (§ 46), безпосередньо і через визначених ними урядовців, не втручаючись до справ, тим радам і управам призначених, а всякі спори в сіх справах рішає Суд Української Народної Республіки (§ 59 і 62).

V. Всенародні збори Української Народної Республіки.

27. Всенародні збори вибираються загальним, рівним, безпосереднім, тайним і пропорціональним голосуванням всіх, хто користується громадським правом на Україні і в них судом не обмежений.

28. Вибори мають бути упорядковані так, щоб один депутат припадав приблизно на 100 тисяч людності, і щоб при виборах ніхто не мав другого голосу. У всім іншим правила виборів Всенародні збори установлюють законом.

29. Депутатом може бути вибраний кожний не обмежений в своїх правах громадянин Української Народної Республіки, котрому минуло 20 років. Він не може бути потягнутий до відповідальності за свою політичну діяльність. Під час виконання своїх депутатських обов'язків він дістає платню в висоті і в порядку, установлених Всенародними зборами.

30. Повірка виборів належить Судові Української Народної Республіки. Свої рішення в цих справах він передає Всенародним зборам. Признання мандатів неправними і скасування виборів та визначення на місце їх нових виборів належить Всенародним зборам.

31. Депутати до Всенародних зборів вибираються на три роки. По трьох роках з дня виборів вони втрачають свою силу, коли Збори не були розпущені й заступлені новими дочасно.

32. Дочасно Всенародні збори розпускаються їх же постановою, а також волею народу, виявленою не менш, як трьома мільйонами виборців — писаними заявами, переданими через громади Судові, що по провірці правосильності, повідомляє про це домагання Всенародні збори.

33. Нові вибори по постанові Всенародних зборів розписує виконавча власть. Всенародні збори втрачають свою повновасть з днем передачі її новообраним Всенародним зборам. Між постановою про розписання виборів і скликанням нових Всенародних зборів не може минути більш, як три місяці.

34. Скликає Всенародні збори і провадить ними Голова їх, вибраний Всенародними зборами. Нові Всенародні збори скликає і відкриває їх Голова, вибраний попередніми Всенародними зборами. Уряд Голови триває весь час, поки не будуть скликані нові Збори і ними вибраний новий Голова. Заміняє його заступник, вибраний Зборами на випадок смерті або тяжкої хвороби, до вибору нового

Голови.

35. Голова Всенародних зборів, як їх представник, іменем Республіки сповняє

всі чинності, зв'язані з представництвом Республіки.

36. В поміч Голові, в справах, вичислених в § 32—33, Всенародними зборами

вибирається йому товаришів, в числі, яке установлять Всенародні збори.

Один з

них вибирається заступником Голови.

37. Всенародні збори збираються на сесію не менш як два рази щороку. Перерва між сесіями не може бути більша 3 місяців. На пропозицію, внесену 1/5 депутатів, Всенародні збори повинні бути скликані не пізніш місяця від одержання Головою.

38. Для правосильності рішень Всенародних зборів треба присутності більш як половини депутатів. Всі справи рішаються звичайною більшістю присутніх. Тільки відділення території, зміни Конституції, проголошення війни і віддання під слідство й суд міністрів рішаються спеціальною більшістю.

39. Законодатні проекти вносяться на розгляд Всенародних зборів:

а) президією в порозумінні з Радою старшин Зборів;

б) поодинокими фракціями, зареєстрованими Всенародними зборами;

в) окремими депутатами, числом не менш 30;

г) Радою народних міністрів Української Народної Республіки;

д) органами самоурядування, які об'єднують не менш 100 тисяч виборців;

е) безпосередньо виборцями — громадянами республіки, в числі не менш 100 тис. писаними заявами, потвердженими через громади і поданими Судові, що, по проверці їх правосильності, передає усю пропозицію Голові Всенародних зборів.

40. Законодатні проекти, внесені вказаним в § 39 порядком, передаються президією Всенародних зборів до Комісії і після доповіді Комісії, приймаються остаточно Всенародними зборами. Законодатні проекти, внесені не з ініціативи Ради народних міністрів, разом з внесенням до Президії Всенародних зборів подаються до відома Ради народних міністрів.

41. Законодатні проекти, внесені, а не ухвалені в одній сесії, можуть прийти під ухвалу нової сесії, але не можуть переходити під ухвалу Всенародних зборів нового складу (після нових виборів).

42. Внесення про зміну Конституції вносяться і проходять тим же порядком, вказаним в § 39-41, але для ухвали їх потрібно 3/5 присутніх депутатів, а ухвала

стає правосильною тільки тоді, коли ця ухвала буде поновлена звичайною більшістю Всенародними зборами в новім складі, після найближчих нових виборів. У всім іншій на вказаній Конституцією лад і діяльність Всенародних зборів нормується наказом, який Всенародні збори ухвалюють і змінюють в звичайнім порядку.

43. Закони й постанови Всенародних зборів розпубліковуються ними як виїмки з протоколів їх засідань, за підписом Голови (або його товариша) і одного з секретарів Всенародних зборів. Обов'язують вони від дня одержання їх в місцевих установах, оскільки не постановлено інакше в самім законі.

44. Без ухвали Всенародних зборів не можуть обиратись ніякі податки.

45. Без постанови Всенародних зборів не можуть бути зроблені на рахунок Української Народної Республіки ніякі позики, ані взагалі якісь обложення державного майна.

46. Громадяни України не можуть бути покликані до обов'язкової військової або міліційної служби інакше, як постановою Всенародних зборів України.

Війна не може бути проголошена, ні згода не може бути заключена від імені Української Народної Республіки без постанови Всенародних зборів. Для проголошення війни треба ухвали двох третин присутніх членів Всенародних зборів.

Всенародні збори затверджують трактати політичні і економічні, що укладаються іменем Української Народної Республіки.

Всенародні збори установляють одиниці міри, ваги і монети Української Народної Республіки.

VI. Про Раду Народних Міністрів Української Народної Республіки

46. Яко вища виконавча власть Української Народної Республіки (§ 22) Рада Народних Міністрів її порядкує всіма справами, які зістаються поза межами діяльності установ місцевої самоуправи (§ 24), або стосуються цілої Української Народної Республіки, координує і контролює діяльність цих установ, не порушуючи законом установлених компетенцій їх, та приходять їм в поміч, коли вони до його звертаються.

47. Рада Народних Міністрів дістає свою повновласть від Всенародних зборів і тільки перед ними відповідає.

48. Формує Раду народних міністрів Голова Всенародних зборів, за порозумінням з Радою старшин Зборів, і потім Рада народних міністрів подається на затвердження Всенародним зборам.

49. Тим самим способом робиться частинне доповнення Ради народних міністрів.

50. Число членів Кабінету і спеціалізацію їх портфельів установлюють Всенародні збори.

51. Кожен депутат Всенародних зборів має право ставити запитання Кабінетові в цілому чи поодиноким його членам, наголошуючи запитання через Президію Всенародних зборів.

52. Фракції Всенародних зборів і депутати, в числі не менш 15, можуть ставити Раді народних міністрів чи поодиноким її членам жадання вияснень, порядком § 57. Коли Всенародні збори більшістю голосів підтримають таке жадання, міністри не пізніш семи день мають на ці жадання дати пояснення у Всенародних зборах Української Народної Республіки — самі чи через своїх представників.

53. Член Ради народних міністрів, котрому більшість Всенародних зборів Української Народної Республіки висловить недовір'я, складає свою повновласть і через 24 години після цього Всенародні збори можуть приступити до заміщення його способом, вказаним в § 40. Те саме розуміється про цілу Раду Народних Міністрів, коли їй буде висловлено недовір'я в цілості.

54. Постановою 2/3 Всенародних зборів члени Ради Народних Міністрів можуть бути віддані під слідство й суд за свою діяльність.

55. Члени Кабінету мають право брати участь в дебатах Всенародних зборів з голосом дорадчим. Члени Всенародних зборів під час свого перебування в складі Ради народних міністрів теж мають тільки дорадчий голос.

VII. Суд Української Народної Республіки.

56. Суд в Українській Народній Республіці одбувається іменем її.

57. Судочинство суді має бути прилюдне і усне.

58. Судова власть в рамках цивільного, карного й адміністраційного законодавства здійснюється виключно судовими установами.

59. Судових вирішень не можуть змінити ні законодатні, ні адміністраційні органи власти.

60. В яких випадках адміністраційні органи можуть накладати й екекувати кари - про те рішає виключно закону.

61. Суд для всіх громадян Республіки один і цей самий, не виключаючи й членів Всенародних зборів та членів Ради народних міністрів з захованням при цьому постанов §§ цього закону.

61 Найвищим Судом Республіки являється «Генеральний Суд Української Народної Республіки», зложений з колегії, вибраних Всенародними зборами на протягу п'яти літ.

63. Генеральний суд являється найвищою касаційною інстанцією для всіх судів Республіки і не може бути судом першої та другої інстанції та мати функції адміністративної власті.

64. В усім іншим організація і компетенція судів та особи - і річевої приналежності судової установається законом.

VIII. Національні союзи.

IX. Про часове припинення громадських свобод

71. У випадку державної конечності (під час війни або внутрішніх непокоїв) можуть громадянські свободи бути частю обмежені, частю припинені.

72. Котрі громадянські свободи і в якій мірі мають бути тоді припинені, має означити спеціальний закон, виданий звичайним порядком.

73. Заведення часового припинення громадських свобод чи їх обмеження у випадках та межах, предвиджених згаданими в §... ** законом, ухвалюють Всенародні збори.

74. Коли Всенародні збори не зібрані, може припинити частково громадянські свободи Рада народних міністрів на власну одвічальність, з обов'язком предложити цей свій розпорядок на перше засідання найближчої сесії Всенародних зборів.

75. Припинення громадянських свобод не може тривати довше як три місяці і продовження тоді повинні ухвалити Всенародні збори.

Українська Центральна рада

Київ 1918 р. 29 квітня

Конституція Української Народної Республіки. - К., 1918.

Українська Держава (29 квітня 26 грудня 1918 р.)
Державні акти Гетьмана П. Скоропадського.
Грамоти, закони, накази, постанови, статuti Української Держави.

42.

Грамота П. Скоропадського до всього українського народу
29 квітня 1918 р.

Громадяне України!

Всім Вам, козаки і громадяне України, відомі події посліднього часу, коли джерелом лилася кров кращих синів України і знову відродившаяся українська держава стояла коло краю загибелі.

Спаслась вона дякуючи могутньому підтриманню центральних держав, які, вірні своєму слову, продовжують і по цей час боротись за цілісність і спокій України.

При такій підтримці у всіх зародилась надія, що почнеться відбудовування порядку в державі і економічне життя України ввійде врешті в нормальне русло.

Але надії ці не справдились.

Бувше українське правительство не здійснило державного будування України, позаяк було зовсім не здатне до цього.

Бешкети й анархія продовжуються на Україні, економічна розруха і безроботиця збільшуються і розповсюджуються з кожним днем і врешті для багатішої колись-то України встає грізна мара голоду.

При такому становищі, яке загрожує новою катастрофою Україні, глибоко сколихнуло всі трудові маси населення, які виступали з категоричним домаганням негайно збудувати таку державну владу, яка здібна була б забезпечити населенню спокій, закон і можливість творчої праці.

Як вірний син України я рішив відкликнутись на цей поклик і взяти на себе тимчасово всю повноту влади.

Цією грамотою я оголошую себе Гетьманом України

Управління Україною буде провадитися через посередство призначеного мною Кабінету Міністрів і на остаточному обгрунтованні нижче долучених до цього законів про тимчасовий державний устрій України.

Центральна і Мала Ради, а також всі земельні комітети з нинішнього дня розпускаються. Всі міністри і товариші звільняються.

Всі інші урядовці, працюючи в державних інституціях, зістаються на своїх посадах і повинні продовжувати виконання своїх обов'язків.

В найближчий час буде видано закон, установляючий порядок виборів до Українського Союму.

До цього я буду твердо стояти на сторожі порядку і законності в Українській Державі; буду домагатися негайного виконання всіх державних

розпоряджень і буду підтримувати авторитет влади, не спиняючись ні перед якими самими крайніми мірами.

Права приватної власності – як фундаменту культури і цивілізації відбудовуються в повній мірі і всі розпорядження бувшого українського уряду, а рівно Тимчасового уряду російського відміняються і касуються. Відбудовується повна свобода по дробленню купчих по купівлі-продажу землі.

Поруч з цим будуть прийняти міри по відчуженню земель по дійсній їх вартості від великих землевласників, для наділення земельними участками малоземельних хліборобів.

Рівночасно будуть твердо забезпеченні права робітничого класу. Особлива увага буде звернена на поліпшення правового становища у умов праці залізничників, котрі при виключно тяжких умовах ні на один час не кидали своєї відповідальної праці.

В області економічної і фінансовій відбудовується повна свобода торгу і відчиняється широкий простір приватного підприємства й ініціативи.

Передбачаю всю трудність стоячої переді мною праці і молю Бога дати мені силу, аби гідно виконувати те, що я вважаю своїм обов'язком перед рідною Україною в сучасний виключний і критичний для неї час.

Мені далі і чужі які-б-то не були власні побудження і головною своєю метою я ставлюсь користь і благо народу і всім дорогої нам Україні.

В цій свідомості кличу всіх Вас, громадян і козаків України – без різниці національності віросповідання – допомогти мені і моїм працівникам і співробітникам в нашому загальному великовідповідальному ділі.

Гетьман всієї України Павло Скоропадський

Отаман Ради Міністрів М. Устимович

29 квітня 1918 р. м. Київ.

Державний вісник. – 1918. - № 1. – 16 травня. – С. 1.

43.

Закони про тимчасовий державний устрій Української Держави 29 квітня 1918 р.

Тимчасово до обібрання Сойму і відкриття його діяльності, державний устрій України і порядок керування ґрунтується на слідуєчих законах:

Про гетьманську владу.

1) Влада управління належить включно до Гетьмана України в межах всієї Української Держави.

2) Гетьман стверджує закони і без його санкції ніякий закон не може мати сили.

3) Гетьман призначає Отамана Ради Міністрів. Отаман міністрів складає кабінет і представляє його у повному складі на затвердження Гетьмана. Гетьман затверджує і скасовує кабінет у повному його складі. Гетьман приймає і звільняє

інших урядових осіб в разі для останніх не обґрунтовано законом іншого порядку призначення і звільнення.

4) Гетьман є вищий керівничий всіх зносин Української Держави з закордонними державами.

5) Гетьман є верховний воєвода української армії і фльоти.

6) Гетьман оголошує області на військовому, осадному або виключному положення.

7) Гетьманові належить помилування засуджених, полегшення кари, і загальне прощення зроблених злочинних подій з скасуванням проти них переслідування і висвободження їх від суду і кари, а також складання казенних взимок і дарування милості в особливих випадках, коли цим не порушаються нічий охоронні законом інтереси і громадянські права.

8) Накази і розпорядження Гетьмана закріплюються Отаман-міністром або відповідальним йому міністром.

Про віру.

9) Первенствующа в Українській Державі віра є християнська, православна.

10) Всі не належні до православної віри громадяне Української Держави, а також всі мешканці на території України користуються кожний повсемістно свобідним відправленням їх віри і богослужінням по обряду оної.

Права і обов'язки українських козаків і громадян.

11) Умови придбання прав українського козацтва і громадянства, рівно як їх загублення визначаються законом.

12) Захист вітчизни є святий обов'язок кожного козака і громадянина Української Держави.

13) Українські козаки і громадяни повинні платити установлені законом податки і полини, а також відбувати повинності згідно з постановленням закону.

14) Ніхто не може підлягати переслідуванню за злочинні вчинки тільки як в черзі, законом визначеній.

15) Ніхто не може бути затриманий під стражею крім як в випадках ,законом визначених.

16) Ніхто не може бути судимий і поварений, крім як за злочинні вчинки, передбачені існуючими в час їх здійснення законами.

17) Оселя кожного недоторкана. Робити обшукування і виїмку в будинку без згоди його господаря можливо не інакше як випадках і порядку, законом визначених.

18) Кожен український козак і громадянин має право вільно вибирати місце мешкання і працю, придбати і відчужити майно і без заборони виїзати за кордон Української Держави.

19) Власність є неторкана. Примусове відчуження нерухомого майна ,коли це необхідно для якої-небудь державної чи громадської користі, можливе не інакше, як за відповідну платню.

20) Українські козаки і громадяни мають право робити зібрання в метах не шкідливих законам, мирно і без зброї.

21) Кожний може в межах, установлених законом, висловлювати і писати свої думки, а рівно розповсюджувати їх шляхом друку або іншими засобами.

22) Українські козаки і громадяни мають право гуртувати громади і спілки в метах, не противних законам.

Про закони.

23) Українська Держава керується на твердих основах законів, виданих в установленій черзі.

24) Сила закону, без виключення обов'язкова для всіх українських підданих і чужинців, в Українській Державі перебуваючи.

25) Закони особисто видані для якої-небудь області чи частині населення, новим загальним законом не відсуваються, коли в ньому такої відміни не поставлено.

26) Закони обнародуються для загального освідомлення в утвореному порядку і перш обнародування до діла не прикладаються.

27) Після обнародування законів надається обов'язкова сила з часу, призначеного для того в самому законі. В самому виданому законі може бути показане на вживання його, до обнародування, до виконання по телеграфу, або через навмисних посланців.

28) Закон не може бути скасований інакше, як тільки силою закону. Через те, поки новим законом остаточно не відмінено закон існуючий, він заховує повну свою силу.

29) Ніхто не може відмовлятися незнанням закону, коли його було обнародувано існуючим порядком.

30) Закони розробляються в кожному міністерстві по належності і передаються на загальне обмірковування Ради Міністрів.

31) По ухвалі Радою Міністрів внесених законопроектів вони передаються на затвердження Гетьманові.

32) Закони, які торкаються деяких відомств, передаються в Раду Міністрів після обговорення їх заінтересованими міністерствами.

33) Міністрам дається можливість видавати розпорядження в розвитку і пояснення законів, при чому всі такі розпорядження підлягають попередній ухвалі Радою Міністрів.

Про Раду Міністрів і про міністрів.

34) Напрямок і об'єднання праці окремих відомств по предметах, як законодавства, так і вищого державного управління накладається на Раду Міністрів.

35) Керування справами Ради Міністрів накладається на генерального секретаря і на підлягаючу йому Державну генеральну канцелярію.

36) Отаман-міністр і міністри відповідають перед Гетьманом за загальний хід державного управління. Кожен з них окремо відповідає за свою діяльність і розпорядження.

37) За преступні по посаді вчинки Отаман-міністр і міністри підлягають громадській і карній відповідальності на основах, в законі визначених.

Про Фінансову раду.

38) Фінансова рада є вища народна інстанція в справах державного кредиту і фінансової політики.

39) Фінансова рада складається з представників і членів, яких призначає Гетьман. Крім того в склад Ради входять на правах членів: Отаман-міністр, міністр фінансів, державний контролер.

40) На Раду накладається: 1) обміркування часу і умов здійснення державних позичок; 2) обміркування справ, дотичних державному кредиту, а також питань грошового обороту; 3) попередній, з особистого кожного раз розпорядження Гетьмана розгляд справ по фінансовій частині, належачих вирішенню в законодавчій порядку.

41) Обміркування Ради подається на розгляд Гетьманові.

Про генеральний Суд.

42) Генеральний Суд Української Держави уявляє собою вищого охоронителя і захистника закону та вищий суд України в справах судових та адміністративних.

43) Генеральний Суд оголошує до загальної відомості всі закони і накази уряду, слідкуючи за закономірністю їх видання.

44) Порядкуючий Генеральний Суддя та всі генеральні судді призначаються Гетьманом.

Гетьман всієї України Павло Скоропадський
Отаман-Ради Міністрів М. Устимович
Державний вісник. – 1918. - № 1. – 16 травня. – С. 1-2.

44.

**Закон про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових
на вірність Української Державі**

30 травня 1918 р.

1. Урядовці, що на державній службі цивільних відомств Української Держави, а також ті особи, що знов мають вступити на службу, повинні дати таку обітницю на вірність Української Держави:

«Урочисто обіцяю вірно служити Державі Українській, визнавати її державну владу, виконувати її закони і всіма силами охороняти її інтереси й добробут»

2. Коли особи, що зазначено в 1-му артикулі цієї постанови, відмовляються від урочистої обітниці, то їх не приймається на службу, а ті, що вже мають на службі, звільняються від неї.

3. Судді цивільного відомства Української Держави, а також особи, що мають бути настановлені на судові посади, замість зазначеної в 1-му артикулі цієї постанови, дають таку обітницю:

«Урочисто обіцяю додержувати вірності Державі Українській, твердо виконувати її закони, чинити справедливий суд, як совість мені каже, і завжди поводитись відповідно з гідністю свого стану»

4. Військові Української Держави, а також ті, що знов мають вступити на військову службу, повинні дати присягу чином, зазначеним в законі. Військові християнської віри дають присягу такого змісту:

«Я, нижчепідписаний, обіцяю і клянуся Всесильним Богом перед Святою Євангелією, в тім, що бажаю служити Українській Державі і Ясновельможному пану Гетьману, як вищому вождю української армії і флоту, не дбаючи про життя своє до останньої краплі крові. Ворогам Української Держави у всіх військових випадках хоробрий і міцний буду чинити опір; всьому, що користі державній сприяти може, старатимусь допомогти, та кожную довірену мені по службі таємницю хоронити буду. До поставленого надо мною начальника, з боку того, що користі служби й Держави торкатиметься, належним чином безумовно слухатися і обов'язки свої по совісті виконувати буду і для своєї користі нічого проти служби й присяги чинити не буду. Від своєї частини і прапору ніколи не відходитиму і всіх випадках так себе поводити і робити буду, як чесному, вірному, слухняному, хороброму і дотепному (старшині чи козаку) належить. В цих справах нехай допоможе мені Господь Бог Всесильний. На кінці цієї своєї присяги цілую Святі Слова та Хрест Спасителя мого. Амінь»

Військові, які не можуть дати присяги, згідно своєю вірою, а також язичники, дають таку обітницю на вірність військовій службі в Українській Державі:

«Я, нижчепідписаний, обіцяю, що бажаю і повинен вірно і щиро служити Українській Державі і Ясновельможному пану Гетьманові, як найвищому вождю українській армії і флоту, не дбаючи про життя своє до останньої краплі крові. Ворогам української Держави у всіх військових випадках хоробрий і міцний буду чинити опір; всьому, що користі державній сприяти може, старатимусь допомогти, і кожному довірену мені по службі таємницю хоронити буду. До поставленого надо мною начальника, з боку того, що до користі служби й Держави торкатиметься, належним чином безумовно слухатися і обов'язки свої по совісті виконувати буду і для своєї користі нічого проти служби й обітниці чинити не буду. Від своєї частини і прапору ніколи не відходитиму і у всіх випадках так себе поводити і робити буду, як чесному, вірному, слухняному, хороброму і дотепному (старшині чи козаку) належить».

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр судових справ М. Чубинський

Державний вістник. – 1918. - № 11. – 7 червня. – С. 2.

45.

**Накази Гетьмана П. Скоропадського про призначення голови та членів
уряду, інших урядовців Української Держави**

2 – 10 травня 1918 р.

2 травня 1918 р.

№ 1.

Згідно статтею 3-ю Закону про тимчасовий державний устрій Української Держави призначаю Отаманом Ради Міністрів в нижче зазначеному складі:

Отаман Ради Міністрів і міністр внутрішніх справ і т. в. об. Міністра пошт і телеграфів Ф. А. Лизогуб

Міністр фінансів А. К. Ржепецький

Міністр торгу і промисловості С. М. Гутник

Міністр продовольчих справ Ю. Ю. Соколовський

Міністр праці Ю. М. Вагнер

Міністр народної освіти і т. в. об. Міністра закордонних справ
М. П. Василенко

Міністр народного здоров'я В. Ю. Любинський

Міністр шляхів Б. А. Бутенко

Міністр судових справ М. П. Чубинський

Державний контролер Г. Є. Афанасьєв

Т. в. об. Міністра військових справ і фльоти, начальник Генерального штабу
О. В. Сливинський

Гетьман всієї України Павло Скоропадський

Державний секретар Михайло Гижицький

№ 2.

2 травня 1918 р.

Призначаю державним секретарем Української Держави
Михайла Гижицького.

Гетьман всієї України Павло Скоропадський

За державний секретар Олександр Палтов

№ 3.

3 травня 1918 р.

Згідно з представленням Отамана ради Міністрів затверджую: товаришами
міністра внутрішніх справ О. А. Вишневського та М. М. Вороновича

Товаришем міністра продовольчих справ М. О. Гаврилова, товаришем міністра закордонних справ і т. в. об. Помічника державного секретаря О. О. Платова.

Гетьман всієї України Павло Скоропадський
Державний секретар Михайло Гижицький
№ 4.

4 травня 1918 р.

Згідно статтею 3-ю Закону про тимчасовий державний устрій Української Держави призначаю Волинським губерніальним старостою Д. Ф. Андро.

Гетьман всієї України Павло Скоропадський
Міністр внутрішніх справ Олександр Вишневський
Державний секретар Михайло Гижицький
№ 5

6 травня 1918 р.

На підставі п. 3-го Закону від 29 квітня 19*18 р. про тимчасове утворення Української Держави призначається Сергій Васильович Завадський членом Генерального Суду і в. об. Товариша міністра судових справ

Гетьман всієї України Павло Скоропадський
Голова ради Міністрів Ф. Лизогуб
№ 6.

10 травня 1918 р.

Призначаю Василя Григоровича Колокольцева міністром земельних справ Української Держави

Гетьман всієї України Павло Скоропадський
За державний секретар Олександр Палтов

Державний вісник. – 1918. - № 1. – 16 травня. – С. 2.

46.

**Універсал Гетьмана П. Скоропадського до українського народу про
відродження козацького стану
16 жовтня 1918 р.**

Ми, Гетьман усієї України та військ козацьких, універсалом цим Нашим ознайомлюємо всіх тих, кому про це відати належить, а особливо Державний Сенат, Раду Міністрів і всі урядові інституції Держави Української, що визнали

Ми за благо, для зміцнення сили держави нашої, відродити козацтво по всіх місцях його історичного існування на Україні, покладаючись в основі його відродження на тлі козацько-лицарські традиції, які донесла нам історія наша з доби минулої боротьби Козацької України за свою долю.

Після того, як з дня видачі Нами відручного листа п. військового міністра переведена була вся підготовча праця по цьому питанню, визнали Ми тепер необхідним, як перший реальний крок до цього, видати закон, який остаточно обґрунтовує в загальних рисах мету Нашу по цьому питанню і 16 жовтня 1918 р. був ухвалений урядом Держави Української в такому змісті:

Ст. 1. Козацтво на Україні відновлюється і на чолі його стає Ясновельможний пан Гетьман.

Ст. 2. Відновлення козацтва своєю метою відродження славетного минулого України і забезпечення державности рідного краю, а також виховання виростаючого та будучих поколінь у фізичному і моральному здоров'ї і в напрямку взаємної братської допомоги та щирої прихильності до Батьківщини, на чолі якої стоїть Ясновельможний пан Гетьман.

Ст. 3. Для досягнення зазначеної в попередній статті (2) мети, козацькі громади, уявляючи з себе військову організацію, разом з тим прямують до завдань фізичного і духовного розвою козацтва, а рівно з тим до завдань як взагалі культурно-просвітнього, так і економічного характеру, на скільки вони торкаючись козацтва, зможуть допомогти його доброму життю.

Ст. 4. Вступ в козацькі громади провадиться добровільним записом, згідно правилами окремої інструкції затвердженої Паном Гетьманом.

Ст. 5. Нащадки колишніх українських козаків мають право записуватись в козацькі громади по своєму козацькому стану крім тих, кого Ясновельможний пан Гетьман визнає згубившими право на запис через осібності життя їх або їх окремі події.

Ст. 6. З інших українських громадян запис приймається тільки від осіб православної віри, які будуть визнані достойними цього.

Ст. 7. Належність до козацьких громад не замінює приватних прав заліченої до козацтва особи, як персональних так і маєткових.

Ст. 8. Кожна козацька громада, складаючи полк по можливості в межах повіту, ділиться на сотні, полки ж межах губернії Об'єднуються в кіш.

Ст. 9. На чолі коша стоїть кошовий отаман, який безпосередньо підлягає Ясновельможному пану Гетьману і ним призначається. Полкові отамани безпосередньо підлягають отаману коша, сотенні – полковим отаманам.

Ст. 10. При пану Гетьманові під його головуванням утворюється Велика козака рада в складі: а) президіуму в кількості одинадцяти осіб призначених Ясновельможним паном Гетьманом, в сій кількості і замісник його по головуванню в раді; б) дванадцятьох додаткових членів, обраних президіумом і затверджених Ясновельможним паном Гетьманом; в) дев'ятьох членів обраних згідно інструкцією (ст. 4), на місцях по кошах, ухвалених Великою радою і

затверджених Ясновельможним паном Гетьманом; г) почесних членів обраних Великою радою і затверджених Ясновельможним паном Гетьманом.

Ст. 11. Велика козача рада, об'єднуючи діяльність місцевих Рад (ст. 12) і керуючи ними, має вищих догляд зміцненням в козацькій громаді почуття і переконання в необхідності всіма засобами підтримувати державний порядок, яко неодмінну умову найкращого життя, як всіх вкупі, так і кожного окремо.

Ст. 12. Місцеві козачі ради збираються при кошових, полкових і сотенних отаманах, і під їх головуванням, сотенні – з дозволу полкового отамана, полкові – кошового і кошові з дозволу Великої козачої ради, і проводять культурно-освітні і економічні справи в межах коша, полка і сотні. Складаються Ради: сотенні з чотирьох членів полків і кошового отамана під його головуванням.

Члени сотенних Рад затверджуються кошовим отаманом, а члени полкових і кошових Рад президіюмом Великої козачої ради.

Члени Ради обираються згідно з інструкцією (ст. 4).

Ст. 13. Великій і місцевим козачим Радам належить права представництва від всього козацтва, коштів, полків, сотень, як юридичних осіб приватного права в справах придбання нерухомого майна, потрібного для культурно-просвітних і економічних завдань козацтва.

Ст. 14. Особи і інструкції, які приймають записи до козацької громади, строк початку записи, умови прийому на підставі записи осіб, які не належать до нащадків українських козаків, правила козацької служби, порядок призначення на посади полкових і сотенних отаманів, а також на посади співробітників як їх, так і кошових отаманів, праця і діловодство у Великій і у місцевих Радах, улаштування брацтв, культурно-освітніх, економічних, спортивних товариств серед козаків, а також зразки козачого одягу зазначаються окремою інструкцією (ст. 4.).

Кошти для відновленого Українського Козацтва мають бути зазначені особливим розкладом, який повинен провадитися законодавчим шляхом.

Великий Народе Український, Ти бачиш тепер, що настав той щасливий час, коли думки Твої і мрії, які глибоко сиділи в серці кожного щирого сина України, перетворюються в дійсність. Тепер Ти будеш мати ту національну військову силу, на якій дійсно одіб'ється Твоє національне обличчя, твій хист і Твій патріотичний вогонь любові до рідного краю, який 250 років тому назад палав негасно в серцях Твоїх славних прадідів. Лицарські події їх, широка слава, яка лунала і лунає в національних піснях по всій Україні від краю до краю і велика історія життя українського і лицарської праці козачої, яка так близька Тобі, Народе Український, і про яку так щиро співає в своїх думках незабутній співець України, будуть міцною підставою, щоб зацвіла знову, як мак пишним цвітом, велика, багата Україна під захистом рідного козацтва. Ми певні, що воно не дасть рідного краю на поталу ворогам нашим.

Вас же, козаки, нащадки славних рицарів-запорожців, Ми закликаємо з честю носити даровані Нами козацькі жупани і добре дбати про те, аби соромом і ганьбою не вкрити їх і клейнодів козачих і тих великих славних сторінок нашої історії, якими ми досі пишались.

Бажаю щастя і успіху в великій і важливій праці на долю і щастя України рідному Мені і всій Україні славному Козацтву і прошу благословення Всемогучого Бога на всіх вірних синів України – щирих козаків.

Хай тіні великих предків наших дадуть всім нам міць і силу правдиво і чесно виконувати те велике завдання, яке зараз стоїть перед Нами і Державою Українською.

Дан року від Різдва Христового 1918, жовтня 16 в стольному місті Держави Української Києві.

Гетьман усієї України та військ козацьких Павло Скоропадський

Державний вісник. – 1918. - № 59. - 16 жовтня. – С. 1.

47.

Наказ Гетьмана П. Скоропадського про призначення нового складу уряду від 24 жовтня 1918 р.

24 жовтня 1918 р.

На підставі ст. Закону про тимчасовий устрій Української Держави увільняю, згідно з проханнями, членів Ради Міністрів в повному складі від займаємих ними посад: Голови Ради Міністрів та міністрів – і призначаю Раду Міністрів в нижче зазначеному складі:

Голова Ради Міністрів – Федір Андрійович Лизогуб

Міністр фінансів – Антон Карлович Ржепецький

Міністр військовий та морський – Олександр Францевович Рогоза

Міністр закордонних справ – Дмитро Іванович Дорошенко

Міністр ісповідань – Олександр Гнатович Лотоцький

Міністр праці – Максим Антонович Славинський

Міністр народної освіти та мистецтва – Петро Януарієвич Стебницький

Міністр шляхів – Борис Аполлонович Бутенко

Міністр народного здоров'я та лікування – Всеволод Юрійович Любинський

Міністр продовольчих справ Сергій Миколайович Гербель

Міністр внутрішніх справ – Віктор Євгенович Рейнбот

Міністр юстиції – Андрій Григорович В'язлов

Міністр земельних справ – Володимир Миколайович Леонтович

Міністр торгу і промисловості – Сергій Федорович Меринг

Гетьман усієї України Павло Скоропадський

Державний секретар сенатор С. Завадський

Державний вісник. – 1918. - № 63. – 26 жовтня. – С. 1

48.

**Наказ Гетьмана П. Скоропадського про призначення нового складу
Ради Міністрів**

14 листопада 1918 р.

На підставі статті 3 закону про тимчасовий устрій Української Держави призначаю Раду Міністрів нижчезазначеному складі:

Голова Ради Міністрів і тимчасово міністр земельних справ – С. М. Гербель

Міністр фінансів – А. К. Ржепецький

Міністр внутрішніх справ – І. О. Кістяковський

Міністр закордонних справ – Г. О. Афанасьєв

Тимчасово виконуючий обов'язки військового міністра – Б. О. Шуцький

Міністр морський – адмірал А. Г. Покровський

Міністр праці – В. А. Косинський

Міністр торгу і промисловості – С. Ф. Меринг

Міністр народної освіти та мистецтва – В. П. Науменко

Міністр продовольчих справ – Г. В. Глинка

Міністр юстиції – В. Є. Рейнбот

Державний контролер – С. М. Петров

Міністр народного здоров'я та опікування – В. Ю. Любинський

Міністр ісповідань – М. М. Воронович

Тимчасово управляючий міністерством шляхів – Є. В. Ландсберг

Гетьман усієї України Павло Скоропадський
Державний секретар, сенатор С. І. Завадський

Державний вісник. – 1918. - № 71. – 16 листопада. – С. 1

49

**Наказ Гетьмана П. Скоропадського про призначення дійсних членів
Української Академії Наук**

14 листопада 1918 р.

По Міністерству народної освіти та мистецтва.

Українська Академія Наук.

Призначаються дійсними членами Української Академії Наук:

А) По відділі історично-філологічних наук:

1. Заслужений професор Харківського Університету Дмитро Іванович Багалій.

2. Ординарний професор українського Київського державного університету Агафангел Юхимович Кримський.

3. Заслужений професор Київської духовної академії Микола Іванович Петров.

4. Професор Чернівецького університету д-р Степан Смаль-Стоцький.

Б) По відділі фізико-математичних наук:

1. Ординарний академік Російської Академії наук Володимир Іванович Вернадський.

2. Професор Київського політехнічного Інституту Степан Прокопович Тимошенко.

3. Професор Київського політехнічного Інституту Микола Феофанович Кащенко.

4. Заслужений ординарний професор Київського університету Св. Володимира Павло Аполлонович Тутковський.

В) По відділі соціальних наук:

1. Ординарний професор Київського українського державного університету Михайло Іванович Туган-Барковський.

2. Професор Катеринославського університету Федір Васильович Тарановський.

3. Ординарний професор Київського політехнічного Інституту Володимир Андрійович Косинський.

4. Член-секретар Комісії по розбору давніх актів Орест Іванович Левицький.

Гетьман усієї України Павло Скоропадський

Міністр народної освіти і мистецтва, сенатор П. Стебницький

Державний вісник. – 1918. - № 73. – 22 листопада. – С. 1

50.

Грамота Гетьмана П. Скоропадського про відречення від влади

14 грудня 1918 р.

Всем, всем по учреждениям Украины. Всем войсковым частям и учреждениям. Я, гетман всея Украины, в течении семи с половиной месяцев все свои силы клал на то, чтобы вывести страну из того тяжёлого положения, в котором она находилась. Бог не дал мне силы справиться с этой задачей. Ныне в виду сложившихся условий, руководствуясь исключительно благом Украины, от власти отказываюсь.

Павел Скоропадский

14 декабря 1918 года, город Киев

Відродження. 1918. – 15 грудня.

51.

Закон про додатковий випуск знаків Державної скарбниці від 9 травня 1918 р.

9 травня 1918 р.

Затверджую. Павло Скоропадський
М. Київ, 9 травня 1918 р.

Посвідчив: за державного секретаря Микола Могилянський

В поширення закону 30 березня 1918 року випуск знаків Державної скарбниці Рада Міністрів 9 травня 1918 р. ухвалила випустити поперх сто мільйонів карб., згідно з законом 30 березня, ще на чотириста мільйонів карб. Знаків Державної скарбниці на умовах вищезгаданого закону

Міністр фінансів А. Ржепецький

Державний вісник. – 1918. - № 125. – 9 червня. – С. 1.

52.

Закон про титул, іменем якого відбувається суд в Україні

13 травня 1918 р.

Рада Міністрів Української Держави 13 травня 1918 р. постановила:

1. Закон Центральної Ради від 10 листопада 1917 р. про виправу суду іменем Української Народної Республіки скасовується.
2. Суд на Україні твориться іменем закону Української Держави.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр судових справ М. Чубинський

Державний вісник. – 1918. - № 10. – 5 червня. – С. 1.

53.

**Наказ Міністерства внутрішніх справ про заміну повітових комісарів
повітовими старостами**

14 травня 1918 р.

Усуваються від посад у відставку усі повітові комісари та їх помічники з менту перевороту державної влади на Україні (29 квітня 1918 р.) з обов'язком передати всі службові справи призначеним на ці посади повітовим старостам.

Міністр внутрішніх справ Ф. Лизогуб

Державний вістник. – 1918. - № 7. – 26 травня. – С. 1.

54.

Статут Малої Ради Міністрів

18 травня 1918 р.

I. Мала Рада складається з товаришів міністрів, або осіб, котрі їх замінять з правами товаришів міністрів. Міністри беруть участь в Малій Раді з правом рішаю чого голосу.

II. Головою Малої Ради є один з міністрів або товаришів їх по призначенню Ради Міністрів. Рада Міністрів призначає також заступника голови Малої Ради.

III. На випадок потреби, на засідання Малої Ради можуть бути запрошені по ініціативі голови або заінтересованих в розгляді справи, товаришів міністрів особи, котрі корисні для вирішення справ з правом дорадчого голосу, або для подачі пояснень.

IV. Мала Рада переходить до розгляду справ, які належать до її відання, пропозиції голови, або ініціативі того товариша міністра, до відання якого відноситься справа.

V. На Малу Раду накладається:

1) розгляд тих законодавчих та адміністративних пропозицій окремих міністерств, котрі за нескладністю їх не вимагають взаємної згоди відомств у письмовій формі;

2) розгляд доповідей відомств на законопроекти і проекти загально-адміністративних розпоряджень в меті згод жування їх;

3) розгляд проектів, штатів і кошторисів, котрі складаються окремими міністерствами;

4) розгляд представлень окремих міністерств про асигнування кредитів до часу затвердження кошторисів і про асигнування надзвичайних кредитів, поверх кошторисів;

5) розгляд другий справ, які Рада Міністрів передає на розгляд Малої Ради.

VI. Для останнього вирішення Малою Радою тих чи інших справ повинно бути дано їй уповноваження Радою Міністрів чи в кожному окремому випадкові, чи для певної категорії справ виключно справ, зазначених в п. 4 ст. 5 цього статуту, котрі вирішуються Малою Радою завжди останнє.

VII. При розгляді Радою Міністрів висновків Малої Ради (ст. VI) голова останньої бере участь в засіданні Ради Міністрів.

VIII. Коли по справах, які належать до остаточного вирішення Малою Радою, нею буде прийнята постанова не згідна з думкою товариша міністра, котрий вніс справу на її розгляд, то питання переноситься.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Державний секретар І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 10. – 5 червня. – С. 1-2.

55.

Тимчасова постанова про зміну законів про міліцію та утворення Державної варті

18 травня 1918 р.

На зміну і доповнення постанов б. Тимчасового російського уряду про утворення міліції від дня 17 квітня 1917 р. і розпорядження б. Центральної Ради Української Народної Республіки, Рада Міністрів Української Держави ухвалила:

1. Існуючу на підставі постанови б. Тимчасового уряду від 17 квітня 1917 р. міську і повітову міліцію надалі, до утворення відповідних законів, іменувати Державною вартою, передавши її під владу і розпорядження в адміністративному відношенні до губерніальних і повітових старостів.

2. Інспектора міліції надалі іменувати інспектором Державної варті, міського і повітового начальника міліції – міським і повітовим начальником Державної варті, участкових начальників міліції – участковими начальниками Державної варті, їх помічників – приказними Державної варті, старших і молодших міліціонерів - старшими і молодшими державними вартовими.

3. Інспектори Державної варті (б. інспектори міліції) призначаються, пересовуються і увільняються міністром внутрішніх справ по представленням губерніальних старост.

4. Міські начальники Державної варті (б. начальники городской милиции) призначаються, пересовуються і увільняються безпосереднє, а

помічники начальника і участкові начальники – по представленням відповідних начальників Державної варти – губерніальними старостами і міськими отаманами по належності.

5. Повітові начальники Державної варти призначаються, пересовуються і увільняються губерніальними старостами по представленнях повітових старостів. Помічники повітових начальників та участкові начальники Державної варти (б. начальники участков милиции) – повітовими старостами по представленням повітових начальників Державної варти.

6. Всі інші урядовці Державної варти – приказні Державної варти та вартові (старшие милиционеры и милиционеры) призначаються, пересовуються і увільняються в містах і повітах міськими і повітовими начальниками Державної варти належності.

7. Утримання урядовців Державної варти з 1 червня 1918 р. відноситься на кошт Державної скарбниці по кошторису Міністерству внутрішніх справ.

8. Кошти, необхідні на утримання та організацію Державної варти надалі до затвердження штатів, віднести на рахунок авансу 10.000.000 карб., якого було відкрито Міністерство внутрішніх справ згідно постанови Ради Міністрів від 13 травня 1918 р.

Голова Ради Міністрів і міністр внутрішніх справ Ф. Лизогуб

Державний вістник. – 1918. - № 10. – 5 червня. – С. 1.

56.

Закон про випуск знаків Державної скарбниці на суму 500 млн. карб.

20 травня 1918 р.

1. Знаки Державної скарбниці забезпечуються всіма державними прибутками і всім майном Української Держави.

2. Вартість цих знаків визначається міністром фінансів.

3. Форма цих знаків затверджується міністром фінансів.

4. Знаки повинні бути погашені не пізніше 1 березня 1919р.

5. Знаки ходять нарівні з державними кредитними білетами і обов'язкові по всіх оплатах і рахунках як державних, так і приватних.

6. Міна і розмір цих знаків на ходячі на Україні кредитні білети, як кредитних білетів на згадані знаки переводиться без перешкоди і без усякого відплачування та доплати.

7. Знаки Державної скарбниці мають платіжну силу до 1 березня 1924 р. По скінченню згаданого 5-річного терміну знаки, які не будуть представлені до зміни, вважаються недійсними.

8. Фальшування знаків карається законом як фальшування кредитних білетів.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр фінансів А. Ржепецький

Державний вістник. – 1918. - № 10. – 5 червня. – С. 2

57.

Закон про тимчасове розповсюдження української державної влади

25 травня 1918 р.

Рада Міністрів Української Держави 25 травня 1918 р. постановила:

1. У разі прилучення до Української Держави по стратегічних або інших причинах нових територій, на них негайно тимчасово розповсюджується чинність української державної влади і всіх законів і постанов її.

2. Міністру справ судових тимчасово доручається негайно власною владою: а) прилучити до округи найближчого окружного суду Української Держави ті із вищезазначених територій (арт. 1.), де фактично не існують окружні суди бувшої Російської держави; коли ж на якій-небудь території існує окружний суд бувшої Російської держави, то залучити його до українських судових установ, прилучити до округи найближчої Судової палати чи Апеляційного суду Української Держави і відновляти його діяльність, і б) відновляти на цих територіях діяльність прокурорської, слідчої і місцевого суду влади.

3. Вибори мирових суддів, членів мирового суду, кандидатів до них і председателів з'їзду, яких створено на вищезгаданих територіях на підставі постанови Тимчасового уряду від 4 травня 1917 р. (Зб. Уз. 1917 р., ст. 577) скасовуються, і чинність зазначеної постанови на цих територіях припиняється.

4. Міністру справ судових тимчасово доручається негайно своєю владою призначити на зазначених територіях мирових суддів і председателів з'їзду на строк до 1 січня 1922 р. з числа осіб, які відповідають умовам арт. 40 (3)-40(7) Уст. суд. Уст. («Учр. суд. уст.).

5. Про заходи, що буде вжито згідно з арт. 2 та 4 цієї постанови, Міністр справ судових подає до відома Ради Міністрів і одночасно прохає асигнування потрібних кредитів.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За міністра судових справ С. Завадський

Державний вістник. – 1918. - № 8. – 31 травня. – С. 2.

58.

Тимчасовий закон про порядок оголошення законів Української Держави

27 травня 1918 р.

Наперед до реформи Генерального суду і утворення при Генеральному суді спеціального часопису для оповіщення законів, оповіщення законів тимчасово доручається Державній канцелярії через «Державний вістник».

Міністр судових справ М. Чубинський
Державний секретар І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 8. – 31 травня. – С. 1.

59.

Закон про врожай 1918 р. на території Української Держави

27 травня 1918 р.

1. Право на врожай озимини, посіяної в восени 1917 р. землевласниками, належить власникам земель. Право на врожай озимини на землях, які здані в восени 1917 р. власниками земель в аренду, належать особам, що взяли ці землі в аренду, при умові виконання умов оренди орендаром.

2. Право на врожай ярини, засіяної весню 1918 р. відповідно наказу генерал-фельдмаршала Ейхгорна від 6 квітня 1918 р., належать особам, що засіяли ці землі. За це названі особи зобов'язані:

а) повернути власникам землі, а коли земля була в аренді – орендарам, всі господарські витрати, які власниками, чи орендарами були зроблені на цих землях після жнив 1917 р.,

б) виплати державні чи земельні податки та повинності, які належать до платні з занятої землі на 1918 р.,

в) крім того, виплати за користування зайнятими землями власникам чи орендарам цих земель відповідно врожаю, але не більш 1/3 частини середньої річної арендної плати за роки 1913 – 1917 за однорідні землі в відповідній місцевості,

г) платежі, зазначені в п. п. а) та в) можуть бути вчинені цілком чи частково натурою із урожаю.

3. Ниви, приготовлені власниками чи орендарами під час засів буряків, але засіяні другими способами так зле, що нема надії на задовольняючий урожай, належать негайній передачі власникам чи арендатарам по належності при умові видачі посліднім зобов'язань пересіву цих нив буряками не пізніше 9 червня.

4. Вражай з нив, оброблених та засіяних під керуванням призначених земельними комітетами управителів, реманентом та насінням, що належали до власників чи орендарів і за рахунок останніх прийнятими робітниками, належить власникам чи орендарам по належності.

5. Спірні питання, які можуть виникнути між власниками та орендарами з одного боку і тими особами, що запахали землю з другого боку з приводу п. п. 2а), 2в), 3 та 4 цього закону, коли питання будуть вирішені взаємною згодою сторін, належить до рішення осібних комісій, які складаються із голови, який призначається міністром земельних справ на кожний мировий учасок, а при недостатчі служачих Міністерства земельних справ по згоді міністрів земельних справ та справ судових з числа служачих судового відомства і двох членів, із яких один обирається місцевою організацією землевласників, а другий сходами сільських громад, для оборони інтересів осіб, що зробили засів. Призначення голов та вибори членів комісії повинно бути переведено негайно.

6. Закон цей перевести в життя по телеграфу.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр земельних справ В. Колокольцев

Державний вістник. – 1918. - № 8. – 31 травня. – С. 1.

60.

Закон про випуск білетів Державної скарбниці

27 травня 1918 р.

Рада Міністрів від 12 травня 1918 р. постановила:

За для збільшення кількості платіжних знаків і зміцнення засобів Державної скарбниці, Українська Держава випускає до обороту в міру потреби і строки призначені Радою Міністрів до 20 серій білетів Державної скарбниці під № од 1 до 20 по 25.000.000карб. (по 50.000.000 гривень на чоти річний строк з призначенням щорічного прибутку по цих білетах в 3,6% або по 1 шагу на день зі 100 гривень).

Зазначені білети випустити на підставі нижчезазначених правил:

1. Серія білетів Державної скарбниці під № 1-20 в 50.000.000 гривень кожна серія випускається на чоти річний термін.

2. Вартість цих білетів визначається в 50, 100, 200, й 1000, а розмір щорічного прибутку в 3,6 %. Прибуток виплачується по півріччях 2 січня та 1 липня. Течія відсотків по білетах починається з 1 січня 1918 р.

3. Прибуток від цих білетів Державної скарбниці не підлягає податкові з прибутків од грошових капіталів.

4. Форма білетів затверджується міністром фінансів.

5. Погашення білетів переводиться по скінченню 4 роки од часу випуску.

6. Виплата капіталу по білетах і % по купонах переводиться як настане для цього строк у всіх скарбницях, в конторах і відділах Державної скарбниці та державних ощадних касах.

7. Білети Державної скарбниці сприймаються для всіх платежів Державної скарбниці, Державного банку, державним ощадним касам, всім урядовим установам, а також заставу по казенних підрядах та поставках і всіх загалі зобов'язаннях з казною – по номінальній ціні з надбавкою % по біжучому купону.

8. При платежах білетами скарбниці – Державній скарбниці, Державному банку, державним ощадним касам і всім урядовим установам відсотки по купонах біжучих нараховується по день платіжа; на такій же підставі переводяться і залічення при продажі білетів Державним банком, скарбницями та державними ощадними касами, приватним особам та казенним інституціям, а ці останні по взаємних обрахунках роблять залічення тим же порядком

Примітка: Спосіб розрахунку поміж Державним банком, Державною скарбницею і державними ощадними касами по білетах, прийнятих Державним банком встановлюється міністром фінансів.

9. До платіжа в скарбницях, інструкціях Державного банку і державних ощадних касах білети приймаються тоді тільки, коли вони мають при собі всі купони, строки оплати котрих ще не настали, і коли платіжна сума не менш від суми білета вкупі з нарослими відсотками

10. Білети мають платіжну силу протягом 10 років після скінчення чотирічного строку на котрий вони випущені, а купони цих білетів – протягом 10 років од дня, призначеного для їх оплати. По скінченню ж зазначених 10 річних строків не подані до виплати білети й купони вважаються недійсними.

11. Власникам білетів надається право одержувати виплату капіталу й відсотків гривнями (2 гривні – 1 карбованець) або рублями (1 руб. – 1 карбованець).

Голова Рада Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр фінансів А. Ржепецький

Державний вістник. – 1918. - № 8. – 31 травня. – С. 2.

61.

Закон про військову підсудність

30 травня 1918 р.

Військовому судді підлягають в порядку звичайної підсудності:

1. Військові за всі злочинства, зазначені в військовому уставі про кари і за ті з зазначених в загальних карних законах службових злочинств, які порушують обов'язки по службі військовій.

Примітка 1: до 1 квітня 1919 р. військові підлягають військовому суду за всі злочинства, що вчинені ними в цьому стані, і не виключаючи і тих випадків, коли вони разом з приватними особами брали участь в загальних злочинах.

Примітка 2: Військовими лічаться старшини, підстаршини, козаки та військові урядовці під час перебування їх на дійсній військовій службі та учених зборах.

2. Приватні особи, за неявку до призові військової повинності, до учених зборів та мобілізації, а також випадках, коли вони разом з військовими брали участь в виконанні ними службових злочинств по службі військовій.

3. Приватні особи, котрі, котрі раніш перебували у війську, крім випадків зазначених в артикулі другому, підлягають військовому судові також і за виконання ними під час перебування на дійсній військовій службі чи на учених зборах службових злочинств по службі військовій.

Крім того військовому судові підлягають в порядку винятковості підсудності (себто, під час війни чи військового стану):

1. Приватні особи – під час війни в районах фортець та дійових корпусів, а також, місцевостях, що оголошені на військовому стані, за слідуєчи злочинства: зраду державі, шпигунство, повстання проти влади, опір владі, напад на військових при виконанні ними службових обов'язків, чи з приводу такого виконання обов'язків, за агітацію, руйнуючу військову силу в усіх відношеннях, за знищення або ґрунтовну шкоду належних до війська збройова них, річових, продовольчих і т. і. складів і технічних закладів, телефонів, телеграфів і інших засобів зв'язку, а також усіх будівель та приладів, які відносяться до засобів нападу й охорони, наприклад посланців і т. і., постачання води, пересування військ та військових грузів або передачі вістей, за вбивство, розбишацтво, грабіж, підпал та зґвалтування жінок.

2. Особи, належачі до війська, за всі злочини, виконані ними під час війни на театрі війни.

Примітка: Належачими до війська лічаться: а) особи цивільної офіції, духовенство всіх вір та інші особи, котрі знаходяться на службі в військових інституціях, а також організаціях, котрі обслуговують армію і підлягають військовим начальникам, б) старшини закордонних армій, котрі знаходяться при українській армії, коли відносно них не буде видане окреме розпорядження, в)

найняті послуговці військових та осіб, зазначених у п.п. а) і б), г) особи, котрі ідуть за військом з дозволу військового начальства, а саме: кореспонденти, поставники, торговельники, робітники, візники, провідники і т. і.

3. Мешканці ворожих країв, захоплених армією під час війни: а) при відсутності в краю загальних судів – за всі злочини, б) при існування загальних судів – за шпигунство, повстання проти встановленого законом Тимчасового уряду та іншої влади, опір владі, напад на військових, агітацію, руйнуючу військову силу у всіх відношеннях, знищення або ґрунтовне поп суття належачих до війська збройних, річових, продовольчих і т. і. складів і технічних закладів, телефонів, телеграфів інших засобів зв'язку, а також будівель та приладів, які відносяться до засобів нападу і охорони, наприклад шанців і т. і., освітлення, постачання води, пересування військ та військових грузів або до передачі вістей, а також за всі ті категорії злочинств, котрі будуть передані до військової підсудності згідно з окремим розпорядженням командуючого армією.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр військових справ, отаман О. Рогоза

Державний вістник. – 1918. - № 11. – 7 червня. – С. 2.

62.

Закон про порядок складання законопроектів, внесення їх до Ради Міністрів, розподіл і затвердження у Раді та про форми і порядок оголошення законів

2 червня 1918 р.

1. Законопроекти розробляються у відповідних міністерствах чи у Державній канцелярії та вносяться до Ради Міністрів через канцелярію за підписом міністра і повідомленням директора департаменту.

2. Законопроекти подаються до Державної канцелярії в 20 примірниках; кожному членові Ради Міністрів Державна канцелярія надсилає один примірник для ознайомлення не пізніш як через день після одержання законопроекту в канцелярії.

Увага: до от. 1 та 2. у строчних випадках, за згодою Ради Міністрів, яка висловлюється на самому засіданні Ради, законопроекти можуть бути внесені на розгляд Ради Міністрів безпосередньо відповідним міністром.

3. Державний секретар разом з внесенням на розгляд Ради Міністрів надісланих до Державної канцелярії законопроектів може прикладати до них свої уваги в письмовій формі.

4. При розгляді законопроектів у Раді Міністрів постанови останньої виносяться більшістю голосів членів ради; при рівності голосів голос Голови дає перевагу.

5. Законопроекти, які знаходяться в зв'язку з асигнуваннями коштів з Державної скарбниці, розглядаються Радою Міністрів не інакше як по заключенню міністра фінансів.

6. На кожному засіданні Ради Міністрів ведеться журнал.

7. Проекти журналів надаються всім членам Ради Міністрів, які брали участь у відповідному засіданні Ради, і коли через 24 години після цього не наступить ні від кого з членів Ради протесту, журнал підписується членами Ради Міністрів.

8. Про ухвалу Радою Міністрів законопроектів і про всі зміни їх, які Рада Міністрів зробить, записується в журнал Ради Міністрів, котрий підписується всіма членами Ради, що брали участь у засіданні.

9. Відповідно журналові Ради Міністрів Державна канцелярія складає останній текст закону, котрий підписує Голова Ради Міністрів і той міністр, яким законопроект було внесено на розгляд Ради.

10. Підписані в зазначеному п. ст. 8. порядкові законопроекти представляються державним секретарем на розгляд Гетьманові.

11. Затвердження Гетьманом закону, якого ухвалено вже Радою Міністрів, переводиться власноручним написом Гетьмана зверху законопроекту таких слів: «Затверджую (ім'я та прізвище)». Власноручно Гетьман помічає також час і місце затвердження.

12. Після письмового затвердження Гетьмана слідує посвідчення Державного секретаря в такому виразі: «Посвідчив: Державний секретар (ім'я, прізвище)». Усі ці слова пишуться державним секретарем.

13. З часу затвердження Гетьманом законопроектів вони стають законами і надсилаються Державною канцелярією за для оголошення до Генерального Суду.

Увага: На підстав закону від 27 травня 1918 р. тимчасово, до часу реформи Генерального Суду та утворення при ньому часопису для оголошення законів, останні оголошуються в «Державному віснику» розпорядженням Державної канцелярії.

14. Закони оголошуються в тій формі, як їх затверджено Гетьманом; але в іменуванні закону помічається, що його ухвалено Радою Міністрів.

15. Закон Центральної Ради від 17 листопада 1917 р. про тимчасовий порядок про опублікуванні законів касується.

16. Закони, які вже ухвалені Радою Міністрів і затверджені Гетьманом, але-ж які досі ще не оголошені, оголосити і формі, зазначеній в цьому законі.

Голова ради Міністрів Ф. Лизогуб

В. об. Державного секретаря І. Кістяківський

63.

Статут тимчасових ревізійних комісій з перевірки діяльності органів місцевого самоврядування

8 червня 1918 р.

I. За для об ревізування діяльності органів місцевого самоврядування на Україні, обраних на підставі закону бувшого Тимчасового російського уряду від 21 травня 1917 р., встановити в кожній губернії тимчасово ревізійні комісії.

II. В зазначених комісіях головують губерніальні старости, а на випадок їх відсутності – представник судового відомства.

В склад комісії входять затверджені міністром внутрішніх справ слідуючі особи: один з податкових інспекторів, два громадські діячі, один по земському самоврядуванню, а другий по міському, і представник судового відомства по згоді з Міністерством справ судових.

III. Свою діяльність зазначені комісії відкривають з дня одержання губерніальним старостою повідомлення про затвердження міністром внутрішніх справ членів ревізійної комісії.

IV. Не пізніше 3-х днів після відчинення своєї діяльності, губерніальні комісії призначають особистий склад тимчасових комісій, в кількості не більше 5-ти осіб, а обов'язковим внесенням в цю кількість повітового старосту, яко голови, і членів: податкового інспектора і представника судового відомства, котрий замінює повітового старосту на випадок його відсутності.

V. Члени тимчасових ревізійних комісій, як губерніальні так і повітові, мають право перевірки діяльності всіх урядових осіб, органів самоврядування, шляхом перегляду документів, а також шляхом запиту урядовців самоврядування та приватних осіб.

VI. Зібрані повітовими комісіями відомості, а також складені ними акти надсилаються за для остаточного зводу та складання висновків до губерніальних комісій, які можуть, шляхом виїзду на місця, у випадках досить повного обслідування повітовою комісією, зробити доповнюючі обслідування.

Примітка: У випадках, коли при проведенні ревізії будуть відкриті вчинки злочинного характеру, комісії негайно усувають винуватців від справ і доводять про це до відома губерніального старости та судової влади. Губерніальний староста тимчасово заміщає ухиленних здатними особами і негайно доносить про це Міністрові внутрішніх справ.

VII. Увесь матеріал про переведену ревізією всіх органів самоврядування в губернії, з відповідними висновками губерніальних комісій, губерніальний староста надсилає міністрові внутрішніх справ.

VI.I. Ревізія всіх органів самоврядування губернії повинна бути переведена і матеріали повинні поступити міністрові внутрішніх справ на протязі одного місяця, лічучи з дня одержання губернiальним старостою повідомлення про затвердження надісланих ним кандидатів в члени губернiальної ревізійної комісії.

IX. На канцелярські та інші витрати комісій відпускається в розпорядження губернiальних старостів під справоздання на кожену губернію по 10.000 карб. Вияснення призначення цих сум та розподілення між губернiальними і повітовими комісіями надається губернiальним комісіям.

X. Коли пройде потреба існування комісій, міністр внутрішніх справ робить розпорядження про їх розпуск.

XI. Закон переводиться в життя телеграфом з цього числа.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За міністра внутрішніх справ О. Вишневський

Державний вістник. – 1918. - № 14. – 13 червня. – 1918 р.

64.

Статут Державної канцелярії

14 червня 1918 р.

1. Державну канцелярію складають: а) Державний секретар з товаришами; б) Юридична рада; в) Департамент законодавчих справ з Термінологічною комісією, архівом та бібліотекою; г) Окремий відділ кодифікації законів; д) Департамент загальних справ; е) Секретаріат Ради Міністрів і ж) Державна друкарня.

Про державного секретаря.

2. На чолі Державної канцелярії стоїть державний секретар який призначається наказом Гетьмана.

3. Державний секретар не входить в склад Кабінету Міністрів, але у всіх засіданнях Ради Міністрів він бере постійну участь з правом дорадчого голосу.

Увага: При розгляді в Раді Міністрів проектів законів урядових розпоряджень, які розроблені Державною канцелярією (п. а ст.. 7), державний секретар користується правом рішаю чого голосу.

4. В поміч державному секретареві призначаються наказом Гетьмана три товариші.

5. Державний секретар користується всіми службовими правами міністра, а товариші його – всіма правами товаришів міністра.

6. При державному секретареві знаходиться відповідний штат урядовців для доручень.

7. На державного секретаря накладається: а) керування, розроблення та внесення на розгляд Ради Міністрів проектів основних законів Української Держави, а також таких законопроектів і проектів урядових розпоряджень, котрі по змісту своєму не належать до виключної компетенції окремих міністерств; б) посвідчення своїм підписом усіх законів, які ухвалені Радою Міністрів і затверджені Гетьманом, а також усіх постанов, які оголошуються від імені Ради Міністрів; в) внесення на розгляд Ради Міністрів законопроектів, розроблених міністерствами, з своїми при міркуваннями до них; г) представлення Гетьманові на затвердження законопроектів, які ухвалені Радою Міністрів, а також наказів про призначення на посади осіб, що по закону призначається Гетьманом; д) керівництво кодифікацією законів та виданням зведеного збірника їх; е) розпорядження про оголошення установленим законом порядком законів, наказів Гетьмана та розпоряджень і постанов Ради Міністрів і є) загальне порядкування справами Ради Міністрів.

II Юридична рада.

8. Юридична рада складається під головуванням державного секретаря, чи одного з його товаришів, по його призначенню, з осіб, освічених в різних галузях права. Директор департаменту законодавчих справ по посаді своїй являється постійним членом Юридичної ради.

9. Члени Юридичної ради запрошуються в її склад державним секретарем і, по одержанню згоди їх, затверджуються на посадах Гетьманом.

10. Члени Юридичної ради постійного утримання від казни не одержують, але за кожне засідання Юридичної ради кожному з них видається по 30 карб.

11. На Юридичну раду накладається обміркування більш-менш складних законопроектів, які розробляються Державною канцелярією, а також других складних юридичних питань, по яких Радою Міністрів буде визнано необхідним одержати заключення Юридичної ради.

12. Юридична рада скликається і питання на розгляд її вносяться по ініціативі державного секретаря.

13. Діловодство Юридичної ради ведення журналів засідань її накладається на Департамент законодавчих справ.

III. Департамент законодавчих справ.

14. На Департамент законодавчих справ накладається: а) розроблення по дорученню державного секретаря законопроектів та других актів, які зазначені в п. а. ст.. 7 цього Статуту; б) розгляд законопроектів, які находять до Державної канцелярії та доклад по них державному секретареві; в) складання остаточних текстів законів згідно з журналами Ради Міністрів; г) напрям законів для оголошення; д) складання по дорученню державного секретаря різних справок по юридичним питанням; е) складання справ очних законодавчих збірників; ж) діловодство по всіх законодавчих справах Державної канцелярії та Юридичної ради при ній; з) інші справи законодавчого та юридичного характеру, переведення яких державний секретар накладатиме на Департамент законодавчих справ.

15. Департамент законодавчих справ складається з директора, двох віце-директорів, начальників відділів, бібліотекаря, архіваря та других служачих, згідно штатами.

16. При Департаменті законодавчих справ знаходиться термінологічна комісія, яка складається з знавців української мови. На комісію цю накладається розроблення української термінології в сфері державного права та регулювання з боку правильності державної мови різних законопроектів і інших актів.

17. Термінологічна комісія складається під головуванням директора Департаменту законодавчих справ з одного постійного і трьох тимчасових членів. Постійний член комісії користується службовими правами начальника відділу департаментів міністерств; тимчасові члени, по згоді їх, призначаються наказами державного секретаря і за кожне засідання комісії одержують кожний по 25 карб.

18. При Департаменті законодавчих справ знаходиться бібліотека Державної канцелярії та архів її, склад і число служачих у яких устанавляється штатами.

IV. Окремий відділ кодифікації законів.

19. На відділ кодифікації законів накладається: кодифікація законів і складання збірника зведених законів Української Держави

20. На чолі відділу кодифікації законів стоїть державний секретар. Відділ складається з чотирьох членів кодифікаторів і відповідної канцелярії, згідно з штатами.

21. Члени кодифікатори користуються службовими правами директорів департаментів.

22. Коли в справі складання збірника зведених законів виникає питання про необхідність зміни існуючого закону з боку змісту його, відділ кодифікації законів складає про те окрему записку, котру державний секретар докладає Раді Міністрів і, згідно з рішенням її, доручає Департаментові законодавчих справ розробити відповідний законопроект.

23. Окремий відділ кодифікації законів знаходиться в постійному зв'язку з Департаментом законодавчих справ і директор останнього повинен завжди бути в курсі справ кодифікації законів.

V. Департамент загальних справ.

24. Департамент загальних справ складається з директора, віце-директора, двох начальників відділів і інших службовців, згідно з штатами.

25. На департамент загальних справ накладається: а) ведення наказів Гетьмана про призначення на посади осіб, які по закону призначаються Гетьманом і розпорядження про оголошення цих наказів; б) введення формулярних списків осіб центральних відомств, призначаємих на посади Гетьманом, а також формулярних списків губернiальних старост і всіх служачих Державної канцелярії; в) канцелярське переведення інших справ не законодавчого характеру, які виникають в Раді Міністрів; г) завідування касою та грошовими справозданням Державної канцелярії, а також помешканням її та іншими її господарськими потребами.

VI. Секретаріат Ради Міністрів.

26. Секретаріат Ради Міністрів складається з двох секретарів, двох помічників їх і других службовців, згідно штатами.

27. Секретарі Ради Міністрів користуються службовими правилами директорів департаментів, а помічники їх правами віце-директора.

На Секретаріат Ради Міністрів накладається: а) підготовки матеріалів для обговорення справ у Раді Міністрів і в Малій Раді Міністрів; б) складання оповісток справ, які призначені на певний день до розгляду Ради Міністрів і Малої Ради їх; в) ведення журналів засідань Ради Міністрів і Малої Ради Міністрів; г) введення реєстрів журналів засідань Ради Міністрів і Малої Ради; д) розсилка витягів з журналів Ради Міністрів і Малої Ради Міністрів до відповідних Міністерств для відома їх, чи для виконання.

VII. Державна друкарня.

29. При Державній канцелярії знаходиться державна друкарня, управління якою визначається окремим статутом.

30. Державному секретареві на дається право до розвитку цього Статуту та видати відповідну інструкцію.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. об. Державного секретаря І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 18. – 22 червня. – С. 1.

65.

Закон про право продажу та купівлі землі у сільській місцевості

14 червня 1918 р.

1). Кожен власник сільсько-господарських та лісових маєтностей, котрі знаходяться на повітах, в тім числі й надільної землі, має право продажу їх без обмеження розміру.

2). Державний земельний банк набуває сільсько-господарські та лісові маєтності без обмеження кількості їх, але з тим, що банк розпродує їх на підставі цього закону.

3) Одна фізична чи юридична особа має право набувати купівлею або даруванням сільсько-господарські участки з тим, щоби розміри належної їй кількості сільсько-господарських маєтностей в межах повітів Української Держави не перевищував більше 25 десятин.

4) Земельні товариства окремих приватних осіб мають право набувати куплею або даруванням сільсько-господарські участки з тим, щоби кількість набуваної товариством сільсько-господарської землі не перевищувала тієї

кількості, котру мають право набувати усі вкупі спільники товариства, рахуючи право кожного згідно зі ст. 3-ю цього закону.

На протязі 2-х років по затвердженню купчого запису набута земельним т-вом маєтність повинна бути розмежована між спільниками т-ва на одрубні участки згідно зі ст. 3-ю закону.

Коли земельним т-вом в двохрічний строк не буде вчинено добровільного розмежування, то таке переводиться відповідною постановою Земельної комісії.

Постанови комісії по розмежуванню не підлягають оскарженню по суті і визначаються остаточними.

При порушенню комісією правил цього закону скарги про порушення норм його подаються до Генерального Суду, котрий може скасувати відповідну постанову комісії.

Видатки комісії по розмежуванню виправляються з членів товариства в безсуперечному порядку.

5) Одна фізична чи юридична особа, а також земельні товариства окремих фізичних осіб мають право купівлею, або даруванням набувати лісові маєтності в кількості встановленій в ст. 3 та 4 закону, кожній раз тільки по окремому дозволу міністра земельних справ.

б) Набування сільсько-господарських та лісових маєтностей в розмірах, перевищуючих норми зазначених в ст. 3 і 4, допускається тільки з особливого дозволу міністра земельних справ для громадських, промислових або інших культурно-господарських цілей, докладно зазначених у дозволі.

Покупець зобов'язан на протязі року з дня затвердження кріпосного акту здійснити зазначені в дозволі цілі.

7) Накладені на відчужених участках заборони, незалежно від того по іпотечних чи інших претензіях вони зроблені, не являються перепонами до відчуження з тим, що: а) по претензіях іпотечних банків на покупа теля переноситься частина боргу, відповідно до розміру відчужуємого участку; б) по претензіях приватних осіб виплачується частина боргу, відповідно до відчужуємого участку. В обох випадках відповідна частина боргу встановлюється арифметичним розкладом загальної суми боргу на загальну кількість десятин вигідної землі.

8) Старші нотарі, затверджуючи кріпосні акти, пильнують тільки по документах підлеглих їм архівів за виконанням ст. 3, 4, 5, 7 цього закону.

9) За кожним залишається право захищати в судовому порядку свої права на сільсько-господарські та лісові маєтності, незалежно від кількості суперечної землі. Судовий процес, як загальний так і третейський, не може бути способом обходу ст. 3, 4, 5 цього закону.

Міністр земельних справ має право від імені Української Держави через спеціального уповноважених на те осіб: а) вступати, як третя особа, згідно ст. 665 Статуту цивільного судочинства, у всі процеси про земельні та лісові маєтності в цілях встановлення обходу ст. 3, 4, 5 закону з вимогою відмови в відповідних позивних вимогах; б) у порядку позиву прохати про визнання відбувшися

судових вироків, хоч би вони і вступили відносно учасників в них законну силу, для казни необов'язковими з вимогою про обертання маєтності до казни у порядку ст. 11 цього закону.

10) У порядку примусового стягання по іпотечних та приватних боргах сільсько-господарські та лісові маєтності, що знаходяться в межах Української Держави, продаються з прилюдних торгів у порядку маючих нині силу законів судовими установами і купуються без обмеження їх розміру.

Про кожний майбутній прилюдний торг банки, судові та інші установи повинні одночасно з публікацією повідомляти повітову Земельну комісію, у районі діяльності котрої знаходиться продаване з прилюдних торгів майно.

Повітова Земельна комісія має право опротестувати торги заявою, що прилюдними торгами переводиться обхід норм цього закону.

По силі такого протесту торги припиняються і справа про торги передається в відповідний Окружний суд, котрий у приватному порядку може по обставинах справи визнати, що цей прилюдний торг направлено на обходу норм цього закону і торги відмінити.

11) У випадках порушень правил ст 3, 4, 5, 7 кількість сільсько-господарських та лісових маєтностей, яка перевищує встановлені законом норми, безплатно переходить до казни, причому вимога про повернення землі до казни, в межах цілком її вибору, але без порушення одрубного характеру володіння, розрішається в судовому порядку по позивах уповноважених на те міністром земельних справ осіб.

У випадках навмисного порушення ч. 2. ст. 6 на все майно в тім же позивному порядку переходить безплатно до казни.

12) Догляд за виконанням цього закону, а також турбота про землеустроїтельні та межові роботи для здійснення цього закону накладається на повітові та губерніяльні Земельні комісії. Склад цих комісій і їх устрій будуть визначені окремо.

13) Право спадкоємства земельних маєтностей по закону та по заповіту ні в чим не змінюється.

14) Купчі «дарчі записи», складені до 31 грудня 1917 р. старого стилю належать до затвердження в загальному порядку, без пристосування норм цього закону; у такому-ж порядку підлягають одмітці у реєстрові кріпосних діл і дані, зроблених до 31 грудня 1917 р. старого стилю.

15) Чинність усіх російських і українських законів, що перечить цьому закону, під час його існування припиняється.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр земельних справ В. Колокольцев

Державний вістник. – 1918. - № 15. – 16 червня. – С. 1.

**Закон про організацію та компетенцію військово-судових установ
Української держави**

21 червня 1918 р.

1) Військові суди поділяються на вищі (Київський та Катеринославський) і штабові (при штабах дивізій, корпусів, та Головному штабові).

2) З числа справ, підлягаючих військово-судові, згідно з окремим законом про військово-підсудність, до компетенції вищих судів належить: а) під час існування нормальної підсудності: всі справи про військових, займаючих посаду не нижче командира окремої частини, і про приватних осіб, по яких винуватим загрожує кара позбавленням або обмеженням загальних громадських прав; б) під час існування виняткової підсудності: всі справи про військових української армії, займаючих посаду не нижче командира окремої частини, і про такого ж службового стану старшин закордонних армій, котрі знаходяться при українській армії, коли відносно них не буде видано окреме розпорядження, а також про належачих до війська цивільних урядовців, займаючи посаду не нижче V класи, та священнослужителів усіх вір.

3) До компетенції штабових судів належать всі справи, які не підлягають згідно арт. 2. Вищим судам.

Примітка: обранці підлягають військовій підсудності на тих підставах, що й військові української армії.

4) Судова колегія у всіх судах складається з председателя – особи військово-судової офіції та виборних суддів, яких повинно бути в вищому суді вісім, а в штабному – чотири.

5) Виборні судді вибираються жеребком на два місяці зі складу старшин та підстаршин, підлягаючих відповідному судові.

6) В судовій колегії не можуть брати участі під час суду над одними тільки старшинами підстаршини, а під час війни над військовими, займаючи ними посаду не нижче командира окремої частини – також і старшини, займаючи посаду на нижче командира окремої частини.

7) В судовому засіданні крім судової колегії обов'язково бере участь секретар, а в вищому суді також прокурор і оборонець.

8) Участь обвинувателя та оборонця в штабних судах необов'язкова.

9) Присуди всіх військових судів можуть бути оскаржені тільки в касаційному порядку в Генеральний суд.

10) Для провадження слідств при всіх військових судах існують військові слідчі, причому військові слідчі штабових судів проводять слідство в усіх тих випадках, в яких XXIV кн. рос. С. В. П. установлює провадження через військових.

11) Для виконання прокурорського нагляду при вищих військових судах існують прокуратори, маючі в своєму розпорядженні товаришів прокуратора та кандидатів на військово-судові посади.

12) Всі військові суди повинні користуватися в своїй організації та діяльності, крім цього закону та закону про військову підсудність, а також російською XXIV кн. С.В.П. і наказами військової офіції 1917 р. № 336 і 334, оскільки постанови їх законів не будуть суперечити новим законам Української Держави.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За військового міністра, генеральний хорунжий О. Лігнай

Державний вістник. – 1918. - № 20. – 5 липня. – С. 1.

67.

Закон про утворення Головного управління мистецтва і національної культури та про перейменування Міністерства народної освіти на Міністерство народної освіти та мистецтва

21 червня 1918 р.

1) Для завідування справами міністерства, художнім вихованням і культурними установами утворити Головне управління мистецтва та національної культури.

2) Головне управління мистецтва та національної культури пробуває в відомості Міністерства народної освіти та мистецтва під керуванням головноуправляючого справами мистецтва і культури.

3) Утворити посаду головноуправляючого мистецтва та національної культури з наданням йому прав товариша міністра народної освіти та мистецтва.

4) Головне управління мистецтва та національної культури, в складі загального бюджету Міністерства народної освіти і мистецтва, має свій окремий бюджет.

5) Найближче визначення установ, які повинні перейти до відома Головного управління мистецтва та національної культури переводить міністр освіти, а затверджує Рада Міністрів.

6) Доручити міністрові народної освіти і мистецтва та головноуправляючому справами мистецтва та національної культури виробити та подати на затвердження до Ради Міністрів штат Головного управління мистецтва та національної культури

Заступник Голови Ради Міністрів М. Чубинський
Міністр народної освіти М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 20. – 5 липня. – С. 2.

68.

Закон про надання губернським старостам права розпускати волосні земські зібрання та управи

29 червня 1918 р.

У відміну і доповнення постанов Тимчасового російського уряду від 21 травня 1917 р. «Положення о волостном земском управлении» (Сбран. закон. и распор. Ст. 665) і доповнень до нього від 26 липня 1917 р. (Собран. узак., ст. 1315 и 1344) «Правил о волостном земском обложении, волостных сметах и раскладках и о волостном сборнике» від 17 червня 1917 р. і доповнень до них від 26 серпня 1917 р. (Собран. узак., ст. 867 и 1461) постановити:

1. Тимчасово, до перегляду загальних постанов про земські самоврядування, надати губернiальним старостам право розпускати волосні земські зібрання та управи, які установлені постановами Тимчасового уряду від 21 травня 1917 р.

2. Управління земським господарством у волостях замість розпущених волосних земських зібрань доручається волосній раді, котра складається з призначених губернiальним старостою 3-5 осіб, з яких одна призначається головою ради.

3. Приводом до розпуску волосних земських зібрань можуть бути:

а) порушення земськими зібраннями та управами меж компетенції, визначеної постановою Тимчасового уряду;

б) шкідливе для місцевого господарства провадження діла, що загрожує цілковитим безладдям волосного земського господарства;

в) злочинного характеру постанови зібрання.

4. Кожному членові волосного земського зібрання надається право на протязі двох тижнів з дня одержання повідомлення губернiального старости про розпуск подати скаргу міністрові внутрішніх справ на розпорядження губернiального старости.

Примітка: Скарга подається міністрові справ внутрішніх через губернiального старосту, яку скаргу губернiальний староста мусить надіслати по призначенню на протязі одного тижня з дня одержання разом з своїми міркуваннями.

5. Міністрові справ внутрішніх надається право скасувати постанову губернiального старости про розпуск.

6. Подання скарги на постанову губерніального старости про розпуск волосного земського зібрання не спиняє виконання її.

7. Всі права і обов'язки розпущеного волосного земського зібрання і управи передаються волосній раді.

Примітка: губерніальному старості надається право передавати обов'язки волосних земств в повному їх обсязі або частково відповідальним повітовим земствам.

8. Голові волосної ради надається право запрошувати на засідання ради з дорадчим голосом всіх загалі осіб, які можуть бути корисними при обговоренні підлеглих раді справ.

9. Окрім осіб, призначених губерніальним старостою, при обговоренні питань, котрі торкаються різних відомств, в засіданнях ради приймають участь представники відповідальних відомств по призначенню вищої губерніальної влади.

10. Міністрові справ внутрішніх надається право видання наказів, інструкцій до розвитку цього закону.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За міністра внутрішніх справ М. Воронович

Державний вістник. – 1918. - № 20. – 5 липня. – С. 2.

69.

Закон про громадянство Української Держави

2 липня 1918 р.

I.

1) Під громадянством Української Держави розуміється та державно-правна приналежність людини до неї, що надає особі права та обов'язки українського громадянина.

2) Громадянину Української Держави забороняється одночасно бути громадянином чи підданим іншої держави.

3) Уся повнота політичних прав Української Державі, в тім числі активне та пасивне право участі в виборах до публічно-правових установ, а також право державної і публічно-громадянської служби належить тільки громадянам Української Держави, але ж на них упадає й обов'язок дбати всіма силами про добро Української Держави, не жалкуючи для неї навіть свого життя.

Примітка 1: На державних та публічно-громадських посадах чужоземці можуть служити в тих установах, ще це допускається винятковим законом.

Примітка 2: До видання нового закону про державну службу закони Російської держави про службу мають чинність і в Українській Державі.

4) Всі російські піддані, що прибувають на Україні під час видання цього закону визнаються громадянами Української Держави. Хто з них не схоче підлягати цій постанові, той мусить подати про це заяву місцевому старості на протязі місяця від дня одержання цього закону на місцях для запису в особливий алфавіт підданих і громадян чужих держав.

Примітка: особи, які з російського підданства не перейшли до громадянства Української Держави, повинні одержати від свого уряду національний документ про свою особу, а до того повинні одержати від місцевого старости посвідчення про право перебувати на Україні, яке дається на строк не більш як 6 місяців

5) Усякий, хто народився на території України, хоча би він постійно перебував поза її межами, має законне право лічитися українським громадянином при умові, коли він подасть про те заяву на протязі року після досягнення повноліття. Повноліття ж в час видання цього закону повинні подати таку заяву на протязі року після оголошення закону.

б) Ті особи, котрі самі, або їх батьки осіло перебували на Україні, але під час видання цього закону перебувають за межами її, можуть звернутися на протязі одного року від дня оголошення цього закону з проханням про зачислення їх до громадян Української держави.

Примітка: В випадку пропуску строку, зазначеного в цій статті, прохання про прийняття до українського громадянства належить до розгляду, коли особа, яка просить, докаже, що пропуск стався з поважної причин.

7) Особи, що зазначені в ст. 5 і 6 цього закону, прохання своїм про українське громадянство подають на місцях свого перебування найближчим до них закордонним представникам Українського уряду, котрі по розгляді відповідних доказів видають їм посвідчення про українське громадянство, одночасно сповіщаючи про списки таких осіб уряд свого краю і уряд держави, при якому вони прибувають. Не забороняється особам, котрі по уважній причині не мали змоги звернутися до українських представників за кордоном, звертатися з відповідними проханнями до адміністративного відділу окружного суду по місці свого приїзду на Україну.

8) Інші особи набувають собі право українського громадянства:

а) народження від громадян Української Держави; б) шлюбом чужоземки з українським громадянином; в) усиновлення чужоземця до 17 років громадянином Української Держави; г) натуралізацією.

9) Право громадянства набувається через натуралізацію при умовах:

а) коли особа має правоздатність та дієздатність; б) коли вона перебуває на території України на протязі 3 років; в) коли вона має спроможність годувати себе й батьківщину.

10) Крім цього громадянство Української Держави можуть придбати такі особи: а) українська громадянка, що вийшла заміж за чужоземця, коли цей шлюб

спиниться з ним; б) народжені від шлюбу з чужоземцем діти української громадянки, які після скасування шлюбу залишаються коло матері; в) чужоземці, які скінчили вищу чи середню школу на Україні та не пізніше 2-х років після скінчення освіти подали прохання про прийняття їх до українського громадянства; г) чужоземці, які зробили Українській Державі значні послуги. Перелічені в цій ст. особи приймаються в українське громадянство, коли оселяться на Україні і зроблять заяву про своє бажання бути українськими громадянами.

11) Право громадянства, придбане згідно з ст. 8 та 9 цього закону, поширюється і на дітей осіб, що стали громадянами, коли ті діти не дійшли до 17 років.

12) Всім, хто просить про приймання до українського громадянства, може бути відмовлено задоволення їх прохань, коли мають відомості про їх ганебні звички, плямуючі професії, або про можливість від них шкоду для Української Держави.

13) Прохання осіб про приймання до громадянства Української Держави, виключно осіб зазначених в ст. 5 і 6, подаються до адміністративного відділу окружного суду по місці перебування прохача. При проханні чужоземця мужського полу, підлягаючого по закону своєї батьківщини військовій повинності, повинно бути прикладено посвідчення про те, що він виконував військову повинність або від неї вільний. Суд по розгляді прохання з боку всіх умов надбання прав громадянства учиняє постанову про призначення прохача громадянином Української Держави і після об'яви її прохачеві надсилає копію цієї постанови до відповідного губерніального старости.

14) Постанови суду по справах про громадянство можуть бути оскаржені до Генерального Суду в 2-х тижневий строк прохачем чи губерніальним старостою. Строк цей лічиться для прохача від дня об'яви йому постанови суду в остаточній формі, а для губерніального старости від дня одержання в канцелярії його копії постанови суду. Скарги подаються через той адміністративний суд, який склав оскаржену постанову.

15) Коли з боку губерніального старости не буде надіслано в певний строк скарги на постанову суду про прийняття громадянства, суд видає зацікавленій людині посвідчення про її українське громадянство.

16) Кожний прийнятий до українського громадянства в порядку ст. 7 і 13 цього закону повинен виконувати присягу на вірність державі по прикладеному до цього тексту.

Примітка: особи, які по переконанням своїм не визнають присяги, дають замість неї урочисту обіцянку в засіданні адміністративного відділу окружного суду. Текст цієї обіцянки такий-же, як присяга, тільки з пропуском слів «та заприсягаюсь».

II. Втрата прав громадянства.

17) Право громадянства відпадає, коли громадянин Української Держави приймає громадянство або підданство іншої держави.

18) Кожний громадянин Української Держави має право зректися громадянства України. Але ж те зречення дозволяється не раніш як після трьох років перебування в українському громадянстві.

19) Хто без належного дозволу вступить в підданство іншої держави, той підпадає карі, зазначеній в 1 ч. ст. 325 «Улож. О наказ.» і йому забороняється повертання на Україну.

20) Заява про бажання зректися українського громадянства подається до адміністративного відділу місцевого окружного суду. В тій заяві з доказом по документах зазначається до громадянства чи підданства якої держави прохач проходить. Коли громадянин Української Держави повинен відбувати військову повинність, то увільнення від громадянства дозволяється тільки після того, як він документально докаже, що відбував цю повинність, або по закону увільнився від неї. Увільнення від громадянства дозволяється тільки тим, за котрими не лічаться ніяких недоплат по особистих податках.

21) Хто зрікся громадянства Української Держави, той має право прохати знову про прийняття в громадянство її не раніш, як через 5 років з часу виключення з громадянства. Виїмки з цього строку можуть бути тільки зроблені з розрешення Ради Міністрів.

III.

22) Закон про громадянство, якого ухвалено Центральною Радою 2-4 березня 1918 р., касується

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. об. Державного секретаря І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 21. – 11 липня. – С. 1.

70.

Постанова про боротьбу зі спекуляцією іноземною валютою

8 липня 1918 р.

1) Заборонити всякі умови по купівлі та продажу закордонних грошових знаків на суму більш, як одну тисячу (1.000) карб., по за місяць, які зазначені Міністерством фінансів.

2) «Уложение о наказаниях уголовных и исправительных (Св. зак., т. 15. Изд. 1885 г. и по продолжению 1912 г.» доповнити артикулом 1174/6 слідуючого змісту:

Артикул 1174/6. за виконання або замір скласти умови по купівлі або продажу закордонних грошових знаків на суму більш, як одну тисячу (1.000) карб., по за місяцями, які зазначені міністром фінансів, винні підлягають, крім

конфіскації грошових знаків, що були об'єктом умови, замкненню в в'язницю на строк від восьми місяців до одного року та чотири місяців і грошовому штрафу від ста карб. До десяти тисяч карб.

3) Надати міністрові фінансів право видати інструкцію в розвиток артикулу і цього закону.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр фінансів А. Ржепецький

Державний вістник. – 1918. - № 23. – 18 липня. – С. 1.

71.

Закон про утворення Державного Сенату

8 липня 1918 р.

I. У відміну закону, що видала Центральна Рада 2 грудня 1917 р. про утворення Генерального Суду, установлення в м. Києві, яко вищу в судових й адміністративних справах державну інстанцію – Державний Сенат.

II. Устрій, компетенція, розмір і обсяг прав Державного Сенату, обряди і порядок чинності в йому, переведення і провадження справ, порядок виконання постанов Державного Сенату і порядок зносин його з іншими державними інституціями і догляд за виконанням наказів Сенату, а також права та обов'язки, відповідальність senatorів, аж до видання особливого законодавчого акту, тимчасово визначаються «Учреждением Российского Правительствующего Сената» (Свод. Зак. Т. 1. Ч. 2. Учр. Прав. Сен. 1917 г.), «Учреждением судебных установлений», «Уставами уголовного и гражданского судопроизводства» та іншими що до цього законами, оскільки їх не скасовано вже виданими і нині не скасованими законами Української Держави та наступними постановами:

1. Державний Сенат складається з senatorів, в тім числі президента Сенату, і поділяється на Генеральні суди: Адміністративний, Цивільний і Карний.

2. Senatorи перебувають в належних Генеральних судах і в Загальнім зібранні Сенату (ст. 22), в числі, що визначають додані до цього штати.

3. Президент Сенату та senatorи призначаються з числа осіб, з вищою юридичною освітою, що перебули не менш як 15 років: а) в судовім відомстві на посадах не нижче судового слідчого чи товариша прокурора окружного суду; б) в стані присяжного адвоката, а також з числа тих, хто мають учений ценз магістра або доктора, лекторів з юридичних наук в вищих школах, що виконували лекторські обов'язки через той саме час. Для осіб, які призначаються в senatorи Цивільного генерального суду, в п'ятнадцятирічний строк, що вимагається цією

статтею, зараховується п'ять років перебування на посаді секретаря цивільного департаменту судової палати.

Сенаторів Адміністративного генерального суду може бути призначено також з числа осіб з вищою освітою, що перебували не менш вищезазначеного часу в державній чи громадській службі, на посадах, що дають широкий адміністративний досвід. Сенаторів Загального зібрання Державного Сенату може бути призначено також числа осіб, котрі, хоча не відповідають зазначеним вище умовам, але перебували на посаді міністрів.

4. Сенатори, присутні в Генеральних Судах, не можуть одночасно перебувати на яких-небудь посадах на службі державній чи громадській, однак їм не забороняється обіймати професорські посади в вищих школах чи викладати в них науки, або ж приймати тимчасові доручення в державній службі. Сенатори Загального зібрання, крім того, можуть бути призначені на посаду міністра чи державного секретаря, або товариша міністра чи товариша державного секретаря, при чому в таких випадках припиняється тільки видання їм платні по Сенату, але вакансію, що знаходиться, не обсаджується; уступивши з одної з зазначених вище посад, вони вертаються на попередню посаду.

5. Президент Державного Сенату, і сенатори Загального зібрання Сенату призначаються наказами Гетьмана, після попередньої ухвали кандидата Радою Міністрів.

6. Президент Державного Сенату, як його представник, в належних випадках робить панові Гетьманові доклад разом з міністром юстиції, подаючи тій самій владі справозданням за діяльність Сенату і головує в зазначених законом зібраннях і при сутностях Сенату.

7. В тім разі, коли в Генеральнім суді знайдеться вільна посада сенатора, належний Генеральний суд в загальній своїй присутності обирає одного кандидата з числа осіб, пропонованих від міністра юстиції чи президента Сенату, або хоч би від одного сенатора належного Генерального суду. В зазначеному засіданні Генерального суду має присутність і президент Сенату, котрий не головує в цім засіданні, однак займає в нім, після пресідателя перше місце і при обранні кандидата бере участь у голосуванні.

8. Обраного від Генерального суду кандидата, що дав згоду на обіймання посади сенатора, затверджує з заключенням Ради Міністрів пан Гетьман.

9. Коли не затверджено обраного від Генерального Суду кандидата, вільна посада сенатора обсаджується порядком, в статті 5 зазначеним.

10. Сенаторів не можна без їх на те згоди переводити з одного Генерального суду в інший.

11. Тимчасово усунути з посади сенатора можна тільки в разі притягнення його до слідства або віддання під суд з постанови Загального зібрання Сенату.

12. Увільнити зовсім з уряду і позбавити звання сенатора можна не інакше, як з присуду карного чи дисциплінарного суду.

13. За злочин по посаді сенатори притягаються до відповіді і віддаються під суд постановами Ради Міністрів, затвердженими паном Гетьманом.

14. Дисциплінарній відповідальності сенатори підлягають перед Загальним зібранням Сенату.

15. Дисциплінарне переведення справ про сенаторів розпочинається або з постанови Загального зібрання Сенату або з пропозиції міністра юстиції, як Генерального прокурора.

16. Дисциплінарні кари і порядок дисциплінарного переведення справ щодо сенаторів устанавлюються відповідними постановами «Учреждения судебных установлений» відносно осіб, що в судовому стані.

17. Якщо протягом одного року сенатор не буде мати можливості, через стан свого здоров'я, брати участь в праці належного Генерального суду і не подасть прохання, щоб його було увільнено з посади сенатора, президент іменем Сенату, нагадує йому листом за цей обов'язок. Якщо і після цього зазначене прохання не буде подане протягом одного місяця, то сенатор може бути усунений з посади сенатора, заховуючи звання сенатора, з постанови Загального зібрання Сенату, затвердженої Гетьманом.

18. В зазначених в попереднім (17) артикулі випадках, а також коли сенатора звільнено з посади, на підставі прохання, за ним залишається звання сенатора довічно.

19. Звання сенатора може бути надано з постанови Загального зібрання Сенату старшим председателем судових палат і прокурором Загального зібрання та Генеральних суддів Сенату.

20. Позбавлення звання сенатора може бути наслідком постанови Загального зібрання Сенату, затвердженої Гетьманом в випадках, коли заняття, пожиття чи вчинки особи, яка має звання сенатора, будуть визнані за невідповідальні гідності цього високого звання.

21. В зазначених законі випадках в складі Сенату закладається: 1) Загальне зібрання Сенату; 2) Загальне зібрання всіх Генеральних судів; 3) Загальне зібрання Цивільного та Карного генеральних судів; 4) Сполучена присутність всіх генеральних судів; 5) сполучена присутність Адміністративного та Цивільного генеральних судів; 6) сполучена присутність Адміністративно та Карного генеральних судів; 7) вища дисциплінарна присутність (ст. 119/4 – Уст. уг. суд.).

22. Загальне зібрання Сенату складається з сенаторів Загального зібрання і всіх сенаторів Генеральних судів. Особи, що мають тільки звання сенаторів, можуть брати участь в Загальних зібраннях Сенату тільки в тих його засіданнях, що скликаються з приводу урочистих нагод.

23. Загальне зібрання Сенату скликається за почином президента Сенату або міністра юстиції, як Генерального прокурора, чи за почином не менш як 10 сенаторів; право скликання Сенату з приводу яких-небудь особливо урочистих випадків належить виключно до президента чи міністра юстиції.

24. Загальне зібрання Генеральних судів скликається зі всіх senatorів цих судів.

25. Сполучені присутності Генеральних судів складаються з senatorів цих судів, по два від кожного генерального суду по обранню загальної присутності останніх, терміном на п'ять років.

26. Вища дисциплінарна присутність складається з председателів Генеральних судів і всіх senatorів, що входять в склад Сполученої присутності всіх Генеральних судів, з прилученням до них від Цивільного та Карного Генеральних судів по одному senatorові, обраних на загальних при сутностях належних судів на 5 років.

27. Головування в Загальному зібранні Сенату і Сполучених при сутностях всіх Генеральних судів, а також Вищій дисциплінарній присутності належить до президента Сенату.

В випадку відсутності президента Сенату головування в зазначених зібраннях та при сутностях належить до старшого з председателів Генеральних судів.

28. Головування в кожному Генеральному суді, не виключаючи випадку в арт. 7 зазначеного закону, накладається на одного з senatorів, що обирається для цього Загальною присутністю відповідного Генерального суду, терміном довічно і затверджується Гетьманом порядком в арт. 8 вказаним. Зазначеному senatorові надається назва председателя належного Генерального суду.

29. Головування в Загальних зібраннях Генеральних судів і в Сполучених при сутностях, за винятком випадку в арт. 27 зазначеного закону, накладається на старшого з председателів Генеральних судів, що входять в склад Загальних зібрань і Сполучених при сутностей.

30. Генеральні суди можна з постанови їх Загальних при сутностей поділити на відділи.

31. Головує в кожному відділі Генеральних судів старший з senatorів належного відділу. Старшинство в такому разі встановлюється порядком, в статті 29 зазначеним.

32. На президента Сенату, крім обов'язків, зазначених в цьому законі, і на председателя Генеральних судів накладаються обов'язки, відповідні обов'язкам, «первоприсутствующих» Російського Правительствующого Сенату. На президента Сенату, крім того, накладається вищий нагляд по справах та питаннях господарських, які торкаються Державного Сенату.

33. До компетенції Загального зібрання Сенату, за винятком зібрання, що скликається президентом Сенату чи міністром юстиції з приводу особливо-урочистих випадків, належить справи:

- 1) Про надання звання senatorа (ст. 19).
- 2) Про дисциплінарну відповідальність senatorів (ст. 14).
- 3) Про увільнення з посади senatorів через хворість (ст. 17).
- 4) Про позбавлення звання осіб, що не обсаджують посаду senatorа (ст. 20).

34. Постанови про обрання кандидата на посаду сенатора (ст. 7), про надання та позбавлення звання сенатора (ст. 19, 20), а також увільнення і тимчасове усунення з посади сенатора (ст. 11 і 17) набувають силу тоді, коли їх вирішено простою більшістю голосів присутніх, але для того, щоб приступити до голосування, необхідна присутність 2/3 усіх сенаторів Державного Сенату, або 2/3 усієї кількості сенаторів відповідного Генерального суду, до якого це належить. При рівнім поділі голосів за і проти можливої постанови, вважається, що вона не дійсна, хоча б за неї голосував президент Сенату чи председатель належного Генерального суду, до якого це належить.

35. Доповіді справ в Загальнім зібранні накладається по можливості на сенаторів, які перебувають в ньому по штатах.

36. До компетенції Загального зібрання всіх Генеральних судів належать справи, що належали до «Общего Собрания» Першого та Касаційних департаментів і «Общего Собрания» Першого, Другого і Касаційних департаментів Російського Правительствующего Сенату.

37. До компетенції Загального зібрання Цивільного і Карного генеральних судів, належать справи, які належали до «Общего Собрания» Касаційних департаментів Російського Правительствующего Сенату.

38. До компетенції Сполученої присутності всіх Генеральних судів належать справи, які належали до «Соединенного присутствия» Першого і Касаційних департаментів Російського Правительствующего Сенату.

39. До компетенції Сполучених присутностей Адміністративного та Карного Генеральних судів належать справи, що належали до «Соединенного присутствия» Першого і належних Касаційних департаментів Російського Правительствующего Сенату.

40. До компетенції Адміністративного Генерального суду належать справи, які належали до Першого, Другого а також на далі до видання особливого про це закону, третього і Четвертого департаментів Російського Правительствующего Сенату і «Особого присутствия по отчуждению недвижимых имуществ для государственной или общественной пользы».

41. До компетенції Цивільного і Карного Генеральних судів належать справи, що належали до Касаційних департаментів Російського Правительствующего Сенату, а крім того до компетенції Карного Генерального суду відносяться справи, що належали до Російського «Главного военного суда» і «Главного военно-морского суда».

42. В справах, що вирішує їх Державний Сенат по суті, учасникам процесу надсилаються викличні повістки порядком, зазначеним в Уставі «Гражданского и уголовного судопроизводства».

43. При кожнім Генеральнім суді, а також при Загальнім зібранні Державного Сенату, пробувають прокурор і товариші прокурора під вищим доглядом міністра юстиції, як генерального прокурора.

44. До прокурорів і товаришів прокурорів відносять всі постанови, що відносилися до обер-прокурора та товаришів обер-прокурора Російського Правительствующого Сенату з тими змінами, що визначено в цьому законі.

45. Виконання обов'язків прокурора при Сполученій присутності та Загальнім зібранні усіх Генеральних судів і Загальнім зібранні Цивільного і Карного Генеральних судів, а також Вищій дисциплінарній присутності накладається на прокурора при Загальнім зібранні Державного Сенату.

46. Обов'язки прокурорів при Сполучених присутностях Адміністративного, Цивільного і Карного – Генеральних судів накладаються на прокурора того Генерального суду, що його компетенції належить справа.

47. Прокурорам Державного Сенату надається право починання питання про потребу пояснення або доповнення чи зміни існуючих законів. В цих випадках прокурори попередю ніж вносити питання на обміркування Сенату, чи представляти міністрові юстиції, як йому належить, мають нараду з усіма товаришами прокурорів належного Генерального Суду.

48. При прокурорах прибувають секретарі.

49. Кожен Генеральний суд, а також Загальне зібрання Державного Сенату, мають свою окрему канцелярію.

50. Канцелярія Генеральних судів і Загального зібрання Державного Сенату, складаються з секретарів і помічників секретарів, а також других чинів, згідно з доданими до цього штатами.

51. До секретарів та помічників секретарів Державного Сенату, відносяться всі постанови, що відносилися до обер-секретарів та помічників обер-секретарів Російського Правительствующого Сенату.

52. На канцелярію Загального зібрання Державного Сенату накладається також завідування діловодством в Сполучених присутностях і Загальних зібраннях усіх Генеральних судів, а також Вищій дисциплінарній присутності. Завідування ж діловодством в Загальному зібранні Цивільного і Карного Генерального судів накладається на канцелярію останнього Генерального суду.

53. Завідування діловодством в Сполучених присутностях Адміністративного та Цивільного і Адміністративного та Карного Генеральних судів, накладається на канцелярію того суду, що до його належить справа.

54. При кожному Генеральнім суду і Загальнім зібранні Державного Сенату знаходять судові возні.

55. До судових возних Державного Сенату відносяться всі постанови, що відносяться до судових приставів Касаційних департаментів Російського Правительствующого Сенату.

56. При Державнім Сенаті пробувають сенатський архів та сенатська друкарня.

57. Сенатських архів перебуває під головним керуванням прокурора Адміністративного Генерального суду й складається з секретаря, архівара та інших урядовців по штаті.

58. Порядок прийняття та охорони справ сенатським архівом Державного //Сенату, зазначається в правилах, які відносяться до сенатського архіву при Російським Правительством Сенаті.

59. При Державнім Сенаті видаються «Відомості Державного Сенату», що заступають: 1) «Собрание узаконений и распоряжений правительства»; 2) «Сенатскія ведомости»; 3) «Сенатскія об'явлення», які видавалися при Російським Правительством Сенаті.

III. На далі до вироблення осібної форми для сенаторів, сенатор в засіданні повинен бути в чорнім сурдугі, чорній краватці і мати особливий знак, що його і подати на затвердження в належнім порядку має міністр юстиції.

IV. 1) Всі, визначені в штаті посади сенаторів вперше обсаджуються наказом Гетьмана, на підставі ухваленого Радою Міністрів внесення міністра юстиції. Тим самим порядком призначаються вперше голови Генеральних судів. 2) Члени Генерального суду, в тім числі порядкуючий та президуючий, тимчасово призначені на Генеральних суддів, згідно арт. 3. закону 2 грудня 1917 р., і задовольняючі вимогам закону 20 березня 1917 р. (Сбор. Узак. 1917 г., ст. 390), входять в склад Державного /Сенату з призначенням на сенаторів порядком, в попереднім (1) артикулі зазначеним. Особи, що їх не призначено через їх невідповідальність вимогам закону 20 березня 1917 р., лишаются по за штатом на загальних підставах.

V. Що до урядження сенатської друкарні і порядкування нею, міністрові юстиції надається зробити осібне внесення до Ради Міністрів, а до організації її сенатські видання друкуються в державній друкарні.

VI. Про те, що Державний Сенат починає свою чинність, публікується до загального відома, і всі справи Генерального суду, заложенного законом 2 грудня 1917 р., передаються до Державного Сенату.

VII. Визнати, що виданий закон 23 грудня 1917 р. від Центральної Ради і оголошений в «Вістнику Генерального Секретаріату Української Народної Республіки» (№ 1 від 5 січня 1918 р.) про умови обсаджування і порядок обрання суддів Генерального апеляційного судів скасовані арт. 44 законів про тимчасовий державний устрій України, оголошених при Грамоті пана Гетьмана під датою 29 квітня 1918 р.

VIII. Затвердити доданий до цього спис числа посад та службової плати утримання Державного Сенату й сенаторського архіву, при чому з числа посад сенаторського архіву, в сучасний момент обсадити тільки посади старшого архів ара та урядовців II розряду, надавши міністрові юстиції, в мірі потреби, входити з окремими внесеннями в Раду Міністрів про призначення на другі посади сенаторського архіву.

IX. Скасувати посаду старшого прокурора і три посади прокурорів Генерального суду, а також три посади виконавців і одну посаду помічника писаря при старшому прокуророві Генерального суду, залишивши осіб, які їх обіймають по за штатом на загальних підставах, якщо вони не одержать нове призначення.

Х. Потрібні для утримання Державного Сенату і перебуваю чого при ньому сенаторського архіву (з двох посад: старшого архів ара та урядовців II розряду) кошти в розмірі двох мільйонів п'ятдесяти шести тисяч шістсот карб. Щорічно, починаючи з 1919 р., відпускаючи з коштів Державної скарбниці.

На 1918 р. відпустити одночасно видатки по утриманню Державного Сенату і перебуваю чого при ньому архіву, починаючи з 1 липня 1918 р. мільйон двадцять вісім тисяч триста карб.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр судових справ М. Чубинський

Державний вістник. – 1918. - № 25. – 20 липня. – С. 1-2.

72.

**Закон про Судові палати та Апеляційні суди
8 липня 1918 р.**

I. Скасувати закон про Апеляційні суди, виданий Центральною Радою 17 грудня 1917 р.

II Скасувати утворений законом 24 березня 1918 р. Київський апеляційний суд; осіб, які займали посади в цьому суді, залишити по за штатом, коли вони не одержать нового призначення або не буде можливим повернення їх до попередніх посад.

Судові палати залишити на попередніх основах нижчеслідуючими змінами:

1) Члени Судових палат призначаються з числа осіб з вищою юридичною освітою, які перебували не менше, як 10 років; а) в судовім присуді на урядах не нижче від судового слідчого або товариша прокурора окружного суду; б) в стані присяжного адвоката, а також з числа тих, що мають учений ценз магістра або доктора, лекторів юридичних наук в вищих школах, які виконували лекторські обов'язки протягом того самого часу.

Для осіб, котрі призначені в члени цивільного департаменту Судових палат, в десятирічний строк, що вимагається цією статтею, зараховуються п'ять років пробування на посаді секретаря Судової палати (цивільного департаменту) або окружного суду (цивільного відділу).

2) Члени Судових палат не можуть одночасно обсаджувати яких інших посад на службі державній або громадській, одначе їм не забороняється обсаджувати професорські посади в вищих школах або викладати на них науки, або приймати тимчасові доручення на державній службі.

3) В тім разі, коли в Судовій палаті стає вільною посада члена, палата на загальнім своїм зібранні обирає кандидата з осіб, що відповідають вимогам, зазначеним в попереднім (2) артикулі.

4) Обраного від Судової палати кандидата, що дав згоду прийняття посади члена палати, затверджує з внесенням міністра юстиції Гетьман.

5) В разі не затвердження обраного від Судової палати кандидата, на вільну посаду члена призначається особа наказом Гетьмана, з внесення міністра юстиції, ухваленного Радою Міністрів.

6) Старших прокурорів та прокураторів судових установ перейменувати: перших прокурорів, а других в товаришів прокурорів.

IV. Завести з 1 липня 1918 р. при Київській, Харківській та Одеській Судових палатах по одній посаді скарбника і архівара.

V. Завести в Київській, Харківській та Одеській Судових палатах посади урядовців трьох розрядів: I розряду – 50, II розряду – 65, III розряду – 75.

VI. Завести з 14 липня 1918 р. в складі кабінетів науково-судової експертизи (що мається при прокурорах Київської та Одеської палат) по одній посаді лаборанта, секретаря і техника.

VII. Перевести в життя розділ VII закону 3 липня 1914 р. про утворення в складі Київської судової палати посад председателя департаменту, членів палати, секретаря, помічників секретаря та судового пристава.

VIII. На відміну закону Центральної Ради від 17 грудня 1917 р. Полтавський та Лубенський окружний суди прилучити до округи Харківської судової палати і Каменець-Подільський та Вінницький – до округи Одеської Судової палати.

IX. В доповнення до арт. 16 «Положення о нотар. час.» (Свод. зак. т. XVI, ч. I пол. Нот. ч.) постановити: нотарі в м. Києві, Одесі, Харкові призначаються і увільняються по представленнях председателів належних окружних судів через старших председателів Судових палат міністром юстиції.

X. При розгляді Судовими палатами в порядкуві артикулів 529 і дальших «Устава уголовного судопроизводства» актів обвинувачення, обвинувачені, не вилучаючи тих, що засторожують в місці перебування Судової палати, а також адвокати обвинувачених допускаються без попереднього виклику бути присутніми при доповіді справи і давати усні пояснення.

XI. На зміну «Устава судопроизводства торгового» і на далі до зміни окремим законом торговельних справ в Одеськім комерційнім суді постановили: 1) апеляційні подання на рішучі постанови Одеського комерційного суду, а також скарги на постанови цього суду належить до розгляду Одеської судової палати; 2) скарги на постанови Одеської судової палати, яко другої над комерційним судом інстанції, а також скарги на остаточні постанови Одеського комерційного суду належить до розгляду Цивільного Генерального суду Державного Сенату.

XII. Про асигнування грошових коштів, необхідних для здійснення зазначених в відділах 4, 5, 6 та 7 заходів, надати міністрові юстиції право звернутися в Раду Міністрів з окремим внесенням.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За міністра судових справ О. Романов

Державний вістник. – 1918. - № 25. – 20 липня. – С. 2.

73.

Закон про скасування закону 9 січня 1918 р. про національно-персональну автономію та ліквідацію національних міністерств

9 липня 1918 р.

1. Закон 9 січня 1918 р. про національно-персональну автономію відмінити.

2. Існуючі міністерства по справах великоруських, польських та єврейських скасувати; тих служачих цих міністерств, котрі не одержуть призначення на державній службі, залишити по за штатом з дня оголошення цього закону.

3. Діла національних міністерств аж до поділу їх на комісією, яка утворюється на підставі послідууючих статей, передати до Міністерства внутрішніх справ, крім діл культурно-просвітних, котрі передані нині до Міністерства народної освіти та мистецтва.

4. Утворити при Міністерстві внутрішніх справ окрему міжвідомственну комісію по розгляду питання ліквідації діл і майна національних міністерств, яка має поділити ці діла відповідно до роду їх між другими міністерствами. Постанова про те комісії повинна бути затверджена міністром внутрішніх справ.

5. Видати тим служачих національних міністерств, котрі залишаться по за штатом, допомогу в розмірі місячного утримання; видачу допомоги накласти на ліквідаційну комісію.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. об. Державного секретаря І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 23. – 18 липня. – С. 2.

74.

Закон про утворення земельних комісій, відновлення чинності «положення про землеустрій» і постанов про селянську земле власність та землекористування

15 липня 1918 р.

1. Ухвалити докладені до цього Статут губернiальних та повітових земельних комісій і штати цих комісій.

2. Доручити міністрові земельних справ вжити заходів до найшвидшого початку діяльності цих комісій і надати йому право видавати інструкції в розвиток статуту їх.

3. Відновити чинність «Положення о землеустройстве» (Свод. зак. Т. X, ч. 3, вид. 1912 р.) зі змінами, які встановлюються докладеним до цього Статутом земельних комісій.

4. Відновити чинність постанов про селянську земле власність та землекористування, чинність яких було припинено розділом 1 постанови Тимчасового російського уряду від 1 червня 1917 р. (Сборник узаконений и распоряжений правительства 1917 г., № 201, ст. 1242)

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр земельних справ В. Колокольцев

Державний вістник. – 1918. - № 24. – 19 липня. – С. 1.

75.

Статут губернських та повітових земельних комісій

15 липня 1918 р.

1. В межах Української Держави утворюються губернiальні та повітові земельні комісії.

2. Губернiальну земельну комісію складають: а) голова, по призначенню міністром земельних справ; б) начальник місцевого управління хліборобства та державного майна (або в губерніях, де такого управління немає, особа, яка призначається міністром земельних справ з складу того управління хліборобства, до якого належить дана губернія; в) інспектор сільського господарства; г) управляючий землемір – технічним відділом земельних комісій; д) представник Державного земельного банку по призначенню управляючого останнім; е) голова або член губернiальної земельної управи по її обранню; ж) два представники від земельних власників, котрі обираються місцевим союзом земельних власників, як що такий існує і належно зареєстрований; з) два представники від земельних власників, котрі володіють у губернії не більш як п'ятьма десятинами, по виборі губернiальної земельної управи; і) представник місцевої адміністрації по призначенню губернiального старости; к) два представники місцевого окружного суду по обранню загального зібрання цього суду; л) два постійних члена від

Міністерства земельних справ, призначених міністром земельних справ, один з котрих призначається безпремінним членом комісії; м) губерніяльний земський агроном.

Начальник місцевого управління хліборобства та державного майна є товаришем голови комісії; у випадку його відсутності його заступає один із членів комісії по її обранню.

3. Повітову земельну комісію складають: а) голова, який призначається міністром земельних справ; б) голова або член повітової земельної управи по її обранню; в) землемір по призначенню управляючого землемірно-технічним відділом земельних комісій; г) представник Державного земельного банку по призначенню управляючого останнім; д) два представника від земельних власників по обранню місцевого союзу земельних власників, якщо такий існує в даній губернії і належно зареєстрований; е) два представники земельних власників, котрі володіють у повіті не більш як п'ятьма десятинами, по виборі повітової земельної управи; ж) представник місцевої адміністрації по призначенню губерніяльного старости; з) представник з'їзду мирових суддів, по обранню з'їзду; і) від двох до чотирьох, по розсуду міністра земельних справ в залежності від кількості діл, постійних членів Міністерства земельних справ, призначених міністром, з котрих один призначається безпремінним членом комісії; к) земельний агроном по призначенню повітової земельної управи.

Примітка: При відсутності голови його заступає один із членів комісії по обранню останнього.

4. При комісіях перебувають служачі по штатах.

5. Видатки по утриманню комісії відносяться на державні кошти.

6. На земельні комісії накладається в межах губернії і повітів: а) обов'язки в обсягу землеустройства, які накладені «Положением о землеустройстве» на губерніяльні та повітові землеустроїтельні комісії; б) обов'язки по завідуванню поземельним устроєм сільських обивателів, котрі виконувалися установами, які передбачені у кн. III Особливого додатку до Законів про стани; в) обов'язки, котрі накладені земельні на комісії законом 12 червня 1918 р. про купівлю та продажу землі; г) тимчасове управління сільськими маєтками та інші міри по допомозі успіхові сільського господарства, здійснення яких буде накладено на комісії законом чи розпорядженням міністра земельних справ.

7. Засідання комісії вважаються законними при присутності в них не менш як трьох членів, крім голови або його заступника, і при обов'язковій участі в тім числі: в засіданні губерніяльної комісії – одного з постійних членів та одного представника окружного суду, а в повітових – одного постійного члена. Справи вирішуються більшістю голосів; у випадку рівності голосів думка голови або його заступника має перевагу.

8. Постанови губерніяльних земельних комісій, у випадку порушення закону або перевищення належної їм влади, можуть бути оскаржені до

адміністративного Генерального суду Державного Сенату; скарги подаються до губерніяльної комісії у місячний термін з дня оголошення оскарженої постанови.

9. Обов'язки по завідуванню поземельним устроєм, котрі виконувалися, згідно з «Положением о землеустройстве» і Окремим додатком до Законів про стани, земськими начальниками та мировими посередниками, накладається на постійних членів повітових земельних комісій від Міністерства земельних справ; обов'язки повітових землеустроїтельних комісій, повітових з'їздів – на повітові земельні комісії; обов'язки губерніяльних землеустроїтельних комісій, губерніяльних присутствій губерніяльних по селянських справах присутствій – на губерніяльні земельні комісії.

10. Повітові земельні комісії приймають в своє тимчасове управління земельне майно по проханнях про те власників і з дозволу губерніяльних комісій на строк не вище одного року, по скіпленню котрого тимчасове управління може бути по проханню власника продовжено губерніяльною комісією.

11. Земельні маєтки осіб, відсутніх у своїх маєтках та по незалежних від них причинах не маючих можливості керувати ними ні персонально, ні через повірених, приймаються повітовими комісіями в своє тимчасове управління, без заяви власників, у випадку розпоряджень про це з боку губерніяльних комісій.

12. На протязі тимчасового управління комісії мають право судового позову і зобов'язані відповідати на суді по справах, котрі виникають з тимчасового управління.

13. Тимчасове управління маєтками здійснюється повітовими комісіями, чи через здачу маєтків в аренду, чи господарчим способом. Для здійснення управління маєтками міністр земельних справ може командувати до комісії, особливих фахівців.

14. Видатки по тимчасовому управлінню маєтками, в тім числі видатки на утримання фахівців, які згадані у попередній статті, та іншого службового персоналу, переводяться повітовими комісіями згідно з смітами, які затверджуються губерніяльними комісіями, з кредитів, відпущених в розпорядження останніх для цієї мети міністром земельних справ; видатки ці повертаються з прибутків з маєтків і у випадку браку таких, виправляються повітовими комісіями в прибуток казни з власників маєтків порядком, який встановлено для безпечного казенного правіжу. Чистий прибуток з маєтків передається власникові.

15. Власники маєтків, що знаходять в тимчасовій управлінні комісії (ст. 10 та 11), мають право кожний час вимагати повернення маєтків до свого розпорядження.

16. Прийом маєтку в тимчасове управління та прикорочення останнього здійснюється комісіями не інакше як складання актів про становища маєтку та описів його разом з рухомим майном, котре в нього знаходиться. Складання актів та описів переводиться при обов'язковій участі одного представника повітової або волосної земської управи та одного представника місцевого союзу земельних власників, якщо такий союз існує і належно зареєстрований. У випадку, коли

маєток приймається комісією в управління на прохання власника ,акти та описи складаються інакше, як при участі власника або його повіреного.

17. Скарги на неправильні вчинки повітових комісій по тимчасовому управлінню маєтками та вимоги про повертання збитків від таких вчинків не підлягають розгляду судових установ, такі скарги та вимоги подаються через повітові комісії до губерніяльної комісії на протязі всього тимчасового управління, а по прикорочення останнього на протязі шістьох місяців, якщо тимчасове управління було здійснено на підставі ст. II цього статуту.

18. Губерніяльні комісії мають загальний догляд за одноманітністю та правильністю діяльності повітових комісій і дають останнім керуючі вказівки.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр земельних справ В. Колокольцев

Державний вістник. – 1918. - № 24. – 19 липня. – С. 1.

76.

Закон про утворення тимчасових земельно-ліквідаційних комісій

15 липня 1918 р.

Ухвалити докладені до цього Статут тимчасово-ліквідаційних комісій і штати їх.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр земельних справ В. Колокольцев

Державний вістник. – 1918. - № 24. – 19 липня. – С. 1-2.

77.

Статут тимчасових земельно-ліквідаційних комісій

1. В межах Української Держави утворюються тимчасові повітові та губерніяльні земельно-ліквідаційні комісії.

2. На зазначені комісії накладається розгляд справ нижчеслідуючим проханням власників, володарів та орендаторів землі та промислових підприємств, які знаходяться по за містами та містечками, коли прохання ці спираються на порушення прав, яке мало місце після 1 березня 1917 р. через вчинки окремих осіб, сільських громад та товариств, хоч би ці вчинки спиралися

на розпорядження земельних комітетів, робітничих рад, військових та селянських депутатів, військово-революційних комітетів і їм подібних організацій та інституцій, що виникли після 1 березня 1917 р., а також і на розпорядження інституцій губерніального, повітового та волосного самоврядування, продовольчих комітетів та управ, керуючих справами опалу:

а) про відновлення порушення володіння і користування землею та різного роду земельними угіддями; б) про повернення одібраних підприємств, рибних ловів, інвентарю та всякого рухомого майна; в) про задоволення за збитки та про нагороду за користуванням майном; г) про розрахунки за посіви, які переведені після 1 березня 1917 р. на чужих землях без дозволу власників, володарів та орендарів цих земель.

Зазначені справи, при умові починання їх у комісіях в строк, який визначено у ст. 16 цього Статуту, виключаються з правил ст. 1 «Устава гражданского судопроизводства» і не підлягають компетенції судових установ.

Примітка: Справи, зазначені у пункті «г», можуть бути розпочаті земельно-ліквідаційних комісіях тільки після прикорочення діяльності комісій, які утворенні на підставі закону 27 травня 1918 р.

3. Повітові та губерніальні комісії приймають по належності: а) справи комісій, які тимчасово утворені місцевою владою після 1 травня 1918 р. для розрішення однорідних з перекисленими в цій статті діл; початі в останніх комісіях справи продовжують по правилах цього статуту у повітових та губерніальних земельно-ліквідаційних комісіях; з цього правила виключаються комісії, які утворенні на підставі закону 27 травня 1918 р. про врожай 1918 р., які комісії продовжують свою діяльність; б) діла, майно звітність та грошові кошти земельних комітетів, земельних відділів, рад робітничих, військових та селянських депутатів і інших організацій, котрі виникли після 1 травня 1917 р. та котрі видавали розпорядження про землю. На постійних своїх членів (прим. до ст. 4 та 5) або особливо командированих з цією метою в комісію міністром земельних справ осіб комісії накладається перевірка справоздання та сум інституцій і організацій, які зазначені в пункті «б» цієї статті, і в залежності від наслідків перевірки можуть розпочати діла про притягнення до карної та цивільної відповідальності осіб, яких злочинні або неправильні вчинки виявлятимуть ці комісії.

4. Повітову комісію складають: а) повітовий староста, котрий є головою комісії; б) представник Міністерства земельних справ; в) представник Міністерства судових справ; г) представник Міністерства внутрішніх справ; д) голова або член повітової земельної управи по обранню останньої; е) представник Міністерства фінансів по призначенню місцевої казенної палати; ж) представник Державного контролю по призначенню місцевої контрольної палати; з) два представники від земельних власників, по обранню місцевого союзу земельних власників, якщо такий існує та належно зареєстрований у даній губернії; і) два представники від земельних власників, котрі володіють у повітах не більш як п'ятьма десятинами, по обранню повітової земельної управи.

Примітка: представники міністерств, зазначені в пунктах б, в, і г, призначаються відповідними міністерствами, одержуть утримання по штату і уявлять з себе: перший – безперемінного і останні – постійних членів комісії. Один з них, по обранню комісії, заступає голову при неможливості для повітового старости бути присутнім у комісії; повітового старосту у цих випадках заступає по його призначенню один з тих підлеглих йому урядовців, котрий в цьому випадкові має права члена комісії.

5. Губерніальну комісію складають: а) губерніальний староста, котрий є головою комісії; б) представник Міністерства земельних справ; в) представник Міністерства судових справ; г) представник Міністерства внутрішніх справ; д) представник місцевого окружного суду, по обранню земельного зібрання цього суду; е) голова губерніальної земської управи або член її по вибору управи; ж) представник міністерства фінансів по призначенню місцевої казенної палати; з) представник державного контролю, по призначенню місцевої контрольної палати; і) чотири представники земельних власників по обранню місцевого союзу земельних власників, якщо такий існує та належно зареєстрований у даній губернії; два з них - з числа дрібних власників, котрі володіють у повітах не більш як п'ятьма десятинами.

Примітка: представники міністерств, зазначені в пунктах б, в, і г, призначаються відповідними міністерствами, одержуть утримання по штату і уявлять з себе: перший – безперемінного і останні – постійних членів комісії. Один з них, по обранню комісії, заступає голову при неможливості для повітового старости бути присутнім у комісії; повітового старосту у цих випадках заступає по його призначенню один з тих підлеглих йому урядовців, котрий в цьому випадкові має права члена комісії.

6. Всі видатки по утриманню комісії переводяться з коштів Державної скарбниці.

7. Завідування справами комісії накладається на безпремінного члена.

8. При комісіях перебувають служачі по штатах.

9. Комісії мають печатку встановленого зразку.

10. Повіреними у комісіях можуть бути тільки особи, котрі мають право введення чужих справ у судових установах, згідно з правилами «Устава гражданского судопроизводства» і ст. 389 «Учреждения судебных установлений». Від сільських громад та товариств повіреними можуть бути члени їх.

11. Засідання комісії рахуються законними при присутності в них, крім голови та його заступника, не менш п'ятьох членів, у тім числі в повітових – обов'язково члени, зазначені у п. б, в, і г ст. 4 і у губерніальних – обов'язково члени, зазначені у п. б і г, та один з членів, зазначених у п. в і д. Про кожне засідання, яке не відбулося, голова комісії зобов'язаний доносити міністрові внутрішніх справ.

12. Постанови комісії складаються більшістю голосів; у випадку рівності голосів думка голови дає перевагу.

13. Засіданням комісії ведеться протокол.

14. Про відкриття діяльності повітових комісій оголошується в губерніальному офіційному органі (відносно губерній, де такого не видається – у «Державнім Вістникові»), з вказівкою часу відкриття по окремих повітах.

15. До розгляду справ, які зазначені в ст. 2. цього статуту, повітова комісія приступає на підставі писемного про те прохання, котре пишеться без додержування особливих форм. Сторона, котра звертається з проханням, повинна викласти у такім обставини справи та зазначити, чого саме вона просить. В проханнях про присудження збитків і про повертання рухомого майна не обов'язково вказувати за відповідників окремих осіб, а можна обмежитись вказівкою сільських громад та товариств, члени котрих приймали участь у порушенні його прав. До прохання додаються копії його по числу зазначених прохачем сільських громад та товариств.

16. Для представлення зазначених у попередній статті прохань в повітовій комісії встановлюються піврічний строк з дня відкриття цих комісій.

По проханню осіб, котрі пропустили цій строк через причини, від них незалежні Міністр земельних справ може надавати цим особам додатковий 3 місячний строк з дня прикорочення причини, але-ж, при умові, що комісія ще виконує свою діяльність. По скінченні зазначеного строку, справи ,що перелічені у статті 2 цього статуту, можуть бути розпочаті в судових установах.

17. З проханням, що зазначене у статті 15, прохач звертається у повітову комісію того повіту, в котрім значиться маєток, до якого відноситься справа, незалежно від того, де проживають відповідачі або знаходяться сільські громади, членами яких вони перебувають. Якщо володіння знаходиться на території декількох Суміжних повітів, вибір комісії належить від розгляду прохача.

18. По вступі прохання до комісії справа доручається безпремінним членом одному з постійних членів комісії яко докладчикові. Справи призначаються до слухання згідно з чергою їх вступу до комісії.

19. Про призначення першого у справі засідання оповістка надається прохачеві, котрий розпочав справу, і зазначений ним, як відповідачі, особам по зазначених прохачем адресах, а якщо таких не зазначено, по адресі сільських громад, членами яких вони перебували, по вказівці прохача, на 1 березня 1917 р. Якщо прохач не зазначив окремих осіб, яко відповідачів, оповістка надсилається зазначеним ним сільським громадам (ст. 15). День засідання повинен бути призначений так, щоб між ним та днем доручення оповістки пройшло не менш як сім днів з додатком пошерстного строку (ст. 300 Уст. Гр. Суд.). Оповістка лічиться дорученою окремим вказаним прохачем членам сільських громад, якщо доставлена сільській громаді, членами якого вони перебували на 1 березня 1917 р., хоч би того часу розпочаття справи винив цих громадах не знаходились. Оповістка про послідуочі засідання комісії надсилається стороні, що розпочала справу, і відповідачам тільки у випадку заяви ними комісії своєї адреси у місці, де знаходиться комісія.

20. Сторони та їх повірені мають право розгляду у канцелярії комісії ведення по справі.

21. Доклад про справу і словесні дебати сторін переводяться в одвертих засіданнях за винятком випадків, які передбачені статтею 325 Устава цивільного судочинства.

22. В засіданнях допускаються з'ясування сторін та їх повірених. Неявка сторони, належної чином викликаної, не припиняє розгляду справи.

23. Голова та члени комісії обов'язані усувати сею і можуть бути відведені сторонами у випадку, які передбачені статтею 667 Устава цивільного судочинства.

24. Комісія приступає до розгляду питання про підсудність справи, або по заяві сторони, якщо така заява зроблена не пізніше першого засідання по справі або по власному розсудові.

25. Як самого початку справи, так і на протязі всього введення його, від розгляду комісії належить забезпечення вимог сторони, котра розпочала справу, по її про те прохання, засобами, що зазначені, в Уставі цивільного судочинства.

26. Комісія має право, незалежно від вказівок приймаючих участь в справі осіб, приймати міри про з'ясування обставин справ, зібрати докази, котрі торкаються справи, вимагати від судових, урядових і громадських інституцій і приватних осіб представлення необхідних документів та повідомлень, постановляти виклик та допит свідків, котрі не зазначені особами, що беруть участь у справі, про виправлення заключення свідомих осіб, призначати огляди на місці, об'являти сторонам, які докази повинні бути ними доставлені; усі докази по справі оцінюються комісією по внутрішньому переконанню.

27. Свідки допитуються під присягою. Особи, котрі не приймають присяги, дають, замість неї, клятвене обіцяння. Покази свідків записується у протокол.

28. У випадку, якщо на протязі введення справи відкриваються підстави для притягнення до діла, яко відповідачів, осіб не зазначених в першому проханні, комісія постановляє про їх виклик і дає їм строк для ознайомлення з введенням справи, після чого розгляд справи продовжується.

29. Відкриття злочинних вчинків не припиняє введення справи.

30. По вислухані сторін, якщо вони були у засіданні, і по перевірці доказів, комісія з початку схиляє сторони до миролюбного закінчення справи; при відсутності такого комісія постановляє рішення цілковито на підставі внутрішнього свого переконання, яке спирається на сукупність обставин справи. Резолюція оголошується на тім же засіданні і сторонам оголошується, в який день буде об'явлено мотивоване рішення в остаточній формі.

31. У випадку присудження грошей вся сума таких присуджується з осіб, сільських громад та товариств, за винятком тих осіб, котрі докажуть свою непричетність до справи, що будуть призначені комісією винними в збитках, або збагаченими за рахунок скривдженого, за солідарною відповідальністю.

32. У випадку закінчення справи миром, мирова угода записується у протоколі підписується сторонами, після чого оскарженню не підлягає; на підставі мирової угоди видається виконавчий лист (ст. 40).

33. На постанови і рішення повітової комісії можуть бути подані у губерніяльну комісію наступні скарги: а) на повернення прохання – 14-денний термін з дня повернення; б) на призначення справи не підсудною – 14-денний термін з дня оголошення проте резолюції; в) на рішення діла по суті – у місячний термін з дня об'яви рішення в остаточній формі (ст. 30).

Скарги подаються в повітову комісію. Крім цього у всякій час можуть бути подані скарги на гаяння повітової комісії, котрі подаються в губерніяльну комісію.

Скарги зазначені в пунктах б і в, подаються з копіями для другої сторони.

Відносно залишення скарг без руху та повернення їх додержуються правила ст. 15.

34. У випадку задоволення скарги на призначення справи повітовою комісією не підсудною, губерніяльна комісія повертає справу у ту ж повітову комісію для розгляду по суті.

35. У випадку суперечок про підсудність між губерніяльними комісіями різних губерній, такі суперечки розрішаються міністром земельних справ.

36. Губерніяльні комісії при розгляді справи і постанови рішення керуються статтями 19-23, 25-32 цього статуту.

37. Рішення губерніяльної комісії остаточне і дальшому скарженню не підлягає ні по суті, ні в порядку касаційному, за виємкою скарг порушення комісією предметів відомства, які скарги подаються до Адміністративного Генерального суду Державного Сенату,

38. Всі прохання, що подаються до комісії, та інші папери в справах увільняються від оплат та всяких зборів. Судові палати, гербовий та ін.. збори виправляються на користь казни зі сторони, проти котрої постановлено – рішення, в розмірі, який зазначено в Уставі цивільного судочинства і Уставі про Гербовий збір.

У випадку закінчення справи миром, оплати та збори виправляються у половиннім розмірі з обох сторін рівно.

39. Законну силу набувають рішення повітових комісій, не оскаржені в строк, і рішення губерніяльних комісій.

40. По вступі у законну силу рішення, видається, згідно з правилами ,зазначеними в ст. 928 і слід. «Ус. гр. суд.» виконавчий лист для приведення рішення до виконання. Комісія установлює, які державні і земські податки повинна заплатити сторона, яка одержує виконавчий лист за 1917 рік та першу половину 1918 року; про суми ці зазначається у виконавчим листі.

41. Особі, якій видано виконавчий лист, надається право: а) або користуватися правом безпосереднього стягнення з відповідача, в якому випадкові правіж переводиться через Державну варту по правилах виконання рішень, що зазначенні в Уставі цивільного судочинства, при чому виправлені суми повертаються з початку на виплату судових оплат та інших зборів по справі, а потім – пропорційно на задоволення власника листа та виплату припадаючих з нього податків (ст. 40) по помірності присудженої суми і суми цих податків; б) не

пізніш трьох місяців по одержанню виконавчого листа передати такий, якщо по ньому ще не виправлено деяких грошей, губерніальній скарбниці по місцю видачі листа, котра видає власникові його безповоротно одну третину зазначеної у виконавчому листі (ст. 40), після чого правіж по листу переходить до казни в особі Казенної палати, котра переводить правіж у порядкові казенних правіжів; з виправлених грошей спершу покривається видана скарбницею сума і присуджені оплати та збори по справі, а останні гроші, у випадку і по мірі їх правіжа, передаються власникові листу з пропорціональним удержанням належних з нього податків на 3 % з всієї суми, що була виправлена.

Після покриття виданої вказаної власникові листа суми, власник може вимагати повернення йому виконавчого листа.

42. На міністра земельних справ накладається складання для комісій, в розвиток правил цього статуту, інструкцій, котрі затверджуються Радою Міністрів.

43. На міністра земельних справ накладається внесення до Ради Міністрів і представлення про строк прискорення діяльності комісій в залежності від кількості справ, що надійшли до них.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр земельних справ В. Колокольцев

Державний вістник. – 1918. - № 24. – 19 липня. – С. 1-2.

78.

Закон про передачу хліба врожаю 1918 р. в розпорядження держави

15 липня 1918 р.

1. Вся кількість хліба харчового і кормового врожаю 1918 р., за винятком запису, який визначається міністром продовольчих справ по згоді з міністром земельних справ для харчування й господарських потреб володаря, поступає в розпорядження Української Держави і може відчужуватись тільки державними продовольчими установами.

2. Під хлібом (ст. 1.) розуміється: жито, пшениця, просо, гречка, сачавиця, квасоля й горох, кукурудза, ячмінь, овес, всякого роду борошно, висівки, крупи та відходи продуктів з названого хліба, а також масляні насіння й всякі жмихи.

3. Власник хліба є обов'язаний по першій вимозі державного продовольчого органу об'явити: а) кількість і місце схоронення запасів хліба, які маютья у нього; б) кількість осіб, які підлягають харчуванню за рахунок його

господарства; в) кількість худоби, яка мається в його господарстві, а також десятин посіва.

4. Весь хліб, який надходить до розпорядження держави (ст. 1), підлягає здачі державному продовольчому органу в призначені ним строки по твердих цінах.

5. У володарів хліба, які ухиляються від добровільної здачі хліба, провадиться ревізіція, на підставі видаваної міністром продовольчих справ інструкції, зі знижкою установлених твердих цін на тридцять відсотків. У випадку виявлення у володаря хліба схожих запасів, такі відчужуються з зменшенням твердих цін на п'ятдесят відсотків.

6. До здачі хліба володар є зобов'язаний хоронити його на свій риск і страх нести за схоронення хліба цивільну, а в належних випадках і карну відповідальність.

Державним продовольчим органам надається право увільняти володарів від обов'язків хоронити хліб.

7. У випадкові неможливості одержання від продукціонерів в призначений строк хліба в зерні, державному продовольчому органу надається право обмолотити під лежачій до здачі хліб за рахунок володаря хліба власними засобами продовольчого органу, або з використанням помешкання та інвентарю володаря хліба.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр продовольчих справ Ю. Соколовський

Державний вістник. – 1918. - № 24. – 19 липня. – С. 2.

79.

**Постанова про тимчасові штати Штабу Гетьмана всієї України
П. Скоропадського**

16 липня 1918 р.

Докладені до цього тимчасові штати Штабу Гетьмана всієї України, які складаються: 1) з штатів осіб біля Гетьмана всієї України; 2) штатів гетьманської похідної канцелярії; 3) штатів гетьманського коменданта; 4) штатів гетьманського господаря – ухвалити та вважати їх дійсними з 29 квітня 1918 р.

Голова ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. о. державного секретаря І. Кістяковській

80.

Правила прийому до університетів у 1918 – 1919 рр.

16 липня 1918 р.

На підставі ст. 116 примітки до неї Устава рос. Університетів 1884 р.
Затверджую. 16 (2) липня 1918 р.

Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

1. До числа студентів університету приймаються особи обох полів і без різниці національності, що надіслали:

а) атестати або свідоцтва зрілості про закінчення хлоп'ячих гімназій відомства Міністерства освіти або «народного просвещения»;

б) атестати або свідоцтва про скінчення повного курсу або курсу чотирьох класів православних духовних семінарій, четвертого класу Олександровського ліцея або Школи правознавства;

в) атестати або свідоцтва про скінчення реальних шкіл з додатковим класом, військових гімназій військового або морського відомства, восьми класових громадських комерційних шкіл по наказі 1896 р. і що склади додаткові іспити по латинській мові в розмірі вимог порівнюючи до курсу хлоп'ячих гімназій з одною старинною (древньою) мовою, при чому від тих, що вступають до фізико-математичного факультету цього іспиту не треба;

г) атестати про закінчення курсу вчительських інститутів, по складанню додаткових іспитів по латинській та одній з нових мов;

Примітка: тим, що скінчили вчительські інститути та мали в них державні стипендії, дається право відслужити зазначений строк, обов'язкової за ці стипендії служби по скінченню ними університетів або по виході з нього;

д) свідоцтва про скінчення семи класових комерційних шкіл, з додатковим іспитом з латинської мови, російської мови та словесності, історії, математиці нарівні з абітурієнтами 8 класу хлоп'ячих гімназій; для вступу на фізико-математичний факультет іспитів по латинській не треба; крім того приймаються з іспитом по латинській мові особи, що скінчили ті комерційні школи, які перелічені в обіжкові Міністерства народної освіти;

е) атестати або свідоцтва про скінчення курсу семи класових жіночих гімназій Міністерства освіти або «народного просвещения», гімназій та інститутів бувшого відомства імператриці Марії, семи класових епархіальних шкіл, та других відповідних жіночим гімназіям середніх жіночих шкіл, та посвідчення в знанні курсу в розмірі хлоп'ячих гімназій по російській мові та літературі, латинській мові, фізиці та математиці, а також по одній з нових мов, коли така не проходила в жіночій середній школі.

Зазначене посвідчення видається адміністрацією жіночої середньої школи, в випадку проходження в 8-му додатковому класі зазначених, предметів в указаному розмірі й хлоп'ячими гімназіями або іспитними комітетами по складанні додаткових іспитів; до фізико-математичного факультету іспиту по латинській мові не треба;

є) ті, що мають свідоцтва про скінчення вищої школи.

2. При університеті додаткових іспитів не проводиться. Свідоцтва про складання додаткових іспитів видаються при бувших шкільних округах хлоп'ячими гімназіями та адміністрацією жіночої середньої школи в випадку проходження в 8-му додатковому класі вищесказаних предметів в указанім розмірі.

3. Прийом на старші курси з других університетів провадиться також порівнюючи до 1-го пункту правил.

4. Надалі більш детальне визначення порядку й умов прийому дається в межах указаних вище правил університетам.

Директор департаменту Ф. Сушицький

Державний вістник. – 1918. - № 31. – 6 серпня. – С. 3.

81.

Закон про утворення Державного хлібного бюро

17 липня 1918 р.

Ухвалити докладений до цього Статут Державного хлібного бюро і вважати його дійсним з 3 квітня 1918 р.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр продовольчих справ Ю. Соколовський

Державний вістник. – 1918. - № 27. – 24 липня. – С. 1.

82.

Статут Державного хлібного бюро

17 липня 1918 р.

1. Державне хлібне бюро закладається для виконання доручень Міністерства продовольчих справ по справах заготовки, заховання, перероблення і різного роду перевозок (експорт та імпорт) хлібних продуктів.

2. Державне хлібне бюро, об'єднуючи в собі всю хлібну заготовку і мірошницьку та круп'яну промисловість України, являється органом Міністерства продовольчих справ, який переводить свою діяльність по завданнях міністерства і під його безпосереднім контролем.

3. Хлібному бюро надаються Міністерством продовольчих справ на умовах, вироблених цим міністерством, виключні права: 1) збору і заготовки зернового хліба; 2) перемолу його; 3) схоронення і зв'язаних з названими операціями різного роду перевозок (залізничних, водяних, гужових), згідно з існуючими і майбутнім статутами про перевіз хлібних грузів, які належать державі.

4. Представникам міністерства продовольчих справ при Державнім хлібнім бюро та його конторах надається право, додержуючи установленим Міністерством продовольчих справ порядок, на випадок необхідності, секвеструвати і реквізувати: а) хлібні продукти різного роду; торговельні і промислові заклади, магазини, перевозочні засоби та інші предмети необхідні для успішного виконання доручень.

5. Ніхто, крім Державного хлібного бюро та його членів, на території України не має право скупкою та зсипкою хлібних продуктів, їх перевозом а також перемолом зерна для комерційних цілей.

6. Усі хлібні продукти, які поступають в розпорядження Державного хлібного бюро, або його окремих членів, бюро повинно в повній кількості передати Міністерству продовольчих справ, або здавати по його наказу.

7. Членами державного бюро повинні бути: а) члени хлібно-біржевого товариства; б) кооперативи, котрі займаються хлібною зсипкою та їх об'єднання, а в тім числі союзи виробників зерна, коли вони захочуть займатись зсипкою зерна; в) власники та орендаторі торговельних млинів та круподерень.

Примітка: З дня оголошення цього статуту членами хлібно-біржевого товариства можуть бути тільки члени Державного хлібного бюро

8. Державному хлібному бюро надається права юридичної особи. Права бюро, а також права і Обов'язки його членів, поскільки вони не установлені цим статутом ,визначаються статутом Державного хлібного бюро, який затверджується міністром продовольчих справ.

9. Органи Державного хлібного бюро суть: а) загальне зібрання представництв членів бюро; б) рада; в) правління; г) місцеві контори.

10. Загальне зібрання представництв Державного хлібного бюро складається: а) з представників всіх біржевих товариств України, рахуючи по чотири представники від кожного біржевого товариства (два представники обираються всім біржевим товариством, другі дві – тільки власниками млинів, членів даного біржевого товариства); б) з представників від кооперативів (в цьому числі представники союзів виробників зерна, котрі займаються зсипкою зерна),

які вибираються на губерніяльних з'їздах кооперативів – членів Державного хлібного бюро по два представники від кожної губернії: один представник від кооперативів, другий - від союзів виробників зерна, які займаються зсипкою зерна, обраних сепаратно кожного із зазначених вище груп або, по згоді останніх, загальним зібранням губерніяльних з'їздів.

Загальне зібрання представників має секції: Хлібно-торговельну і мірошницьку, якими сепаратно на рівних підставах або по взаємній згоді обирає раду і правління бюро.

Компетенції загального зібрання підлягають:

- 1) Розгляд і затвердження сміти витрат на найближче півріччя;
- 2) Визначення розміру членській внесків і про центових відлічувань від оборотів на користь бюро;
- 3) Обговорення порядку і розміру комісійної платні, яку Міністерство продовольчих справ платитиме за виконання бюро доручень міністерства;
- 4) Вибір та усунення членів ради і правління бюро, обраних загальними зібраннями.
- 5) Розрішення питань про ліквідацію Бюро.
- 6) Інші питання, пов'язані з діяльністю бюро, які міністр продовольчих справ визнає необхідним внести на розгляд ,або рішення загального зібрання.
- 7) Затвердження фінансового відчиту бюро.

11. Загальне зібрання скликається по постанові ради правління бюро в міру потреби, але не менш одного разу на півріччя. Міністрові продовольчих справ надається право в надзвичайних випадках вимагати негайного скликання загального зібрання.

12. Рада складається:

1) з представників українського уряду;

Членів обраних загальними зібранням;

З представників об'єднань кооператорів, котрі мають свої головні правління в м. Києві, як-то: а) Українбанка; б) Центрального сільськогосподарського товариства; в) Дніпросоюзу.

Всі члени ради повинні мати постійним місцем свого життя м. Київ.

Рада являється контролюючим і дорадчим органом при правлінні по всіх основних питаннях.

Рада має право звертатись до правління з пропозиціями і запитаннями, по котрих правління зобов'язано дати свій висновок або пояснення. До обов'язку ради належить: 1) Загальний догляд за справами бюро; 2) Ревізія діяльності правління і підлеглих йому осіб, а також перевірка каси бюро по всяк час.

13. На випадок необхідності правління, може скликати об'єднанні засідання правління і ради; компетенції цих засідань підлягає: 1) розрішення питань, які вносяться в раду по вазі їх або коли члени правління по між собою не згоджуються; 2) розрішення питань над смітних витрат з відповідальністю перед загальним зібранням і в межах які визначаються останнім; 3) розгляд звітів і балансу за минулий рік, а рівно розгляд плану і сміти витрат і обміркувань

управління про поліпшення введення справи, попереду до представлення їх по належності загальному зібранню, або міністрові продовольчих справ. Ближчий порядок діяльності ради, обсяг прав і обов'язків її визначається інструкцією, яка виробляється і змінюється загальним зібранням і затверджується міністром продовольчих справ.

14. Правління бюро складається з:

а) Представника від Міністерства продовольчих справ;

б) Членів правління, обраних спільно, або сепаратно секціями (ст. 10), яких затверджує міністр продовольчих справ. Кількість членів правління, вибираємих зібранням, визначається загальним зібранням і затверджується міністром продовольчих справ.

Правління розпоряджається всіма справами і капіталами бюро, додержуючи порядок і всі форми, прийняті в упорядкованих комерційних підприємствах..

Найближчий порядок діяльності правління, обсяг прав та обов'язків визначаються Статутом Державного хлібного бюро і інструкціями, які виробляються загальним зібранням і затверджуються міністром продовольчих справ.

15. Місцевими органами Державного хлібного бюро являються контори, засновані в місцях, в яких це буде визнано необхідним правлінням бюро за порозумінням з міністерством продовольчих справ.

В місцях, де маються біржові товариства, контори засновуються при них. Управляючий конторою вибирається правлінням бюро і затверджується міністром продовольчих справ.

16. Операційні кошти Державного хлібного бюро складаються з: 1) підвідчитних кредитів, які відпускаються Міністерством продовольчих справ на вироблення заготовок і виконання доручень цього міністерства; 2) вступних внесків членів бюро; 3) щорічних членських внесків; 4) про центових відлічувань від комерційних операцій кожного члена бюро по участі його в виконанні завдань бюро.

Розміри внесків до останніх трьох розділах цієї статті визначаються загальним зібранням і затверджуються міністром продовольчих справ.

17. При виконанні доручень Міністерства продовольчих справ по зборві хлібних продуктів Державне хлібне бюро і його члени додержують установлені Міністерством продовольчих справ норми регулювання хлібного торгу та мірошництва, збирають хлібні продукти по цінах, які установлює Міністерство продовольчих справ, і за свою працю та на витрати по цих дорученнях одержують певну комісійну нагороду.

18. Розмір нагороди (ст. 17) та умови її виплати визначаються особливим договором Міністерством продовольчих справ і Державного хлібного бюро. За два місяці до скінчення строку договору сторони повинні оновити його на далі, або відмовитися від його поновлення.

19. На всі кредити, які відпускаються Державному хлібному бюро Міністерством продовольчих справ авансом на виконання доручень, вираховуються відсоток, прийнятий для біжучих рахунків в Державному банку.

20. Державне хлібне бюро підлягає державному доглядові відносно виконання бюро та його членами установлених Міністерством продовольчих справ норм регулювання хлібного торгу і мірошницької промисловості на Україні, як з погляду інтересів Державної скарбниці, розвитку української мірошницької промисловості і хлібного торгу, так і інтересів виробників і споживачів хліба.

21. Державний догляд здійснює: 1) призначенням в склад членів ради Державного хлібного бюро представників окремих відомств уряду: а) по одному представникові від відомства Державного контролю, фінансів, шляхів, військового, торгу та промисловості і земельних справ; б) трьох представників Міністерства продовольчих справ; 2) призначенням представника Міністерства продовольчих справ до правління бюро з наданням йому права брати участь в усіх нарадах і засіданнях органів бюро, вимагати по всяк час слова і внесення пропозицій, по яких повинні бути зроблені висновки; крім того, йому надається право відстрочувати виконання розпоряджень і заключена бюро до остаточного розв'язання питання міністерством продовольчих справ; 3) призначенням агентів Міністерства продовольчих справ у всі місцеві контори бюро, які агенти безпосередньо підлягають представникові від Міністерства продовольчих справ при правлінні бюро.

22. Члени Державного хлібного бюро повинні допомагати здійсненню його завдань, припиняючи все, що може затримувати або стати перешкодою його діяльності. Вони повинні виконувати розпорядження бюро, які видаються на підставі цього статуту, або уставу бюро, давати всі справки, які необхідні для бюро. Члени бюро підлягають контролю з боку правління бюро, який необхідний для більш активного досягнення його мети.

23. Винні в порушенні цього статуту і інших постанов, які видаються для доповнення і пояснення до нього, коли вони не підлягають карному і цивільному судові, караються по постановах губерніального старости: штрафом до 10.000 карб. Або арештом до 6 місяців. Особи, на яких накладено штраф чи арешт, мають право скажитися на постанову губерніального старости в тижневий термін в місцевий Адміністративний суд.

24. Всі вчинки та занедбання членів бюро, які направлені проти розпорядження правління, коли вони не зв'язані за карною або цивільною відповідальністю, переслідуються правлінням в дисциплінарному порядку.

25. Кваліфікація вчинків, за котрі належить дисциплінарна кара, і розмір штрафів визначається правлінням бюро і затверджується міністром продовольчих справ.

26. Порядок накладання дисциплінарних кар і порядок їх виконання визначаються особливою постановою міністра продовольчих справ.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр продовольчих справ Ю. Соколовський

Державний вістник. – 1918. - № 27. – 24 липня. – С. 1-2.

83.

Закон Ради Міністрів про зміни статуту Державного хлібного бюро

18 липня 1918 р.

На зміну діючого Статуту Державного хлібного бюро Рада Міністрів Української Держави постановила:

1. Ст. 1-14 Статуту Державного хлібного бюро викласти в ось якій редакції:

Ст. 1. Для виконання доручень Міністерства продовольчих справ по прийому, схороненню, переробці, перевозі і експорту хліба продовольчого і кормчого і масляного насіння, які передані в розпорядження держави постановою Тимчасового уряду від 25 березня 1917 р. і Ради Міністрів Української Держави від 9 липня 1918 р. утворюється Державне хлібне бюро.

Ст. 2. Державне хлібне бюро є орган Міністерства продовольчих справ Української Держави і проводить свою діяльність по завданнях згаданого міністерства під його безпосереднім контролем.

Ст. 3. Державному хлібному бюро надаються виключні права: 1) збору зернових хлібів і масляничного насіння; 2) переробки їх; 3) заковування; 4) необхідних для здійснення цих операцій перевозів (залізничних, водяних і гужових), згідно з існуючими постановами про перевіз хлібних грузів, які належать до держави.

Ніхто, крім Державного хлібного бюро і уповноважених ним органів, не має право проводити на Україні зсипку і скупку продовольчих і фуражних зернових хлібів і масляничного насіння, а також продуктів їх переробки і перевозу їх для комерційної мети.

Ст. 4. Державному хлібному бюро надається право, з додержанням установленого міністерством порядку, на випадок необхідності, робити реквізиції хлібних продуктів у всіх їх видах і секвестр торговельних і промислових підприємств, складів, амбарів, перевозочних засобів і інших речей, необхідних для успішного виконання органами Державного хлібного бюро покладених на них доручень.

Ст. 5. Державне хлібне бюро складається з центрального правління в Києві і місцевих контор, кількість котрих і райони діяльності яких окреслює міністерство продовольчих справ.

Ст. 6. Центральне правління Державного хлібного бюро в Києві складається з голови, його заступника і членів, кількість котрих визначається міністром

продовольчих справ. Голова, його заступник і члени, крім представників, призначаємих після обрання Українською вищою продовольчою радою, призначається міністром продовольчих справ.

Ст. 7. При правлінню закладається рада, в склад котрої входять, крім голови, його заступника, членів правління і представників Міністерства продовольчих справ і торгу та промисловості, по одному від кожного, по запрошенню міністра продовольчих справ, два члени від об'єднання біржових товариств, два представники від кооперативів, один від земських діячів, один від міських діячів, один від об'єднаних мірошницьких і круп'яних підприємств і один від маслобойних підприємств.

Голова правління надається право запрошувати до ради досвідчених осіб.

Рада скликається головою правління по мірі потреби і має значення дорадчого органу.

Ст. 8. Управління місцевих контор складають представники Міністерства продовольчих справ, від німецько-австро-угорського господарчої комісії і від центрального правління Хлібного бюро в Києві, по одному від кожного.

Ст. 9. Правлінню Державного хлібного бюро і його конторам надається право запрошувати на комерційних підставах для виконання покладених на них обов'язків вповні або частково: а) місцеві земства; б) кооперативи, котрі проводять хлібну зсипку і їх об'єднання, а також союз хліборобів; в) сільсько-господарські товариства і їх союзи; г) окремих хліботорговців і їх об'єднання. Ст. 10. Всі хлібні продукти і масляничне насіння, які поступають в Державне хлібне бюро або його органи, розподіляються тільки по розпорядженню Міністерства продовольчих справ.

Ст. 12. Державне хлібне бюро і його органи при провадженню своїх завдань додержуються визначених Міністерством продовольчих справ норм і купують зерно по встановлених Міністерством продовольчих справ.

Ст. 13. Кредит, необхідний для виконання доручень Міністерства продовольчих справ, міністерство відпускає Державному хлібному бюро, як аванс на ім'я правління.

Ст. 14. Винуваті в порушенню установлених цією постановою правил і затверджених міністром продовольчих справ цін підлягають по розпорядженню губернiального старости конфіскації зібраного ними хліба, штрафу не більше 580.000 карб.; і замкненню у в'язницю не більше 6 місяців.

II. Ст. 15-26 скасувати.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр продовольчих справ Ю. Соколовський

Державний вістник. – 1918. - № 27. – 24 липня. – С. 1.

84.

**Постанова про відновлення дії закону Російської держави
про покарання за участь у страйках від 2 грудня 1905 р.**

19 липня 1918 р.

Відновити на Україні силу закону Російської держави від 2 грудня 1905 р. про Тимчасові правила про покарання за участь в страйках в підприємствах, які мають громадянське або державне значення, і рівно в установах державних, і про забезпечення долі тих служачих, які не брали участі в страйках і через те потерпіли від учиненого над ними насильства.

Голова ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. о. державного секретаря І. Кістяковській

Державний вістник. – 1918. - № 24. – 19 липня. – С. 2.

85.

**Наказ Міністерства освіти про утворення національної нижчої
початкової школи з початку наступного 1918 – 1919 шкільного року**

22 липня 1918 р.

До губерніальних і повітових народних (земських) і міських управ та до губерніальних ф повітових комісарів справ освіти

Ще торік розпорядження Російської уряду навчання в нижчих початкових школах для українського народу повинно було провадитись українською мовою. В ряді земств багато зроблено в цій справі, але є земства, котрі цього розпорядження не виконали за відсутністю підручників, через тяжкі умови, в яких перебували земства і школа і другі причини.

Нині обставини значно змінились на краще в цій справі. На ринку є значна кількість книг для української народної школи, а ще більша друкується і на початку цього 1918/1919 шкільного року вийдуть з друку в такій кількості, що всі земства на Україні зможуть забезпечити свої школи підручниками.

В час, коли на держава творить культурно-національні цінності (відкриває українські державні університети, академії, гімназії і т. п.) і напружує всі духовні і матеріальні сили, щоб дати українському народові рідну національну школу, коли не можна допустити ні одного кута без української школи, нижча початкова школа для українського народу мусить обов'язково як слід приготуватись для

навчання на українській мові і забезпечити себе підручниками і вчителями першу чергу.

На місцях треба доложити всіх творчих сил, аби цього досягти. Тому Міністерство освіти пропонує всім губерніальним і повітовим земським і міським управам в контакті з губерніальними і повітовими комісарами освіти негайно приступити до з'ясування стану шкіл з цього боку, щоб з наступного 1918/1919 шкільного року навчання в школах для українського люду велося українською мовою і всіх нижчої початкової школи на всім просторі України.

Разом з тим Міністерство освіти прохає зазначені установи стежити за виконанням цього розпорядження, а комісарів освіти допомагати їм і спішно повідомляти, що зроблено і робиться в справі підготовки до утворення рідної національної школи і що до намірів Міністерства освіти взагалі.

Міністр освіти М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 44. – 6 вересня. – С. 2.

86.

**Тимчасовий закон про карну відповідальність за перевищення
встановлених цін на спекуляцію**

24 липня 1917 р.

1. Винний в продажу предметів насущного харчу або іншої необхідної потреби ,або матеріалів, служачих за для їх готування по цінах, які перевищують граничні, встановлені в законнім порядку, а рівно ж і в замахові на такий продаж карається:

позбавлення деяких особливих прав та переваг і замкнення у в'язниці на термін від одного року і чотирьох місяців до двох років або віддання на такий термін до примусових робіт і крім того грошовою виплатою від ста карб. до двадцяти п'яти тисяч карб., але ж у всякім разі розмірі, не менш подвійної суми перевишки поверх граничної ціни , яка одержана, або мала бути одержаною, коли навіть виплата перевищувала двадцять п'ять тисяч карб.

Тій же карі підлягає винний і в співучасті в зазначеному вище продажу, в побудженню до такого, а рівно ж в пропонуванню або прийняттю послуг за для його виконання.

2. За торговельну та промислову спекуляцію, як то:

а) за купівлю, з метою перепродажу, зазначених у попередній статті предметів та матеріалів по цінах, які перевищують граничні, встановлені в законнім порядку, а також за посередництво або пропонування посередництва у всякій формі для виконання такої купівлі;

б) за ховання, за непускання до продажу, перерву або скорочення продажу, або відмова від продажу предметів насущного харчу, або іншої необхідної потреби, чи то матеріалів, служачих для їх готування, а рівно за перерву або скорочення вироблення таких, як що не буде доказано, що передбачений цим пунктом вчинок зроблено по достатньому до того приводу;

в) за умисне знищення, зіпсування придбаних або заготовлених для продажу запасів предметів або матеріалів, перелічених у попередньому пункті, якщо за це винний не підлягає більш сурової кари;

г) за складання або пропонування скласти умову або інше порозуміння з метою підвищення цін на предмети або матеріали, згадані у п. «б» цієї статті, якщо буде доказано, що підвищення цін сталося через збільшення витрат придбання, вироблення або збування;

д) за співучасть у вчинках, передбачених пунктом «а» - «г» цієї статті, та за замах на дроблення вчинків, які зазначені у них, винний карається:

позбавленням деяких особливих прав і переваг і замкнення у в'язниці на термін від одного року і чотирьох місяців до двох років або віддання на такий термін до примусових робіт, і, крім того, грошовою виплатою від тисячі карб. до ста тисяч карб.

3. Особи, котрі не користуються правом торгівлі без промислового свідоцтва на даний її рід, якщо вони не одержали такого свідоцтва і не мають торговельного закладу, за скупку з метою перепродажу предметів насущного харчу або іншої необхідної потреби, чи то матеріалів, служачих за для їх готування, за продаж цих предметів та матеріалів, рівно за замах на зазначені вчинки караються: замкненням у в'язниці на строк від восьми місяців до одного року чотирьох місяців, а також грошовою виплатою, яка зазначена у попередній статті.

4. Винний в складні умови на продаж або постачу предметів або матеріалів, зазначених у попередній (3) статті, або в переуступці права на такий умові, якщо при її складанні він не мав на оці дійсної передачі або прийняття до проданого або підлеглого до постачання товару, а тільки одержання різниці в ціні, карається: позбавленням деяких особливих прав і переваг і замкнення у в'язниці на термін від одного року і чотирьох місяців до двох років або віддання на такий термін до примусових робіт, і, крім того, грошовою виплатою від тисячі карб. до ста тисяч карб.

5. Промисловці та торговці, і особи, ними уповноважені, винні у продажу предметів або матеріалів, зазначених у попередній (4) статті, особам або підприємствам, завідомо для них не переводячи торгівлі товарами та матеріалами цього роду і незабуваючим їх для особистого споживання або для перероблення підлягають карі: зазначеній у попередній статті 4.

6. Винний у злочинствах, які передбачені ст. 1-5 цього закону, після осуду, хоч би й до відбуття кари за одне з таких злочинств, підлягає:

позбавлення всіх особистих прав і переваг, та виданню до ви правничих арештантських відділів по 1, 2, 3 і 4 ступенями статті 31-ї «Уложение о

наказаннях» і 2-ї ч. статті 31/1 «Уложение о наказаниях» і, крім того, грошовій виплаті від тисячі карб. До двохсот тисяч карб., при чому, коли друге по часу переведення злочинство, передбачено ст. 1. цього закону то грошова виплата накладається в розмірі, не менше подвійної суми перевишки поверх граничної ціни, яка одержана або мала бути одержаною, коли навіть грошова виплата перевищить двісті тисяч карб.

7. Крім кар, зазначених в попередніх статтях, суд може постановити:

а) про заборону засудженому займатися торгівлею не термін не далі трьох років;

Примітка: При повтореному вчинку заборона займатися торгівлею на визначений термін обов'язкова.

б) про оголошення присуду за кошт засудженого в одній або кільком газетах, по вибору суду;

в) про конфіскацію належачих засудженому товарів або матеріалів ,котрі були об'єктом забороненого вчинку.

Примітка 2: У випадку конфіскації предметів або матеріалів, суми, заплачені за них засудженому третьою особою, повертається цьому останньому, а видані ним зобов'язання касуються, коли сам він не підлягає відповідальності по цьому законі.

8. Винний в переведенню торгівлі наперекір послідувавший в порядку пункту «а» ст. 7 забороні, підлягає:

Позбавленню всіх особливих прав і переваг і віданню до виправних арештантських відділів на термін від одного року до трьох років.

9. Особи, які перебувають на державній або громадській службі і по суті своєї діяльності мають відношення до забезпечення людності предметами насущного харчу або іншої необхідної потреби, або матеріалами для їх виробу, за навмисну підмогу вчиненню переступів, передбачених цим законом, а рівно за хабарництво без порушення обов'язків, хабарництво і здирництво, допущені ними в зв'язку з тими переступами, караються, коли не підлягають по діючих законах більш суворій карі:

Позбавленням всіх особливих прав і переваг і віданням до виправних арештантських відділів 1, 2, 3, 4 і 5 ступеням ст. 31 «Уложение о наказаниях» і по 31 ст. «Уложение о наказаниях», а поверх того, в випадкові одержання подарунків, грошей або позичок – грошовою виплатою в розмірі подвійної вартості одержаного.

10. Особи, котрі обов'язані мати по закону піклування про відвертання недостачі предметів харчу, або докладати про помічену ними недостачу начальству, за невиконання цього підлягають: усуненню від посади.

11. При сукупності злочинств, передбачених цим законом, грошові виплати, призначені за кожне злочинство, сполучаються, а при сукупності вчинків ,котрі караються цим законом, разом з іншими злочинствами, грошові виплати не покриваються призначеними за ці злочинства карами.

12. Діла, які виникають з порушення цього закону, підлягають компетенції окружних судів, без участі присяжних засідателів, незалежно від роду кари. Діла, по котрих винні підлягають карі, сполученій з позбавленням особливих прав і переваг, надходять до суду без окремого обряду віддання під суд обвинувачує мого.

13. Передбачені в ст. 9 цього закону службові злочинства підлягають компетенції судів відповідно до посаді, яку обсаджує обвинувачує мий, але без участі присяжних засідателів і без окремого обряду віддання під суд обвинувачує мого.

14. Присуди по ділах про злочинства, передбачені цим законом, якщо вони не сполучені з позбавленням особливих прав і переваг, вважаються остаточними і не підлягають оскарженню в апеляційному порядку.

15. Цим тимчасовим законом припиняється чинність ст. 913, 913/1, 1, 914, 1180, 1180/1 «Уложение о наказаниях».

16. Час відміни чинності цього закону визначається особливою постановою уряду.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр торгу та промисловості С. Гутник

Державний вістник. – 1918. - № 27. – 24 липня. – С. 2.

87.

Закон про порядок призначення на державну службу

24 липня 1918 р.

В додаток до ст. 3 законів про тимчасовий державній устрій Української Держави постановити:

Призначення на державні посади III класи переводяться наказами за підписом Гетьмана і відповідного міністра і за скріпленням Державного секретаря.

Призначення на посади IV класи переводяться наказами за підписом Гетьмана та скріпленням і відповідного міністра.

Кандидатури осіб на зазначені в ст. 1 і 2 посади вперед представляються на ухвалу Ради Міністрів.

Примітка до ст. 1, 2 і 3 сенатори призначаються в порядку, як зазначено в статті Державного Сенату.

Призначення на посади V класи переводяться наказами по відповідних Міністерствах після затвердження Гетьманом докладів міністрів про ті

призначення. Накази ці оголошуються в такій формі «Згідно з ухваленим Гетьманом докладом міністра (зазначається якого) призначаються»

Призначення на посаду VI класи переводяться наказом відповідного міністра.

Всі останні посади на державній службі заміщаються в порядкуві, який визначається кожним окремим міністром по підлягаючому йому міністерстві, за винятком тих випадків, коли в самому законі вже встановлено певний порядок призначення осіб на урядову службу.

Звільнення з посад переводиться в тім же порядкуві, в якому і призначення на посади.

Накази про призначення на державну службу осіб перших 6 класів переводяться до Державної канцелярії для оповіщення в «Державному Вістникові» та ведення службових списків (формулярів) осіб, займаючи посади I та II класи. Призначення на посади V II класи та нижче в установи центральних відомств також надсилаються до Державної канцелярії і оголошуються в «Державному Вістникові»; призначення на такі ж посади в місцеві установи оголошуються в місцевих офіційних органах преси.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. об. державного секретаря І. Кістяковський

Державний вістник. – 1918. - № 28. – 29 липня. – С. 2.

88.

**Закон про обов'язкову військову повинність та призов 5.000 осіб
для комплектування Сердюцької дивізії**

24 липня 1918 р.

Загальну військову повинність вважати повинністю, яку всі громадяни Української Держави мусять обов'язково виконувати в свій час.

Закликати 31 липня біжучого року за для комплектування утворюваної нині в м. Києві Сердюцької дивізії 5.000 чоловік; заклик цей перевести на підставі особливої інструкції, яка вироблена на згоді міністрів військового та внутрішніх справ.

Всі, що на підставі цього закону будуть закликані до армії, відносно порядку та умов військової служби повинні підлягати закону про устрій і службові права військових служачих, який буде видано в найближчий час.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб

Міністр військових справ,, генеральний бунчужний О. Рогоза

Державний вістник. – 1918. - № 28. – 29 липня. – С. 2.

89.

Закон про підпорядкування Міністерству торгу і промисловості установ та посадових осіб, причетних до видобутку, заготівлі і розподілу палива

24 липня 1918 р.

Всі існуючі на території Української Держави установи й урядові особи, які відають справами видобутку, заготовки та розподілу всякого роду палива, крім деревеного палива, рівно ж які відають справами державної монополії торгу донецьким паливом, підлягають Міністерству торгу й промисловості.

Міністрові торгу й промисловості надається: 1) безпосередньо або через підлегли йому органи вимагати від підприємств по добичі й заготовці палива, належних окремим особам, приватним спілкам, товариствам й іншим установам, прийняття та виконання замовлень і постачань, переважно перед усіма іншими замовленнями і постачаннями, не виключаючи і раніш зроблених замовлень і постачань, а також вимагати про повідомлення його про всі потрібні відомості, що до діяльності згаданих підприємств; 2) призначати загальні й приватні реквізиції палива і провадити через підлеглих йому урядових осіб огляд промислових і торговельних підприємств, зазначені в пункту 1-му цього артикулу, та вимагати від цих підприємств пред'явлення зазначеним особам торговельних книг і документів, посвідчуючи записи палива, що в них є а так само, прийняти обов'язки по набуванню і постачанню палива другим особам та установам, а також вимагати допуску урядових осіб до зняття зі згаданих книг, копій документів та до витягів з них необхідних відомостей; 3) дозволити підлеглим йому органам готування палива в межах, відпускаємих на цей предмет кредитів і відступати його казенним або приватним установам, а також приватним особам; 4) встановлювати тверді й граничні ціни на всі види палива та попудні збори для утримання органів, які відають регулюванням торгу паливом, а рівно вживати всякого роду заходів щодо постачання споживачам палива; 5) установлювати порядок та умови розподілу палива між споживачами; 6) змінити, додавати й відмінити видані до цього часу в порядку управління всякого роду статuti, правила, накази, обов'язкові постанови та інше, що до видобутку, заготовки, розподілу та постачання палива, крім заготовки деревеного, а рівно ж до державної монополії торгу донецьким паливом, і видавати нові по цих предметах правила.

Міністрові торгу й промисловості надається урядити під його головуванням особливу нараду по паливу при участі представників зацікавлених відомств і

торгово-промислових організацій для обміркування питань, що вносяться по розсуді міністра: 1) про затвердження статутів органів, що відають торгам палива, або контролем за торгом і розкладанням палива; 2) про розкладання палива; 3) про встановлення граничних і твердих цін а рівно попудних зборів; 4) про призначення загальних і приватних реквізицій; 5) про призначення кар, зазначених в арт. 6 цього закону, та про інші питання.

Усі права та обов'язки міністра торгу й промисловості, встановленим цим законом, можуть бути постановою Ради Міністрів, по представленню міністра торгу й промисловості, накладені на одного з товаришів міністра торгу й промисловості з дорученням йому загального керівництва урядовим контролем і регулюванням здобичі, заготовки й розподілу палива та надання йому звання головного уповноваженого по паливу. Так само Радою Міністрів можуть бути накладені на одного з служачих Міністерства торгу й промисловості, по представленню міністра торгу й промисловості, обов'язки заступника головного уповноваженого по паливу.

Для виконання розпорядження міністра торгу й промисловості ним можуть бути призначаємі уповноважені на місцях.

Згадані в арт. 2-му підприємства звільняються від усякої перед контрагентами відповідальності в разі неможливості виконання в строк і замовлень і постачань, яка викликається необхідністю задоволення вимогань міністра торгу й промисловості, при умові негайного повідомлення про це контрагентів. В таких випадках контрагентам надається право відмовитись від договору, в невиконаній його частині, з поверненням їм відповідної частини виданих ними до договору застав та авансів.

Винний в невиконанні вимог або розпоряджень міністра торгу й промисловості, які зазначені в п. 1 й 2 арт. 2-го закону, підпадає в адміністративному порядку арешту на строк до трьох місяців або грошових виплаті на суму не більше десяти тисяч карб.

Усі повноваження, які накладаються цим законом на міністра торгу й промисловості відносно видобутку усякого роду палива, крім деревового, поширюється також на вироблення, заготовку і розподіл нашмаровочних та освітлених матеріалів

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр торгу та промисловості С. Гутник

Державний вістник. – 1918. - № 28. – 29 липня. – С. 1.

90.

Постанова про заходи охорони державного ладу та громадського порядку

26 липня 1918 р.

1. Міністрові внутрішніх справ тимчасово надається право передавати, по згоді з міністром юстиції та військовим, до військового суду для судження по законах військового часу, як матеріальних так і процесуальних, справи про заподіяні приватними особами такі злочинства, які по своєму змісту виявляють дійсну небезпеку для державного порядку й громадського спокою, хоч би ці злочинства були вчинені в місцевостях, які не оголошено на військовому стані.

2. До таких злочинств, крім зазначених в ст. 1. Частині II закону від 30 травня 1918 р. про військову підсудність, відносяться всі злочинства проти державного устрою, напад на урядових осіб цивільного відомства при виконанні, або з приводу виконання ними службових обов'язків навмисне знищення або пошкодження майна, коли таке знищення або пошкодження переслідуються в порядку державного обвинувачення, і фальшування грошових знаків.

3. Силі цього закону підлягають справи про зазначені в ній злочини і в тім випадкові, коли останні задіяні до оголошення цього закону, а тільки: 1) в районах, де були бойові дії під час і під час цих подій; 2) при озброєному опорі військовій силі, яку викликано для припинення будь-якого безладдя.

4. Передача тих справ до військових судів, які в момент видання цього закону знаходяться в судах цивільного відомства, може бути передана лише до моменту постанови судового присуду, або постанови суду про припинення справи.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб

Міністр військових справ,, генеральний бунчужний О. Рогоза

Державний вістник. – 1918. - № 29. – 1 серпня. – С. 1.

91.

Закон про утворення Головної скарбниці Української Держави

26 липня 1918 р.

Для приймання, схоронення, видачі грошей на потреби загального державного урядування, а також для рахівництва і діловодства по цій справі на підставі відповідних касових і ревізійних правил – утворити Головну скарбницю, котра повинна здійснювати свою діяльність згідно з законом і всіма існуючими відповідними правилами бувшої Російської держави.

Прикладений до цього штат Головної скарбниці ухвалити.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр фінансів А. Ржепецький

Державний вістник. – 1918. - № 30. – 4 серпня. – С. 3.

92.

Закон про Верховне управління державою

31 липня 1918 р.

В разі тяжкої хвороби або смерті Ясновельможного пана Гетьмана Верховне управління аж до одужання або вступу нового Гетьмана, в порядку, який встановлено буде окремим законом, належить Колегії Верховних правителів держави.

Колегія Верховних правителів держави складається з трьох осіб: одного правителя заздалегідь вибирає сам пан Гетьман (див ст. 3 і 4), одного обирає Державний Сенат (див ст. 7) і одного Рада Міністрів (ст. 7.).

Про згадане в попередній (2) статті заздалегідне визначення паном Гетьманом власноручно складається грамота в трьох примірниках, які пан Гетьман особисто вкладає в окремі конверти за власною і перстеневою Його Ясновельможності печатями, причому перші два примірника для схову урочисто доручається Державному Сенатові і Голові Ради Міністрів, а третій примірник передається в Київський кафедральний собор св. Софії.

В грамоті (ст. 3) пан Гетьман визначає дві особи, а саме – першою визначеного ним Верховного правителя, а другою – особу, яка має стати Верховним правителем, якщо перша помре, тяжко занедужає, або складає свої повноваження.

Про передачу зазначених в ст. 3 примірників грамоти складається державним секретарем акт, який підписується паном Гетьманом і особою, що прийняла грамоту, і скріплюється державним секретарем. Згадані тут акти переходять Державний Сенат, а копії з них державний секретар.

Негайно, як тільки стане не можливо для пана Гетьмана правити державою через тяжку хворобу, або коли пан Гетьман помре, Державний Сенат в складі на той час будучих сенаторів, під проводом президента, а за його відсутністю – старшого предсідателів Генеральних судів або осіб, що їх заступають (ст. 29 закону 6 липня 1918 р. про утворення Державного Сенату), одкриває конверт з грамотою пана Гетьмана той, що переходиться Державним Сенатом, а також конверти з двома другими примірниками грамоти, які мають бути представлені в Державний Сенат, і оголошує наймення визначеного паном Гетьманом правителя і його заступника (ст. 4); відсутність котроїсь з грамот не спиняє оголошення наймення визначеного паном Гетьманом правителя та його заступника.

Примітка: Визначення моменту, коли сам пан Гетьман через тяжку хворобу не матиме вже змоги правити державою, належить самому пану Гетьману, а якщо воля пана Гетьмана через хворобу не може бути ним виявлена, то Державному Сенатові вкупі з Радою Міністрів правити державою.

Два інші члени Колегії Верховних правителів після зазначеного в попередній (6) статті оголошення, негайно вибираються Державним Сенатом і Радою Міністрів (ст. 2) закритим голосуванням, звичайною більшістю присутніх.

Про склад Колегії Верховних правителів Державний Сенат того самого дня оповіщає до загального відома.

Колегія Верховних правителів вступає в правління державою негайно, не дожидаючись оповіщення Державного Сенату.

Колегія Верховних правителів вступає в усі законом встановлені права й обов'язки пана Гетьмана, однак Колегії Верховних правителів не належить право знімати питання про зміну законів, викладених в грамоті пана Гетьмана від 29 квітня 1918 р.

Головою Колегії Верховних правителів є правитель, визначений паном Гетьманом.

Всі справи Колегії Верховних правителів вирішуються більшістю голосів.

На випадок смерті або тяжкої хвороби Верховного правителя, визначеного паном Гетьманом, або складання цим правителем з себе уповноважень, в Колегію вступає його заступник (ст. 4). На випадок же смерті або тяжкої хвороби інших Верховних правителів, або складання ними своїх повноважень, заступники їх обираються в порядку, встановленому в ст. 7 цього закону.

На випадок смерті, або тяжкої хвороби котрого з заступників Верховних правителів, новий його заступник негайно обирається в порядку ст. 7 цього закону при чому вибори робляться або Державним Сенатом, якщо вибув з Колегії обраний ним заступник, або Малою Радою в інших випадках.

Про вступ кожного заступника до Колегії Державний Сенат незабаром оповіщає до загального відома, але заступники вступають до Колегії негайно не дожидаючись цього оповіщення.

При виїзді поза межі держави пана Гетьмана, якщо знайде потрібним, передає на час своєї відсутності, управління державою Колегії з трьох осіб, з яких одну визначає сам пан Гетьман, а дві інші вибираються в порядку, зазначеному в ст. 7. цього закону.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Державний секретар С. Завадський

Державний вістник. – 1918. - № 30. – 4 серпня. – С. 1.

Закон про обов'язкове вивчення української мови, літератури, історії, географії України в усіх середніх школах

1 серпня 1918 р.

По всіх середніх хлоп'ячих і дівочих загальноосвітніх, професійних, комерційних та інших школах, учительських семінаріях та інститутах, а також духовних семінаріях, обов'язково викладається українська мова і література, задля чого визначається не менше 3 годин тижнево в перших 5 класах, а в 2 останніх класах, не менше 2 годин, та географія і історія України, для яких предметів мають бути визначені не менше як по 2 години на тижнево в 2 останніх класах.

Примітка: години на викладання тих предметів повинні бути установлені в кожній школі без побільшення загальної кількості лекцій, існуючої до цього часу, згідно з розпорядженням міністерства для кожного типу школи.

По всіх хлоп'ячих тв. дівочих середніх, професійних, комерційних та інших школах, учительських семінаріях та інститутах, а також духовних семінаріях закладається штатна посада вчителя української мови та літератури, а також обов'язково закладається позаштатні посади учителя географії та історії України.

Штатним учителям української мови та літератури, які мають не менше 12 годин тижнево, та зверх штатним учителям географії та історії України, які мають 6 годин того або іншого предмету, належать всі права, якими користується учителі штатні, чи зверх штатні, того чи іншого типу школи щодо платні, пенсії, та правного становища.

Примітка: коли б вчителі української історії та географії мали також не менш 12 лекцій, тоді вони стають штатними учителями того предмета.

Кредити на утримання посад названих учителів беруться з тих же коштів, на які утримується та чи інша школа.

Посади штатних учителів української мови та літератури та зверх штатні посади учителів географії та історії України обсаджують особи, що мають для навчання в даному типі школі відповідний освітній ценз.

Школи з українською мовою цьому закону не підлягають по пунктах 1, 2, 3, 4 і 5.

Всі учителі української мови та літератури, української історії та географії запрошуються і затверджуються згідно з законом для кожного типу школи.

Навчання історії України може бути доручено і вчителю загальної історії і географії України, вчителю загальної географії, а також тільки з відповідного затвердження.

Викладання української мови, історії та географії України починається з початком 1918/1919 шкільного року.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб

Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 32. – 8 серпня. – С. 1.

94.

Постанова про створення управління Київського столичного отамана

1 серпня 1918 р.

В відміну, доповнення та зміни відповідних законів постановити:

Відділити в м. Києві у межах міських зі складу Київської губернії та утворити з цього окреме Київське столичне отаманство прикладно до ст. 987-100 «Общ. учр. губерн.» (св. зак. Т. II, вид. 1892 р.) і на підставі нижчелідуючим артикулів.

До складу отаманства залічується м. Київ з передмістями: Пуща-Водиця, Верхня та Нижня Солом'янки, Батієва Гора, Протасів Яр, Караваєві Дачі з землями, які до них належать: поверх цього Київському отаманові підлягають в відношенні Державної варти виселки Київського повіту: Святошино, Деміївка, Саперна, Слобідка, Чоколовський, Голосіївський ліс, Вітянські поля, Горенка, Борщагівка, Жуляни, територія від залізничних казарм до шосе і хутори Дехтярі і Грушки, вся територія коло Поста-Волинського і сортировочної станції й Остерського повіту Чернігівської губернії: Труханів, Острів, Передмісна Слобідка, Микільська та Кухмістерська й Дарницькі дачі.

Склад управління Київського отаманства визначається докладеним до цього штатом.

Примітка 1: Крім урядовців, призначених згідно зі штатами, дозволяється мати не більш, як десять кандидатів, на посади управління отаманства з залученням цих осіб до штату канцелярії отаманства без утримання.

Примітка 2: Склад і штати Державної варти Київського столичного отаманства визначаються окремим законом.

Міркування про поділ м. Києва та його передмість на вартові райони й про всі, які мають бути відносно цього зміни, складаються отаманом і затверджуються міністром внутрішніх справ.

В межах Київського отаманства Київський отаман повинен керуватися загальними законами про права, обов'язки та відповідальність «градоначальників», губерніальних комісарів (постанова бувшого Російського Тимчасового уряду від 19 вересня 1917 р., Зібр. Узак. I расп. уряду № 246, ст. 1749) і іншими законами, які відносяться до губерніальних старост.

При Київському отаманові утворюється під його головуванням нарада в склад помічника отамана, прокурора окружного суду, управляючого канцелярією, одного гласного Київської міської думи та одного гласного Київського губерніального земства по їх обранню, одного фахівця з перебуваючи в

розпорядженню і представників належних відомств при розгляді питань, які торкаються компетенції цих відомств.

До розгляду наради належить: справи про утворення опік над майном розточителів, оглядання безглузвих та божевільних і справи, які отаман повинен на підставі існуючих законів передавати на обговорення наради.

Вартовий догляд в місцевостях, зазначених в ст. 2, по частинах ветеринарній, технічно-будівничій здійснюється отаманом через відповідних урядовців управління отаманства.

Доручити міністрові внутрішніх справ визначити в натурі межі місцевостей, які у вартовім відношенні підлягають Київському отаманству.

Ухвалити докладений до цього штат управління Київського столичного отамана.

Закон цей перевести в життя з першого липня 1918 р.

Асигнувати з коштів Державної скарбниці в розпорядження міністра внутрішніх справ на шість місяців 1918 р.:

а) на утримання штатних служачих управління Київського столичного отамана виділити сто сімдесят дев'ять тисяч сімсот (179.700) карб. Та на утримання кур'єрів шість тисяч (6.000) карб.

б) на канцелярські, друкарські, телеграфні видатки отаманства чотирнадцять тисяч (14.000) карб. Та на службові роз'їзди три тисячі п'ятсот (3.500) карб. – а всього двісті три тисячі двісті (203.200) карб.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. об. державного секретаря І. Кістяковський

Державний вістник. – 1918. - № 32. – 8 серпня. – С. 1.

95.

Закон про Бунчукових товаришів при Гетьманові України

1 серпня 1918 р.

Арт. 1. Установлених штатними розписами («Державний Вістник» 22. 07. 1918 р. № 26) гетьманських генеральних секретарів іменувати Бунчуковими товаришами при Гетьманові всієї України з віднесенням посад їх до III класу і до I розділу до пенсії.

Арт. 2. До обов'язків Бунчукових товаришів належить виконувати доручення, які накладає на них пан Гетьман.

Арт. 3. Бунчукові товариші користуються всіма службовими правами товаришів міністрів.

Арт. 4. З розрішенням Гетьмана Бунчукові товариши мають право давати окремі доручення гетьманським секретарям, а в часи службових подорожей користуватися послугами офіцерів, спеціально представлених до цієї мети начальником генерального штабу.

Арт. 5. При Бунчукових товаришах перебувають: один урядовець для особливих доручень та один канцелярський урядовець, які призначаються та увільняються загальним порядком. Урядовці особливих доручень перебувають в V класі по посаді і мають право на пенсію по III розділі, а канцелярські урядовці – в VII класі по посаді та на пенсію V розділі.

Арт. 6. Діловодство Бунчукових товаришів виконується канцелярією штабу пана Гетьмана.

Бунчукові товариші одержують платню для себе та для своїх урядовців, так само і добові гроші за командировки по вимогах гетьманського штабу.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Державний секретар С. Завадський

Державний вістник. 1918. - № 32. – 8 серпня. – С. 1-2.

96.

Закон про політико-правове становища службовців військового відомства

1 серпня 1918 р.

Громадяни Української Держави за час перебування на дійсній службі обмежуються в користуванні політичними правами на слідуючих підставах: перебуваючи на дійсній військовій службі, навіть і особам, котрі служать у Військовій офіції по вільному найму, забороняється:

а) користуватися активним виборчим правом до законодавчих і громадських установ держави, себ-то подавати свій голос персонально або через довіреного в законодавчі установи і приймати участь в передвиборчих зібраннях всякого роду; але пасивним виборчим правом, себ-то правом бути обраним в члени законодавчих і громадських установ, військові службовці користуються однаково з іншими громадянами з тим, щоб після обрання вони були увільнені від військової служби;

б) входити в склад і приймати участь в яких не було б спілках, гуртках, товариствах, партіях, радах, комітетах та інших організаціях, які мають політичний характер;

в) знаходитися на мітингах і взагалі на всяких зібраннях політичного характеру, як випадкових так і спеціально скликаних.

г) приймати безпосередню участь в маніфестаціях та демонстраціях політичного характеру;

д) за порушення цього закону винні підлягають відповідальності по суді, як за невиконання загальних розпоряджень військових начальників (Ст. 104 та 104 і книги XXII Св. В. II).

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр військових справ,, генеральний бунчужний О. Рогоза

Державний вістник. – 1918. - № 32. – 8 серпня. – С. 2.

97.

Закон про створення управління Одеського міського отамана

1 серпня 1918 р.

На відміну, доповнення до змісту відповідних законів постановити:

Перейменувати: а) Одеського «градоначальника» й помічника його – в Одеського міського отамана й помічника його; б) канцелярію «градоначальника» - в канцелярію Одеського міського отамана.

Склад управління Одеського міського отаманства визначається докладеним до цього штатом.

Примітка 1: Особи, які з переведенням в життя штату Одеського міського отаманства, не будуть призначені на посади, залишаються по-за штатом на загальних підставах.

Примітка 2: Склад і штат Державної варти Одеського міського отаманства визначаються окремим законом.

В межах отаманства Одеський отаман повинен керуватися загальними законами про права, обов'язки та відповідальність «градоначальників», губерніальних комісарів (постанова бувшого Російського Тимчасового уряду від 19 вересня 1917 р., Зібр. Узак. і расп. уряду № 246, ст. 1749) і іншими законами, які відносяться до губерніальних старост.

Міський отаман головує в усіх урядових присутствіях, де головування було доручено «градоначальникові».

Закон цей перевести в життя з 1 липня 1918 р.

Асигнувати з коштів Державної скарбниці в розпорядження міністра внутрішніх справ на шість місяців 1918 р.:

а) на утримання штатних служачих управління Київського столичного отамана виділити сто п'ятдесят сім тисяч шістсот (157.650) карб. та на утримання кур'єрів чотири тисяч вісімсот (4.800) карб.

б) на канцелярські, друкарські, телеграфні видатки отаманства чотирнадцять тисяч чотиреста (14.400) карб.

в) на службові роз'їзди три тисячі (3.000) карб., а всього сто сімдесят дев'ять тисяч п'ятдесят (179.850) карб.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 32. – 8 серпня. – С. 1.

98.

Закон про створення фонду Національної бібліотеки Української Держави

2 серпня 1918 р.

Для заснування Національної бібліотеки Української Держави в м. Києві утворюється «Фонд Національної бібліотеки» з метою негативного придбання й систематизації книжок, бібліотек, рукописів, мап та інших творів.

Крім загальних завдань – допомагати розповсюдженню знання і підтриманню наукової праці, при бібліотеці має бути найповнішим чином розроблений відділ «Ucrainika»; бібліотека повинна бути з книгозбірнею, в якій мають бути зібрані всі пам'ятки духовного життя українського народу і України (рукописні і друкарські). В ній повинні бути зібрані книги, часописи, газети, гравюри, листівки, ноти, літографії і інші твори друкарень, літографій і металографій, видані на Україні та за кордоном.

Міністрові народної освіти та мистецтва доручається в найкоротший час розробити і внести на затвердження Ради Міністрів статут і штати Національної бібліотеки.

Як аванс до 1 січня 1919 р. асигнувати до Фонду Національної бібліотеки в розпорядження Міністра народної освіти та мистецтва п'ятсот тисяч карб. З коштів Державної скарбниці.

Для управління Фондом Національної бібліотеки і ведення початкової праці по заснуванню її скласти тимчасовий комітет по заснуванню Національної бібліотеки в місті Києві. Комітет цей знаходиться і працює під безпосереднім доглядом міністра народної освіти та мистецтва. Інструкцію, яка зазначає склад, платню за працю і напрям діяльності тимчасового комітету доручається розробити міністрові народної освіти та мистецтва.

В цілях побільшення Фонду Національної бібліотеки доручити Міністрові народної освіти та мистецтва звернутися до всієї людності Української Держави з

закликом про підтримання цієї справи і відкрити загальну підписку для побільшення фонду.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр народної освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 32. – 8 серпня. – С. 2.

99.

Постанова про у зміну законі про громадянство Української Держави

2 серпня 1918 р.

Зазначений в статті 4 закону 2 липня 1918 р. про громадянство Української Держави місячний строк на подачу заяви бувшими російськими підданими про небажання бути українським громадянином продовжити до трьох місяців з дня оголошення закону 2 липня 1918 р., себто до 2 жовтня 1918 р.

Голова ради Міністрів Ф. Лизогуб
Державний секретар С. Завадський

Державний вістник. – 1918. - № 32. – 8 серпня. – С. 2.

100.

**Закон про створення військового контролю
у складі місцевих установ державного контролю**

5 серпня 1918 р.

І. Для ревізії грошових та матеріальних оборотів військових частин місцевих урядвань, установ, організацій та інших інституцій Військової офіції, в тій частині, котра належала раніш ревізії краєвих контрольних палат, утворюється в складі місцевих установ державного контролю військовий контроль, строком на два роки, зміст і порядок діяльності котрого зазначається окремою постановою, затвердженою державним контролером.

Примітка: в кінці зазначеного строку належить переглянути питання про організацію надалі військового контролю.

При провадженню ревізії військовий контроль керується загальними законами, розпорядженнями і спеціальними інструкціями, які існували в бувшій

Російській імперії, а також виданими Російським Тимчасовим урядом, оскільки згадані закони, розпорядження та інструкції не скасовано або не змінено належною владою Української Держави.

Військовий контроль складається з головного контролера, його помічника, старших ревізорів та інших чинів, згідно з штатом. В складі військового контролю утворюється загальна присутність на загальних підвалинах.

Військовий контроль здійснює всі роди ревізії (попередню, фактичну та послідовуючу) звітності належних військових частин і управлінь.

Військовий контроль, як ревізійному так і загальному порядку служби, підлягає виключно державному контролю на загальних існуючих в державнім контролі підвалинах.

II.

Ухвалити докладений до цього штат військового контролю і закон цей перевести в життя з 15 липня 1918 р.

III.

Асигнувати в розпорядження державного контролера з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. двісті двадцять три тисячі п'ятсот сто сімдесят п'ять (208.175) карб. На утримання штатних служачих військового контролю в 1918 р. з 15 липня ц. р. і п'ятнадцять тисяч чотириста (15.400) карб. на канцелярські та господарські видатки військового контролю в 1918 р.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
В. о. державного контролера Д. Валлійський

Державний вістник. – 1918. - № 33. – 10 серпня. – С. 2.

101.

Обіжник Міністерства народної освіти та мистецтва щодо створення національної вищої початкової школи з наступного 1918 – 1919 шкільного року

58 серпня 1918 р.

До губерніальних і повітових народних (земських) і міських управ, до губерніальних і повітових комісарів справ освіти та до педагогічних рад вищих початкових шкіл.

В минулому 1917 р. з розпорядженням Російського Тимчасового уряду і секретаря освітніх України в цілому ряді шкіл як нижчих, так і вищих початкових провадилася широка творча робота по вихованню і навчанню дітей на рідній українській мові. Нині, коли Український народ має свою Державу і напружує сили, щоб закласти як найміцніші підвалини під неї, українська національна школа, вся головна основа відродження народу, мусить бути особливе добре і

завчасно забезпечена всім, що гарантує прямий і вільний перехід всякій українській дитині до самих верхів шкільного національно-виховуючого навчання.

На протязі минулого року українська мова в суспільстві повернула свої права і пошану до себе, завдяки чому до цілого ряду нижчих початкових шкіл прийти дітей, щоб одержати освіту українською мовою. Тепер дітям цих шкіл як і всіх інших мусить бути дана можливість продовжувати далі освіту на українській мові і при тому в такій школі, де діти, серед національного оточення, виховувала б почуття поваги й пошани до своєї рідної мови і Батьківщини. Через це вища початкова школа, як школа найбільш близька і приступна для широких кіл народу, особливо мусить приготуватись до вимог, які ставить момент перед країною.

Міністерство народної освіти звертається до всіх губерніальних і повітових земських і міських управ, в завідуванні яких зараз знаходяться вищі початкові школи, з проханням, в контакті з губерніальними і повітовими комісарами освіти поставити справу утворення національної вищої початкової школи з початку наступного 1918/1919 шкільного року по всій Україні так, як вимагають того інтереси українського народу і держави.

Міністерство пропонує:

В таких вищих початкових школах, котрі в минулому шкільному році перейшли до викладу української мови, а також тих, котрі відкриваються з початку цього року для українських дітей, навчання всіх предметів в школі вести українською мовою і для цього призначити відповідальний педагогічний персонал;

В тих існуючих уже вищих початкових школах, в яких склад учнів переважно із української людності (українців більше 50 %) всі предмети в першій класі обов'язково викладати українською мовою, рахуючись, особливо на перших порах, з властивостями складу учнів.

Що ж до старших класів, то в них перехід до викладання того чи іншого предмету українською мовою ставити в залежність від фактичної можливості здійснити це. У всяким разі необхідно, щоб на протязі 1918/1919 шкільного року у всіх класах велась систематична робота по підготовці до викладу всіх дисциплін українською мовою;

В інших початкових школах обов'язково завести дисципліни українознавства (українську мову, історію і географію України) і викладати їх тою мовою, яка вживається в школі, або українською, коли діти як слід розуміють її.

Гадаючи, що губерніальні і повітові народні управи, як і педагогічні ради вищих початкових шкіл вживуть всіх заходів, аби здійснити це розпорядження, Міністерство народної освіти просить комісарів освіти допомогти зазначеним установам в цій справі і сповіщати міністерство, що зроблено і робиться у справі утворення рідної національної школи на місцях і що стоїть або стоятиме на перешкоді до цього.

Міністр народної освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 44. – 6 вересня. – С. 2.

102.

**Постанова про зміну штатів, асигнування 20.726.712 карб. на
утримання
існування та відкриття нових вищих початкових шкіл**

6 серпня 1918 р.

В відміну та доповнення існуючих законів ухвалити докладені до цього нові штати вищих початкових шкіл і вважати їх дійсними з 1 травня 1918 р.

Закони від 13 березня 1915 р., 11 22 жовтня 1916 р й 5 серпня 1917 р. про добові гроші та відсоткові додатки на дорожнечу відносно штатних посад у вищих початкових школах – скасувати.

Асигнувати в розпорядження Міністерства народної освіти та мистецтва з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. двадцять мільйонів сімсот двадцять шість тисяч сімсот дванадцять (20.726.712) карб. з таким призначенням

а) на утримання в 1918 р. існуючих вищих початкових шкіл 9.531.000 карб.

б) на допомогу місцевим самоврядуванням на утримання вищих початкових шкіл, відкритих в 1917 – 1918 рр. цілком на місцеві кошти, а також на всякі одноразові допомоги взагалі вищим початковим школам і служачим в них 4.500.000 карб.

Примітка: Зазначений кредит дозволяється витратити тільки на ті вищі початкові школи, котрі фактично функціонували в 1917 – 1918 рр.

в) на утримання вищих початкових шкіл в тих місцевостях, котрі зараз прилучаються до України, а також інші потреби вищих початкових шкіл 1.695.712 карб.

г) на допомогу місцевим самоврядуванням та відкриття 400 вищих початкових шкіл з 1 серпня 1918 р. 5.000.000 карб.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 33. – 10 серпня. – С. 3.

103.

**Постанова про заснування при середніх загальноосвітніх школах
350 стипендій та асигнування на це 77.500 карб.**

6 серпня 1918 р.

Заснувати з 1 липня цього року при середніх загальноосвітніх школах України 350 (триста п'ятдесят) стипендій для незаможних учнів української національності.

Надати цим стипендіям назви українських діячів та письменників: 1) Гр. Сковорода, 2) Ів. Котляревський, 3) Є. Гребінка, 4) П. Гулак-Артемівський, 5) Т. Шевченка, 6) М. Костомарова, 7) П. Куліша, 8) Марка Вовчка, О. Стороженка, 10. І. Нечуя-Левицького, 11) Ст. Руданського, 12) М. Старицького, 13) Б. Грінченка, 14) М. Драгоманова, 15) Ів. Франка, 16) М. Павлика, 17) Ів. Карпенко-Карого, 18) М. Кропивницького, 19) Лесі Українки, 20) М. Коцюбинського, 21) М. Лисенка, 22) М. Чубинського, 23) В. Антоновича, 24) В. Антоновича, 24) П. Житецького, 25) Гр. Шерстюка, 26) К. Михальчук, 27) Ол. Русова.

Доручити Міністрові народної освіти та мистецтва розробити детальну інструкцію для цих стипендій.

Асигнування в розпорядження Міністра освіти та мистецтва з коштів Державної скарбниці видати сімдесят сім тисяч п'ятсот (77.500) карб. на видачу стипендій.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 33. – 10 серпня. – С. 3.

104.

Закон про об'єднання до одного типу різнорідних нижчих початкових шкіл, зміну їх штатів та збільшення державної допомоги

6 серпня 1918 р.

Об'єднати до одного типу, який встановлено затвердженням 25 травня 1874 р. Статутом початкових шкіл, школи, що існують на Україні: а) на підставі інструкцій двохкласних та однокласних сільських шкіл Міністерства народної освіти 14 червня 1875 р.; б) парафіальні школи, існуючі на підставі Статуту 8 грудня 1828 р. та правил 1845 р.; в) сільські двокласні школи відомства Міністерства народної освіти по програмах, затверджених Міністром народної

освіти 31 травня 1869 р., а також інші початкові школи, які одержують кошти на своє утримання на підставі додатку № 11 до § 96 сміти бувшого Російського уряду за 1917 р.

Порівняти службові права і права на грошове утримання вчителів усіх цих шкіл.

Установити вищезазначені норми річної допомоги від держави місцевим самоврядуванням по справах початкової освіти: на кожний шкільний комплект 2.100 карб. (1.800 карб. учителеві та 300 карб. законовчителеві), 500 карб. Додатково на комплект 2-ї класи та 1.800 карб. на запасового вчителя.

Збільшити надбавку за кожних 5 років служби вчителям зазначених в ст. 1-й шкіл до 120 карб.

Примітка: При призначенні п'ятирічних додатків в цім розмірі рахується й вся попередня, до видання цього закону, педагогічна служба вчителів.

Установити на 1918/1919 рр. норму одноразової допомоги місцевим самоврядуванням з коштів Державної скарбниці на майбутні шкільні комплекти в 800 карб. на кожний.

Вищезазначені норми перевести в життя з 1 травня 1918 р.

Всі додатки до утримання вчителів, крім 5-річних додатків, а саме: на дорожнечу, добові та інші, скасувати.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 33. – 10 серпня. – С. 3.

105.

Постанова про створення Головної управи військової повинності та асигнування 183.434 карб. на її утримання

9 серпня 1918 р.

Утворити в складі Міністерства внутрішніх справ Головну управу військової повинності, якій надати права й функції «Управления по делам о воинской повинности» бувшої Російської держави, зазначені в 384 (1) і 384 (2) статтях Розд. III т. I. ч. II Св. зак.

Докладений до цього штат Головної управи військової повинності ухвалити й вважати його дійсним з 1 червня 1918 р.

Асигнувати в розпорядження Міністра внутрішніх справ з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. сто вісімдесят три тисячі чотириста тридцять чотири (183.434) карб. з таким призначенням:

а) на утримання урядових осіб Головної управи військової повинності – 81.434 карб.

б) на утримання кур'єрів – 6.000 карб.

в) на канцелярські, типографічні та господарські потреби – 35.000 карб.

г) на найом помешкання – 6.000 карб.

д) на технічні засоби – 20.000 карб.

е) на умеблювання помешкання – 15.000 карб.

ж) на подорожі та добові гроші – 20.000 крб.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 54. – 3 жовтня. – С. 1.

106.

Закон про статут Української Державної варти

9 серпня 1918 р.

Докладені до цього Статут Української Державної варти і штати її ухвалити.
Штати ці вважати дійсними з 1 липня 1918 р.

Зазначені в Статуті карно-розвідчі відділи Державної варти залишити в підлеглих Міністерству внутрішніх справ тимчасово до передачі їх відділів до відомства Міністерства юстиції.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 38. – 22 серпня. – С. 1.

107.

Статут Української Державної варти

9 серпня 1918 р.

І. Про урядування Державною вартою в губерніях.

1. Урядування службовим персоналом і інституціями Державної варти загальної, карно-розвідчої і освідомляючої в губернії, а також догляд за діяльністю їх на місцях зосереджується в особі губерніального старости.

Примітка: по переведенню дознань про злочинства служачі Державної варти перебувають в безпосередній підлеглих від осіб прокурорського догляду, згідно з постановами «Устава уголовного судопроизводства», які торкаються до служачих загальної поліції.

2. В допомогу губернiальному старості призначається окремий помічник (інспектор Державної варти в губернії), порядок діяльності та обов'язки якого визначаються губернiальним старостою до того часу, поки цьому питанню не буде видано окремої інструкції міністра внутрішніх справ.

II. Про урядування Державною вартою в повітах.

3. Урядування службовим персоналом і інституціями Державної варти в повіті (загальної, карно-розвідчої і освідомляючої), а також догляд за діяльністю їх на місцях належить повітовому старості.

Примітка: по переведенню дознань про злочинства служачі Державної варти перебувають в безпосередній підлеглих від осіб прокурорського нагляду, згідно з постановами «Устава уголовного судопроизводства», які торкаються до служачих загальної поліції.

4. Кожний повіт поділяється на відділи: повітовий, в склад якого входять всі волості повіту з селами і деревнями, а також міські оселі, населення яких не перевищує 30.000 людей обох полів. Кожне таке місто складає самостійний міський відділ повіту.

III. Про повітову Державну варту.

5. На чолі Державної варти в повіті є начальник повітової Державної варти, який безпосередньо підлягає повітовому старості.

6. При начальникові повітової Державної варти знаходяться помічник і канцелярія, згідно з штатами, які до цього докладаються.

7. Державна варта в повіті поділяється на сільську (кінну), яка обслуговує волості, села і присілки і міську (пішу), яка обслуговує малі міста і міські оселі повіту.

8. Уся територія повіту за виключенням міст і міських осель з населенням більш як 300.000 людей, поділяється на райони з таким розрахунком, щоб кількість населення кожного району не перевищувала 40.000 людей.

9. На чолі кожного району стоїть начальний Державної варти району.

10. При начальникові Державної варти району знаходиться один помічник, один письмовод і канцелярія згідно з докладеними до цього штатами.

11. Кожний район поділяється на волості.

12. На чолі Державної варти волості стоїть голова волосної Державної варти.

13. Загальна кількість кінних повітових вартових визначається по розрахунку одного вартового на кожні 200 душ населення обох полів, не рахуючи населення міст і міських осель, в яких Державна варта виділена в самостійну адміністративну одиницю.

14. Крім того, на кожен волость призначається по одному вартовому старшого розряду.

15. По районах вартові розділяються розпорядженням начальника Державної варти повіту.

16. Кожне місто й міська оселя, яке має населення від 3.000 до 30.000 душ обох полів, складає окремий міський район повіту.

17. В містах і міських оселях які мають від 3.000 до 10.000 душ населення обох полів, при начальникові міського району Державної варти знаходиться один письмовод.

18. В містах з населенням від 10.000 до 30.000 людей при начальникові міського району Державної варти знаходиться один або два помічника з таким розрахунком, щоб при поділі кількості мешканців обох полів поміж начальником і його помічниками на кожного припадало не більш 10.000 мешканців міста; при начальникові міського району знаходиться один письмовод.

19. Начальники усіх районів підлягають безпосередньо начальникові Державної варти повіту.

IV. Про міську Державну варту.

20. На чолі Державної варти в місті стоїть начальник міської Державної варти, який безпосередньо підлягає повітовому старості.

21. В містах з населенням від 30 до 100 тис. людей при начальникові міської Державної варти знаходиться один помічник, в місті же з населенням більш як 100.000 населення – декілька помічників, з таким розрахунком, щоб на кожного помічника не припадало більше, як 20.000 населення обох полів.

22. В містах, які мають від 30.000 до 100.000 населення обох полів, міські відділи Державної варти поділяються на райони по 30.000 і не більше 35 тисяч населення в кожному, в містах з населенням більше 100.000 – Державна варта поділяється на райони з таким розрахунком, щоб кількість населення в кожному районі не перевищувала 40.000 людей обох полів.

23. На чолі кожного району стоїть начальник району Державної варти, при якому знаходять два помічника і канцелярія згідно з докладеними до цього штатами.

24. В містах з населенням більше 100.000 обох полів кожний район поділяється на участки з таким розрахунком, щоб на кожен участок припадало не більш 5000 душ обох полів.

25. На чолі кожного участку стоїть приказний, безпосередньо підлягаючий начальникові району.

26. В містах і селах кількість вартових Державної варти визначається по розрахунку одного вартового на 400 душ обох полів; кількість служників і посильних – окремим розписом, який до цього докладається.

27. На кожних 10 вартових має бути один з вищою платнею. Крім того, на кожний міський район Державної варти має бути один старший вартовий.

Останні вартові перебувають на меншій платні. На кожних 10 вартових призначається один приказний.

28. По міських районах вартові розділяються окремими розписами, які затверджуються для губерніальних міст – губерніальними старостами, для інших міст і міських осель – відповідними повітовими старостами.

V. Про резервові повітові сотні вартових.

29. На випадок необхідності збільшення варти цього або іншого району повіту в розпорядженню кожного повітового старости знаходить резервові кінна сотня Державної варти згідно з докладеними до цього штатами. Резервові кінна сотня вартових по розсуду повітового старости може бути розстановлена в одному або декількох пунктах повіту з тим, щоб на чолі кожної частини обов'язково був офіцер варти або відповідальний класний урядовець Державної варти.

VI. Про Державну варту в губерніальних містах.

30. Державна варта в губерніальних містах складається на загальних основах, зазначених в розділі IV.

31. Начальник Державної варти губерніального міста підлягає безпосередньо губерніальному старості.

VII. Про урядування Державною вартою в міських отаманства.

32. Урядування службовим персоналом і інституціями Державної варти (загальної, карно-розвідчої, освідомляючої) в отаманстві, а також догляд за діяльністю останніх на місцях зосереджується в особі міських отаманів.

Примітка: по переведенню дознань про злочинства служачі Державної варти перебувають в безпосередній підлеглих від осіб прокурорського догляду, згідно з постановами «Устава уголовного судопроизводства», які торкаються до служачих загальної поліції.

33. Обов'язки допомагати міському отаманові по урядуванню службовим персоналом і інституціями Державної варти в отаманства і по догляду за діяльністю останніх на місцях накладається на інспектора Державної варти в отаманстві: порядок діяльності і обов'язки його визначаються міським отаманом до того часу, поки цьому питанню не буде видано окремої інструкції міністра внутрішніх справ.

34. Отаманства з населенням більше як 300.000 людей обох полів – першого розряду, інші другого розряду.

VIII. Про відділи Державної варти в міських отаманствах.

35. Отаманства першого розряду поділяються на відділи з таким розрахунком, щоб на кожний відділ припадало не більше як 250 тисяч населення обох полів.

36. Для об'єднання діяльності і інспектування службового персоналу і інституцій Державної варти відділу на чолі кожного відділу отаманства стоїть

начальник Державної варти відділу отаманства, обов'язки якого визначаються окремими інструкціями, які виробляються міськими отаманами відповідно місцевим умовам і затверджуються міністром внутрішніх справ.

37. В отаманствах другого розряду обов'язки начальника відділу виконує інспектор Державної варти отаманства.

IX Про райони Державної варти отаманства.

38. Кожне отаманство розділяється на райони з таким розрахунком, щоб кількість населення кожного району в отаманствах першого розряду не перевищувала 50.000 людей обох полів. В отаманствах другого розряду – не перевищувала 40.000 людей обох полів.

39. В отаманствах з великими надморськими портами – територія портів і частин міста, що знаходяться біля них, які зайняті інструкціями, нерозривно зв'язаними з діяльністю останнього, можуть виділятися в окремі райони, хоч би кількість населення виділеної території не відповідала кількості, що зазначена у попередній ст. 38 цього закону.

40. На чолі кожного району стоїть начальник Державної варти району, який безпосередньо підлягає начальникові відділу.

41. На кожний район призначається управління до докладених до цього штатах, і в отаманствах першого розряду – по три, а в отаманствах другого розряду – по два помічника начальника району.

42. Кожен район поділяється з таким розрахунком, щоб на одну частину не припадало більше як 5.000 населення обох полів.

43. На чолі кожної частини стоїть приказний Державної варти.

X. Про молодший службовий персонал Державної варти міського отаманства.

44. Кількість приказних і вартових в отаманствах визначається, згідно з ст. 27 цього закону, а кількість служників і посланців – окремим розписом, який до цього докладається.

45. По районах отаманства вартові розділяються окремими розписами, які затверджує міський отаман.

XI. Про резерви дивізії і сотні Державної варти міського отаманства.

46. При кожнім отаманові першого розряду знаходиться резервний дивізіон кінних вартових, згідно з докладеними до цього штатами, при отаманствах другого розряду – резервна сотня кінних вартових згідно з докладеними до цього штатами.

47. Резервні дивізії і сотні кінних вартових знаходяться в безпосереднім віданню міського отамана, або одного з старших служачих Державної варти отаманства, по розсуду міського отамана.

XII. Про організацію служби Державної варти в часі літніх сезонів, в дачних і курортних місцевостях, які входять в склад міського отаманства.

48. На час літніх сезонів для обслуги дачних і курортних місцевостей, які входять в склад отаманства, по розпорядженню міського отамана – можуть виділятися відділи районних управлінь на чолі з помічником начальника району з правами начальника і необхідний штат приказних і вартових.

49. Зазначені відділи районних управлінь виділяються на підставі окремих штатів і діють на підставі окремих інструкцій, які виробляються відповідно місцевим умовам, міськими отаманами і затверджуються міністром внутрішніх справ.

XIII. Про урядування Державною вартою смуги відчуження залізниць Української Держави.

50. Уся територія смуги відчуження залізниць поділяється на 7 самостійних районів, як-то: Київський, Одеський, Південний, Катеринославський, Лівобережний, Харківський, Подільський райони.

51. На чолі Державної варти кожного району смуги відчуження залізниць стоїть отаман, який користується правами інспектора Державної варти.

Примітка: по переведенню дознань про злочинства служачі Державної варти перебувають в безпосередній підлеглихості від осіб прокурорського догляду, згідно з постановами «Устава уголовного судопроизводства», які торкаються до служачих загальної поліції.

52. Отамани районів в смугі відчуження залізниць призначаються і увільняються міністром внутрішніх справ по представленню директора департаменту Державної варти.

53. Отамани районів в смугі відчуження залізниць безпосередньо підлягають директору департаменту Державної варти.

54. Обов'язки допомагати отаманові району відчуження залізниць по урядуванню службовим персоналом і інструкціями Державної варти району, а також по догляду за діяльністю останніх на місцях, накладаються на окремого помічника начальника району – начальника відділу Державної варти району смуги відчуження залізниць; порядок діяльності і обов'язки його в межах вищезазначених визначаються районним отаманом.

55. При кожному отаманові Державної варти району, знаходиться управління згідно з докладеними до цього штатами.

56. Кожний район в смугі відчуження залізниць поділяються на філії.

57. Нормальна величинь філії 200 верст, мінімальна – 150 верст залізничного путі в залежності від розміру руху в даннім районі залізниць.

58. На чолі кожної філії стоїть начальник філії Державної варти, який безпосередньо підлягає районному отаманові.

59. При кожному начальникові філії знаходиться управління, згідно з докладеним до цього штатами, і по одному помічникові.

60. Київський, Одеський, Харківській і Катеринославській філіях залізничної варти при начальникові знаходять по два помічника.

61. Кількість вартових для кожного району смуги відчуження залізниці призначається по розрахунку один вартовий на сім верст залізничного путі.

62. На кожних 5 вартових має бути один на старшій платні. На кожному філію має бути по одному старшому вартовому.

63. По філіях вартові району розділяються по розсуду отамана району смуги відчуження залізниці. В межах філій – по розсуду начальників останніх.

XIV. Права і обов'язки Державної варту смуги відчуження залізниці.

64. Службовий персонал Державної варту залізничних районів користується всіма правами відповідних служачих міської і повітової Державної варту і виконує всі її обов'язки по схороненню зовнішнього порядку, благопристойності і громадської безпечності, як-то: а) по виявленню всіх карних злочинств і провин, які заподіюються в межах смуги відчуження залізниці; б) по попередженню і припиненню всіх порушень, які направлені проти особистої і маєткової безпеки осіб, які завжди або тимчасово перебувають в смугі відчуження залізниці; в) по виконанню обов'язків, які накладені на залізничну варту діючим на залізницях уставом залізниць Української Держави; г) по догляду за виконанням публікою і служачими залізниць – правил і розпоряджень уряду, які забезпечують зовнішній порядок і благопристойність на залізницях; д) по допомозі військовому відомству; е) по допомозі в належних випадках особам урядових, земських, міських і громадських інституцій; ж) по реєстрації залізничних служачих, які працюють в смугі відчуження і по освідомленню залізничного начальства про осіб, котрі по своїй давнішній діяльності, або по матеріальних прикметах не відповідають службовому стану.

XV. Про взаємні відношення урядовців Державної варту і вартових частин залізниць.

65. Усі служачі Державної варту, незалежно від галузі своєї діяльності (міської, повітової, залізничної, освідомляючої і розвідчої) працюють в повнім взаємнім зв'язку і зобов'язані чинити один другому повну поміч всіма засобами, які у них знаходяться.

66. Служачі залізничної Державної варту при розслідуванні злочинств, які відкрито по за смугою відчуження, не повинні обмежуватись смугою відчуження і можуть самостійно продовжувати розслідування і розвідку поза смугою відчуження причому служачі Державної варту місцевого району (відділу) чинять повну поміч служачим, які перейшли смугу відчуження.

67. Для розвідки і освідомлення служачі залізничної Державної варту користуються послугами місцевих органів розвідчої і освідомляючої Державної варту.

68. Команди та артілі, які утворюються залізничним начальством для охорони грузів і агентів залізниці, зобов'язані виконувати всі вимоги служачих залізничної Державної варту в межах своїх обов'язків і чинити служачим останньої повну поміч по виконанню обов'язків, які накладені на них.

XVI. Про тимчасову організацію розвідчої Державної варти в губерніях, міських отаманствах і повітах

69. На чолі розвідчих в губерніях (отаманствах) стоїть начальник розвідчого відділу в губернії (отаманстві), який безпосередньо підлягає губернiальному старості (міському отаманові) і призначається з згоди прокурора належного окружного суду.

70. При кожнім начальникові губернiального розвідчого відділу знаходиться: а) в губернiальних містах, яких населення не перевищує 200 тисяч людей обох полів – по два помічника; губерніях з населенням більш 200 тисяч людей кількість помічників начальника розвідчого відділу на одного перевищує кількість помічників начальника міської Державної варти даного міста; б) начальники розвідчих районів по розрахунку один на кожний район загальної Державної варти; в) помічники начальників розвідчих районів по розрахунку два помічника на кожний район загальної Державної варти даного міста; г) управління згідно з докладеними до цього штатами.

71. Розвідчі відділи в отаманствах мають ту саму організацію, але-ж кількість помічників начальників розвідчих відділів визначається кількістю відділів загальної Державної варти в отаманствах.

72. Київський столичний розвідчий відділ об'єднує в собі розвідчі органи отаманства і Київської губернії і діє на підставі окремих докладених до цього штатів.

73. Кількість агентів розвідчих відділів у губерніях (отаманствах) визначаються по розрахунку – 4 агенти на кожного начальника розвідчого району.

74. На чолі розвідчого відділу в повіті стоїть начальник повітового розвідчого відділу, який безпосередньо підлягає повітовому старості і призначається по згоді з прокурором окружного суду.

75. При кожнім начальникові повітового розвідчого відділу знаходиться: а) в містах з населенням до 200.000 душ обох полів – один помічник, більш як 200.000 – два помічники; б) начальники розвідчих районів по розрахунку – один на кожний повітовий і міський район загальної Державної варти повіту; в) помічники начальників розвідчих районів – по одному на кожний міський район загальної Державної варти повіту; г) управління згідно з докладеними до цього штатами.

76. Кількість агентів повітових розвідчих відділів визначається по розрахункові – два агенти на кожний повітовий і міський район загальної Державної варти.

77. Для об'єднання діяльності розвідчих органів в заштатних містах і міських оселях з населенням більш як 30.000 людей обох полів, в кожне місто і оселю, які мають начальника міської Державної варти, призначається окремий помічник начальника повітового розвідчого відділу з канцелярією в складі, який визначається губернiальним старостою.

XVII. Про школи і курси спеціальної підготовки служачих Державної варти і про резерви Державної варти.

78. Для спеціальної підготовки молодших класних служачих загальної Державної варти в кожному губерніальнім місті і отаманстві розпорядженням губерніального старости (міського отамана) організуються спеціальні курси, яких скінчення для всіх служачих загальної Державної варти до помічників начальників районів включно обов'язкове. При початковім формуванні зазначені служачі повинні скінчити курси послідовно на протязі першого року їх служби в Державній варті. Згодом кандидат на посаду повинен скінчити курси до призначення на ту або іншу посаду.

79. Зазначені курси обслуговуються класними служачими Державної варти по призначенню губерніальних старост (міських отаманів) і служачими судового відомства по згоді губерніальних старост (міських отаманів) з прокурорами місцевих окружних судів.

80. Для підготовки вартових в кожному губерніальнім місті і отаманстві, розпорядженням губерніального старости (міського отамана) утворюються окремі школи, в які призначаються всі особи, котрі знов поступають на посади вартових аж до витримання іспиту в твердому засвоєнню програми школи.

81. Догляд за зазначеними школами, а також навчання в них накладається на класних служачих Державної варти по розсуду губерніального старости (міського отамана).

82. Для спеціальної підготовки класних служачих залізничної Державної варти, а також для підготовки начальників розвідчих відділів і філій і їх помічників при департаменті Державної варти утворюються окремі курси з двома відділами (по спеціальностям). Такі курси обслуговуються служачими Міністерства внутрішніх справ по розсуду директора департаменту Державної варти і інших відомств по згоді директора департаменту з останнім.

83. Для підготовки начальників розвідчих районів і їх помічників утворюються курси при кожному розвідчій відділі. Таки курси обслуговуються служачими Державної варти по призначенню губерніальних старост (міських отаманів).

84. Для підготовки залізничних вартових утворюються розпорядженням районних отаманів при управліннях останніх окремі школи, до яких поступають всі особи, які знов призначаються на посади вартових. Ці школи обслуговуються служачими районних управлінь Державної варти по розсуду районних отаманів.

85. Навчання по всіх зазначених вище школах і курсах переводиться по окремому програму, який затверджується міністром внутрішніх справ.

86. Скінчення шкіл і курсів для всіх зазначених вище служачих обов'язкове.

87. В час перебування в школах і на курсах, як класні служачі, так і рівно вартові рахуються в резерві служачих Державної варти.

88. Урядування служачими резерву губернії і отаманстві накладається на начальника резерву, при котрому в отаманстві першого розряду і в губерніях знаходиться один помічник. При кожнім начальникові резерву – один письменовод.

XVIII. Про відпустки на роз'їзди, канцелярські і розвідчі потреби і на ремонт зброї.

89. Роз'їздні гроші служачим Державної варті відпускається, згідно з окремим розписом, який до цього докладається.

90. Гроші на канцелярські видатки відпускаються згідно з окремими докладними до цього розпису.

91. Гроші на розвідки для розвідчих відділів і філій Державної варті відпускаються згідно з окремим докладеним до цього розписом.

92. Гроші на ремонт зброї відпускаються по окремому докладеному до цього розписові.

XIX. Про статистичні відомості, які повинні служити основою для визначення кількості служачих Державної варті в містах і повітах.

93. При початковім розрахункові кількості служачих Державної варті в містах і повітах за основу береться кількість населення даного міста або повіту згідно статистичними відчитами земських і міських управ до 1 січня 1916 р.

XX. Про добір служачих Державної варті.

94. Правила добору до Державної варті встановлюються міністром внутрішніх справ в інструкційному порядку.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 38. – 22 серпня. – С. 1-2.

108.

Постанова про скасування головної комісії по виборах до Установчих зборів Української Народної Республіки

10серпня 1918 р.

I.

Скасувати «Головну комісію по справах виборів до Установчих зборів Української Народної Республіки» та «Виборче бюро» Міністерства внутрішніх справ.

II.

Утворити комісію по ліквідації зазначених «Головної комісії» й «Виборчого бюро» в складі голови комісії та членів: одного від Міністерства юстиції, одного від Міністерства внутрішніх справ, одного від державного контролю та по одному від міського та земського самоврядувань.

III.

Голова комісії призначається наказом пана Гетьмана; члени комісії від Міністерств юстиції, внутрішніх справ і державного контролю призначаються розпорядженням відповідного міністра або державного контролера, а члени комісії від міського й земського самоврядувань призначається наказами цих останніх.

IV.

За працю в зазначеній в п. II комісії визначити платню: голові 40 (сорок) карб. добових і членам комісії від міського й земського самоврядувань по 15 (п'ятнадцять) карб. За кожне засідання.

V.

Для провадження діловодства зазначеної комісії утворити особливу при ній канцелярію з секретарем на чолі.

VI.

Асигнувати в розпорядження міністра внутрішніх справ в рахунок сміти 1918 р. з коштів державної скарбниці десять тисяч (10.000) карб. на утримання вищезазначеної комісії та її канцелярії.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 35. – 15 серпня. – С. 1.

109.

Закон про затвердження Статуту Українського Державного банку та асигнування коштів до його основного капіталу

10 серпня 1918 р.

Докладений до цього Статут Українського державного банку ухвалити.

В питаннях, цим Статутом не передбачених, керуватися Статутом державного банку, викладеним в розд. 4. част. 2. Т. XI Св. зак. Російської держави з усіма послідувавшими в ньому до місяця жовтня 1917 р. змінами.

Відпустити з коштів Державної скарбниці 100.000.000 карб. На утримання основного капіталу Державного банку з проведенням цього видатку по обрахунку Кредитової канцелярії на 1918 р. по відділі надзвичайних видатків.

Нормальний розпис окладів утримання служачих Українського державного банку, який до цього прикладається, ухвалити, та вважати дійсним з першого червня 1918 р.

На переїзд до місця служби служачим банку, по їх призначені, видавати під'ємні гроші в розмірі півмісячного окладу на далечінь до 1000 верст і місячного утримання на далечінь більш 1000 верст.

Оклади утримання не поділяються на жалування, харчові та квартирні; в випадку, коли служачі користуються казенними квартирами, за винятком директора Департаменту банку, з їх утримання вираховується помісячно одна п'ята частина його.

Всіх осіб, котрі по новому штату не одержать призначення, залічити поза штат на загальних підставах.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За міністра фінансів Г. Курило

Державний вістник. – 1918. - № 36. – 17 серпня. – С. 1.

110.

Закон про штати управлінь губернських і повітових старост та асигнування 4.969.800 карб. на їх утримання

10 серпня 1918 р.

Докладені до цього штати та спис управлінь губернських та повітових старостів ухвалити і вважати їх дійсними з 1 липня 1918 р.

З 1 липня 1918 р. перейменувати «канцелярії губернаторів» в «канцелярії губернських старост», закрити кредити на утримання губернських та повітових комісарів та їх канцелярій, а також перервати відпуск сум на утримання управлінь губернських та повітових старостів з відпущеного в десять мільйонів (10.000.000) карб. Кредиту, асигнованого Радою Міністрів по закону від 13 травня 1918 р., з переводом лишків цих кредитів на департамент Державної скарбниці.

Асигнувати в розпорядження Міністра внутрішніх справ в рахунок сміти 1918 р. з коштів Державної скарбниці чотири мільйони дев'ятсот шістьдесят дев'ять тисяч вісімсот (4.969.800) карб. На утримання управлінь губернських та повітових старостів з 1 липня 1918 р. по 1 липня 1919 р. з таким призначенням.

1). На утримання службового персоналу управлінь губернських старостів
879.600 карб.

на утримання кур'єрів 8 управлінь губернських старостів
48.000 карб.

на господарські та інші потреби 8 управління губерніальних старостів	19.200 карб.
на канцелярські потреби 8 управління губерніальних старостів	96.000 карб.
на подорожі гроші 8 управління губерніальних старостів	48.000 карб.
2). На утримання службового персоналу 30 управлінь повітових старостів 1 розряду	873.000 карб.
на утримання кур'єрів 30 управ. пов. ст. 1-го роз.	63.000 карб.
на канцелярські потреби	180.000 карб.
на господарські та інші потреби	63.000 карб.
на подорожі гроші	90.000 карб.
3). На утримання службового персоналу 75 управлінь повітових старостів 2-го розряду	1.687.500 карб.
на утримання кур'єрів	135.000 карб.
на канцелярські потреби	450.000 карб.
на господарські та інші потреби	112.500 карб.
на подорожні гроші	225.000 карб.
Разом	4.969.800 карб.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 36. – 17 серпня. – С. 3.

111.

Обіжник Міністерства внутрішніх справ щодо обов'язкового виконання нових законів Української Держави, оголошені в «Державному вістнику»

15 серпня 1918 р.

Всім інституціям і урядовим особам, підлеглим міністрові внутрішніх справ.

Обставини сучасної хвилини викликали замінену законодавчу працю уряду.

Тим часом багато законів і постанов, торкаючихся почасти найзначніших боків життя, не виконуються на практиці, позаяк урядові особи і інституції, на обов'язках котрих лежить їх здійснення, проявляють часом незнайомство з новими законодавством.

З огляду на це, я повинен мигати як від моїх співробітників у центральних інституціях міністерства, так і від губерніальних старостів, міських отаманів і повітових старостів безумовного ознайомлення з усіма знов подаваними законами та постановами в міру оголошення їх у «Державному вістнику» і негайного переведення в життя і орудування ними, не чекаючи надалі потверджень.

Голова внутрішніх справ І. Кістяківський
За директора канцелярії М. Яблонський

Державний вісник. – 1918. - № 35. – 15 серпня. – С. 2.

112.

Закон про перетворення Київського народного українського університету на Київський державний університет

17 серпня 1918 р.

З першого липня 1918 року Київський український народний університет, який відкрито 5 жовтня 1917 р. в складі трьох факультетів, перетворити в Київський державний український університет в складі чотирьох факультетів: історико-філологічного, фізико-математичного, правничого та медичного.

2. Викладовою мовою в Київському державному українському університеті є українська.

Примітка. По проханню факультетів, з дозволу Міністра народної освіти та мистецтва, окремих випадках можливо читання лекцій російською мовою.

Всі студенти Київського українського народного університету залічуються в студенти Київського державного українського університету, з зарахуванням прослухання предметів та складених іспитів.

Вільні слухачі Київського українського народного університету залічуються також вільними слухачами Київського державного українського університету.

Примітка 1. Всі студенти, які не мають «атестатів зрілості» мусять представити цей атестат до часу одержання диплому, без чого диплом не видається.

Примітка 2. Новий прийом студентів проводиться згідно з правилами, однаковими для других державних університетів.

Особи, що входили в склад факультетських зібрань історико-філологічного, фізико-математичного й правничого факультетів Київського українського народного університету до 1 липня 1918 р., входять в склад початкових факультетських зібрань відповідних факультетів Київського державного українського університету, як 1) професори, коли вони мають ступінь не менш магістра або звання ад'юнкта спеціальних шкіл; 2) виконуючі посаду професорів, коли вони мають звання приват-доцента російських університетів.

Примітка. Особи, які не мають учених ступенів, не можуть бути допущені до навчання в університеті.

До видання нових статутів і штатів державних українських університетів поширити на Київський державний український університет силу загального статуту та штатів російських університетів 23 серпня 1884 р., з пізнішим до них додатками та змінами й нижчелідуючим загальних підставах:

а) Початковий склад факультетських зібрань історико-філологічного, фізико-математичного та правничого факультетів українського Київського державного університету складають особи, зазначені в арт. 4. Цього закону п. 1 і 2.

б) Початковий склад медичного факультету – з декана та професорів, разом це більш вісімсот разом з деканом) – призначається Міністром народної освіти.

в) Тимчасово, протягом п'яти років з дня затвердження цього закону, до виконання обов'язків по посадам екстраординарних професорів на зазначених в арт. 1 факультетах можуть бути обрані особи, що склали іспит на ступень магістра і викладали в званні приват-доцента одного з російських та українських університетів не менш трьох років; скорочення цього строку дозволяється в порядку, зазначеному в статті 449 Статутів наукових установ та шкільних закладів («Свод. Зак. Т. XI. Ч. 1. Вид. 1893 р.»). Протягом того часу до виконання посад ординарного та екстраординарного професорів можуть бути обрані українські та російські вчені, які мають ступень доктора одного з закордонних університетів та відомі своїми вченими працями, а також лекторською діяльністю в тих університетів.

г) Провадження на затверджених в арт. 1 факультетах іспитів на вчені ступені магістра або доктора та надання зазначених ступенів доручається раді та вищезгаданим факультетах лише після повного сформування їх в складі всіх курсів.

д) Міністрові народної освіти, на прохання факультетів, доручається кожен рік командувати з науковою метою зі складу лекторського персоналу Київського державного українського університету осіб, які прослужили в університеті не менш двох років, на строк не більш, як одне або два півріччя; правом на це, з обов'язком представити справоздання, користується й кожний професор раз на п'ять років.

е) Хто одержить зазначену в попереднім (д) пункті командировку, той захоче усе належне по займає цій посаді утримання і крім того одержує одноразово половину належного йому за час командировки окладу основного утримання; але ж він не користується іншими видами командировочної платні, яка встановлена Статутом про службу по призначенню від уряду («Свод. зак. Т. III, гл. III, арт. 606, вид. 1896 р.»). Відповідні кошти асигнуються щорічно по сміті Міністерства народної освіти та мистецтва.

Доручити Міністрові народної освіти прохати, починаючи з 1919 р., кредити на будівання та оборудовання помешкань державного університету.

Примітка. Тимчасово Київський державний український університет має користуватися помешканнями вищих та середніх шкіл міста Києва, з дозволу Міністра народної освіти та по згоді з радами тих шкіл.

Для вибору місця будівання помешкань університету, рівно ж для вироблення плану будівання та переведення роботи по будіванню помешкань й їх об орудуванню, доручити міністрові освіти заснувати «комітет будівання помешкань університету».

В склад комітету входять: правління університету, представники Міністерства освіти, Міністерства фінансів, Державного контролю, архітектор будівничий, а також окремі особи, участь яких в комітеті буде визнана міністром освіти корисною і бажаною. Завідувачі окремими інститутами та науково-дослідними установами Київського державного українського університету запрошуються в засідання комітету з правом вирішального голосу по питанням, що їх торкаються. Комітет працює на підставі окремого статуту, який виробляється самим комітетом та затверджується міністром освіти, по згоді з міністром фінансів та державним контролером.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 41. – 29 серпня. – С. 2.

113.

Закон про заснування Кам'янець-Подільського державного університету

17 серпня 1918 р.

Заснувати з 1 липня 1918 р. в місті Кам'янці-Подільському державний університет в складі чотирьох факультетів, причому в 1918 р. відкрити в цьому університетові факультети історико-філологічний та фізико-математичний з двома відділами – математичним та природничо-історичним.

Відкрити цей університет, поки будуть видані нові устави й штати українських університетів, на підставі сили загального статуту і штату російських університетів 23 серпня 1884 р. з тими доповненнями і змінами, що потім до них були видані, а також на підставі слідуєчих правил: а) викладовою мовою в Кам'янець-Подільському державному університеті є мова українська, але по проханню факультетів, з дозволу Міністра народної освіти, в окремих випадках можливо читання лекцій і російською мовою; б) Перший ректор Кам'янець-Подільського державного українського університету, перші декани факультетів, а також увесь склад професорів першого курсу призначаються Міністром народної освіти; в) такий же спосіб закладаються й два других факультети Кам'янець-Подільського університету; в) Тимчасово, на протязі п'яти років з дня оголошення цього закону, для виконання посад екстраординарних професорів в Кам'янець-Подільським університеті можна обирати осіб, що склали іспит на ступень магістра й вели навчання в російським або українським університеті не менше трьох років; скорочення цього часу дозволяється порядком статті 449 Статуту вчених установ та шкільних закладів (Свод. зак., т. XI, ч. 1, вид. 1893 р.). Протягом того часу можна обирати для виконання посад ординарного і екстраординарного професорів українських або російських вчених, що мають ступень доктора закордонного університету та відомі своїми вченими працями, а також педагогічною діяльністю в цих університетах. г) проведення на зазначених в розділі 1 факультетах іспитів на вчені ступені магістра або доктора та надання цих ступенів дозволяється раді та факультетам Кам'янець-Подільського університету тільки після повного сформування їх в складі всіх курсів; д) Міністрові народної освіти, на прохання факультетів, доручається кожен рік командувати з науковою метою зі складу лекторського персоналу Київського державного українського університету осіб, які прослужили в університеті не менш двох років, на строк не більш, як одне або два півріччя; правом на це, з обов'язком представити справоздання, користується й кожний професор раз на п'ять років; е) на історико-філологічному факультеті Кам'янець-Подільського державного університету засновується на загальних підставах дві кафедри: одна польської, друга єврейської літератури й історії;

Доручити Міністрові народної освіти, починаючи з 1919 р., випрошувати кредити, необхідні для на будівництво університету, в міру дійсної потреби.

Провадження праці по збудуванню будинків Кам'янець-Подільського українського університету і упорядкування їх накласти на Комісію по збудуванню Кам'янець-Подільського державного українського університету. До складу цієї комісії належать особи: 13 представників Кам'янець-Подільського міського самоврядування, 5 представників Подільського земства і 3 представники громадських та вчених закладів міста Кам'янець-Подільського, а також управління університету і будівничий будинків його. Крім того, з дозволу Міністра народної освіти, комісія має право кооптувати свій склад осіб, працю яких вона визнає необхідною для діла. Завідуючи окремими закладами та науково-допоміжними установами Кам'янець-Подільського державного українського

університету запрошуюються в засідання комісії по питаннях, що їх торкаються, з правом рішаю чого голосу. Комісія працює на основі окремого статуту, затвердженого міністром народної освіти по згоді з міністром фінансів та державним контролером. Комісія, по згоді з Міністром народної освіти, визначає чергу потрібних робіт. Головою комісії є ректор Кам'янець-Подільського державного українського університету.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр освіти та мистецтва М. Василенко

Державний вістник. – 1918. - № 42. – 31 серпня. – С. 1-2.

114.

Закон про зміни і доповнення в законі про 8-годинний робочий день від 25 січня 1918 рр.

17 серпня 1918 р.

Міністрові торгу та промисловості, по згоді з міністром праці відносно приватних промислових підприємств, і належним міністрам по згоді з міністром праці відносно підприємств, які підлягають окремим відомствам, надається право, коли це визнано буде необхідним по особливостям вироблення або по прикметах робіт, а рівно за для забезпечення населення предметами першої потреби, або за для задоволення потреб державних чи громадських установ, або підприємств, що мають загальнодержавне значення, і в інших особливо уважних випадках, дозволяти відступи від вимог ст. 2, 3, 4, 5, 7, 12, 17, 22, 23, і 24 закону від 25 січня 1918 р. про 8-годинний робочий день, як для цілих галузей промисловості, так рівно для особливих операцій, окремих підприємств чи розрядів робітників, і видавати по зазначеному предметі відповідні постанови.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр торгу та промисловості С. Гутник

Державний вістник. – 1918. - № 42. – 31 серпня. – С. 1-2.

115.

Положення (Устава) про організацію департаменту Державної варті

18 серпня 1918 р.

Департамент Державної варти складається з директора, віце-директорів, урядовців особливих доручень, начальників відділів, секретаря і інших служачих згідно з прикладеним до цього штатом;

Департамент Державної варти відає справами: 1) попередження і запобігання злочинств і охорони громадської безпеки і порядку; 2) устрою установ варти і догляду за їх діяльністю і за правильним провадженням в цих установах; 3) призначення переміщення, увільнення і нагороди служачих варти і призначення їх пенсій і інших законом встановлених грошових видатків; 4) охорони і спостереження за прикордонною смугою; 5) постачання чужоземцям свідоцтв на проживання в межах Української Держави і висилки чужоземців; 6) перевірення свідчень осіб, які іменують себе за кордоном українськими громадянами, про передачу на Україну українських громадян, які затриманні за кордоном і обвинувачуються в різних злочинах; 7) догляду за питними та трактирними закладами; 8) прийняття мір безпечності від огню і догляду за виготованням, зберіганням, торгівлею і перевозкою порошу і інших вибухових речей; 9) догляду за виконанням законів і правил відносно паспортів і про втікачів; 10) іншими, докладно зазначеними в відповідних частинах Збірника зведених законів і в особливих законах.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 37. – 20 серпня. – С. 1.

116.

**Постанова про заснування Державного драматичного театру від
23 серпня 1918 р.**

23 серпня 1918 р.

1. Заснувати в м. Києві Державний драматичний театр. Організація театру, затвердження статуту його та вище керування діяльністю театру доручити Головному Управлінню по справах Мистецтва та Національної Культури.

2. Надати Державному драматичному театрові право:

а) одержувати з-за кордону без мита книжки в оправах і без них, а також усі потрібні матеріали, приладдя й знаряддя; б) мати свою власну печатку з державним гербом.

3) Віднести посади: директора, завідуючого господарською частиною, режисерів, акторів і рахівника Державного драматичного театру до урядових

посад, обсаджень яких увільняє офіцерів і солдатів (козаків) від виклику з запасу до армії та в дієві команди флоту й від служби державному ополченні.

4) Державний драматичний театр утримується на свої прибутки з допомогою з коштів Державної скарбниці, яку щорічно вносити в сміту Міністерства народної освіти та мистецтва.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб

За міністра народної освіти та мистецтва П. Дорошенко

Державний вістник. – 1918. - № 42. – 31 серпня. – С. 3-4.

117.

Закон про асигнування Міністерства народної освіти та мистецтва кредитів на позашкільну освіту та дошкільне виховання

23 серпня 1918 р.

I. В справах позашкільної освіти і дошкільного виховання Міністерство освіти на поміч земським і міським самоврядуванням, які через особливих фахівців та інструкторів, губерніяльних, повітових і міських організують і планомірно утворюють по селах, містечках і містах: 1) для позашкільної освіти вечерні школи з навчанням грамоти і з популярно-науковими викладами; 2) бібліотеки-читальні з найкращим складом книжок; 3) різноманітні культурні народні розваги, клуби, вистави, хори, екскурсії і т. інше, а для дошкільного виховання в тих же місцях закладає дитячі садки, дитячі майдани, захисти, захорони (ясла).

II. Міністерство підготовляє досвідчених робітників для позашкільної освіти і дошкільного виховання, дає теоретичні вказівки, стежить за їх найкращим здійсненням і дає грошову допомогу земствам у розмірі половини витраченої ними суми, а міським самоврядуванням – відповідно виробленому міністерством, в залежності від місцевих умов, планові.

III. Міністерство дає педагогічну і грошову допомогу також і зареєстрованим законним порядком просвітнім установам, які стануть вести справу позашкільної освіти і дошкільного виховання, крім того, улаштовує курси для інструкторів та зразкові бібліотеки-музеї.

IV. На зазначені потреби асигнувати з коштів Державної скарбниці в розпорядження Міністра народної освіти та мистецтва на позашкільну освіту на півріччя, з 1 липня 1918 р. по 1 січня 1919 р. п'ять мільйонів дев'ятсот сорок дев'ять тисяч триста п'ятдесят (5.949.350) карб. і на задоволення потреб дошкільного виховання п'ятсот тисяч (500.000) карб. З 1 вересня 1918 до 1 січня 1919 рр., а разом шість мільйонів чотириста сорок дев'ять тисяч п'ятдесят

(6.449.350) карб., а надалі щорічно включати в бюджет Міністерства народної освіти та мистецтва відповідний кредит.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За міністра народної освіти та мистецтва П. Дорошенко

Державний вістник. – 1918. - № 43. – 3 вересня. – С. 2.

118.

Закон про затвердження статуту Державного земельного банку

23 серпня 1918 р.

Докладені до цього статуту Державного земельного банку, правила про тимчасові свідоцтва цього банку і прикладені до статуту додатки ухвалити.

Допомогу державного земельного банку на купівлю земель (арт. 36 статуту цього банку) обмежити земельними нормами, які затверджені законом від 14 червня 1918 р.

Асигнувати з коштів Державної скарбниці в резервний капітал Державного земельного банку п'ятдесят мільйонів карб.

Діючі на території України «Отделения Всероссийского государственного дворянского земельного и крестьянского поземельного банков» скасувати з передачею завідування справами цих банків, рівно як справами «Особого отдела дворянского земельного банка» особливим відділам Державного земельного банку, які при останньому утворюються.

Приложені «Всероссийскому государственному дворянскому земельному банку с особым его отделом и крестьянскому поземельному банку» нерухомі та рухомі майна, що знаходяться на території України, рівно як усі права по позичках, виданих цими банками під маєтки, які знаходяться на території України, передати до Державного земельного банку.

Відповідальність Української Держави по зобов'язаннях, що лежать на «Всероссийских государственном дворянском земельном банку с особым его отделом и крестьянском поземельном банках», буде призначена особливою умовою Української Держави з Великоросією.

До того часу, поки не буде такої умови, Державний земельний банк приймає на себе відповідальність: а) по боргах земельним банкам, котрі лежали на маєтках, що знаходяться на території України, і котрі були прийняті на себе Крестьянским поземельним банком на підставі 16-174 ст. його уставу; б) по умовах та зобов'язаннях, виданих по маєтках, які перейшли у власність Державного земельного банку на підставі пункту 4 цього закону.

Належані Українській Державі долі запасних, власних та інших капіталів «Государственного дворянского земельного банка, особого отдела его и крестьянского поземельного банка», як надійде згода по цьому питанню з Великоросією, залічити в запасний капітал Державного земельного банку.

Надати Державному земельному банку:

а) вчинити, згідно представленню міністра фінансів, перший випуск свідоцтв Державного земельного банку на суму двісті мільйонів карб., призначивши прибуток їх в 4,5% річних, без увільнення цього прибутку від збору прибутків від грошових капіталів;

б) у випадку потреби, в виді тимчасової міри і на строк, котрий визначить міністр фінансів, чинити видачу позичок та оплату тих маєтків, що купуються на кошти банку, тимчасовими свідоцтвами банку по правилах, до цього докладених;

в) видавати, у випадку потреби, в виплату за маєтки, що набуває банк за свій кошт, особливі короткострокові зобов'язання на умовах, котрі визначить міністр фінансів.

Надати Міністрові фінансів право дозволяти Державному земельному банкові видавати в рахунок виплати за маєтки, що набуває банк за свій кошт, імені зобов'язання, визначивши прибуток їх у 6 % річних, з увільненням цього прибутку від збору від грошових капіталів, а рівно визначити, яка частина покупної ціни може оплачуватися свідоцтвом банку, яка іменними його зобов'язаннями і готовими грішми.

Різницю між сумами відсотків, що виплачує Державний земельний банк по іменних його зобов'язаннях та платежах, що належать йому по позичках, прийняти на кошти Державної скарбниці, з внесенням необхідного на цей предмет кредиту в державний розпис доходів та видатків.

Ухвалити докладений до цього розпис платні служачим Державного земельного банку.

Надати Міністрові фінансів, управителеві банку та управителям відділів, по належності, право перевести служачих у призначених до скасування «отделах Всероссийского государственного дворянского земельного и крестьянского поземельного банков» на Україні не виключаючи прикомандированих осіб центрального управління тих банків та інших всеросійських відділів, на службу в Державний земельний банк на відповідні посади, залишивши за ними всі набуті службою права та переваги і без задержання належних по закону відзнак з утримання при призначенні на посаду від уряду.

Служачих, що не одержали призначення в Державний земельний банк, лишити за штатом на підставах, які мають бути встановлені Радою Міністрів по представленню міністра фінансів.

За Голову Ради Міністрів, сенатор М. Василенко
Міністр фінансів А. Ржепецький

Державний вістник. – 1918. - № 44. – 4 вересня. – С. 1.

119.

**Постанова про асигнування 2.354.450 карб. на фінансування у 1918 р.
Київського та Кам'янець-Подільського державних українських
університетів**

30 серпня 1918 р

1. Асигнувати в розпорядження Міністерства народної освіти та мистецтва з коштів Державної скарбниці на утримання Київського та Кам'янець-Подільського державних українських університетів два мільйони триста п'ятдесят чотири тисячі чотириста п'ятдесят (2.354.450) карб. з котрих:

а) чотириста три тисячі сімдесят п'ять (403,075) карб. на утримання особистого складу вищезазначених університетів з 1 липня 1918 р. по 1 січня 1919 р.;

б) один мільйон чотириста сімдесят три тисячі п'ятсот (1.473.500) карб. на учбову частину тих же університетів 1 липня 1918 р. по 1 січня 1919 р.;

в) двадцять вісім тисяч п'ятсот вісім (28.508) карб. і 50 копійок, на стипендії і допомогу студентам тих університетів в 1918 р.;

г) триста шістдесят дев'ять тисяч триста шістдесят шість (369.366) карб. і 50 копійок на господарські видатки університету в 1918 р.;

д) вісімдесят тисяч (80.000) карб. на видатки в 1918 р. по розробленню будівничої програми робіт по будуванню та обладнанню помешкань обох університетів.

2. Починаючи з 1919 р. суми, потрібні на утримання вищезазначених університетів та на проведення робіт по будуванню й обладнанню помешкань, визначити в смітному порядку і мірі дійсної потреби, згідно з існуючими штатами й програмою робіт.

За Голову Ради Міністрів, сенатор М. Василенко

За міністра освіти й мистецтва, товариш міністра П. Холодний

Державний вістник. – 1918. - № 46. – 10 вересня. – С. 2.

120.

Постанова про заснування Державної драматичної школи

30 серпня 1918 р.

1. Заснувати в м. Києві Державну драматичну школу для підготовки працівників народних театрів.

2. Надати Міністрові народної освіти та мистецтва право ствердити статут цієї школи.

3. Відпускати на утримання державної драматичної школи з коштів державної скарбниці десять тисяч (10.000) карб. на утримання школи в 1918 р. починаючи з 1 липня.

За Голову Ради Міністрів, сенатор М. Василенко

За міністра освіти й мистецтва, товариш міністра П. Холодний

Державний вістник. – 1918. - № 47. – 14 вересня. – С. 1.

121.

Закон про організацію державного контролю

30 серпня 1918 р.

У відміну, доповнення і зміну законів, що визначають склад, права й обов'язки установ державного контролю, постановити:

Розділ I.

Центральні установи.

1. На чолі порядкування контролем стоїть входячий на загальних підставах в Кабінет Міністрів державний контролер, котрому належать всі права й обов'язки «государственного контролёра» (ст. 949, 949/1, 950-957 Св. зак., т. 1. ч. 2), наскільки вони не змінені в слідуючих статтях цього закону.

2. Заступником і найближчим помічником державного контролера є його товариш, котрий користується правами товариша міністра.

3. Встановлюється Генеральна контрольна рада на підставах, що зазначено в розділі II цього закону, котрій присвоюються права і обов'язки «Совета российского государственного контроля» (ст. 958-985 Учр. мин.).

4. Встановлюються контрольні департаменти і центральна бухгалтерія державного контролю на підставах, що зазначено в розділах III і IV цього закону, котрій присвоюються права і обов'язки «департамента российского государственного контроля» (ст. 1008 і 1009 Учр. мин.).

5. Встановлюється канцелярія державного контролю на підставах, що зазначено в розділі V цього закону, котрій присвоюються права і обов'язки «канцелярии российского государственного контроля» (ст. 1006-1007 Учр. мин.).

Розділ II.

Генеральна контрольна рада.

1. Генеральна контрольна рада складається з державного контролера, котрий є головою її, товариша державного контролера, шести членів, які призначаються державним контролером, директорів контрольних департаментів та директорів канцелярії, який є її правителем справ ради.

2. Генеральна контрольна рада, крім справ, які зазначені в ст. 959, 960, 962-985 Учр. мин, виконує інспекторський догляд за виконанням діяльності місцевих контрольних установ, по розпорядженню державного контролера.

Примітка: Генеральна контрольна рада керується в своїй діяльності інструкцією, затвердженою державним контролером.

3. На Генеральну контрольну раду накладається детальне розроблення плану виявлення готівки державного інвентаря в Українській Державі й заходи до переведення згаданого плану в життя.

4. При Генеральній контрольній раді встановлюється окремий відділ (ст. 1011, 1012 Св. зак., т. 1, ч. 2) для ревізії справоздання контрольних установ.

Розділ III.

Контрольні департаменти.

1. Контрольні департаменти, в склад яких входить: контрольні ради, віце-директори та інші урядовці, згідно з штатами і розписом, знаходяться в завідування директорів департаментів.

2. Предмети відомства, права й обов'язки департаментів і осіб, що входять в їх склад, визначаються ст. 990-1005 «Учр. мин.».

3. Перший контрольний департамент по предметах свого відомства відповідає «департаменту гражданской отчётности российского государственного контроля», за винятком справ, що торкаються Міністерства фінансів і шляхів, а рівно відомства торговельного мореплавства і портів, а також Міністерства торгу та промисловості.

4. Другий департамент по предметах свого відомства відповідає «департаменту военной и морской отчётности российского государственного контроля», крім того, до відання цього департаменту відносяться справи по відомстві торговельного мореплавства і портів.

5. Третій департамент по предметах свого відомства відповідає «департаменту железнодорожной отчётности российского государственного контроля», крім того, до відання цього департаменту відносяться справи відомству шосейних та водяних шляхів.

6. Четвертий департамент «департаменту кредитной отчётности российского государственного контроля», крім того, до відання цього департаменту відносяться справи по Міністерству фінансів, а також торгу та промисловості.

7. На департаменти накладаються обов'язки складання ревізійних справоздань державного контролю, відповідно справам, які підлягають її компетенції.

8. Державний контролер по мірі розвитку справ власною владою змінює в межах штатів склад і число відділів контрольних департаментів.

Розділ IV.

Центральна бухгалтерія державного контролю.

1. Центральна бухгалтерія державного контролю по предметах свого відомства відповідає «центральної бухгалтерії російського державного контролю».

2. Центральна бухгалтерія державного контролю є в завідуванні головного бухгалтера центральної бухгалтерії.

3. Центральна бухгалтерія складається з: головного бухгалтера, старшого бухгалтера й інших урядовців згідно з штатами і розписом.

Розділ V.

Канцелярія державного контролю.

1. В склад канцелярії державного контролю входять: директор, віце-директор та інші урядовці згідно з штатом.

2. Справи, які належать до канцелярії державного контролю, визначені в ст. 1.007 «Учр. мин.», за винятком пунктів 2, 5, 8 і 9.

Розділ VI.

Місцеві й спеціальні контрольні установи.

1. Місцеві й спеціальні, як постійні так і тимчасові, контрольні установи на території України продовжують свою діяльність аж до зміни, керуючись існуючими законами, правилами і інструкціями.

Примітка 1: Постійні установи контролю України суть:

а) Контрольні палати: Київська, Чернігівська, Полтавська, Харківська, Катеринославська, Одеська, Подільська і Волинська.

Залізничні контролю: Правобережних, Запорожських, Слобідських, Поліських, залізниць, контроль по ревізії оборотів портів.

б) Тимчасові установи: місцеві контролю над будівництвом залізниць Морефа-Херсон, Московсько-Києво-Вороніжської, Подільський, Гришино-Ровно, підживних віток, що долучаються до Правобережних залізниць, відділ контролю Слобідських доріг над будівництвом Гадяцької та Криловської віток, Бессарабської та Токмакської залізниць і портових збудовань і контроль Миколаївського порту.

Примітка 2: Питання про розмежування районів діяльності тих контрольних установ, котрі поширили своє відомство на частини території, які знаходяться за межами України, вирішуються в загальному порядку по згоді з відповідними відомствами.

Примітка 3: Райони Української Держави, що підлягали відомству контрольних установ, які залишилися за межами України, приєднуються до районів найближчих контрольних установ на території України.

2. Замість «Общих присутствій» місцевих контрольних установ (ст. 1.141, 1.149, 1.150 «Учр. мин.») утворюються контрольні ради з такими самими правами й обов'язками, які належать «общим присутствиям контрольных палат». В склад цих рад входять: начальник установи, його помічник, старші ревізори (старші контролери), молодші ревізори (молодші контролери), котрі завідують відділами.

Розділ VII.

1. Контрольні установи в їх ревізійній діяльності зовсім не належать від інших установ, за винятком законодавчих.
2. Місцеві й спеціальні контрольні установи в справах ревізії зносяться безпосередньо з складовими інституціями всіх центральних урядових установ.
3. Кожен представник контролю урядової колегії, комісії, засіданні й т. і. має лише дорадчий орган. Постанови більшості колегій не мають обов'язкового значіння для контролю.
4. Протести представника контролю не спиняють виконання постанови, причому за контролером залишається право ревізійного переслідування.
5. В випадках надзвичайних контрольні ради мають право вимагати негайного перегляду вищими розпорядчими інстанціями опротестованої постанови.

За Голову Ради Міністрів, сенатор М. Василенко
За державного контролера Д. Валлійський

Державний вістник. – 1918. - № 46. – 10 вересня. – С. 2.

122.

Наказ міністра фінансів про початок діяльності Державного земельного банку

30 серпня 1918 р.

Виконання закону 23 серпня 1918 р. про затвердження статуту Державного земельного банку і підставі останнього наказую:

1. Чинність Державного земельного банку відкрити 1 вересня цього року.
2. З того числа відкрити відділи цього банку: Волинський – в м. Житомирі, Катеринославський – в м. Катеринославі, Київський – в м. Києві, Одеський – в м. Одесі, Подільський – в м. Кам'янці-Подільському, Полтавський – в м. Полтаві, Харківський – в м. Харкові та Чернігівський – в Чернігові.

Чинність цих відділів поширити на відповідні губернії, і крім цього, надалі до особливого розпорядження: Катеринославського – на Бердянський, Дніпровський та Мелітопольський повіти Мелітопольської Округи, Київського – [на] Мозирський, Пінський та Речицький повіти Мінської губернії, Харківського - [на] Білгородський, Грайворонський, Корчанський, Новооскольський та Суджанський повіти Курської і Валуйський Воронежської губернії і Чернігівського - [на] Путивльський та Рильський повіти Курської і Гомельський Могилівської губернії.

3. Призначити до скасування відділи Державного дворянського земельного банку – Катеринославський, Київський, Одеський, Полтавський, Харківський та Чернігівський і Селянського поземельного банку Волинський, Катеринославський, Київський, Одеський, Подільський, Харківський та Чернігівський закрити з того ж 1 вересня з передачею з того часу завідування справами цих банків рівно як і справами Особливого відділу Дворянського банку, Особливим відділам Державного земельного банку, які при останньому утворюються.

4. Завідування справами Дворянського банку в межах Волинської та Подільської губернії тимчасово накласти на Особливий відділ при Київському відділові.

Міністр фінансів А. Ржепецький

Державний вістник. – 1918. - № 57. – 11 жовтня. – С. 2.

123.

Оповіщення Колегії Верховних правителів про вступ в управління державою

6 вересня 1918 р.

Колегія Верховних правителів держави.

Оповіщає до загального відома, що вона, згідно ст. 9. Закону 1 серпня 1918 р. про Верховне управління державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування поза межами держави Ясновельможного пана Гетьмана всієї України, з цього вересня вступила в правління державою.

Голова Колегії, сенатор Ф. Лизогуб

Державний вістник. – 1918. - № 44. – 6 вересня. – С. 1.

124.

Оголошення про структуру Державної канцелярії

6 вересня 1918 р.

Оголошення.

Державна канцелярія складається:

1) Державний секретар з товаришами. 2) Юридична рада. 3) Департамент законодавчих справ з термінологічною комісією, архівістом та бібліотекою. 4) Секретаріат Ради Міністрів. 7) Державна друкарня. 8.) Державна преса.

Всі вищезазначені інституції містяться на Хрещатику № 38, окрім Державної друкарні, котра міститься по Великій Володимирській вул. № 46.

Державний секретар приймає приватних осіб у четвер від 10 до 14 годин дня (кімната 12).

Товариш Державного секретаря М. Могилянський приймає в понеділок, четвер і суботу від 10 до 12 год. дня (кім. 11).

1) Директор департаменту законодавчих справ приймає щодня від 13 до 15 год. Дня (кімната 17).

2) Директор департаменту загальних справ приймає щодня від 12 до 15 години дня (кімната 17).

3) Директор департаменту державної преси приймає в вівторок, четвер і суботу від 10 до 12 годин дня (кімната 31).

4) Директор державної друкарні приймає що дня від 10 до 11 годин дня.

Державний вістник. – 1918. - № 49. – 19 вересня. – С. 1.

125.

Закон про вибори губернських і повітових земських гласних

16 вересня 1918 р.

I. Постанову Російського Тимчасового уряду від 21 травня 1917 р. про проведення виборів губернських і повітових земських гласних з докладеними до неї тимчасовими правилами про проведення названих виборів (Собр. Узак., ст. 730) скасувати.

II. Ухвалити прикладені до цього правила проведення виборів губернських і повітових земських гласних.

III. Утворити з міст Києва і Одеси окремі губернські земські одиниці, з накладенням на громадські їх управління завідування земськими справами цих міст, причому міським думах надати права й накласти на них обов'язки губернських і повітових земських зібрань, а міським управам – права і обов'язки губернських і повітових земських управ. Губернії Київська та Херсонська мають окремі від міст Києва і Одеси губернські земські зібрання та управи, а повіти Київський та Одеський окремі від міст повітові земські зібрання та управи.

IV. Утворити з міст: Житомира, Катеринослава, Кам'янця-Подільського, Полтави, Херсона, Харкова, Чернігова, Юзівки, Маріуполя, Бердянська, Гомеля, Умані, Бердичева, Білої Церкви, Кременчука, Єлизаветграда, Ніжина і Миколаєва окремі повітові земські одиниці, з накладенням завідування земськими справами,

які до цих міст належать, на їх громадське управління, причому міські думи цих міст користуються правами і виконують обов'язки повітових земських зібрань, а міські управи – повітових земських управ. Відповідні повіти мають окремі від зазначених міст земські зібрання та управи.

V. Аж до видання правил про порядок припинення існуючих взаємних стосунків між земствами і містами, в котрих, згідно III і IV розділами цього закону, завідування земськими справами накладено на їх громадські управління, зберегти зазначені стосунки на існуючих нині підставах.

VI. Щодо уплати містам, зазначеним в розділі IV цього закону, долі земських зборів, яка належить з них, згідно з повітовою смітою, установити ось який порядок послідовного на протязі дев'яти років скорочення зазначеної вище уплати; в 1918 р. міста, які виділені в окремі повітові земські одиниці, платять повітовому земству суму, рівну дев'ятьом десятим того оподаткування, яке належало з них на користь земства по сміті 1917 р.; в 1919 р. – вісім десятих суми того ж оподаткування; 1920 р. – сім десятих і так далі, з зменшенням щорічного внеску на одну десяту оподаткування 1917 р., з тим, щоб останній внесок був заплачений в 1926 р.

Відносно міста Києва та Одеси установити ось який порядок послідовного, на протязі шести років, зменшення зазначеної вище уплати: в 1918 р. ці міста платять повітовому земству суму, рівну шести сьомим того спадкування, котре належало з них на користь земства по сміті 1917 р., в 1919 р. п'ять сьомих суми того ж оподаткування, в 1920 р. чотири сьомих і т. д. з зменшенням щорічного внеску на одну десяту спадкування 1917 р. з тим, щоб останній внесок було приведено в 1923 р.

VII. Перші по оголошенню цього закону вибори губерніальних і повітових земських гласних перевести в 1918 р. з додержанням правил, зазначених нижче в розділах VIII – XIII.

VIII. Аж до утворення повітових земських управ на підставі прикладених до цього закону правил всі права і обов'язки зазначених управ по складанню виборчих списків і проведенню виборів земських гласних накласти на особливі виборчі комісії.

IX. Зазначені в попереднім (VIII) розділі виборчої комісії складаються з голови і члена комісії, який його заступає по представленню губерніального старости й по затвердженню міністра внутрішніх справ, представника судового відомства, - члена окружного суду по вибору загального зібрання суду, а де окружного суду нема, то мирового судді по вибору мирового з'їзду, податкового інспектора по призначенню управителя місцевої фінансової палати, голови або члена місцевої повітової комісії управи по її вибору.

X. Голові виборчої комісії надається право запрошувати на засідання комісії свідомих людей з дорадчим голосом.

XI. Витрати на складання виборчих списків і проведення виборів накласти на кошти належних земств з віднесенням цих видатків на обов'язкову сміту

1919 р. Необхідний на зазначені витрати аванс видається голові комісії через Міністерство внутрішніх справ.

XII. Діловодство про вибори земських гласних накласти на належні повітові земські управи.

XIII. Зазначений в статті 17 прикладених до цього закону правил шеститижневий строк на виставлення виборчих списків для загального перегляду, скорочується для виборів, що мають бути переведеними в 1918 р. до трьох тижнів.

XIV. Уповноваження губерніальних та повітових гласних за виданням цього закону відпадають.

Губерніальні та повітові земські управи аж до вибору земських управ нового складу продовжують виконання своїх обов'язків з тим, що на губерніальні управи накладаються функції губерніальних земських зібрань, а на повітові управи – повітових земських зібрань. В тих випадках, коли земські управи проводять свою чинність як земські зібрання, вжиті управами заходи раніш виконання їх затверджуються губерніальним або повітовим старостою по належності.

В. об. Голови Ради Міністрів, сенатор М. Василенко
Міністр внутрішніх справ, сенатор І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 50. – 21 вересня. – С. 1.

126.

Постанова про призначення двадцяти стипендій для підготовки викладачів вищої школи з українською мовою викладання

16 вересня 1918 р.

I. Для підготовки професорів і вчителів вищих шкіл з українською мовою викладання на Україні встановити на строк двох років з віднесенням на кошти Державної скарбниці двадцять стипендій в розмірі від п'яти тисяч (5.000) до сіми двохсот (7.200) карб. на таких підставах.

1. Міністрові народної освіти та мистецтва доручається визначити в кожному окремому випадку розмір стипендії та строк її, також вибирати стипендіатів, відомих уже своєю науковою діяльністю.

2. Особи, які одержали стипендію, обов'язуються скласти на протязі двох років відповідний іспит на науковий ступінь або виготовити дисертацію.

3. Особам, котрі користуються цими стипендіями, забороняється обіймати будь-яку посаду чи брати будь-які додаткові заняття (читання лекцій, домашні уроки, працю в канцелярії і т. і.).

4. Час одержання стипендії зараховується в державну службу по учбовій частині.

II. Асигнувати в розпорядження Міністра народної освіти та мистецтва з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. сорок тисяч (40.000) карб. на видання стипендій до 1 січня 1919 р.

III. Постанову цю перевести в життя з 1 вересня 1918 р.

В. об. Голови Ради Міністрів, сенатор М. Василенко

За міністра народної освіти та мистецтва, товариш міністра П. Холодний

Державний вістник. – 1918. - № 50. – 21 вересня. – С. 1.

127.

Закон про оголошення державних російських вузів державними вищими школами України

16 вересня 1918 р.

1. Бувші державні російські університети: Київський св. Володимира, Харківський і Новоросійський проголошуються державними університетами України: св. Володимира, Харківським і Новоросійським.

2. Бувші державні російські вищі технічні школи: Катеринославський гірничий інститут, Харківський технологічний інститут, Харківський ветеринарний інститут і Київський політехнічний інститут проголошуються державними вищими технічними школами України: Катеринославським гірничим інститутом, Харківським технологічним інститутом, Харківським ветеринарним інститутом і Київським політехнічним інститутом

В. об. Голови Ради Міністрів, сенатор М. Василенко

За міністра народної освіти та мистецтва, товариш міністра П. Холодний

Державний вістник. – 1918. - № 51. – 24 вересня. – С. 1.

128.

Тимчасова постанова про заходи проти осіб, які загрожують державній безпеці Української Держави

24 вересня 1918 р.

Ст. 1. На скасування закону Тимчасового російського уряду від 2 серпня 1917 р. Міністрові внутрішніх справ на всій території Української Держави, губерніальним старостам – в межах підлеглих їм губерній, столичним та міським отаманам – в межах підлеглих їм отаманств надається [право] робити розпорядження: а) про переведення тусу та виймань осіб, які підозрюються в виконанні вчинків, які загрожують безпеці держави та її правопорядкові; б) про попередній арешт зазначених в п. а) осіб.

Примітка 1: Затверджені судді, особи прокурорського догляду та судові слідчі не підлягають попередньому арештові в порядку цієї постанови без згоди на це міністра юстиції.

Примітка 2: Про арешт осіб, які перебувають на службі, повинно бути докладено начальству арештованого на протязі трьох днів.

Ст. 2. Особи, зазначені в п. а) ст. 1, можуть підлягати попередньому арештові на строк:

- 1) По постановах міністра внутрішніх справ – до двох місяців;
- 2) По постановах губерніальних старостів, столичних і міських отаманів – до двох тижнів. Строк цей, по представленню старостів і отаманів, може бути продовжений міністром внутрішніх справ до двох місяців.

Ст. 3. Підстави, на яких були проведені виймання, тус та арешти, викладаються в особливій постанові урядової особи, по розпорядженню котрої були проведені виймання, тус, чи арешт.

Ст. 4. Арештовані залічуються триманням за тою урядовою особою, з розпорядження якої був проведений арешт. Копії постанов про арешт пересилаються в місце замкнення та прокуророві місцевого окружного суду, при чому останньому на протязі однієї доби. В той же строк про арешт повідомляється департамент Державної варті.

Ст. 5. При провадженні тусу та виймань виконуються правила, які встановлені для попереднього слідства.

Ст. 6. Прокурорському доглядові надається право перегляду дізнання про осіб, які були арештовані в порядку цієї постанови. В цих випадках прокурорський догляд не входить в цінування здобутків, які зібрані проти арештованої особи, а тільки запевнюється в тім, що дізнання про арештованого ведеться як раз в приводу того вчинку, котрий загрожує державній безпеці держави та її правопорядкові.

Особа прокурорського догляду, як що виявить хибу арешту, мусить про те представити негайно та безпосередньо прокуророві Судової палати. Прокурор Судової палати, коли визнає арешт хибним, пересилає свій висновок про те губерніальним старостам, столичному чи міському отаманам, які, в випадкові незгоди з висновком, повинні на протязі трьох днів представити усе листування з своїм виясненням в особливу нараду при міністрові внутрішніх справ, яка утворюється згідно зі статтею 9-ю цієї постанови.

Ст. 7. В випадкові потреби, особи, арештовані в порядку цієї постанови, можуть бути примусово вислані на строк до двох місяців, з постійного чи останнього їх місцеперебування в ті місцевості, котрі будуть визначені Радою Міністрів по особливому представленню міністра внутрішніх справ, чи за межі Української Держави.

Ст. 8. Губерніальний староста чи міський отаман, коли вони визнають необхідність вислання осіб, які шкодять безпечності держави та її правопорядкові, повідомляють про це міністра внутрішніх справ з докладним викладанням підстав до вживання цієї міри.

Ст. 9. Всі представлення про вислання розглядаються в особливій нараді, яка утворюється при міністрові внутрішніх справ, під голуванням одного з товаришів міністра, в складі: двох членів Ради міністра внутрішніх справ і трьох членів консультації при міністрові юстиції.

Ст. 10. Постанови зазначеної в попередній (9) статті наради передаються на затвердження міністра внутрішніх справ.

Ст. 11. Чинність цієї постанови розповсюджується на всю територію Української Держави.

Рада Міністрів, з затвердження пана Гетьмана, надається [право] звільняти від чинності цієї постанови окремі губернії й отаманства по часу встановлення в них правопорядку.

Ст. 12. Зазначену постанову перевести в життя по телеграфу.

В. об. Голови Ради Міністрів, сенатор М. Василенко
Міністр внутрішніх справ, сенатор І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 53. – 1 жовтня. – С. 2-3.

129.

Закон про надання Ніжинському історико-філологічному інституту князя Безбородька статусу української державної вищої школи

27 вересня 1918 р.

Історико-філологічний інститут в м. Ніжині проголошується державною вищою школою України під назвою: Державний історико-філологічний інститут князя Безбородька в М. Ніжині

В. об. Голови Ради Міністрів, сенатор М. Василенко
За міністра народної освіти та мистецтва П. Дорошенко

Державний вістник. – 1918. - № 54. – 3 жовтня. – С. 3.

130.

Закон про відкриття кафедр українознавства в Харківському та Новоросійському державних університетах

28 вересня 1918 р.

1. Відкрити з 1 липня 1918 р. в Харківському та Новоросійському державних університетах три нових кафедр: історії України, історії української мови і історії українського письменства – на історико-філологічному факультеті, та одну кафедру історії західно-руського права на правничому факультеті. Навчання цих наук обов'язкове для слухачів університетського курсу.

2. За для викладання вищезгаданих наук закласти на історико-філологічному факультеті дві ординатури та одну екстра-ординатуру, а на правничому факультеті – одну ординатуру.

3. На утримання чотирьох кафедр українознавства в Харківському та Новоросійському університетах відкрити спеціальний кредит в розмірі, потрібному на утримання професорів, згідно з нормальними окладами на інших кафедрах

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб

Міністр народної освіти та мистецтва, сенатор М. Василенко.

Державний вістник. – 1918. - № 55. – 5 жовтня. – С. 1.

131.

Закон про зміну діючого Статуту громадського управління міст

2 жовтня 1918 р.

1. Постанова Російського Тимчасового правительства від 1 травня 1917 р. про переведення виборів гласних міських дум (Сбор. узак. и распор. прав. № 95, ст. 529) та ст. 58, 58/1 з додатком до неї 59 й 61 розділу першого Статуту громадського управління міст (Св. зак, Т. II, узд. 1915 г.) у викладі постанови Тимчасового правительства від 8 липня 1917 р. (Сбор. Узак. и распор. Прав. № 157 а ст. 869) – скасувати.

2. Надалі, до видання нового закону про громадське управління міст, установити доданий до цього Тимчасовий статут міських дум та переведення виборів гласних цих дум.

3. Вибори гласних міських дум перевести в 1918 р. на підставі Тимчасового статуту (Розділ II), згідно з доданою таблицею скорочених строків.

4. Як виняток із правил ст. 18 тимчасового статуту міських дум та переведення виборів гласних цих дум, надати губерніальним старостам у 1918 р. порозумітися з належними установами й особами про утворення міських виборчих комісій, в складі, який визначено в ст. 16 Тимчасового статуту, негайно після оголошення цього закону, не чекаючи попереднього повідомлення міських голів.

5. Видатки на переведення виборів у 1918 р. тимчасово прийняти на рахунок Державної скарбниці й зарахувати містам як короткочасні позички, що мають бути повернені з міських коштів і як обов'язковий видаток, по найближчому в часі обрахунку міських видатків. Відпуск потрібний для цього коштів із Державної скарбниці випрошує встановленим порядком міністр внутрішніх справ; кошти ці передаються в розпорядження голів міських виборчих комісій під їхнє звітлення. Так саме міністрові внутрішніх справ надається визначати платню головам і членам міських виборчих комісій по виборах цього ж самого року.

6. Число гласних у містах визначається для виборів 1918 р. доданим до цього розписом.

7. По оголошенні цього закону уповноваження гласних міських дум, обраних на підставі постанови 6 Тимчасового правительства від 1 травня 1917 р. (Сбор. узак. и распор. прав. № 95, ст. 529) – припиняються.

8. Діючі міські управи до обрання управ нового складу мають виконувати свої обов'язки й можуть бути доповнені по призначенню міністра внутрішніх справ, при чому на них накладаються функції міських дум з тим, що постанови їхні, замість дум, повинні бути затвердженні, до переведення їх в життя міським отаманом або губерніальним старостою по приналежності.

9. У тих містах, де не заведено подохідного та квартирного податку на користь міста, міська виборча комісія повинна визначити суму кожного з цих податків, якою кожен виборець мав бути обкладений на користь міста, відповідно до визначених у належних законах розмірів, і по цих обчисленнях скласти, згідно з правилами Тимчасового статуту, виборчі списки 1918 р.

10. Служачі державних та громадських установ, хоч би вони й не обзавелися постійною оселею та не платили податків на користь міста, але які дістають платню розміром не менш як 1000 карб. на рік, повинні бути внесені в виборчі списки для виборів 1918 р., коли вони подадуть до міської виборчої комісії посвідчення від належного начальника про пробування на службі та про платню, яку вони одержують, як що вони задовольняють усім вимогам, зазначеним в 9 ст. Тимчасового статуту.

11. Строк переведення в життя цього Тимчасового статуту (розд. II) в містах Холмської та Гродненської губерній надати право визначити міністрові внутрішніх справ.

12. Переведення по всіх справах, що до виборів гласних міських дум, які знаходяться на розгляді належних установ, крім справ про відповідальність за неправильні вчинки на виборах – припинити.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ, сенатор І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 55. – 5 жовтня. – С. 2.

132.

**Закон про створення тимчасової урядової комісії
для керівництва місцевим управлінням та господарством Києва**

2 жовтня 1918 р.

1. Утворити тимчасову урядову комісію по порядкуванню справами місцевого управління та господарства міста Києва в складі десяти осіб під головуванням одного з senatorів із Загального зібрання Державного Сенату, по запрошенню Ради Міністрів, і членів, призначених міністром внутрішніх справ.

2. Надати зазначений у ст. 1-й комісії всі права та обов'язки міської управи, зазначені в «Положенні об общественном управленіи городов 8 июля 1917 г.», причому голові комісії надати права міського голови.

3. Чинність утвореної цим законом комісії припиняється після обрання міської управи міською думою нового складу.

Закон цей перевести в життя з дня його затвердження

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ, сенатор І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 55. – 5 жовтня. – С. 1.

133.

**Постанова про створення в Ніжинському історико-філологічному
інституті двох кафедр українознавства**

2 жовтня 1918 р.

1. На зрівняння зі складом історико-філологічних факультетів державних університетів України встановити з 1 липня 1918 р. в Ніжинському історико-філологічному інституті дві кафедри українознавства: кафедру історії України та кафедру історії української, мови й історії українського письменства – з обов'язковими викладами українською мовою.

2. Відповідно цьому встановити на історико-філологічному відділі інституту дві ординатури.

3. На утримання зазначених у ст. 1 кафедр відкрити в розпорядження міністра народної освіти та мистецтва спеціальний кредит в розмірі, відповідному нормальним окладам на інших кафедрах, та асигнувати з коштів Державної скарбниці по літ[ері] А сміти інституту на 1918 рік на півріччя з 1 липня 1918 р. до 1 січня 1919 р. додаткову суму в розмірі восьми тисяч (8.000) карб.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр народної освіти та мистецтва, сенатор М. Василенко.

Державний вістник. – 1918. - № 56. – 8 жовтня. – С. 2.

134.

Закон про відновлення українського козацтва від 16 жовтня 1918 р.

16 жовтня 1918 р.

Ст. 1. Козацтво в на Україні відновлюється і на чолі його стає Ясновельможний пан Гетьман.

Ст. 2. Відновлення козацтва має своєю метою відродження славетного минулого України і забезпечення державності рідного краю, а також виховання виростаючого та будучих поколінь у фізичному та моральному здоровлі і в напрямку взаємної братської допомоги та щирої прихильности до Батьківщини, на чолі якої стоїть Ясновельможний пан Гетьман.

Ст. 3. Для досягнення зазначеної в попередній (2) статті мети, козацькі громади уявляючи з себе військову організацію, разом з тим прямують до завдань фізичного і духовного розвою козацтва, а рівно з тим до завдань як взагалі культурно-просвітнього, так і економічного характеру, на скільки вони, торкаючись козацтва, зможуть допомогти його доброму життю.

Ст. 4. Вступ у козацькі громади проводиться добровільним записом, згідно з правилами окремої інструкції, затвердженої паном Гетьманом.

Ст. 5. Нащадки колишніх українських козаків мають право записуватись в козацькі громади по своєму козацькому стану, крім тих, кого Ясновельможний

пан Гетьман визнає згубившими право на запис через осібності життя їх або їх окремі події.

Ст. 6. З інших українських громадян запис приймається тільки від осіб православної віри, які будуть визнані достойними цього.

Ст. 7. Належність до козацьких громад не змінює приватних прав заліченої до козацтво особи, як персональних так і маєткових.

Ст. 8. Кожна козацька громада складаючи полк по можливості у межах повіту ділиться на сотні, полки ж в межах губернії об'єднуються в кіш.

Ст. 9. На чолі коша стоїть кошовий отаман, який безпосередньо підлягає Ясновельможному пану Гетьману і ним призначається. Полкові отамани безпосередньо підлягають отаманові коша, сотенні – полковим отаманам.

Ст. 10. При панові Гетьманові під його голуванням утворюється Велика козака рада в складі: а) президіуму в кількості одинадцяти осіб, призначених Ясновельможним паном Гетьманом, в цій кількості і замісник його голосуванню в Раді; б) дванадцяти додаткових членів, обраних президіумом і затверджених Ясновельможним паном Гетьманом; в) дев'яти членів, обраних згідно з інструкцією (ст. 4) на місцях по кошах, ухвалених Великою радою і затверджених Ясновельможним паном Гетьманом; г) почесних членів обраних Великою козацькою радою і затверджених Ясновельможним паном Гетьманом.

Ст. 11. Велика козака рада, об'єднуючи діяльність місцевих рад (ст. 12) і керуючи ними, має вищий догляд за зміцненням в козацькій громаді почуття і переконання в необхідності всіма засобами підтримувати державний порядок, яко неодмінну умову найкращого життя, як у всіх в купі, так і кожного окремо.

Ст. 12. Місцеві козацькі ради збираються при кошових, полкових і сотенних отаманах і під їх головуванням; сотенні – з дозволу полкового отамана, полкові – кошового, і кошові – з дозволу Великої козацької ради, і провадять культурно-освітні і економічні справи в межах коша, полка і сотні. Складаються ради: сотенні з чотирьох членів, обраних сотнею і отамана сотні, під його головуванням; кошові – з чотирьох членів від полків і кошового отамана, під його командуванням.

Члени сотенних рад затверджуються кошовим отаманом, а члени полкових і кошових рад – президіумом Великої козацької ради.

Члени Ради обираються згідно з інструкцією (ст. 4).

Ст. 13. Великій і місцевим козацьким радам належать права представництва від всього козацтва, кошів, полків і сотень, як юридичних осіб приватного права в справах придбання нерухомого майна, потрібного для культурно-просвітницьких і економічних завдань козацтва.

Ст. 14. Особи і інструкції, які приймають записи до козацької громади, строк початку записи, умови прийому на підставі записи осіб, які не належать до нащадків українських козаків, правила козацької служби, порядок призначення на посади полкових і сотенних отаманів, а також на посади співробітників як їх, так і кошових отаманів, праця і діловодство в Великій у місцевих радах, улаштування

брацтв, культурно-освітніх, економічних і спортивних товариств серед козаків, а також зразки козачого одягу зазначаються окремою інструкцією (ст. 4).

Ст. 15. Кошти для відновлення козацтва мають бути зазначені особливим розкладом, який повинен провадитися законодавчих шляхом..

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Державний секретар, сенатор С. Завадський

Державний вістник. – 1918. - № 59. – 16 жовтня. – С. 1.

135.

Тимчасовий Статут міських дум та порядок виборів гласних цих дум

16 жовтня 1918 р.

Розділ I

Про складання міських дум

1. Міська дума складається з гласних, які обираються людністю міста на підставі правил цього статуту, в числі, вказанім в слідуючій 2-й статті.

2. Число гласних, що мають бути вибрані до міської думи, визначаються для кожного міста згідно з числом його людности, а саме:

а) в містах з людністю до 16 тис. мешканців обох полів – 24 гласних;

б) в містах з людністю більше як 16 тис. – в 24 гласних, додаючи на кожні повні 3 тис. мешканців понад перші 16 тис., по 3 гласних, поки число їх не дійде, в містах з людністю в 40 тис. – 48 гласних;

в) містах з людністю більш як 40 тис. мешканців – в 48 гласних, додаючи на кожні повні 10 тис. мешканців понад 40 тис., по 3 гласних, поки число їх не дійде в містах з людністю в 140 тис. – до 78 гласних;

г) в містах з людністю більш як 140 тис. мешканців – в 78 гласних, додаючи на кожні повні 20 тис. мешканців понад 140 тис., по 3 гласних, поки загальне число їх дійде в містах з людністю в 280 тис. мешканців – до 99 гласних;

д) в містах людністю більш як 280 тис. мешканців – 99 гласних, додаючи на кожні повні 50 тис. мешканців, понад 280 тис., по 3 гласних, поки загальне число їх дійде до 120 гласних;

е) в губерніальних містах з людністю менш як 70 тис. мешканців обох полів, число гласних, що мають бути обрані, визначається, незалежно від кількості мешканців, - в 60 гласних.

Роспис числа гласних для кожного міста встановлюється міністром внутрішніх справ, згідно з правилами цієї статті на підставі статистичних даних, які він має, та оголошується до загального відома не пізніш 1 липня року виборів гласних.

3. Гласні вибираються строком на чотири роки і виконують свої обов'язки безплатно. Перед вступленням до виконання своїх обов'язків гласні думи дають урочисту обіцянку по встановленій формі про добросовісне виконання тих обов'язків.

Строк повноважності гласних і кандидатів до них починається з дня оголошення остаточного списку їх та кінчається в день оголошення такого самого списку гласних і кандидатів до них нового складу, хоч би оголошення це й не припадало на скінчення чотирохліття повноважності гласних.

4. Гласні не можуть знаходитися на службі по міському управлінню на посадах, що заміщаються не по виборах, або служити в підприємствах міських концесіонерів. Гласні, їх батьки, жінки і діти не можуть заключати договорів підряду і постачи з міським управлінням.

Гласні, що не задовольняють умовам цієї статті, виходять зі складу думи.

5. Гласний думи, що втратив право на участь у виборах по одній з основ, зазначених в п. 1-8 ст. 12 і п. 1, 2, 5, 6, 7 відд. Б. ст. 13, або визнаний як недостатній боржник, злісний або необережний – виходить зі складу думи.

Так само гласні виходять зі складу думи: у випадку смерті, відмовлення до скінчення строку повноважності од звання гласного або у випадковій неявці на засідання думи без поважних причин послідовно одно за другим впродовж чотирьох місяців.

При наступленні в відношенню до гласного думи умов, показаних в п. відд. Б. ст. 13 цього статуту, він усувається зі складу думи до вступлення судового вироку про нього в закону силу. Поза цими і вказаними в ст. 4 цього статуту випадками звання гласного не можна одібрати.

6. У випадку виходу гласних зі складу думи, вони заміняються до скінчення терміну їх повноважності черговими кандидатами.

Посади гласних, тимчасово усунених, залишаються вільними до остаточного виходу цих гласних зі складу думи.

Кандидат, що втратив право на участь у виборах, виключається зі списку кандидатів у гласні.

7. Для голосування в міській думі зі складу гласних дума може обрати окремого голову. Одночасно з виборами голови дума обирає зі складу гласний його заступника.

Голова думи та його заступник обираються щороку та не можуть обіймати яких-небудь інших посад по міському управлінню крім почесних.

Коли питання про необхідність обрання окремого голови дума вирішить негативно, то голосування в такій думі належить міському голові.

8. Предсідатель думи:

а) відкриває і закриває засідання; б) ставить на обміркування думи справи в тому порядку, в якому їх прийнято в перелік біжучих справ по пропозиції міського голови: черга розглядання справ може змінитися тільки по постанові думи; в) дає слово тим, що хочуть говорити в порядку запису, при чому присутній в засіданні міський голова (або його заступник) має право голосу поза чергою; г)

доглядає за ладом в засіданні, не допускає шуму та приватних розмов в залі засідання та вигуків, що переривають промови ораторів; д) повинен не допускати як думок, що не відносяться до справ, котрих розглядають, або стосуються до предметів, які виходять з круга підвідомствених думі справ, так й виразів неповаги голови зібрання або членів його, а також виразів, що зачіпляють чию-небудь честь. У цих випадках председатель, двохразового попередження, має право позбавити промовця слова: таке його розпорядження має записуватися в журналі засідання; е) може, коли член зібрання не послухають його розпорядження та порушать порядок, запропонувати думі усунути члена зібрання від участі в зібраннях на час, не більш як п'яти засідань. Для дійсності постанов думи по цьому предметові потрібно, щоб рішення це було прийняте більшістю не менш двох третин присутніх на зібранні думи гласних; ж) прикликає до порядку осіб сторонніх та, в разі непослуху, може розпорядитися усунути їх з залі засідання та притягнути до законодавчої відповідальності (Уст. о нак. вид. 1914, ст. 39/5), коли вони, як присутні на засіданню, порушують порядок вигуками або іншим чином.

Розділ 2

Про виборче право

9. Правом участі в виборах гласних користуються особи обох полів, без різниці віросповідання та національності, українські громадяни, котрим до 1 липня року виборів сповниться 25 років і котрі мали постійне перебування перед цим строком в даному місці не менш одного року, коли вони: а) платять на користь міста або оціночний збір з нерухомого майна, що до них належить на праві власності, або досмертного володіння, або збудованого ними по договорі на чужій землі; б) або збори промисловий, квартирний, та подохідний, кожний з окрема, або всі разом (ст. 34-а); в) або мали до вказаного строку в даному місці на протязі року постійну оселю.

Примітка: Особами, що мають в данім місці постійну оселю, вважаються ті, хто займає помешкання для життя з окремим ходом та окремою кухнею, або вогнищем для готування їжі, що знаходяться включно в ужитку займаю чого помешкання.

10. Правом участі в виборах гласних користуються також церкви, духовні установи, урядові, земські та вчені інституції, учебні та доброчинні заклади, залізниці, громади, товариства й спілки, коли вони платять на користь міста не менш як на протязі одного року оціночний збір з нерухомого майна, або подохідний податок, або збір з промислових свідоцтв.

11. Церкви, установи, інституції, учебні та доброчинні заклади, залізниці, громади, товариства й спілки, вказані в попередній (10-ій) статті, беруть участь у виборах гласних через представників. Представниками православних церков є особи, уповноваженні парафіяльними радами, - а церкві та духовних установ інших ісповідань – особи, на котрих по закону накладено порядкування господарськими справами цих церкві та установ: коли ж завідування цими справами доручено колегіальним управлінням – то уповноважені від тих

управлінь; представниками урядових інституцій – місцеві начальники інституцій або уповноважені від них, підлеглі їм особи, що беруть участь в господарчому порядкуванню інституцій, а випадках, коли завідування цими інституціями належить колегіальним управлінням – уповноважені од цих управлінь. Представниками земських та учебних інституцій, а також учебних та добротинних закладів – уповноважені від їх управлінь особи, що належать до складу цих управлінь; представниками казенних залізниць – начальники їх або уповноважені від них підлеглі їм особи, а представниками приватних залізниць – уповноважені від управлінь з числа осіб, що належать до складу останніх; представниками кредитових інституцій і торговельно-промислових громад, товариств і спілок – уповноважені від їх управлінь – члени останніх, коли ж не існує управлінь – головні представники цих інституцій, громад, товариств, спілок, а при існуванні правлінь та головних представників в іншому місті – уповноважені від тих або других, по приналежності, місцеві їх представники. Вказані в цій статті представники повинні задовольняти встановленим для участі в виборах умовам громадянства та віку.

12. З осіб, котрі задовольняють умовам, зазначеним в ст. 9-10 цього статуту, в міських виборах не беруть участі ані особисто, ані як представники і уповноважені:

- 1) в межах губернії, міського отаманства та повіту – вищі в них представники адміністраційної влади, їх заступники та помічники;
- 2) місцеві чини прокурорського нагляду;
- 3) особи, що служать в місцевій Державній варті;
- 4) особи, що перебувають на дійсній військовій службі, а також військові урядовці під час перебування їх в військах і в військових установах армії і флоти;
- 5) чернечі особи;
- 6) особи, яких признано встановленим порядком за безрозумних божевільних, а також за марнотратників і взагалі особи, що знаходяться під опікою;
- 7) місцеві єдиноособі адміністраційні судді, а також ті судді, що входять у склад адміністративного відділу окружного суду того міста, де проводяться вибори;
- 8) чужоземні підданці.

13. Права брати участь у виборах гласних за себе особисто і як представники та уповноважені позбавляються:

а) особи, за котрими до часу первісного оголошення виборчих списків лічитимуться недоплати в розмірі більш річного окладу, хоч би одного із перелічених в ст. 9 цього статуту зборів на користь міста, коли недоплати ці не будуть вповні внесені в десятиденний термін з дня оголошення первісних виборчих списків;

б) такого ж права позбавляються, доки мине шість років по відбуттю кари: позбавлені прав стану або обмежені в правах по судових вирокках; увільнені зі

служби, а також засуджені по судовому вироку: за крадіж, крутість, привласнення дорученого майна, переховування крадіжки, куплю або прийняття в заставу, яко промисел, завідомо вкраденого або здобутого обманом майна, лихварство, хабарництво, спекуляцію та за злочинні діяння, передбачені ст. 1709, 1710, 1711 «Улож[енія] о нак[азаніях]», а також засуджені по судовому вироку за злочинні діяння проти виборчого права (ст. 328/1 – 328/7 «Улож[енія] о нак[азаніях]»), коли вирок про них увійшов в законну силу, хоч би після й були визволені від кари за давністю, по згоді або по амністії;

2) усунені по судових вироків від посади – на протязі трьох років з часу вступу вироку про них в законну силу, хоч би вони були визволені від вказаної кари за давністю або амністії;

3) ті, що знаходяться під слідством з часу притягнення їх як обвинувачених, або віддані під суд в загальних судових установах по обвинуваченнях в злочинних діяннях, зазначених в п. 1. відд. Б цієї статті (13), а також, що знаходяться під судом по обвинуваченнях в тих же злочинних діяннях у мирових судових установах, з часу постановлення обвинувального вироку по них в першій інстанції;

4) впавши в недостатність аж до вирішення властивостей її, а з осіб, про котрих справи цього роду вже закінчено всі недостатні, крім тих, котрих признано за нещасливих;

5) особи, що утримують або утримували доми розпусти, а також засуджені за вчинки, передбачені 524, 526, 527 ст. «Уголовного уложения»;

6) позбавлені духовного стану або звання за пороки або виключені з складу законно існуючих громад та корпорацій, за вчинки проти правил честі, по вироків цих громад та корпорацій;

Засуджені за ухилення від військової повинності, хоч би вони й були відзволнені від кари по амністії.

14. Особи, зазначені в п. 1 відд. Б. попередньої (13) статті, коли їх допустять по скінченні вказаного в тім пункті строку до участі в міських виборах, позбавляються однак права бути вибраними в гласні назавше.

Розділ 3.

Про виборчі комісії та складання виборчих списків

15. Для керування виборами гласних та складання виборчих списків у кожному місті утворюється міська виборча комісія.

16. Міська виборча комісія складається з голови та чотирьох членів. Головою міської виборчої комісії в тих містах, де є окружний суд, є член цього суду, обраний загальним зібранням його відділів, а тих містах, де окружного суду нема – міський голова. Як члени, входять у склад комісії: гласний міської думи по її вибору; член міської управи по її вибору; податковий інспектор по призначенню управляючого фінансовою палатою, й особа, що має право участі в даних виборах, по запрошенню місцевого губерніального старости або міського отамана по належності.

Голові та членам міської виборчої комісії призначається з коштів міського управління платня, розмір котрої визначає міська дума.

17. Крім того, в склад міської виборчої комісії голова її може запросити голов участкових виборчих підкомісій, для участі в ній тільки по тих справах, що стосуються їхнього виборчого участка, з правом дорадчого голосу.

18. Міська виборча комісія повинна бути складена й почати свою чинність не пізніше 1 липня року виборів.

Для цього не пізніше 25 червня того самого року міський голова або його заступник повідомляє губернiального старосту, а в відповідних випадках – міського отамана, про майбутнє скінчення строку повноважності міської думи та про потребу порозумітися з головою окружного суду й управляючим фінансовою палатою про обрання члена суду та призначення податкового інспектора для утворення складу міської виборчої комісії. Одночасно міський голова повідомляє того самого представника влади, кого з членів управи та гласних думи обрано для участі в комісії, а міська управа та фінансова палата, по належності, негайно починають складати списки платників, згаданих в цьому статуті, міських зборів та подохідного податку.

19. Міська виборча комісія розпочинає свою працю по розпорядженню її голови ,а про місце свого перебування та початок праці оповіщає до загального відома, полишаючи мешканцям міста завчасно подати їй усі потрібні для підтвердження й вияснення їхніх виборчих прав відомості.

20. Потрібні грошові й технічні засоби, службовий персонал канцелярії і помешкання для комісії дає міське самоврядування. Всі державні, громадські та приватні установи й особи повинні давати міській виборчій комісії, по її вимогам, всі, які у них є і які стосуються до відання комісії матеріали й відомості.

21. Міська виборча комісія повинна: а) одержувати з міських коштів гроші, потрібні на видатки по складанню списків та проведенню виборів і витратити ці кошти по призначенню; б) складати виборчі списки, доповнювати їх і виправляти; в) поділяти місто на виборчі округи (ст. 41) та участки (ст. 42); г) вчасно доставляти й оголошувати списки по розрядах та виборчих округах і повідомляти людність про час складання та порядок виправлення й оскарження цих списків; д) виготовляти поіменні для виборців посвідчення; е) вживати заходів до підшукування та найму приміщень, потрібних для участкових виборчих комісій та для проведення в них виборів; ж) скликати наради участкових виборчих підкомісій з метою встановлення способів однакоого, згідно з правилами цього статуту, проведення виборів; з) заготовити скриньки, в котрі при голосуванні вкидаються виборчі списки; и) заготовляти конверти для вкладення виборчих записок, та вся інші предмети, потрібні для проведення виборів; і) доставляти участковим виборчим підкомісіям потрібні виборчі списки; к) підраховувати результати виборів на участках, складати списки осіб, обраних у гласні, й оголошувати ці списки для відома людності; л) складати списки кандидатів, що заступають гласних, на випадок вибуття останніх зі складу думи; м) взагалі дбати про правильне й успішне проведення виборів по місті.

22. Загальний список всіх осіб, що мають право участі в виборах, складається міською виборчою комісією зі внесенням до нього всіх виборців, котрі платять на користь міста збори (ст. 9), в маліючому порядку загальних сум цих зборів і в алфавітному порядку всіх тих виборців, котрі мають право участі в виборах через належну їм у місті постійну оселю.

У списку повинно бути зазначено фамілія, прізвище (коли таке є), ім'я, по-батькові, місце проживання та вік (літа) виборця, причому адреса, вік і час проживання в місті виборця міська комісія може перевіряти через обхід, опитування виборців чи яким іншим способом, безпосередньо перед складанням списку виборців.

Поруч з назвами установ що мають право участі в виборах, у цьому списку зазначаються й особи, що являються їх уповноваженими та представниками, коли вони вчасно подають докази свого уповноваження чи представництва, при чому імена, по-батькові, фамілії та адреси таких осіб містяться в скобках, поруч з назвами установ, представниками котрих вони являються.

23. Для доказу уповноваження та представництва по вимозі комісії повинні бути представлені представниками церков, духовних інституцій, правительствених, земських, учених установ, учених і добродійних закладів та залізничних управлінь – розпорядження начальства чи управлінь, що їх командують, або відповідні посвідчення, виданні зазначеними церквами, установами, інституціями, закладами, управліннями, а представниками кредитних установ, торговельно-промислових громад, товариств і спілок – посвідчення від їх управлінь, а коли таких нема в даному місті, то від їхніх головних представників.

24. Для одержання необхідних при складанні списку, зазначеного у попередній статті, відомостей про виборців, котрі мають право участі у виборах через належну їм постійну оселю, міська комісія завчасно повинна оповістити до загального відома, способом, найбільш забезпечуючим гласність, що про своє право на участь у виборах виборці цієї категорії повинні заявити комісії в визначений нею термін з пред'явленням доказів, що вони мають постійну оселю на протязі не менш одного року. Подані на основі такого оповіщення заяви комісія перевіряє і реєструє.

25. На підставі цього загального списку виборців міська виборча комісія повинна скласти: 1) окремі списки виборців по кожному розряду (ст. 33); 2) окремі списки виборців по кожній виборчій окрузі (ст. 41); 3) список з поділом у ньому виборців кожного розряду по місцю їх проживання.

26. Виборці, що платять однакову суму зборів, заносяться в виборчі списки свого розряду в алфавітному порядку при чому, коли хоч один з них, при поділі на розряди по правилах ст. 34, буде зачислений в вищий розряд, то всі такі виборці також заносяться в списки виборців вищого розряду.

27. Списки виборців по розрядах і по округах повинно бути оголошено не пізніше 15 серпня року виборів. Оголошення списків проводяться способом, що найбільш забезпечує гласність, який визначається міською виборчою комісією.

28. На протязі семи днів з дня оголошення списків до загального відома губерніяльний староста, а відповідних випадках міський отаман – може заявляти протести, а виборці подавати скарги як письмові, так і словесні на неправильність або неповноту цих списків, при чому словесні скарги записуються в особливий протокол. Згадані протести та скарги подаються до міської виборчої комісії, котра повинна їх вирішити не пізніше 1-го жовтня року виборів і про складані постанови виставляє у своєму приміщенні об'яву не пізніше слідуючого після постанови дня. На той же строк комісія робить у списках поправки замічених нею помилок.

29. Особи, незадоволені постановою комісії, котрі подали скаргу або протести, можуть таку оскаржити в семиденний термін з дня виставлення об'яви до окружного суду по адміністративному відділі, котрий повинен вирішити ці скарги впродовж семи днів з дня одержання їх. Виклик по таких справах не обов'язковий, але прибувши на засідання причетні до справи особи або їх представники можуть давати судові пояснення. Постанови суду по цих справах підлягають виконанню, але можуть бути оскаржені до Адміністраційного Генерального суду Державного Сенату. Ці скарги подають подаються та приймаються до розгляду тільки при оскарженні правильності виборів в порядку ст. 62-й одночасно з цим оскарженням.

30. Виборчі списки по розрядах і округах, по виправленню в порядку, зазначеному в ст. 26, 29 не пізніше 25 жовтня року виборів, комісія знов оголошує до загального відома способом, забезпечуючим доступність оглядання.

31. Особи, не внесені до виправлених виборчих списків або ті, що згубили виборчі права до проведення виборів, участі в виборах не беруть.

Розділ 4.

Про проведення виборів гласних міських дум

32. Вибори гласних і кандидатів до них по кожному розряду виборців (ст. 33) проводиться в кінці кожного чотирьохріччя повноважності гласних, по третьому розряду в першу неділю листопада місяця останнього року цього чотирьохріччя, а по першому й другому розрядах – у слідуючу за тим неділю того самого місяця.

33. Для проведення виборів гласних виборці поділяються на три розділи, а в містах, де не більш 16 тис. людності – на два розряди.

34. Поділ на розряди проводиться слідуючим способом: усі збори, що вносяться кожним виборцем на користь міста (ст. 9), складається, й виборці розміщуються в списку в малючому порядку розмірів зазначених сум. Із загального числа виборців до першого розряду зачисляються ті особи, котрі, вносячи найбільшу суми цих зборів, усі разом виплачують п'ять дванадцятих загальної суми цих зборів, що платять всі виборці на користь міста, коли в місті визначено три розряди, а сім дванадцятих цих зборів, коли в місті визначено два розряди.

При встановленні в місті трьох розрядів виборців до другого з них зачисляються виборці, котрі вносячи найбільші, після виборців першого розряду

суми зборів, виплачують усі разом одну третину (чотири дванадцятих) загальної суми зборів, що платять усі виборці, а до третього розряду зачисляються потім усі інші виборці, як ті, що платять на користь міста збори (три дванадцятих), так і ті, що зовсім таких не платять, але мають умісті постійну оселю. Коли в місті визначається два розряди виборців, то до другого розряду зачисляються всі виборці, не зачислені до першого розряду, тобто ті, що платять п'ять дванадцятих зборів на користь міста та мають в ньому постійну оселю.

35. Коли кілька осіб мають у спільну й неподільному володінні нерухоме майно, то кожен із співвласників зачисляється до розряду відповідно сумі зборів, що він платить на користь міста з належної йому майна, про що він готовий заявити в порядку виправлення виборчих списків, а при відсутності такої заяви частини співвласників вважається рівними.

36. Власники міського нерухомого майна і торговельно-промислових підприємств, коли вони закінчили повний курс наук в одній із вищих шкіл, - зачисляються в перший розряд незалежно від розміру зборів, що вони платять на користь міста.

37. Коли число виборців у першому розряді не досягає семиразового числа гласних, підлягаючих обранню від цього розряду, то список виборців першого розряду доповнюється до зазначеного числа тими виборцями другого розряду, що платять найбільші оклади зборів послідовному порядку, починаючи з першого виборця, внесеного до списку другого розряду.

38. Кожен із трьох розрядів обирає одну третину, а в тих містах, де визначено два розряди виборців, - половину із загального числа гласних.

39. Ніхто на виборах не може мати більше двох голосів: одного через особисте право і другого через право представництва або уповноваження від установ, інституцій, навчальних та добродійних закладів і громад. В гласні можуть бути обрані тільки особи, що мають особисте право участі в виборах.

40. Кожна особа, що має право участі в виборах у даному місті, може бути обрана в гласні по якому завгодно розряду й окрузі, незалежно від того, до якого розряду виборців та до якої округи вона приписана. Особа, обрана в гласні по кількох розрядах або округах, вважається обраною по тому з них, по котрому сама забажає значитися.

Коли одна й та ж особа буде обраною в одному розряді або окрузі в гласні, а в другому в кандидати, то вона вважається обраною в гласні й виключається з числа кандидатів.

41. Коли число виборців у розряді не перевищує 10 тис. душ, то для проведення виборів по цьому розряду місто по всій території складає одну виборчу округу. Коли у розряді більше 10 тис. виборців, то для проведення по ньому виборів місто поділяється, по можливості, пристосовано до адміністраційного його поділу, на кілька виборчих округ з таким розрахунком, щоб на кожному округу припадало від 5 до 10 тис. виборців.

Число гласних і кандидатів до них по кожній виборчій окрузі визначаються виборчою комісією через розклад поміж округами загального визначеного для

даного розряду числа гласних та кандидатів пропорційно числу виборців в кожній округ.

Поділ міста на виборчі округи та розклад між ними гласних і кандидатів переводиться виборчою комісією одночасно зі складанням виборчих списків по округах і розрядах (ст. 25).

42. Виборчі округи по постанові міської виборчої комісії можуть бути поділені на окремі участки, в межах кожного в котрих утворюються виборчі підкомісії в такому числі, щоб на кожному з них припадало не більше двох тисяч виборців.

43. Голови участкових виборчих підкомісій запрошується міською виборчою комісією з числа виборців; у склад кожної з них входять, крім, голови, чотири члени, а також з числа виборців по запрошенню голови підкомісії.

Голова та члени участкової виборчої підкомісії повинні бути запрошені з числа виборців тих розрядів, по котрих переводяться вибори в даній підкомісії. Обов'язки свої голова та члени підкомісії виконують безплатно.

44. До обов'язків участкових виборчих підкомісій належить:

- а) обрання з поміж себе заступника голови та секретаря;
- б) ведення протоколів виборчого діловодства;
- в) видача виборцям у день виборів і в місті переведення таких конверт для вкладання виборчих записок;
- г) догляд за правильністю подачі голосів;
- д) підрахування голосів по участку й пересилання всього виборчого діловодства до міської виборчої комісії;
- е) учет надісланих до неї міською виборчою комісією конверт та повернення зіпсованих й невикористаних до зазначеної комісії;
- ж) взагалі вживання заходів до правильного й успішного проведення виборів по участку.

45. Не пізніше 28 жовтня року виборів міська виборча комісія доручає кожному виборцеві іменне посвідчення, що він має право участі в виборах гласних, з зазначення в ньому, до якого розряду (ст. 33) належить даній виборець, у якому виборчому участку має він подати свій голос і де міститься виборча підкомісія цього участку; посвідчення це повинно бути принаділене печаткою міської виборчої комісії та підписом голови або членів комісії, з зазначенням номера, під котрим записано виборця в виборчому списку; по другій сторінці посвідчення повинно бути надруковано статті цього статуту про те, хто має право участі в виборах та про відповідальність за незаконну в них участь (ст. 58).

46. Вибори проводяться закритим подаванням голосів через подання виборчої записки кожним виборцем. Виборець може подавати свій голос тільки в тій окрузі, в котрій його записано по виборчому списку, й подає свій голос особисто в належній участковій виборчій підкомісії. Подавати голос через довіреного або надсилати виборчу записку по пошті, а рівно оставляти її іншим способом забороняється.

47. В день виборів виборчі підкомісії повинні бути відчинені без перерви з 9 годин ранку до 9 годин вечора. Безпосередньо по відкритті підкомісія оглядає виборчу скриньку й показує її присутнім для пересвідчення в тому, що скринька порожня та що в ній нема щілин, крім одної, призначеної для вкладання конверту з виборчими записками, після чого скриньку запечатується печаткою голови підкомісії, а ярлик, на котрий накладено печатку, підписується головою, членами підкомісії та бажаючими із числа присутніх виборців.

48. Кожний виборець, прибувши в приміщення виборчого участку, показує голові підкомісії своє іменне посвідчення. Перевіривши, коли вважає це потрібним, особу виборця, голова повертає йому посвідчення, зазнавши в виборчому спискові про явку виборця, голова повертає йому посвідчення, зазнавши в виборчому спискові про явку виборця, а на посвідченні, що таке вже використано, доручає виборцеві конверт, принаділений печаткою міської виборчої комісії, із зазначенням на ньому розряду і виборчої округи, по котрій даний виборець голосує. Ці конверти повинні бути з густого не прозрічастого паперу, однокольорові й мати на собі крім печатки комісії та зазначення розряду й округи, ніяких поміток.

По одержанні конверти, виборець в особливому відокремленому приміщенні вкладає в конверту одну виборчу записку й передає заліплена конверту голові учаткової підкомісії, котрий на його очах опускає таку в задалегідь опечатану підкомісією виборчу скриньку.

49. На виборчій записці повинно бути зазначено: імена, по-батькові та фамілії, або прізвища осіб, котрих виборець пропонує в гласні, не повинно перевищувати у півтора рази числа гласних, підлягаючих обранню по даній виборчій окрузі, але може бути й менше. В записках з більшим числом імен, зайве запропоновані, стоячі останніми, в рахунок не беруться.

В записки ці можуть бути внесені тільки імена осіб, котрі мають право участі в виборах по даному місту.

50. Виборча записка повинна бути написана на звичайному білому до писання папері. Розмір паперу визначає міська виборча комісія одночасно з визначенням числа гласних од кожної виборчої округи; цей розмір повинен бути один для всіх округ міста і, відповідно найбільшому числу підлягаючих обранню гласних в будь якій окрузі, визначається в восьмому, четвертину чи повну аркуша паперу до писання.

Записка з запропонованими до обрання особами може бути написана або надрукована яким завгодно способом, але ім'я, по-батькові та фамілія обирає мого повинні бути виявлені виразно та оглядно.

Виборча записка складається виборцем по його розсуду, або завчасно, або в особливих відокремлених приміщеннях, одведених підкомісією.

Необхідний до складання записки папір видається виборцеві, по його просьбі, підкомісією.

51. З поданих на виборах виборчих записок визначаються недійсними:

а) ті, що відрізняються в своєму розмірі від визначеного в ст. 50 зразку, більш ніж на 10 %;

б) незаповнені;

в) зроблені з кольорового та графленого паперу;

г) підписані виборцями;

д) на котрих є якість закреслення, підчистки, додатки або які-небудь знаки, уваги, й написи;

е) вкладені в конверту у числі більш одної, коли на них зазначено різних осіб; коли ж на них зазначено також осіб, то дійсною вважається одна з цих записів;

ж) вкладені в конверту, на котрих нема печатки комісії, або конверти, на котрих є якість сторонні помітки.

52. Догляд за порядком в час переведення виборів належить голові участкової підкомісії, котрий повинен пильнувати за тим, щоби в приміщенні підкомісії проводилися тільки вибори, не допускаючи при цьому агітації, порушення вільності та правильності виборів, а також усувати від виборів тих осіб, котрі по відомостях, які він має, не мають право участі в виборах.

Примітка: Приміщенням, де проводяться вибори, визначається не тільки місце безпосередньої подачі голосів, але й весь будинок, у котрому відкриті вибори, разом зо всією садибою аж до виходу на вулицю.

53. На слідуючий, після подання голосів день у призначену годину кожна участкова підкомісія, присутності прибувших виборців, підраховує подані голоси. Результати підрахунку записуються в окремий протокол, котрий підписується головою та членами підкомісії й того самого дня надсилається до міської виборчої комісії.

Одночасно з цим туди ж передаються в окремих пакетах:

1) Виборчі записки, признані одноголосно підкомісією дійсними;

2) Записки, котрі підкомісія признала дійсними, але проти котрих будь-хто з членів заперечував;

3) Записки, котрі підкомісія, всупереч думці окремих її членів, признала не дійсними;

4) Записки, що комісія одноголосно признала недійсними.

54. Міська виборча комісія, на слідуючий день після переведення нею виборів по всьому місті, коли місто не поділяється на виборчі участки, або ж на слідуючий день після передачі їй виборчого діловодства участковими виборчими підкомісіями, - в призначену годину робить у присутності прибувших виборців, підрахунок поданих голосів по всьому місті по округах, зазначаючи результати підрахунку о окремий протокол, що підписується її головою та членами.

При цьому підрахункові комісія може не переглядати й не перевіряти записок, котрі участкові підкомісії одноголосно признали дійсними чи недійсними.

55. Обраними вважаються особи, за котрих подано більш половини голосів числа виборців, що подали записки.

У випадкові, коли обраними виявиться більш визначеного для виборчої округи числа гласних, вважаються обраними ті, хто дістав більше число голосів. При рівності голосів кидається жереб.

Слідуючі за обраними в гласні особи зачисляються по старшинству одержаних ними голосів, кандидатами до гласних. Число їх повинно рівнятися половині числа обраних гласних, а коли при визначенню числа їх таким способом вийде дріб, то її вважають за ціле число, хоч би через це число кандидатів перевищило половину числа гласних, підлягаючих обранню по даній округі.

56. Коли по підрахунку голосів виявиться, що ні один з кандидатів не дістав більше половини поданих голосів, або більшістю голосів обрано менше число гласних, ніж припадає на дану округу, то міська виборча комісія негайно робить розпорядження, щоби через два тижні в неділю в цій округі проведено було повторні вибори.

При повторних виборах, що проводяться по тих самих правилах, як і перші вибори, обраними визначаються ті, хто дістане найбільше число голосів, хоч би воно й не перевищувало половини числа виборців, котрі брали участь у цих виборах (оглядна більшість). При рівності голосів одержаних двома або кількома виборцями, між ними кидається жереб.

Такого ж порядку додержуються й випадку обрання неохватного числа кандидатів до гласних.

57. По встановленню загального числа обраних гласних, по складанню списку їх, міська виборча комісія складає список кандидатів до гласних, поділяючи їх по розрядах і округах в порядку старшинства одержаних голосів.

58. Особи, винні в заподіянні вчинків, що мали метою порушення вільності та правильності виборів гласних до міських дум, підлягають відповідальності по стат. 328/1 – 328/2 «Улож, о нак, угол. И испр.» (по прод. 1912 р.).

59. По встановленню загального числа обраних гласних і кандидатів до них і по складанню списку їх, міська виборча комісія протягом двох діб пересилає копію складеного нею списку обраних гласних і кандидатів до них разом з копією протоколу свого засідання по складанню цього списку губернiальному старості або міському отаманові по належності, котрий у семиденний з дня одержання списку строк може подати свій протест до окружного суду по адміністраційному відділі.

По закінченню тих же двох діб міська виборча комісія вивішує в своєму приміщенні складений нею список обраних гласних і кандидатів до них до загального відома.

60. Скарги на допущенні при виборах неправильності можуть подаватися тільки особами, що мають право участі в даних виборах і при тому впродовж трьох днів по скінченню їх. Скарги ці подаються до окружного суду по адміністраційному відділі.

61. Протести та скарги, зазначені в ст. 59, 60 цього статуту, подаються через міську виборчу комісію, котра пересилає їх негайно по скінченню строку оскарження до суду разом з виборчим діловодством.

62. Округний суд розглядає ці протести й скарги в семиденний строк з дня одержання їх. Коли суд визнає проведені вибори у всій їх цілості або відносно окремих округ неправильними, то він постановляє про скасування цих виборів. Міська виборча комісія, по одержанню рішення суду, постановляє перевести в місячний строк нові вибори по відповідних розрядах і округах, по оголошених раніш виборчих списках, при чому для цих виборів іменні посвідчення, видані виборцями на попередні вибори, дійсні.

Коли суд визнає неправильними обрання окремих гласних, то міська виборча комісія виключає їх з списку гласних, та замінює черговими кандидатами (ст. 57).

Рішення суду по зазначених у цій статті справах підлягають виконанню, але можуть бути оскаржені в місячний термін з дня оголошення до Адміністраційного Генерального Суду Державного Сенату (ст. 59).

63. По заключенню виборчого діловодства міська виборча комісія складає остаточний список обраних гласних і кандидатів до них, котрий оголошується в місцевих губерніальних або відповідних їм відомостях: крім того, комісія надається оголосити його й іншими способами по її розсуді.

64. Подробиці порядку проведення виборів, непередбачені цим статутом, визначаються інструкцією, яку видає Міністерство внутрішніх справ і оголошує до загального відома зазначеним у законі порядком.

65. По скінченню всіх строків оскарження й по виконанню всієї праці, міська виборча комісія закриває й передає своє діловодство до місцевого міського громадського управління на сховок.

66. У випадку відміни Адміністраційним Генеральним судом Державного Сенату виборів всього складу гласних або більш половини його, негайно призначаються нові вибори на підставі цього статуту по відповідних розрядах і округах, з додержанням усіх установлених для переведення виборів перемешків між строками. Обрані в цьому випадку знову гласні виконують свої обов'язки впродовж строку, який залишається до кінця чотирьохліття повноважності гласних (ст. 32)

67. Постанови міської думи, зроблені до дня одержання міським головою указу про відміну виборів усього складу думи, зберігають свою силу. Урядові особи, обрані думою, вибори складу якої відмінено, зберігають свої повноважності аж до вступу у виконання своїх обов'язків урядових осіб, обраних думою нового складу.

68. У випадку відміни вищою інстанцією виборів менш половини складу гласних, недостача частина поповнюється кандидатами до гласних, а урядові особи, обрані до цього часу думою, продовжують виконувати свої обов'язки.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр внутрішніх справ, сенатор І. Кістяківський

Українська держава (квітень – грудень 1918 року). Документи і матеріали. У двох томах, трьох частинах Т. 2. / [Упоряд.: Р. Періг (керівник) та ін.] – К.: Темпора, 2015. – С. 312 –326

136.

Закон про облік і призов офіцерів, унтер-офіцерів та юнкерів колишньої російської армії, які перебувають в Українській Державі

20 жовтня 1918 р.

1. В цілях підтримання державної безпечності і громадського спокою утворити в складі Української Армії окремі зразково-інструкторські частини й сформувати Окремий Корпус, який комплектується на підставах, зазначених в цьому законі.

2. Усі прибуваючі в межах Української Держави офіцери й поверхстрокові унтер-офіцери бувшої російської Армії віку до тридцяти п'яти років включно і бувші юнкера військових шкіл обов'язані в семиденний строк по об'яві цього закону з'явитися до місцевого військового начальника для зарахування на учот і одержання учотної картки, з якого часу вони вважаються військовозобов'язаними.

Примітка 1. Поверхстроковими унтер-офіцерами вважаються унтер-офіцери, які перебували на поверхстроковій службі до 19 липня 1914 р. чи були перейменовані в підпрапорщики на війні.

Примітка 2. Відбуті увільнення тих чи інших осіб до запасу чи відставку по демобілізації не увільняє від заклику в порядку цього закону.

3. Відносно осіб, які перебувають на державній службі або навчаються в державних вищих школах, особиста явка до військового начальника може бути замінена повідомленням військового начальника про необхідні за для учота відомості в письмовій формі.

4. Для поповнення згаданих у ст. 1 зразково-інструкторських частин з осіб, які прийняті на учот, в першу чергу зачисляються ті, що того бажають. В випадкові, якщо число бажаючих буде недостатнім для поповнення, нехватне число закликаних поповнюється в порядку жеребкування.

5. Від заклику до частин увільняються: а) особи, які перебувають на державній службі на посадах до VIII класи включно; б) чини Державної варти; в) інструктори добровольчих дружин; г) служачі залізниць згідно з постановою Статуту про військову повинність; д) педагогічний персонал учбових закладів; є) особи, що навчаються в вищих школах які названі в Статуті про військову повинність.

Примітка: Військовому міністрові й особам, ним уповноваженим, надається увільняти від заклику до частин і інших осіб, увільнення яких буде викликатися інтересами державної ваги.

6. Офіцерам й поверхстроковим унтер-офіцерам віку більш як тридцять п'ять років надається право вступу до зразково-інструкторських частин по власному бажанню.

7. Особам, які перебувають поза місцями перебування військових начальників, для явки на учот надається, поверх зазначеного в ст. 2 семиденного строку, ще поверхстовий строк, який вираховується: а) по залізницях – триста верст в добу; б) по водяних шляхах – сто верств на добу; в) по ґрунтовних шляхах – п'ятдесят верств на добу.

8. Ті, що не можуть з'явитися в установлені строки по заклику через причини хвороби чи через інші непереможні перешкоди, повинні негайно сповістити про те військового начальника по місцю учота з доданням до цього належного посвідчення.

9. Усі заклики до частин вважаються на дійсній службі й підлягають військовим законам у всіх відношеннях.

10. Особи, які не з'явилися в строк до військового начальника для учоту чи не повідомили його в строк про необхідні відомості в листовій формі (ст. 3), а також ті, що не з'явилися по заклику в строк до своєї частини, рівно ж ті, що покинули ешелони і самовільно відхилися від служби без законних причин, підлягають відповідальності по законах військового часу.

Примітка: Законними причинами вважаються: небезпечна або тяжка хвороба й інші непереможні перешкоди, належним чином доказані.

Доказом хвороби визначається свідоцтво лікаря й Державної варти, чи, при відсутності лікаря в місці перебування хворого, посвідчення місцевих священника й мирового судді, або повітового старости.

11. Закликані зберігають на час перебування їх на дійсній службі займаємі ними на державній службі посади й, поверх утримання, яке їм належить по військовій службі, одержують половину утримання, належного їм по посаді в момент заклику.

12. Закликані й не займаючі штатних командних посад офіцери одержують всі роди утримання, встановленні для хорунжого Української Армії, незалежно від ранг.

Примітка: Всі закликані офіцери правом на одержання від'ємних грошей не користуються.

13. Закликані поверхстрокові унтер-офіцери та юнкери одержують всі роди утримання, які належать поверхстроковим ройовим Української Армії.

14. В випадкові каліцтва чи поранення, які сталися при виконанні службових обов'язків і відповідно посвідчених, закликані офіцери й поверхстрокові унтер-офіцери одержують одноразову допомогу в 1.000 карб.; коли же каліцтво чи поранення тягне за собою втрату працездатності, то зазначені

особи одержують пенсію, згідно з пенсійним статутом Української армії, а в випадковій смерті, їх сім'ї одержують пенсію згідно з тим же статутом.

15. Особи, які не підлягають заклику на підставі п. «а» ст. 5, в випадковій вступу їх до частин по власному бажанню, зберігають за собою все утримання яке належить їм по цивільній службі, не залежно від того утримання, яке належатиме їм по військовій службі.

16. Докладний порядок заклику визначається інструкцією, яку видає військовий міністр.

17. Порядок виконання служби в військових частинах, які комплектуються згідно з цим законом, визначаються загальними уставами Української Армії й окремими інструкціями, які видаються військовим міністром.

18. Закон цей перевести в життя по телеграфові.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб

Військовий міністр, генеральний бунчужний О. Рогоза

Державний вістник. – 1918. - № 61. – 22 жовтня. – С. 1.

137.

Тимчасовий закон про заходи охорони залізниць

20 жовтня 1918 р.

Для забезпечення неперервного й правильного руху по залізницям України встановлюються нижчезазначені правила надзвичайної на них охорони:

Ст. I. Міністрові шляхів в випадках, коли виникне небезпека припинення або порушення правильного руху та телеграфних зносин на залізницях, надається право на окремих лініях залізниць Української Держави чи на окремих участках цих ліній приймати надзвичайні міри й заходи для охорони на тих підвалинах, які цим законом назначаються, доводячи про це щоразу до відома Ради Міністрів.

Ст. II. В випадках невідкладної необхідності, коли через яку-небудь причину зносини з місцевої залізничної влади з Міністерством шляхів будуть неможливі, право роботи на залізниці чи на участку її надзвичайні заходи для охорони надається начальникові (управляючому) цієї залізниці, який повинен при першій змозі зробити доклад про вжиті заходи міністрові шляхів, а також повідомити про них губерніальних та повітових старост тих місцевостей, в межах котрих знаходяться залізниця чи її участок.

Ст. III. Як поробляться надзвичайні заходи, залізниця чи її участок вступають до відання особливої комісії при управлінні залізниці, яка, під головуванням начальника (управляючого) цієї залізниці, складається з начальника

району залізничної Державної варти (по місцеперебуванню управління залізниці) і завідуючого пересуванням війська.

Ст. IV. До обов'язку комісії належить охороняти в межах смуги відчуження зовнішній порядок, непереривну й правильну чинність залізниці і всіх залізничних уряджень, а рівно й догляд за належним виконанням всіма урядовцями їх службових обов'язків. Керування експлуатацією залізниці з боку технічного, господарського та адміністраційного залишається в віданню начальника (управляючого) залізниці та на його повній відповідальності.

Ст. V. Щоб комісія залізниці виконувала складені на неї обов'язки, їй надаються такі права:

1) Видавати обов'язкові постанови для справ, які мають упередити порушення громадського ладу й безпечності в межах смуги відчуження під залізницю, а також у справах залізничної служби на розвиток «Охорони залізничних правил», викладених у розділі 3-му Загального статуту російських залізниць (Св. зак. т. XII, ч. I-а).

2) Встановляти кари за порушення цих обов'язкових постанов: а) арешт не більш од трьох місяців; б) грошову пеню не більш од трьох тисяч карб.; в) висилку за межі України.

3) На винних у порушенні обов'язкових постанов, виданих на підставі п. 1 цієї статті, своєю владою накладати кари, зазначені в п. 2-ім цієї ж статті.

4) Повертати до адміністраційного розгляду й розсуду, зробивши загодя про це об'яву до загального відома, діла про злочинства й проступки, які відносяться до служби на залізницях і потягають за собою кари, що не перевищують розмірів, зазначених в п. 2 цієї статті (Улож. о нак. ст. 1084, ч. 2, уст. о нак., ст. 30, 76/1, 76/2, 76/3).

5) Забороняти в межах смуги відчуження всякі зібрання.

6) Давати розпорядження, щоб у смугі відчуження закривали всякі торговельні та промислові заклади на який-небудь означений термін або на увесь час чинності надзвичайних заходів для охорони.

7) Затримувати в межах смуги відчуження продаж усяких витворів друкарських та видавницьких.

8) Усувати з посад служачих на залізницях, не виключаючи й тих, котрі знаходяться на державній службі.

9) Забороняти перебування в межах смуги відчуження окремим особам як приватним, так і урядовим, окрім осіб судового відомства, що знаходяться там для виконання службових обов'язків але про вжиті проти урядових осіб заходи негайно щоразу сповіщати безпосереднє їх начальство.

10) Виселяти окремі особи зі смуги відчуження, повідомляючи про місцеву варту.

11) Звертатися за військовою допомогою, користуючись для цього правами, які надано губернiальному старості, згідно з п. 6-им додатку до ст. 316 Св. зак., т. 11 (Учрежд. губ.).

Ст. VI. Усі служачи як державній, так і на приватних залізницях, де вже пороблено заходи для надзвичайної охорони, не мають права кидати свої посади без дозволу комісії.

Ст. VII. Служачі на залізницях, які самочинно покинули службу або без поважних причин не з'явилися в призначений строк для виконання своїх службових обов'язків, підлягають карі або адміністраційному порядку на підставі виданих згідно з ст. V цього закону обов'язкових постанов, або загально-судовому порядку – замкненню до в'язниці на строк від 4 до 8 місяців.

Ст. VIII. Справи, зазначені в попередній VII ст., належить до видання окружного суду в загальному порядку карного судівництва.

Ст. IX. В відчуженій смузі тієї залізниці, де вжито заходів для надзвичайної охорони, особи цивільного відомства підлягають військовому суду й карам по законах військового часу:

1) За повстання проти державної влади й за державну зраду.

2) За змову до страйків, передбачених законом про страйки 3 грудня 1905 р..

3) За навмисний підпал чи яке інше навмисне знищення й доведення до нездатності предметів військового спорядження та зброї, - взагалі всього, що належить до засобів нападу та оборони, а рівно й запасів харчових та фуражних.

4) За навмисне збавлення або знищення всякого роду уряджень, які служать для державного користування:

а) телеграфного, телефонного або якогось іншого знаряддя, що вживається для передачі відомостей;

б) залізничного шляху й споруджень, рухомого складу, водопостачання, майстерень та інших залізничних уряджень, а рівно й застерігаючи знаків, поставлених для забезпечення залізничного руху, та складів матеріалу й залізничних вантажів.

5) За напад на вартового або на військовий караул, за озброєний опір проти військового караулу або проти чинів варти та охорони, а рівно за вбивство вартового або чинів караулу, варти та охорони.

Ст. X. Розгляд і вирішення діл про злочинства, які зазначені в попередній IX ст. цього закону, проводяться військовими судами на підставі правил, встановлених розділом IV Свод. В. П. 1869 р. кн. 24 видання 3-е, а також законом «Про військову підсудність» (№ 11, «Державний вістник», 1918 р.) і законом «Про організацію військово-судових інституцій та їх компетенцію» (№ 20, «Державний вістник», 1918 р.), однак з тим, щоб для осіб, винуватих в озброєнім опорі проти влади, або в нападі на чинів війська й варти, або взагалі на всіх урядових осіб при виконанні ними їх службових обов'язків, або з приводу не виконання цими особами їх службових обов'язків, коли разом з такими злочинствами відбувалися кари, передбачені ст. 279 Воинск. уст. про кари.

Ст. XI. З запровадженням надзвичайних заходів для охорони особливим комісіям надається право робити розпорядження:

1) Про попереднє затримання, однак не довше як на два тижні, всіх тих осіб, котрі викликають обґрунтоване підозріння в тім, що ними зроблено

злочинства державні або такі, які порушують правильну й непереривну працю залізниць чи телеграфу або що вони належать до протизаконних гуртків.

2) Провадити труси по всяк час і по всіх без винятку приміщеннях.

Ст. XII. Скарги на розпорядження комісії можна подавати міністрові шляхів в двохтижневий строк з дня, коли було оповіщено те розпорядження, проти якого подається скарга, а розглядаються вони міністром шляхів по згоді з міністром внутрішніх справ. Занесена скарга не припиняє виконання оскарженого розпорядження.

Ст. XIII. Чинність встановлених на залізниці надзвичайних заходів для охорони припиняється розпорядженням міністра шляхів, який про це доводить до відома Ради Міністрів.

Ст. XIV. Щоб об'єднати й дати спільний напрямок діяльності комісій на залізничних лініях, а також щоб подати інструкції для цих комісій, утворюється при Міністерстві шляхів Головна комісія для охорони залізниць в складі; міністра шляхів або його представника, представники від міністерств внутрішніх і військових справ, по призначенню цих міністрів.

Ст. XV. Закон цей перевести в життя по телеграфу.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр шляхів Б. Бутенко

Державний вістник. – 1918. - № 72. – 19 листопада. – С. 1-2.

138.

Закон про поповнення армії та флоту Української Держави

8 листопада 1918 р.

На зміну і доповнення існуючих законів постановити:

1. Для укомплектування армії і флоту Української Держави зробити по всіх місцевостях України на протязі часу з 17(30) листопаду по 17(30) грудня 1918 року достроковий призов молодих людей, котрі народилися 1899 р.

Примітка: В тих місцевостях, де впровадження призову через надзвичайні обставини в зазначені строки буде неможливо, міністрові внутрішніх справ, за згодою з військовим, надається право призначати для призову інші строки.

2. На протязі тих часів (арт. 1 цього закону) притягнути до виконання військової повинності молодяків:

а) тих, що народилися пізніш од 1899 р., якщо вони закінчили курс середніх шкіл, зазначених в пункті «А» додатка до арт. 55 «Статут військової повинності» і в додаткові до ст. 76 «Устава о воинской повинности, изд. 1915 г. (Свод зак. Рос. имп., т. IV)», і не вступили ще у вищі школи.

б) тих, що народилися раніш од 1899 р. і одержали в попередні призови відстрочки для скінчення середньої або вищої освіти, коли ці відстрочки зараз утратили силу через скінчення їх, або через вибуття цих осіб з середніх шкіл, або скінчення ними шкіл і невступлення у вищі, або через скінчення вищих шкіл чи вибуття з них.

3. Контингент новобранців, що підлягають прийманню до війська, встановити в сто шістдесят дев'ять тисяч, залічивши в це число контингент в п'ять тисяч, установлений для Сердюцької дивізії законом від 24 липня ц. р.

4. З зазначеного контингенту прийняти до війська в біжучому році в порядку нумерів жеребу, починаючи з менших, згідно з розверсткою, вісімдесят п'ять тисяч, не рахуючи зачислених уже в Сердюцьку дивізію, а всіх інших осіб з тих, що призначаються по цьому законі, які будуть визнані здатними до військової служби, за винятком льотних першого розряду по родинному становищу, а також осіб, які не одержали цієї льоти через наявність другого члена родини, що досяг шістнадцяти років, або знаходиться на дійсній військовій службі по жеребу, або охотником (арт. 46 «Статуту військової повинності»), зачислити в запас жеребових, згідно арт. 147 «Статуту військової повинності».

Примітка. Розверстку зробити Міністерству внутрішніх справ за згодою з військовим.

5. Приймання до війська осіб, з запасу жеребових на поповнення контингенту до повної норми (арт. 3 цього закону), якщо буде треба перевести 1 березня 1919 р. також в порядку нумерів жеребу.

Міністрові внутрішніх справ за згодою з військовим міністром надається право подавати вказівки про порядок приймання до війська запасних жеребових.

6. Строки служби для прийнятих до війська на підставі цього закону вираховувати:

а) для прийнятих до 1 січня слідуєчого за призовом року, а також для зачислених в запас жеребових до 1 січня того ж року і прийнятих до війська 1 березня, з 1 січня,

б) для зачислених в запас жеребових після 1 січня, слідуєчого за призовом року, і прийнятих до війська 1 березня – з 1 березня.

Примітка. Особам, що народилися в 1899 р. прийнятим в Сердюцьку дивізію на підставі закону від 24 липня ц. р., строк служби рахувати для прийнятих до 1 вересня – з 1 жовтня, для прийнятих на протязі жовтня місяця – з 1 листопаду, а для прийнятих після 1 листопаду – на загальних підставах (арт. 26 /»Статуту військової повинності»).

7. Особи (арт. 2 цього закону), які скінчили середні, або вищі школи, що перелічені в додатку до ст. 76 «Устава о воинской повинности, изд. 1915 г. (Свод зак. Рос. имп., т. IV)», виконують військову повинність на підставі арт. 56 «Статуту військової повинності».

8. Тих із народжених в 1899 р., які були в війську добровольцями, прослужили в ньому не менш року і брали участь в боях, або котрі хоча і

прослужили менше року, але були поранені, на дійсну службу не призивати, а зачислити в запас армії чи флоту.

Не задовольняючі всім зазначеним умовам, із числа згаданих добровольців, повинні бути призвані і повинні дослужити загальновстановлені строки служби.

9. Надати право належачим виконанню військової повинності особам подавати докази, що посвідчують їх права на льоти, або відстрочки по відбуванню військової повинності, а також на винятки по званнях та роду занять до скінчення в кожному повіті або місті загальних дій по призову, але при неодмінній умові, щоб заяви про ці льоти, відстрочки або винятки, хоч би словесні, були зроблені до початку провадження в кожному призовому участкові огляду призовних і відмічені управою військової повинності в призових списках.

10. Особам, що скінчили вищі і середні школи і бажають поступити військо охотниками, надати право подавати про то заяву до строку, зазначеного в арт. 155 «Статуту військової повинності».

11. Останнім строком дій повітових і міських управ по військовій повинності по додатковому прийманню в військо осіб, своєчасно не з'явившихся до призову, визнаних здатними до служби по переосвідуванню в губерніальних управах по військовій повинності, і бувших в лікарських установах на іспиту, установити для зазначеного в цьому законі призову 1 березня 1919 року.

Тих осіб, питання про прийняття яких не буде вирішено остаточно до зазначеного строку, притягнути до військової повинності в слідуючий призов.

12. Порядок відбування військової повинності (ст. 13 «Статуту військової повинності») особам, що перейшли призовний вік, котрі по яких-небудь обставинах до цієї пори не відбували військової повинності встановити військовому міністрові за згодою з міністром внутрішніх справ і провести його на затвердження в законодавчому порядку.

13. При виконанні цього призову в усьому вищому керуватися розділами I – IX «Статуту військової повинності» та законом про переведення їх в чинність від 8 листопаду ц. р. з наданням права міністрові внутрішніх справ за згодою з військовим міністерством в зв'язку з зміною загального строку початку і скінчення призову й приймання на службу новобранців, відповідно змінити строки для виконання всіх других дій по призову і прийманню до війська.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Військовий міністр, генеральний бунчужний О. Рогоза

Державний вістник. – 1918. - № 69. – 12 листопада. – С. 2.

139.

Закон про введення в дію розділів I-IX Статуту про військову повинності

8 листопада 1918 р.

1. Майбутні призови в армію та флоту Української Держави провадити на підставі розділів I – IX Статуту військової повинності, котрі видано на скасування глав I – VIII, X, XII «Устава о воинской повинности», вид. 1915 р. (Св. зак. Рос. имп., т. IV»), керуючись нижчелідуючим: Відстрочки та льоти по освіті на таких підставах:

1) скасується за виключенням ст. 76 (відношенню відстрочок для учнів середніх та вищих шкіл), 77, 78, які залишаються в силі до строків, зазначених в пунктах 2 і 3 арт. 1 цього закону;

2. Артикул 55, за виключенням примітки 2, Статуту військової повинності тимчасово не провадити в чинність, а відстрочки для скінчення середніх шкіл для осіб, котрі вже знаходяться в цих школах, надавати згідно з ст. 76, 77 і 78 «Устава о воинской повинности», вид. 1915 р. (Св. зак. Рос. имп., т. IV»), котрі вживати до першого жовтня 1921 р. включно;

3. За особами, котрі знаходяться нині в вищих школах, залишити право на відстрочки, коли вони їх здобули, а коли вони не здобули відстрочок, то надавати їм відстрочки для скінчення освіти згідно з ст. 76 «Устава о воинской повинности», вид. 1915 р. (Св. зак. Рос. имп., т. IV»);

4. Права на відстрочки на підставі п.п. 2 і 3 арт. 1. цього закону і до строків, в них зазначених, надавати також українським громадянам, котрі навчаються в середній і вищих школах і по за межами Української Держави – на всій території бувшої Російської імперії.

5. Додаток до арт 33 Статуту військової повинності (список посад по державній цивільній службі, які увільняють старшин і козаків від призову з запасу на дійсну службу і від служби в народнім резерві) видати додатково.

6. Пристосування Статуту військової повинності до осіб, які вже призивалися відбувати військову повинність, провадити за особливими правилами, котрих розроблення доручити військовому міністрові за порозумінням з міністром внутрішніх справ, і подати на затвердження в законодавчому порядку.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Військовий міністр, генеральний бунчужний О. Рогоза

Державний вістник. – 1918. - № 69. – 12 листопада. – С. 2.

140.

**Постанова про асигнування 869.216 карб. на утримання
Української Академії наук**

12 листопада 1918 р.

Асигнувати в розпорядження міністра народної освіти та мистецтва з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. на утримання Української Академії наук в Києві до 1 січня 1919 р.: на господарські та організаційні видатки п'ятсот шість тисяч двісті п'ятдесят (566.250) карб. та на штатні видатки триста дві тисячі дев'ятсот шістдесят шість (302.966) карб 69 коп., а разом вісімсот шістдесят дев'ять тисяч двісті шістнадцять (869.216) карб. 69 коп.

В. об. Голови Ради Міністрів А. Ржепецький
За міністра народної освіти та мистецтва, товариш міністра П. Холодний

Державний вістник. – 1918. - № 73. – 22 листопада. – С. 3.

141.

Закон про заснування Української Академії наук

14 листопада 1918 р.

1. Ухвалити докладені до цього статут та штати Української Академії наук в м. Києві та її установ і закон цей перевести в життя з 1 листопада 1918 р.

2. З-поміж перелічених у статуті наукових установ академії, окрім постійних комісій, витворити у біжучому році: Фізичний інститут, Геодезичний інститут, лабораторію для спроб над матеріалами при Інституті прикладної механіки, Ботанічний сад, Акліматизаційний сад, Демографічний інститут, Інститут для вивчення економічної кон'юнктури та народного господарства України.

3. Академія наук дається доручення розробити й подати на затвердження законодавчим порядком штати та обрахунок слов'янської класи при історико-філологічному відділі академії згідно з приміткою третьою до § 6-го статуту академії.

4. Всі інші установи, які перелічено у статуті академії, закладаються в виробленій нею послідовності, при тому їх діяльність зазначається статутом, що його вона сама затверджує, а штати подаються од академії на затвердження встановленим порядком.

5. Первісний склад академії становлять дванадцяттеро академіків, що на подання од міністра народної освіти та мистецтва, призначає пан Гетьман, по

чотири на кожен відділ, з посеред таких осіб, яких місце їх побуту дає спромогу негайно приступити до діяльності в Києві. Ці дванадцяттеро академіків творять Спільне зібрання та відділи Академії наук..

6. Складені таким способом Спільне зібрання та три зібрання відділів Академії наук негайно приступають до обрання з-поміж себе голови-президента академії, її неодмінного секретаря та всіх інших виборних осіб, показаних статутом, у порядку, який зазначено статутом. Перше Спільне зібрання академії та перше зібрання відділів скликають найстарші літами академіки, і вони ж на тих зібраннях головують і подають на затвердження вибраних на них службових осіб академії, згідно з порядком, показаним у статуті. Ці перші зібрання скликаються тільки для обрання службових осіб.

7. Коли пан Гетьман затвердить голову-президента академії, її неодмінного секретаря та інших виборних службових осіб, котрі показано у статуті, тоді Спільне зібрання та зібрання відділів вважаються зорганізованими та й можуть, скликаючись тим порядком, що показано в статуті, приступити до обрання дальших академіків та до вирішення других справ, які підлягають їхньому віданню.

8. Уповноваження обраного таким способом першого голови-президента академії та її неодмінного секретаря мають силу аж доти, доки число академіків у Спільному зібранні не досягне 24 академіків; тоді призначаються нові вибори голови-президента та неодмінного секретаря, згідно з статутом академії, на трьохріччя. Так само, перші голови відділів затверджують свої уповноваження тільки доти, доки число академіків на відділах не досягне на Відділі історично-філологічних наук сімох академіків; на Відділі фізико-математичних наук десятиох академіків, і на Відділі соціальних наук сімох академіків.

9. Надати право Академії наук визначати об рахунковим порядком ті суми, що потрібні кожного року на господарські та організаційні трати, та вносити їх на затвердження встановленим у статуті порядком, але доки Академія наук остаточно зорганізується і буде спромога ввести господарські трати в обрахунок.

В. об. Голови Ради Міністрів А. Ржепецький
Міністр народної освіти та мистецтва П. Стебницький

Державний вістник. – 1918. - № 73. – 22 листопада. – С. 3.

142.

**Постанова про заснування Державного симфонічного оркестру
ім. М. Лисенка та асигнування на це 66.300 карб.**

15 листопада 1918 р.

1) Заснувати в м. Києві Державний симфонічний оркестр імені М. В. Лисинка з тим, щоб цей оркестр утримувався на свої кошти.

2) Надати головноуправляючому справами мистецтва та національної культури право ствердити статут зазначеного оркестру і право щорічно затверджувати обрахунки на його витрати.

3) Асигнувати в розпорядження головноуправляючого справами мистецтва та національної культури з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. шістдесят шість тисяч триста (66.300) карб. на початкове влаштування і утримання зазначеного оркестру

За Голову Ради Міністрів А.Ржепецький
Міністр народної освіти та мистецтва В. Науменко

Державний вістник. – 1918. - № 76. – 28 листопада. – С. 3

143.

**Закон про доповнення і зміну законів про облік і призов офіцерів,
унтер-офіцерів та юнкерів колишньої російської армії
від 20 жовтня і 13 листопада 1918 р.**

18 листопада 1918 р.

На доповнення й зміну законів від 20 жовтня й 13 листопада 1918 р. про учот і заклик постановити:

1. Закликати до дійсної військової служби: а) офіцерів віку до п'ятдесяти років; б) поверхстрокових унтер-офіцерів незалежно від віку; в) осіб, що навчаються в вищих учбових закладах Української Держави (студентів і вільнослухачів) – бувших військово-служачих; г) осіб, які перебувають на державній службі на посадах до сьомої класи включно – бувших офіцерів, унтер-офіцерів, юнкерів військових шкіл.

2. Усіх військовозобов'язаних, що підлягають заклику згідно з цим законом, закликати до війська в строк, зазначений Головнокомандуючим всіма озброєними силами, діючими на території України.

3. Надати Головнокомандуючому всіма озброєними силами, діючими на території України, право прийняття на дійсну військову службу всіх осіб, котрі не підлягають заклику згідно з цим законом, але бажатимуть поступити на військову службу добровольцями. Йому ж надається видати інструкцію про порядок прийняття згаданих осіб до війська.

4. Закон цей перевести в життя по телеграфу.

За Голову Ради Міністрів А. Ржепецький
Військовий міністр, генеральний значковий Б. Щуцький

Державний вістник. – 1918. - № 78. – 30 листопада. – С. 2.

144.

Закон про заснування богословського факультету Кам'янець-Подільського державного українського університету

22 листопада 1918 р.

I. Заснувати з 1 липня 1918 р. при Кам'янець-Подільським державним українським університеті православний богословський факультет, весь розпорядок якого підлягає всім тим нормам, що встановлено для інших факультетів цього університету. Особи, які скінчать богословський факультет Кам'янець-Подільського державного українського університету, користуються всіма правами скінчивши вищі школи.

II. Утворити на богословському факультеті Кам'янець-Подільського державного українського університету такі кафедри:

- 1) Священне писання Старого закону, старозаконне богословіє (3 кафедри).
- 2) Священне писання Нового закону, ново законне богословіє, євангельська історія (3 кафедри).
- 3) Історія стародавнього церковного письменства, християнська аскетика й містика (2 кафедри).
- 4) Історія стародавньої церкви, історія апостольського століття, церковно-історична географія з хронологією, джерелознавство, історіографія стародавньо-церковної історії (3 кафедри).
- 5) Порівнююче богословіє, історія західних церков, історія та розбір західних ісповідань (2 кафедри).
- 6) Філософія та психологія релігій й апологетика откровенних релігій.
- 7) Догматичне богословіє та історія догматів.
- 8) Християнська етика.
- 9) Єврейська мова, біблейська археологія, біблейська географія з хронологією (2 кафедри).
- 10) Історія православного богослужіння (літургіка).
- 11) Історія російської церкви й джерелознавство та історіографія російської церковної історії.
- 12) Історія української церкви і джерелознавство та історіографія української церковної історії.
- 13) Історія проповіді (гомилетика).

- 14) Біблейська історія та історія релігій Сходу.
- 15) Церковна археологія та історія християнського мистецтва.
- 16) Історія греко-східної церкви.
- 17) Історія розколу та сектантства та історія православної місії.
- 18) Історія слов'янських церков.
- 19) Патрологія.
- 20) Церковне право.

III. Встановити на богословському факультеті Кам'янець-Подільського державного українського університету таке число професорів: 14 ординарних, 6 екстраординарних, 6 штатних доцентів.

Примітка 1. Коли утвориться в Кам'янець-Подільському державному українському університеті юридичний факультет, кафедра церковного права повинна бути переведена з богословського на юридичний факультет; разом з тим число ординарних професорів на богословському факультеті повинно бути зменшено до 13.

Примітка 2. Шість кафедр на богословському факультеті заміщуються доцентами.

IV. Число професорів та доцентів, яке зазначено в ст. 3 цього закону, може бути побільшене в міру потреби й в зв'язку з майбутніми грошовими коштами.

V. Асигнувати в розпорядження міністра народної освіти та мистецтва з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. сто тридцять дев'ять тисяч п'ятсот (139.500) карб. На утримання особливого складу, на господарські видатки та на початкове урядження кафедр богословського факультету Кам'янець-Подільського державного українського університету на півріччя з 1 липня до 1 січня 1919 р.

VI. Надати міністрові народної освіти та мистецтва право встановлювати для богословського факультету чергу відкриття кафедр і тимчасовий зразковий учений план.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Міністр народної освіти та мистецтва М. Василенко

**Державний вістник. – 1918. - № 73. – 22 листопада. – С. 4.
145.**

Статут Української Академії Наук

26 листопада 1918 р.

**Розділ I.
Загальні тези.**

§ 1. Українська Академія наук у Києві є найвища наукова державна установа на Україні, що перебуває в безпосередньому віданні верховної власті.

§ 2. Українська Академія наук у Києві:

а) намагається поширювати, поглиблювати й розповсюджувати наукові дисципліни, а разом і збагачувати їх новими відкриттями на користь людності;

б) пособляє об'єднанню та організуванню наукової праці в Україні та допомагає витворенню дослідницьких інститутів по всіх паростях людського знаття;

в) як найвища українська наукова національна установа академія, визнаючи українську національну культуру з її знаряддям – українською мовою, ставить собі на меті, окрім загальнонаукових завдань, вивчати сучасне й минуле України, української землі та народу.

§ 3. Академія, як найвища на Україні науково-дослідна установа, дає відповідь на наукові питання всім інституціям та особам, коли вони до неї звертаються, і розглядає нові винаходи та відкриття, які до неї надсилаються для досліду.

§ 4. Академія в усіх справах, що торкаються наук та освіти, має право безпосередньо зноситися з усіма установами.

§ 5. Академія поділяється на три відділи:

а) Перший – історико-філологічних наук, а при ньому – класа українського красного письменства;

б) Другий – фізико-математичних наук, де є класа основна та класа прикладного природознавства;

б) Третій – соціальних наук с класами наук юридичних та економічних.

Примітка: Кожен з відділів академії, коли він визнає за це необхідне, може сполучати та переділяти групи наук ще й іншим класуванням.

§ 6. По штату в академії мають бути дійсні члени академії (академіки) для таких паростей знаття:

На Відділі історико-філологічних наук двадцять двоє (22) академіків для таких паростей знаття: 1) історія українського народу – 3 академіки; 2) граматики та історія української мови – 2 академіки; 3) українська народна словесність – 1 академік; 4) історія українського письменства – 1 академік; 5) історія українського мистецтва в зв'язку з всесвітньою історією мистецтва – 2 академіки; 6) етнографія та історична географія України – 1 академік; 7) археологія України та помічні науки – 1 академік; 8) історія української церкви в зв'язку з всесвітньою історією церкви – 1 академік; 9) історія Литви; 10) класична філологія; 11) загальне мовознавство (індоєвропейська група); 12) арабо-іранська філологія; 13) тюркологія; 14) слов'янська історія, мова, література та давнина, переважно як вони стосуються до України; 15) всесвітня історія; 16) візантологія; 17) історія всесвітньої літератури; 18) філософія.

Примітка 1: Для паростей знаття, зазначених цифрами 9 до 18 включно, число академіків у межах кожної знаттєвої парості не закріплюється; отже, на

загальне число десяти академіків може трапитися більш ніж один академік для тієї чи іншої з поміж названих десяти паростей знаття.

Примітка 2: Класа українського класного письменства складається з трьох членів, які вибираються з поміж найвидатніших українських письменників та літературних і художніх критиків. Класа має дбати, щоб українська літературна мова добре розвивалася й була чиста.

Примітка 3: В складі Першого відділу зорганізується класа слов'янства та історично з ним сполучених народів. Мають це бути також кафедри: 1) історія Росії; 2) історія слов'янства; 3) російська мова та письменство; 4) білоруська мова та письменство; 5) польська мова та письменство; 6) чеська та словацька мова та письменство; 7) сербська та хорватська мова та письменство; 8) болгарська мова та слов'янське письменство; 9) литовська мова та письменство; 10) мадярська мова та письменство; 12) жидівська мова та письменство. Час і порядок здійснення як для поодиноких кафедр, так і для цілої класи визначається Академією наук.

б) на Відділі фізико-математичних наук, де є класи основна та прикладного природознавства – тридцять академіків і притому:

1) основній класі чотирнадцять (14) академіків по таких паростях знаття: 1) математика; 2) механіка; 3) астрономія; 4) фізика; 5) хімія; 6) геологія; 7) мінералогія; 8) ботаніка; 9) географія;

2) в класі прикладного природознавства – шістнадцять (16) академіків для таких паростей знаття: 11) прикладна фізика – 2 академіка; 12) прикладна хімія – 2 академіки; 13) прикладна механіка – 2 академіки; медична біологія (як експериментальна медицина) – 5 академіків; 15) сільсько-господарська біологія – 2 академіки.

Примітка: Чотири академіки основної класи та три академіки класи прикладного природознавства можуть бути обібраними як для загальних так і для інших паростей природознавства та математики.

в) на Відділі соціальних наук, що складається з клас наук юридичних та економічних, двадцять (20) академіків:

1) в класі юридичних наук – дев'ять (9) академіків для таких знаттєвих паростей: 1) філософія права; 2) порівнююча історія права; 3) історія західно-руського та вкраїнського права; 4) слов'янське законодавство; 5) українське звичаєве право; 6) державне, адміністративне та міжнародне право; 7) церковне право; 8) кримінологія; 9) цивільне право та цивільна політика;

2) в класі економічних наук одинадцять (11) академіків для таких паростей знаття: 10) соціологія; 11) теоретична економія; 12) економія сільського господарства; 13) економія торгу та промисловості; 14) економія кредиту, банків та грошового обороту; 15) наука про фінанси; 16) історія народного господарства; 17) теорія кооперації; 18) соціальна політика; 19) господарська географія та народне господарство; 20) статистика.

§ 7. В віданню академії знаходяться такі установи й постійні комісії:

а) при Академії – Національна бібліотека, яка має свій статуту;

б) при спільному зібранню – друкарня з словолитнею, літографією, цинкографією та фототипією; Фотографічний інститут, Постійна комісія для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху;

в) при Відділі історико-філологічних наук - Кабінет експериментальної філології; Кабінет експериментальної психології; постійні комісії: а) для видання пам'яток мови, письменства та історії; б) для складання історично-географічного словника вкраїнської землі; в) діалектологічна; г) для обслідування пам'яток українського мистецтва; д) для складання словника живої української мови; е) для складання історичного словника вкраїнської мови; ж) орфографічно-термінологічна; з) для збирання та видавання фольклорного матеріалу; і) для видання пам'яток новітньої української літератури; к) для присудження премій за наукові писання.

Примітка: Для членів академії на кафедрах археології, історії та історії мистецтва застерігається переважне право користуватися колекціями відповідних відділів Національного музею з метою їх вивчення та видання.

г) При відділі фізико-математичних наук – академічні: Астрономічна обсерваторія, Хімічна лабораторія, Фізичний інститут, Національний зоологічний музей, Ботанічний сад, Національний ботанічний музей та гербарій, Національний геологічний та палеонтологічний музей, Національний мінералогічний музей з інститутом, Національний антропологічний музей з інститутом, Інститут експериментальної зоології, Інститут експериментальної ботаніки, Фізико-географічний інститут, Біологічна станція Азовського моря, Інститут прикладної хімії з державною аналітичною лабораторією, Інститут прикладної механіки, Інститут прикладної фізики, Акліматизаційний сад, Геодезичний інститут при ньому Геодезична рада, Інститут наукової експериментальної медицини та ветеринарства.

д) при відділі соціальних наук – академічні: для класи наук юридичних: постійні комісії – а) для вивчення звичаєвого права України; б) для вивчення західно-руського та вкраїнського права; 2) для класи економічних наук: Інститут для вивчення економічної кон'юнктури та народного господарства України; Демографічний інститут; Постійна Комісія для вивчення соціального руху, коло якої знаходиться соціальний музей.

§ 8. До складу академії належить почесні члени, дійсні члени (академіки - § 63), члени класи вкраїнського красного письменства та члени-коресподенти.

§ 9. Академія з постановами Спільного зібрання, або Відділів, видає праці Спільного зібрання, Відділів, наукових установ, комісій, членів академії та приватних осіб – у формі періодичних та окремих видань або збірників, силуючись як найбільше розповсюджувати їх на Вкраїні та поза межами. Прибутки з видань ідуть на поширення видавничої діяльності Спільного зібрання, Відділів, установ та комісій, по належності, в їх власні кошти.

§ 10. Академія піддержує зносини з чужоземними академіками та науковими товариствами і має право вступати в міжнародні та інші союзи й спілки академії та наукових товариств, а також має право скликати з'їзди.

§ 11. Щоб науки розвивалися академія організовує експедиції, екскурсії, спробні станції, установи і т. і.; їм робиться геть усяка допомога од держави та державних установ.

Розділ II. Права академії.

§ 12. Внутрішній розпорядок свого життя академія встановлює сама.

§ 13. Академія користується всіма правами юридичної особи. Їй надається право набувати, відчужувати, заставляти рухоме й нерухоме майно, вступати в зобов'язання, позивати до суду відповідати на суді.

§ 14. В справах фінансового та бюджетного характеру академія має зносини з відповідними законодавчими установами через міністра народної освіти та мистецтва, а в інших справах може звертатися до них і безпосередньо.

§ 15. З Радою Міністрів та з іншими державними установами академія в усіх справах може зноситися й безпосередньо.

§ 16. Голова-президент академії обирається академією та представляється на затвердження верховній владі через Раду Міністрів. Неодмінний секретар, голови відділів, академіки та директори установ обираються академією та подаються головою-президентом академії через міністра освіти й мистецтва на затвердження верховної власті.

§ 17. Державний Сенат засилає до академії накази; з іншими державними установами академія зноситься безпосередніми звідомленнями.

§ 18. Подаючи обрахунки, академія має право робити представлення про збільшення числа кафедр та академіків.

§ 19. Академії, згідно з пунктом «б» § 2-го, надається право закладати наукові установи, як у Києві та на Україні, так поза її межами. Наукові установи академії, котрі перебувають на території інших держав, закладаються й управляються в порядку міжнародних зносин з відповідними урядами.

§ 20. Всі видання, які випускає академія, дозволяються до друку неодмінним секретарем академії.

§ 21. Всі видання академії обов'язково повинні друкуватися українською мовою. Коли б автор забажав, академія друкує ту саму працю рівночасно іншою мовою, якою забажає автор.

§ 22. Все, що друкується в межах України будь-якими мовами, засилається в одному примірникові до академії за для бібліотек відділів, установ та кафедр, незалежно від тих примірників, які знаходяться до Національної бібліотеки.

§ 23. Дійсні члени академії та вчений персонал тих установ, які перебувають у її віданню, користуються перевагами по учебній службі, означеними в діючому законодавстві, причому для пенсії зараховується вся державна служба, де вона не відбувалася.

§ 24. Всі члени академії, службові особи її та відділів, а також особи вченого персоналу тих установ, які перебувають у віданню академії, обираються на підставі правил, що їх викладено в розділах III та VI цього статуту. Що до голови-президента академії, голів відділів, неодмінного секретаря, дійсних членів та директорів тих установ, які перебувають у відданню академії, то вони затверджуються порядком, зазначеним у § 16, а всіх інших службових осіб академії та її установ затверджує голова-президент академії.

§ 25. Академія має право виписувати з-за кордону книжки, відносні наук інструменти та всякого роду речі, помічні предмети й матеріали, не платячи мита.

§ 26. Книжки, журнали, часописи і взагалі всі друки та рукописи, які виписує академія, віданні нею наукові установи, почесні й дійсні члени академії через книгарів або поштою, надходять безпосередньо до академії, установ, почесних і дійсних членів без будь-якого перегляду.

§ 27. Відділи академії мають право давати за видатну наукову діяльність ступень доктора honoris causa, яку встановлено законом для вищих шкіл. Постанови кожного відділу про присуджений ступень затверджує голова-президент академії і він сповіщає про це міністра народної освіти та мистецтва.

§ 28. Академія та її відділи мають право закладати постійні й тимчасові комісії. В склад цих комісій, на рівні з членами академії та вченим персоналом підпорядкованих їй установ мають право входити й сторонні особи.

§ 29. Дійсні члени академії можуть, коли того забажають, організувати наукові семінарії та інші наукові роботи для осіб, що готуються до вченої діяльності.

§ 30. Академії надається право видавати льотні свідоцтва командированим особам на право переїзду, так само й провозу вантажків, направлених до академії або до її установи, по найменшому із існуючих льотних тарифів.

§ 31. Пакунки, вагою до одного пуду, та листи до одного факту, які посилаються поштою на ім'я академії або підпорядкованих їй вчених установ, зазначених у цьому статуті, а рівно ж такі самі поштові відправки такої самої ваги з академії та її установ, звільняються від будь-яких поштових оплат.

Розділ III.

Самоврядування академії:

A. Наукова частина.

§ 32. Голова-президент академії обирається у Спільному зібранні академії з поміж дійсних членів – на трьохріччя, з правом повного обрання як мине той реченець. Голова-президент академії затверджується верховною владою (§ 16) через Раду Міністрів.

§ 33. Перед виборами голови-президента академії на черговому Спільному зібранні оголошуються кандидати на цю посаду. На найближчому черговому Спільному зібранні відбувається вибір голови-президента закритим голосуванням; при цьому в зібранні мають бути не менше дві третини дійсних членів академії, котрі по закону повинні бути присутніми в Спільному зібранні.

Коли така кількість (2/3) дійсних членів не прибуде на Спільне зібрання, визначене для обрання голови-президента, то вибори переносяться на найближче чергове Спільне зібрання з такою самою (2/3) обов'язковою кількістю дійсних членів. Коли ж і це Спільне зібрання не згуртує в собі зазначеної кількості дійсних членів, то обрання голови-президента відбувається на дальшому найближчому черговому Спільному зібранню при умові, що на ньому буде не менше од половини дійсних членів, котрі по закону повинні бути присутніми на Спільному зібранні.

У всіх випадках, зазначених у цьому параграфі, обібраним за голову-президента академії вважається той із дійсних членів, хто здобуде не менш як дві третини голосів наявних членів даного зібрання.

§ 34. Голова-президент академії слідкує, щоб усі закони та правила, які торкаються внутрішнього розпорядку та обов'язків академії, виконувалися. Він охороняє права академії і доглядає за виконанням її повинностей.

§ 35. Голова-президент головує на Спільних зібраннях академії.

§ 36. Голова-президент академії подає через міністра освіти й мистецтва на затвердження верхній владі обібраних академією неодмінного секретаря, голів відділів, дійсних членів та директорів наукових установ. Своєю владою він затверджує службові особи академії та її установ од V класи посад включно VIII-ої, і постанови відділів про присудження наукового ступеня докторів *honoris causa* (§ 27).

§ 37. Голова-президент академії в усіх справах і зносинах являється представником академії.

§ 38. Голова-президент академії скликає, коли буває потреба, надзвичайні Спільні зібрання академії (§ 84).

§ 39. Голова-президент академії має право вносити на спільне зібрання академії внески, які торкаються управління академією.

§ 40. На випадок хвороби або відсутності голови-президента академії його заступає один з голів відділів, найраніше обраний в академії.

§ 41. Неодмінний секретар академії обирається на черговому Спільному зібранню академії з-поміж дійсних членів, тим порядком, який зазначено в § 13, на трьохріччя з застереженням права на повне обрання, як мине реченець. Неодмінного секретаря академії затверджує верховна власть за поданням од голови-президента через міністра народної освіти й мистецтва (§16).

§ 42. Неодмінний секретар академії веде листування ім'ям академії з науковими установами. Він відає справами Спільного зібрання та справами, що торкаються декількох відділів, а також складає щорічне звітлення академії.

§ 43. Неодмінний секретар за згодою з головою-президентом порядок для обговорення справ на засіданнях Спільного зібрання академії і веде журнал їх. Він розпечатує всі попери, які знаходять на ім'я академії; він сповіщає Спільне зібрання про все, що загадує голова-президент академії, і про всі справи, які належать до видання Спільного зібрання. Кожен член академії, котрий має про

щось сповістити Спільне зібрання листовно або на словах повідомляє про це неодмінного секретаря перед початком зібрання.

§ 44. Неодмінний секретар дає дозвіл друкувати всі видання академії, що й зазначає на них відповідним написом (§ 20).

§ 45. Неодмінний секретар переховує велику і малу печатки академії, заготовляє й закріплює дипломи, що має академія, підписує всі папери, що входять од імені академії, і слідкує, щоб її видання справно розходилося.

§ 46. Неодмінний секретар має в своєму найближчому віданню архів академії, з якого матеріали й діла видаються членам академії під розписку.

§ 48. Кожен відділ академії обирає з посеред своїх дійсних членів порядком, зазначеним § 33, голову та секретаря відділу на трьохріччя, з правом повного обрання, як мине цей реченець. Голови відділів затверджуються верховною владою (§16) за поданням од голови-президента через міністра народної освіти й мистецтва.

§ 49. Голова відділу головує в його зібраннях, в разі потреби, скликає надзвичайні зібрання відділу (§ 36).

§ 50. Голова спільно з секретарем відділу щороку складає звіт про діяльність відділу.

§ 51. Голова відділу у всіх справах, які торкаються відділу і потребують зносин із установами, не приналежними до академії, зноситься через голову-президента або неодмінного секретаря.

§ 52. На випадок відсутності або хвороби голови відділу, заступає його один з дійсних членів даного відділу, найраніш обібраний в академіки.

§ 53. Секретар відділу веде листування відділу з науковими установами та окремими особами, окрім випадків, зазначених в § 52.

Б. Частина господарська.

§54. Всі господарювання академії доручається правлінню академії.

§ 55. Правління академії складається з трьох членів, обраних з-поміж дійсних членів академії, по одному з кожного відділу на три роки.

Примітка: На той випадок, коли б хтось із членів правління заслаб або від'їхав, на кожному відділі обирається по одному кандидатів до них.

§ 56. Голову правління академії обирають члени правління з-поміж себе на три роки.

§ 57. При правлінні є канцелярія правління, якої склад визначено в доданих до цього штатах. Службових осіб канцелярії призначає голова-президент (§ 37), за поданням од правління, і саме правління, коли вони нижчі VIII класи.

§ 58. Правління академії має загальний догляд за непорушністю й цілістю будинків академії та її установ.

§ 59. Правління веде всі грошові справи академії і складає річне господарське звіт про діяльність та подає його Спільному зібранню.

§ 60. Правління академії виконує постанови Спільного зібрання та відділів, в межах їх обрахунків.

§ 61. Усі питання, які мають розглядатися правлінням, вирішуються більшістю голосів.

Розділ IV.

Про членів академії: дійсних, почесних та членів-кореспондентів.

§ 62. Дійсними членами академії (академіки) можуть, на однакових умовах обрання, бути громадянами України та українські вчені Галичини, Буковини та Угорської Русі, відомі своїми науковими працями. В дійсні члени академії можуть бути обібрані ще й чужоземці, тільки ж для їхнього обрання треба, щоб за них подано було не менше, як дві третини голосів дійсних членів академії, котрі повинні по закону бути присутніми в зібраннях відділу і Спільному зібранню академії (§§ 63 і 72).

§ 63. Дійсні члени академії, які дістають удержання (§ 65), повинні жити в Києві, або таких місцевостях, звідки вони могли б приїздити на Спільні зібрання та на зібрання відділів.

§ 64. Кандидатура в дійсні члени академії може подаватися не інакше, як за такою ініціативою, що входить з-посеред членів даного відділу.

§ 65. Дійсні члени академії поділяються на штатних, які мають постійне вдержання з коштів Державної скарбниці, і позаштатних, які такого вдержання не мають. Число позаштатних членів академії, та й то не більш як три на відділ, визначається Спільним зібранням на подання від відділів.

§ 66. За поданням від відділу, Спільне зібрання може дозволити, щоб посада дійсного члена академії, який дістає вдержання, сполучалася не більше як з однією штатною професорською посадою в вищих школах, або з якоюсь іншою, котра має науковий характер. Це питання вирішується через закрите балотування більш 2/3 голосів дійсних членів академії, котрі повинні по закону бути присутніми в зібранню відділу та в Спільному зібранню академії (§ 63).

Примітка: Коли дійсний член академії візьме якусь іншу для державної служби посаду, то Спільне зібрання може перевести його в число позаштатних академіків, навіть незалежно від того, скільки є вакансій.

§ 67. Дійсні члени академії користуються всіма правами, які дає найвищий науковий ступень.

§ 68. Академіки мають право читати як окремі лекції, так і систематичні курси.

§ 69. Головна повинність члена академії в тому, щоб обертати усі свої сили на розвиток науки, а також керувати діяльністю тієї наукової установи, що на її чолі він стоятиме.

§ 70. Члени академії друкують свої наукові праці переважно в виданнях академії.

§ 71. Коли Спільне зібрання або відділ визнає за потрібне доручити членові академії будь-яку працю, що стосується до тієї науки, котру він розробляє, то член академії має права без важливих причин відмовитися від цього доручення,

причому заяву його про це розглядає по приналежності Спільне зібрання або відділ.

§ 72. Коли б якийсь член академії помер або вийшов з її складу, то голова відділу загадує відділові не пізніше, як на протязі шістьох місяців обібрати й подати нового кандидата в члени академії замість того, хто вибув (§ 64). На зібранні відділу читають оцінку наукових праць назначених кандидатів, додаючи й реєстр цих праць, а на найближчому черговому зібранню проводяться вибори, при чому мають бути присутніми на зібранню більш як половина дійсних членів, котрі повинні по закону бути присутніми на зібранню відділу (§ 63). Особу, що здобула просту більшість голосів, голова відділу подає Спільному зібранню академії для вибору в академіки.

Примітка: для обрання чужоземців (§ 62) потрібна більшість 2/3 голосів дійсних членів.

§ 73. На найпершому після виборів у відділі черговому Спільному зібранню академії оголошуються імена кандидатів і читається оцінка наукових їх праць, до якої додається реєстр тих праць, а в найближчому за тим зібранню відбуваються самі вибори. Спільне зібрання обирає балотуванням, при чому на зібранню повинні бути присутніми більш, як половина дійсних членів академії, котрі по закону можуть бути присутніми в Спільному зібранню академії (§ 63).

Примітка: Якщо Спільне зібрання не обере назначених кандидатів у дійсні члени академії, то призначаються нові вибори тим самим порядком, як це вказано §§ 72 та 73.

§ 74. Почесні члени академії обираються за наукові заслуги виключної ваги таким самим порядком, як і дійсні (§§ 64, 72 та 73). Число почесних членів академії встановлюється Спільним зібранням за поданням від відділів.

§ 75. Члени класи українського красного письменства мають таке становище, як члени-кореспонденти, але беруть участь у засіданнях відділу історико-філологічних наук, з правом вирішального голосу в питаннях, що торкаються класи красного письменства, отже в виборах нових членів тієї класи.

§ 76. Члени класи українського красного письменства обираються порядком, зазначеним §§ 64, 72 та 73.

§ 77. Члени класи українського красного письменства не дістають постійного вдержання від Державної скарбниці, тільки ж за праці, роблені ними за дорученням од академії та її установ, дістають осібну платню з коштів академії.

§ 78. Академія щоразу може вдаватися з окремим клопотанням, щоб членові класи українського красного письменства надавалося право на пенсію після 25-річного перебування його серед членів класи.

§ 79. Члени-кореспонденти академії обираються за наукові заслуги таким самим порядком, як і дійсні члени (§§ 64, 72 та 73). Число членів-кореспондентів встановлюється для кожної парості наук у відділі Спільним зібранням академії, за поданням від відділів.

§ 80. Аж до того часу, доки не буде переглянуто пенсійний статут, розмір пенсій академікам та їх родичам визначається щоразу за окремими клопотаннями академії.

§ 81. Всі дійсні й почесні члени академії можуть обирати всі, які є в наявності, видання академії, а члени-кореспонденти та члени класи українського красного письменства – лише видання того відділу, що до його складу вони належать.

Розділ V.

Спільне зібрання академії та зібрання відділів.

§ 82. В склад Спільного зібрання академії входять усі дійсні (§ 65) та почесні (§ 74) члени академії.

Примітка: В справах установ можуть у Спільному зібранню брати участь директори установ, а справах сполучених із Національною бібліотекою Української Держави – її директор (§ 94).

§ 83. Всі справи, окрім зазначених у §§ 33 та 41, вирішуються на Спільному зібранню більшістю голосів, а на випадок рівності голос голови-президента дає перевагу.

§ 84. Спільне зібрання поділяються на урочисті, чергові та надзвичайні. Урочисті зібрання академії завжди прилюдні й скликаються або на роковини відкриття академії, або осібною постановою Спільного зібрання, на подання від відділів. Чергові зібрання призначає Спільне зібрання, розкладаючи на цілий рік. Надзвичайні зібрання скликає голова-президент (§ 38) або на власну ініціативу або за поданням від відділу.

§ 85. В склад зібрання відділів входять на рівних правах дійсні члени академії та директори установ, що знаходяться при відділах (§ 94).

§ 86. Зібрання відділів бувають чергові і надзвичайні. Порядок для чергових зібрань відділів встановлюються самі відділи, розписуючи їх на рік. Надзвичайні зібрання скликає голова відділу або на власну ініціативу, або за поданням не менш, як чотирьох членів.

§ 87. На першому по порядку черговому зібранні відділу розглядається та встановлюється план діяльності відділу на наступний академічний рік.

§ 88. Чергові зібрання відділів можна вважати правомочними, коли на них буває не менш, як половина всіх членів, котрі по закону повинні бути присутніми на зібраннях відділів (§ 63).

§ 89. Довжина літніх академічних вакацій що тоді не одбуваються чергові Спільні зібрання та чергові зібрання відділів, встановлюються Спільним зібранням на кожен рік.

Розділ VI.

Установи, що існують при академії, що знаходяться в її віданню та що мають зв'язок з нею.

§ 90. При академії, Спільному зібранні та при відділах існують усякі наукові установи й постійні комісії, що поділяються на три категорії: а) академічні установи та комісії; б) установи та комісії, що знаходяться в її віданню; в) установи та комісії, що мають зв'язок з нею. Спис їх наведено в 1-му розділі цього статуту (§ 7).

§ 91. При відділах, при наукових установах академії та при окремих кафедрах організуються відповідні бібліотеки.

§ 92. Директорами наукових установ академії являються академіки та можуть бути й інші особи, відомі своїми працями в царині даної науки.

§ 93. Директори наукових установ академії, що не належить до гуртку академії, обираються таким порядком, як і дійсні члени (§§ 64, 72, 73) на реченець 25 літ, з правом позовного обирання, і затверджується верховною властю (§ 16).

Примітка: Директор Національної бібліотеки Української Держави обирається в Спільному зібранні порядком, визначеним у статті бібліотеки, та він не може бути дійсним членом, який дістає вдержання по штату.

§ 94. Директора наукових установ академії, що не належить до штату дійсних членів, являються повноправними членами того відділу, що в його відданню перебуває дана установа, і мають право голосу на Спільному зібранні академії при обговоренні та вирішанні справ, які торкаються даної установи. (Примітка до § 82.)

Примітка: Дирекція установ затверджують службовців установ, якщо вони нижчі від VIII класи (§§ 47, 57).

§ 95. Число директорів наукових установ академії, що не належать до гуртку її членів, не має перевищувати чотирнадцятьох: двох на Відділі історико-філологічних наук; десятьох на Відділі фізико-математичних наук; двох на Відділі соціальних наук.

§ 96. Штатний учений персонал всіх установ академії поділяється самими таки відділами на дві категорії: особи, що відділи однесли їх до першої категорії, обирається відділами за поданням директорів або голів установ, що б бути на посаді аж доки вони вислужать повну пенсію на 35 років служби, причому осіб цієї категорії за поданням директорів або голів установ відділи можуть залишити на службі ще й довше. Тих осіб, що відділи однесли їх од другої категорії, обирають відділи тим самим порядком на трьохріччя, після якого директори або голови установ можуть підняти питання про те, аби лишити їх на службі на дальше трьохріччя.

§ 97. Для обрання осіб ученого персоналу наукових установ академії (§ 96) неминуча умова має бути така, щоб вони скінчили курс вищої школи, або подали наукові праці.

§ 98. Серед гуртку осіб, що належать до складу вченого персоналу установ академії, можуть бути чужоземці, одначе беруть вони на службу тільки в виняткових випадках та й для їхнього обрання треба не менша, як дві третини голосів тих дійсних членів академії, котрі по закону повинні бути присутніми на Зібранні відділу (§ 63).

§ 99. При окремих кафедрах відділів можуть бути організації, за поданням од дійсних членів академії, наукові семінарії, що їх членами можуть бути особи, які присвятили себе науковій діяльності. Члени семінарів можуть користуватися науковими установами академії.

Розділ VII. Засобами академії.

§ 100. Засоби академії складаються: а) з асигнувань Державної скарбниці; б) громадських та приватних пожертв і вкладок; в) прибутків од видань академії; г) з остатків від обрахунку; д) інших приходів.

§ 101. На вдержання академії та установ і постійних комісій, а також на наукові заповзяття на друкування видань Спільного зібрання та відділів, на видання премій та допомог, відпускаються що року з Державної скарбниці відповідні суми на підставі штатів академії та її установ.

§ 102. При академії та її відділах даються окремі капітали (фонди), які утворюються з асигнувань Державної скарбниці та з пожертв на усякі заповзяття, і порядкують ними або безпосередньо відділи, або окремі встановлені ними комітети.

В. об. Голови Рада Міністрів А. Ржепецький
Міністрів народної освіти та мистецтва П. Стебницький

Державний вістник. – 1918. - № 75. – 26 листопада. – С. 1-2

146.

Закон про остаточну передачу Міністерству народної освіти та мистецтва і місцевим самоврядуванням колишніх шкіл Найсвятішого Сходу

26 листопада 1918 р.

В доповнення до постанови Тимчасового російського уряду од 20 червня 1917 р. про об'єднання шкіл різних відомств в відомстві Міністерства народної освіти («Собр. узак., № 182, 1917 г.) постановити:

1. Обов'язати окружні і єпархіальні шкільні ради та їх повітові відділи, в місячний строк, остаточню ліквідувати справу передачі до міських та земських управ бувших шкіл Найсвятішого Синоду усіх типів: церковнопарафіяльних, второкласових, церковно-вчительських і інших, рівно ж перевести передачу Міністерству народної освіти та мистецтва усіх учбово-допоміжних установ і шкільного майна по правилах, які слідуєть нижче.

2. Будинки окружних і єпархіальними коштами на монастирських чи церковних землях, якщо при тих радах 20 червня 1917 р. існували школи

Найсвятішого Синоду, застаються власністю церкви, але передаються в тимчасове, на строк не більш од п'яти років, користування Міністерству народної освіти та мистецтва, на умовах, що складаються по порозумінню Міністерства народної освіти та мистецтва з церковною владою.

3. Будинки кружних і єпархіальних шкільних рад та підлягаючих їм установ і шкіл, якщо їх поставлено на церковних, або монастирських цвинтарях будь-чим коштом, застаються власністю церкви і не підлягають передачі до Міністерства народної освіти та мистецтва.

4. Садиби, будинки їх майно, які були заповідані окружним і єпархіальним шкільним радам та підлягаючим їм інституціям і школам, або придбані чи вибудовані ними на заповітні капітали, рівно ж і самі заповітні капітали застаються власністю церкви і не підлягають передачі до міністерства, якщо церковна влада, що використовує їх, зобов'язеться використовувати їх тим способом, який відповідав би волі спадкоємця.

5. Усі садиби й будинки окружних і єпархіальних шкільних рад та підлягаючим їм установ і шкіл, не зазначених в статтях 2-4 цього закону, передаються у власність Міністерства народної освіти та мистецтва.

6. Капітали, котрі призначаються на шкільні цілі і оскільки вони не закладені єпархіальним коштом, передаються також до Міністерства народної освіти та мистецтва, крім випадку, зазначеного в ст. 4 цього закону.

7. Книгозбірні, склади учбових писемних і наглядних приладів і підручників і інші учбово-допоміжні установи, які знаходяться при окружних і єпархіальних шкільних радах та їх відділах, передаються Міністерству народної освіти та мистецтва, якщо вони не уряджені цілком єпархіальними коштами, без допомоги державних чи громадських інституцій.

8. Весь інвентар, що належить до шкіл, які передаються згідно з цим законом крім випадку, зазначеного в ст. 4 цього закону, передається Міністерству народної освіти та мистецтва разом зі школами.

9. По скінченню місячного строку, поставленого для проведення остаточної ліквідації справи передачі шкіл (ст. 1 цього закону), скасувати посади окружних, єпархіальних і повітових наглядачів церковних шкіл, окружні єпархіальні шкільні ради та їх відділи, як державні органи керування і догляду над бувшими школами Найсвятішого Синоду, переданими до Міністерства народної освіти та мистецтва і місцевих самоврядувань.

10. Усіх осіб, що займали штатні посади, зазначені в ст. 9, увільнити поза штат на загальній підставі і задовольнити їх заштатною допомогою, прикладаючи до них правила закону від 2 серпня 1918 р. «Про заштатну та дорожню допомогу служачи в урядових та громадських інституціях, котрі утримуються казенним коштом».

11. Кредити, які перед тим відпускалися по сміті Найсвятішого Синоду, а нині Міністерства народної освіти та мистецтва, на утримання зазначеними в ст. 9 осіб і інструкцій, повернути на заштатну допомогу особам, увільненим поза штат, згідно ст. 9 цього закону.

Голова Ради Міністрів С. Гербель
Міністр народної освіти та мистецтва В. Науменко

Державний вістник. – 1918. - № 81. – 6 грудня. – С. 3.

147.

Закон про зміни в законодавстві про волосні, повітові та губернські установи з управління сільськими місцевостями

30 листопада 1918 р.

На зміну, доповнення та скасування діючих узаконень постановити:

I. Скасувати Уставу про волосне земське управління 21 травня 1917 р. («Собр. узак.», ст. 655) та Правила про волосне земське спадкування, волосні обрахунки та розклади і волосного збирача 17 червня 1917 р. («Собр. узак.», ст. 867), а також усі узаконення, які цю уставу та правила змінюють та доповнюють.

II. Всі волосні, знову утворені після 1 березня 1917 р. – скасувати, відбудувавши всі волості в тих межах, в яких вони існували до цього строку.

III. Повітові з'їзди, повітові з'їзди мирових посередників, та повітові по чиншових справах присутствія скасувати. Голів з'їздів мирових посередників і чинів канцелярій повітових з'їздів, мирових посередників та чиншових присутствій і існуючих при них землемірів, як перебуваючих на державній службі, так і вільнонайманих залишити поза штатом на підставі існуючих узаконень.

IV. Губерніальні присутствія та губерніальні по селянських справах присутствія скасувати. Непремінних членів та членів од правительства цих присутствій, чинів їх а також осіб, що обіймають посади кандидатів до Мирових Посередників, залишити поза штатом на підставі існуючих узаконень.

V. До утримання дрібної земської одиниці замість волосного земства відновити волосні управління за винятком волосних судів, у всьому згідно з «Общим положением о крестьянах» і з тими самими повноваженнями та обов'язками, з якими вони існували до введення волосних земських установ. Вести до Устави про сільське та волосне управління нижченаведені зміни та доповнення:

1) Для вибору урядових осіб волосного правління засновується виборчий волосний схід.

2) В склад виборчого волосного сходу входять урядові особи, зазначені в ст. 86 «Общем положением о крестьянах», десяти дворові від населення, що входять в склад сільських громад, і представники від населення, які в склад

громад не входять, що вибираються на виборчих сільських сходах. (п. 4 ст. V цього закону).

3) Постанови виборчого волосного сходу визнаються дійсними, коли на сході були волосний староста, або заступаючий його місце і не менш 2/3 осіб, що мають право голосу на сході.

4) Для вибору на виборчий волосний схід, десяти дворових і представників од кожних десяти домашніх огнищ населення, яке не входить в склад сільських громад, сільські сходи поповнюються жителями обох полів даної волості, що проживають в межах селищ і поблизу них.

Примітка: Згадані в цій статті межі сіл та місць, що лежать поблизу них, встановлюються повітовим старостою.

5) Правом вибору та участі на виборах сільських сходах користуються члени сільських громад на підставах, зазначених в «Общем положением о крестьянах», а інші, якщо вони проживають в межах волості не менш як рік, мають своє самостійне домашнє огнище і дійшли 25-літнього віку до дня виборів.

6) не беруть участі в виборах особи, зазначені в § 4 закону 16 вересня 1918 р. (про проведення виборів повітових земських гласних).

7) Списки осіб, що мають право участі в сільських сходах, складаються волосним правлінням. Скарги на неправильне складання списків розв'язуються мировим посередником.

Примітка: Під час впровадження цього закону в чинність, списки осіб, що не входять в склад сільських громад та що мають право участі на сході, складаються волосною земською управою, волосними радами або волосними правліннями.

8) Волосного старшину затверджує на посаді повітовий староста. В разі незатвердження повітовим старостою волосного старшини, вибраного сходом, призначаються повторні вибори. Повторні вибори призначаються також в разі незатвердження мировим посадником інших урядових осіб волосного управління й урядових осіб сільського управління.

9) Якщо урядових осіб волосного та сільського управління не буде вибрано, або якщо при повторних виборах обрано буде тих осіб, які не відповідають своєму призначенню, надати старостам та мировим посадникам право призначати першим – волосних старшин, а другим – інших урядових осіб волосного, а також урядових осіб сільського управління строком на один рік.

10) Розповсюдити на всі місцевості України ст. 196 «Общего положением о крестьянах» (Особ. додат. до т. IX зак. про стан. вид. 1902 р.), в частині, що торкається порядку визначеного розміру платні чи іншої грошової нагороди урядовим особам сільського правління, надавши права повітового з'їзду повітовій раді по сільських справах, а права губерніяльного присутствія – губерніяльній (окружній) раді по сільських справах.

11) Видатки по утриманню волосних управлінь накласти на повітові земства. Одна третина видатків повітового земства на утримання волосних управлінь повертається йому з Державної скарбниці.

Примітка: до видатків на утримання волосних управлінь належить платня особовому складу цих управлінь, канцелярські і господарські видатки.

12) Сміти волосних управлінь складаються повітовим старостою за згодою з повітовою земською управою і вносяться останньою в проект сміти повітового земства, як обов'язковий земський видаток.

Примітка: суперечки, що можуть виникнути під час складання такої сміти між повітовим старостою та земською управою, розв'язуються остаточно губернiальною (окружною) радою по сільських справах.

13) Всі складні податки по волосному земському оподаткуванню і недоїмки по них перелічити в депозит місцевого повітового земства. Всі готові суми, одержані від волосного земського окладного збору, внести в касу місцевої повітової земської управи.

14) Видатки в межах сміти, законно складеної і в належних частинах затвердженої повітовими земськими зібраннями, які необхідні для ліквідації волосних земських установ, накласти на повітові земства.

VI. Відновити волосні попечительства для опіки родин запасних вояків та ратників ополчення, покликаних по мобілізації, у всьому згідно з законами 25 червня 1912 р. та 29 серпня 1914 р.

VII. В губерніях Чернігівській, Полтавській, Харківській, Катеринославській та Херсонській та округах Поліській і Таврійській утворити посади мирових посередників.

Примітка: Круг відомства та порядок діяльності мирових посередників визначається Уставою про повітові та губернiальні селянські установи та регламентом, видаваним міністром внутрішніх справ та затвердженим Радою Міністрів.

1) Загальна кількість мирових посередників на всій території Української Держави встановлюється доданими до цього закону штатами. Поділ загальної кількості мирових посередників по повітах чиниться владою Міністерства внутрішніх справ, а межі учасників мирових посередників у кожному повіті встановлюється повітовими земськими зібраннями, яких постанови затверджуються міністром внутрішніх справ.

2) Для завідування діловодством при кожному мировому посередникові встановлюється посада секретаря, згідно з доданими до цього закону штатами.

VIII. Утворити в кожному повіті повітову раду по сільських справах і посаду неодмінного члена цієї ради на нижченаведених підставах:

1) Повітова рада складається з підготуванням повітового старости з помічника, повітового старости по адміністративних справах, голови повітової земської управи, неодмінного члена повітової ради, всіх мирових посередників повіту і одного з мирових суддів за вибором од з'їзду мирових суддів.

Примітка: а) в разі відсутності повітового старости його заступає помічник по адміністративним справам; б) по справах, що відносяться до стягнення окладних зборів, в склад ради входить податковий інспектор з правом рішачого голосу.

2) Повітовій раді повідомні справи бувших адміністративних присутствій, повітових з'їздів та з'їздів мирових посередників.

3) Відносно порядку провадження справ повітова рада підлягає правилам, викладеним в законі, що встановлює провадження справ в повітовому з'їзді мирових посередників. Постанови повітової ради можуть бути оскаржені особами, що беруть участь у справі, перед губерніальною радою. Скарги подаються через повітову Раду в місячний строк з дня оповіщення постанови.

4) Діловодство повітової ради накладається на канцелярію повітового старости, для якої мети в її склад вводиться особливий діловод і урядовці, згідно з доданими штатами. Керування запровадженням справ і нагляд за ходом справ лежить на обов'язку неодмінного члена повітової ради.

5) Неодмінний член повітової ради підготовлює справи до слухання й докладає їх в засіданні ради.

6) Неодмінний член повітової ради має право безпосередніх зносин з усіма повітовими установами та урядовими особами.

7) Посада неодмінного члена повітової ради заміщається з числа осіб, що задовольняють вимогам для вибору в мирові судді.

8) В разі тимчасової одлучки, увільнення в відпуску, недуги, смерті, усунення або увільнення з посади неодмінного члена повітової ради, тимчасове виконання його обов'язків накладається на одного з мирових посередників повіту по призначенню повітового старости.

IX. Утворити в кожній губернії губерніальну раду, а в Таврійській та Подільській округах – окружні ради по сільських справах і посади неодмінного члена цих рад.

1) Губерніальна (окружна) рада складається під головуванням губерніального старости, з помічника губерніального старости по адміністративним справах, управителя фінансової палати, голови губерніальної земської управи або його заступника, прокурора окружного суду і неодмінного члена губерніальної (окружної) ради.

Примітка: а) в разі відсутності губерніального старости його заступає помічник по адміністративних справах; б) управитель фінансової палати і прокурор окружного суду можуть командувати в засідання ради своїх заступників.

2) Губерніальний (окружний) раді підвідомчі всі справи губерніальних по селянських справах присутствій.

3. Відносно порядку впровадження справ губерніальна (окружна) рада підлягає правилам, встановлених для губерніальних по селянським справах присутствій. Постанови губерніальної (окружної) ради по справах, підвідомчих раді, можуть бути оскаржені особами, що беруть участь в справі перед Державним Сенатом. Скарги ці подаються через губерніальну раду в місячний строк з дня оповіщення постанови.

4) Діловодство губерніальної (окружної) ради накладається на канцелярію губерніального (окружного) старости, для якої мети в її склад вводяться

особливий діловод і урядовці, згідно з доданими до цього штатами. Керування діловодством і нагляд за ходом справ лежить на обов'язку неодмінного члена губерніяльної (окружної) ради.

5) Неодмінний член губерніяльної (окружної) ради підготовлює справи до слухання й докладає їх в засіданні ради.

6) Неодмінний член губерніяльної (окружної) ради має право безпосередніх зносин з усіма губерніяльними установами і урядовими особами.

7) Посада неодмінного члена губерніяльної (окружної) ради заміщається переважно з числа осіб, що прослужили не менш трьох років по селянських установах на посаді не нижчій од шостої класи.

8) В разі тимчасової одлучки, увільнення в відпуск, недуги, смерті, усунення або увільнення від посади неодмінного члена губерніяльної (окружної) ради, тимчасове виконання його обов'язків накладається на неодмінного члена повітової ради губерніяльного міста.

Х. Докладені до цього «Штати губерніяльних (окружних) і повітових установ по управлінню сільськими місцевостями» й правила про переведення в чинність цього закону ухвалити.

Голова Ради Міністрів А. Ржепецький
Міністр внутрішніх справ В. Рейнбот

Державний вістник. – 1918. - № 82. – 8 грудня. – С. 1-2.

148.

Закон про штати Військової академії Української Держави та асигнування 127.600 карб. на її утримання

30 листопада 1918 р.

1. Ухвалити докладені до цього закону штати Військової Академії Української Держави.

2. Асигнувати в розпорядження військового міністра з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти Військового міністерства 1918 р. сто двадцять сім тисяч шістсот (127.600) карб., з котрих: а) п'ятдесят дев'ять тисяч (59.000) карб. – на утримання особового складу Військової академії в 1918 р.; б) десять тисяч (10.000) карб – на видання платні професорам та вчителям академії за лекції та практичні заняття в 1918 р.; в) п'ятдесят вісім тисяч шістсот (58.600) карб – на одно часові видатки по первісному об орудуванню академії, себто: на об завід канцелярським майном – двадцять тисяч (20.000) карб.; на купівлю літографії, шапірографів, паперу та іншого майна для видавничої частини – п'ятнадцять

тисяч (15.000) карб., на купівлю наукових підручників – дві тисячі шістсот (2.600) карб.

3. Закон цей перевести в життя з 20 жовтня 1918 р.

Голова Ради Міністрів А. Ржепецький
Військовий міністр, генеральний значковий Б. Шуцький

Державний вістник. – 1918. - № 82. – 8 грудня. – С. 3.

149.

Закон про створення управлінь Подільського та Таврійського окружних старост та асигнування 133.000 карб. на їх утримання

30 листопада 1918 р

На доповнення й зміну існуючих законів постановити:

I.

1. Повіти Річицький, Пінський і Мозирський з'єднати в Поліську округу, а Бердянський, Дніпровський та Мелітопольський – Таврійську округу.

2. Для порядкування округами, зазначеними в ст. 1 цього закону утворити управління Поліського та Таврійського окружних старост.

3. В склад Управління окружного старости входять: окружний староста, помічник його, інспектор Державної варти, урядовці особливих доручень та канцелярія згідно зі штатами.

4. Окружний староста призначається і звільняється з посад наказами Гетьмана всієї України на подання, від міністра внутрішніх справ; помічник окружного старости і інспектор Державної варти призначаються властю міністра внутрішніх справ; управляючий канцелярією старости – наказом міністра внутрішніх справ на подання од старости, а всі інші штатні чини й служачи управлінь окружних старост – наказами цих старост.

5. На Поліську та Таврійську окружних старост розповсюджується чинність загальних Правил про «Права, обов'язки та відповідальність губерніальних старост» (Постанова бувшого Російського Тимчасового уряду від 19 вересня 1917 р. – про утворення губерніальних та повітових комісарів) і інших узаконень, які торкаються до діяльності губерніальних старост.

6. Докладені до цього тимчасові штати управління окружного старости ухвалити і вважати їх дійсними з 1 липня 1918 р.

II.

Асигнувати в розпорядження Міністра внутрішніх справ з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. на утримання управлінь Поліського

й Таврійського окружних старост з 1 липня по 31 грудня цього року – сто тридцять три тисячі (133.000) карб.; а саме:

- а) на утримання штатних служачих управлінь – дев'яносто чотири тисячі шістсот карб.94.600
- б) на утримання кур'єрів – сім тисяч двісті карб.7.200
- в) на канцелярські, друкарські та телеграфні потреби – шість тисяч карб.6.000
- г) на найняття будинків для управлінь – дві тисячі чотириста карб.2.400
- д) на господарські потреби (ремонт, опалення, освітлення й таке інше) – дві тисячі чотириста карб.2.400
- е) на купівлю меблів для управління – дванадцять тисяч карб.12.000
- ж) на найняття помешкання для старост – дві тисячі чотириста карб.2.400
- з) на подорожні гроші – шість тисяч карб.6.000

Голова Ради Міністрів А. Ржепецький
Міністр внутрішніх справ, сенатор І. Кістяківський

Державний вістник. – 1918. - № 88. – 12 грудня. – С. 1.

150.

Постанова про зміну закону від 2 червня 1918 р. про порядок складання законопроектів, внесення їх до Ради Міністрів, розгляд і затвердження у Раді та про форми і порядок оголошення законів.

3 грудня 1918 р.

Статтю 2-у закону 2 червня 1918 про порядок складання законопроектів, внесення їх до Ради Міністрів, розгляд у Раді, затвердження їх і про форми та порядок оголошення законів викласти так:

1. Ст. 2. Законопроекти надсилаються до Державної канцелярії в двадцяти п'яти (25) примірниках задля розсилки їх членам Ради Міністрів.

2. Увагу до ст. 1-ої та 2-ої вищезазначеному закону 2 липня 1918 р., залишити в силі.

Голова Ради Міністрів С. Гербель
Державний секретар С. Завадський

Державний вістник. – 1918. – 8 грудня . С. 4.

151.

Постанова про термін для перегляду законопроектів, ухвалених Радою Міністрів.

5 грудня 1918 р.

Аж до вироблення регламенту Ради Міністрів встановити, що перегляд законопроектів ухвалених Радою Міністрів, дозволяється не раніш од трьох місяців з дня ухвали Радою Міністрів тих законопроектів, про перегляд яких порушено питання, за винятком випадків, коли персональний склад Ради Міністрів буде відновлено цілком чи на дві третини, або коли перегляд законопроекту буде вирішено не менш як трьома четвертинами загальної кількості членів Ради Міністрів.

Голова Ради Міністрів С. Гербель
Державний секретар С. Завадський

Державний вістник. – 1918. – 8 грудня . С. 4.

152.

**Постанова ради Міністрів Української Держави
про відновлення повноважень Київської міської думи**

14 грудня 1918 р.

Совет Министров в интересах охранения порядка и спокойствия в городе Киеве и защиты интересов граждан постановил: восстановить действие распущенной Киевской государственной Думы и Городской Управы, передал им управление городом и Киевским Градоначальством.

Настоящее постановление вводится в действие с момента самого постановления

Голова Рады Министров Гербель
Министр финансов Ржепецкий
Державний контролер Петров
Военный министр Гернгросс

За министра иностранных дел Эйхельман
Министр внутренних дел Кистяковский
Министр торговли и промышленности Меринг
Министр народного образования и искусства Науменко
Министр труда Косинский
За Государственного секретаря [подпись не разборчивая]

ЦДАВО України. Ф. 1054. – Оп. 1. – Спр. 15. – Арк. 2.

153.

**Постанова Ради Міністрів Української Держави
Про відновлення повноважень Київської міської думи**

14 грудня 1918 р.

Обсудив требования Директории, Совет Министров постановил склонить с себя полномочия и передать власть Директории.

С. Гербель, С. Меринг, И. Кистяковский, В. Косинский, С. Петров

Відродження. – 1918. – 15 грудня.

Список використаних джерел:

1. Вісті з Української Центральної Ради. - 1917. - № 9. – Травень.
2. Вісті з Української Центральної Ради. — 1917. — № 9 - 10. - Червень
3. Вісті з Української Центральної Ради. - 1917. - № 20/21. - Листопад.
4. Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки. - 1917. - 23 листопада.
5. Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки. - 1917. - 1 грудня.
6. Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки. — 1917. — 9 грудня.
7. Вістник Генерального секретаріату Української Народної Республіки. — 1918. — 5 січня.
8. Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. — 1918. — 13 січня.
9. Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. - 1918. - 30 січня.
10. Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. — 1918. — 1 лютого.
11. Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. — 1918. — 2 квітня.
12. Вістник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. — 1918. — 15 березня.
13. Відродження. 1918. – 15 грудня.
14. Державний вістник. – 1918. - № 1. – 16 травня.
15. Державний вістник. – 1918. - № 7. – 26 травня.
16. Державний вістник. – 1918. - № 8. – 31 травня.
17. Державний вістник. – 1918. - № 10. – 5 червня.
18. Державний вістник. – 1918. - № 11. – 7 червня.
19. Державний вістник. – 1918. - № 125. – 9 червня.
20. Державний вістник. – 1918. - № 14. – 13 червня.
21. Державний вістник. – 1918. - № 15. – 16 червня.
22. Державний вістник. – 1918. - № 18. – 22 червня.
23. Державний вістник. – 1918. - № 20. – 5 липня.
24. Державний вістник. – 1918. - № 21. – 11 липня.
25. Державний вістник. – 1918. - № 23. – 18 липня.
26. Державний вістник. – 1918. - № 24. – 19 липня.
27. Державний вістник. – 1918. - № 25. – 20 липня.
28. Державний вістник. – 1918. - № 26. – 22 липня.
29. Державний вістник. – 1918. - № 27. – 24 липня.
30. Державний вістник. – 1918. - № 28. – 29 липня.
31. Державний вістник. – 1918. - № 29. – 1 серпня.
32. Державний вістник. – 1918. - № 30. – 4 серпня.

33. Державний вістник. – 1918. - № 31. – 6 серпня.
34. Державний вістник. – 1918. - № 32. – 8 серпня.
35. Державний вістник. – 1918. - № 33. – 10 серпня
36. Державний вістник. – 1918. - № 35. – 15 серпня.
37. Державний вістник. – 1918. - № 36. – 17 серпня.
38. Державний вістник. – 1918. - № 37. – 20 серпня.
39. Державний вістник. – 1918. - № 38. – 22 серпня.
40. Державний вістник. – 1918. - № 41. – 29 серпня.
41. Державний вістник. – 1918. - № 42. – 31 серпня.
42. Державний вістник. – 1918. - № 43. – 3 вересня.
43. Державний вістник. – 1918. - № 44. – 4 вересня.
44. Державний вістник. – 1918. - № 44. – 6 вересня.
45. Державний вістник. – 1918. - № 46. – 10 вересня.
46. Державний вістник. – 1918. - № 47. – 14 вересня.
47. Державний вістник. – 1918. - № 50. – 21 вересня.
48. Державний вістник. – 1918. - № 51. – 24 вересня.
49. Державний вістник. – 1918. - № 53. – 1 жовтня.
50. Державний вістник. – 1918. - № 55. – 5 жовтня.
51. Державний вістник. – 1918. - № 54. – 3 жовтня.
52. Державний вістник. – 1918. - № 56. – 8 жовтня.
53. Державний вістник. – 1918. - № 57. – 11 жовтня.
54. Державний вістник. – 1918. - № 59. - 16 жовтня.
55. Державний вістник. – 1918. - № 61. – 22 жовтня.
56. Державний вістник. – 1918. - № 63. – 26 жовтня.
57. Державний вістник. – 1918. - № 69. – 12 листопада.
58. Державний вістник. – 1918. - № 71. – 16 листопада.
59. Державний вістник. – 1918. - № 72. – 19 листопада.
60. Державний вістник. – 1918. - № 73. – 22 листопада.
61. Державний вістник. – 1918. - № 75. – 26 листопада.
62. Державний вістник. – 1918. - № 76. – 28 листопада.
63. Державний вістник. – 1918. - № 78. – 30 листопада.
64. Державний вістник. – 1918. - № 81. – 6 грудня.
65. Державний вістник. – 1918. - № 82. – 8 грудня.
66. Державний вістник. – 1918. - № 88. – 12 грудня.
67. Закон про Вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки. - К., 1917.
68. Закон про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки. — К., 1917. — С. 4 — 29.
69. Конституція Української Народної Республіки. - К., 1918.
70. Нова Рада. – 1917. – 25 березня
71. Нова Рада. - 1917. - 17 вересень.
72. Нова Рада. - 1917. - 30 вересня.
73. Нова Рада. - 1917. - 8 листопада.

74. Нова Рада. — 1918. — 7 березня.
75. Нова Рада. - 1918. - 9 березня.
76. Нова Рада - 1918. - 24 березня.
77. Народна воля. – 1917. - 27 жовтня.
78. Народна воля. – 1917. - 16 листопада.
79. Народна воля. – 1918. – 10 січня.
80. Народна воля. - 1918. – 2 березня.
81. Робітнича газета. – 1917. - 1 жовтня.
82. Робітнича газета. – 1917. - 27 жовтня.
83. Робітнича газета. – 1918. – 2 березня.
84. Робітнича газета. – 1918. – 13 березня.
85. Українська Центральна Рада: Збірник документів матеріалів. У 2-х т. / [за ред. П. П. Толочко та ін.]: НАН України. – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. / [упор. В. Ф. Верстюк та ін.; від. ред. В. А. Смолій]. – К.: Наукова думка, 1996. – 590 с.
86. Українська Держава (квітень – грудень 1918 року): документи і матеріали. У двох томах, трьох частинах Т. 2. / [упоряд.: Р. Періг (керівник) та ін.] – К.: Темпора, 2015. - 412 с.
87. ЦДАВОУ. - Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 115 – 115^{зв}.
88. ЦДАВОУ. - Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 129-130.
89. ЦДАВОУ. - Ф. 1063, оп. 3, спр. 1, арк. 143.
90. ЦДАВОУ. Ф. 1054, оп. 1, опр. 15, арк. 2.